

AFVALLIGHEID EN BEKERING

AANDACHTSPUNTEN VOOR DE ASIELBEOORDELING VAN
CHRISTENEN MET EEN ACHTERGROND IN EEN ANDERE
GODSDIENST OF LEVENSOVERTUIGING

VERSIE 5.0

AFVALLIGHEID EN BEKERING

(Voorheen 'Bekering tot Christus' geheten)

Dr. Marnix Visscher

coördinator juridische ondersteuning

N.B.: Dit rapport bevat links naar diverse documenten op onze website www.juridisch.gave.nl. Om toegang te verkrijgen tot deze documenten is (gratis) registratie nodig (<https://juridisch.gave.nl/lidmaatschap/registreren>).

Belangrijkste aanvullingen en wijzigingen ten opzicht van de vorige versie ('Bekering tot Christus, versie 4.3):

Nieuw toegevoegd / herzien:

- ▶ H. 1 met historisch overzicht geloofwaardigheidstoets is herzien.
- ▶ H. 3 is volledig herzien, met verwerking en bespreking van de werkinstructie WI 2019/18 (voorheen WI 2018/10). In deze bespreking is ook uitdrukkelijk aandacht voor afvalligheid.
- ▶ H. 4 over afvalligheid (is reeds gereserveerd, wordt in volgende versie ingevuld) de hierop volgende hoofdstukken 4 t/m 6 zijn hernummerd in 5 t/m 7.
- ▶ H. 7 "Deskundigheid IND" is vervallen. Diverse elementen van par. 7.1 en 7.2 zijn in de herziene H3 opgenomen. Par. 7.3 is opgenomen in "Equality of Arms – deskundigenrapporten in bekeringszaken", zie <https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/equality-of-arms>
- ▶ Par. 10.4.1 - Armeense protestantse kerken en evangeliserende Armeense christenen – is vervangen door webpagina <https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/algemeen-ambtsbericht-iran-maart-2019>
- ▶ Par. 14.3 - Verklaringen van kerken en deskundigen – is vervangen door "Equality of Arms – deskundigenrapporten in bekeringszaken", zie <https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/equality-of-arms>.
De hierop volgende paragrafen zijn hernummerd.

Aangevuld:

- ▶ Par. 6.10 (was 5.10) - ervaring van Gods liefde en/of nabijheid
- ▶ H. 10 – De situatie in land van herkomst – is aangevuld met informatie uit Algemeen Ambtsbericht Iran van maart 2019.

INHOUD

1	INLEIDING	6
1.1	Juridisch team stichting Gave	6
1.2	Toetsing bekeringen	6
1.2.1	Periode 2003-2012	6
1.2.2	Nieuwe vragenlijst 2012	7
1.2.3	Ervaringen periode 2012-2018	8
1.2.4	Werkinstructie WI 2018/10 en 2019/18	8
1.3	Doel en aard van dit rapport	8
2	GEBRUIKTE BRONNEN	10
3	TOETSINGSKADER	12
3.1	Werkinstructie	12
3.1.1	Definities	12
3.1.2	Aspecten van afvalligheid en bekering	13
3.1.3	Elementen van onderzoek en beoordeling	14
3.1.4	Context en referentiekader	14
3.1.5	Conclusie	14
3.2	Afvalligheid	15
3.2.1	Enkele afvalligheid	15
3.2.2	Toetsing enkele afvalligheid	16
	Activiteiten vroegere geloof	17
	Kennis vroegere geloof	17
	Motieven en proces	17
	Geloof na afvalligheid	19
	Betekenis voor de asielbeoordeling	19
3.2.3	Toegedichte afvalligheid	20
	Andere vorm van toegedichte afvalligheid	20
3.3	Bekering tot een andere religie	21
3.3.1	Lezing dr. Arjan Plaisier	21
3.3.2	Motieven voor en proces van bekering	22
	Actief en passief	22
	Moment van bekering	23
	Proces en weloverwogen keuze voorafgaand aan de bekering	26
	Context en referentiekader	27
	Dieperliggende innerlijke motieven voor interesse in het nieuwe geloof	28
	Authentiek versus uniek	29
	Verdieping in andere stromingen en godsdiensten	30
	Twijfel en periode van wikken en wegen	32
	Overeenkomsten en verschillen tussen christelijk geloof en islam	33
	Overeenkomsten en verschillen tussen christelijk geloof en hindoeïsme	35
3.3.3	Kennis	36
	Omvang en gewicht van dit onderdeel	36
	Context en referentiekader	37
	Bijbelkennis	38
	Voorbeelden van discutabele kennisvragen	39
	Kern van het christelijke geloof	42

Perceptie van religie	43
3.3.4 Activiteiten	43
Omvang en gewicht van dit onderdeel	43
Context en referentiekader	44
Levensverandering mogelijk niet door bekering	45
Verklaring voor de levensverandering	45
3.4 Bekering tot atheïst of agnost	46
(Deze paragraaf wordt in de volgende versie 5.1 ingevuld)	46
3.5 De integrale toetsing volgens WI 2014/10	46
3.5.1 Inzichtelijkheid en geloofwaardigheidsindicatoren	46
3.5.2 Relevante elementen	47
3.5.3 Hoofd- en bijzaken	48
3.5.4 Correcties en aanvullingen	50
3.5.5 Overige punten van belang	51
4 AFVALLIGHEID	52
(Dit hoofdstuk wordt in de volgende versie 5.1 ingevuld)	52
5 PROCES VAN BEKERING	53
5.1 Inleiding	53
5.1.1 Afbakening	54
5.2 Hoofdpijnen uit de theologie	54
5.3 Bekeringen in de Bijbel	55
5.4 Het verloop van een bekeringsproces	55
5.5 Het moment van bekering	57
6 BEKERINGSMOTIEVEN	59
6.1 Inleiding	59
6.2 Droom	59
6.3 Fascinatie met Jezus Christus	60
6.4 Genezing en bevrijding	61
6.5 Relevantie van de bijbelse boodschap	61
6.6 Eigen taal versus Arabisch	62
6.7 Gegrepen worden door de Bijbel	62
6.8 Gedrag en liefde van christenen	63
6.9 Zekerheid van vergeving versus angst	65
6.10 Ervaring van Gods liefde en/of nabijheid	66
6.11 Algemene conclusie	66
6.12 Van interesse naar bekering	67
6.12.1 Interessesemotieven	67
6.12.2 Overgang van interesse naar bekering	67
7 RESULTAAT VAN DE BEKERING	69
7.1 Rust	69
7.2 Cultuur	70
8 ISLAM EN CHRISTELIJK GELOOF	71
8.1 Bijbel en Koran	71
8.1.1 Karakter van de Koran	71

8.1.2	Karakter van de Bijbel	72
8.1.3	Wezenlijk verschil	72
8.1.4	De visie van Ter Borg gewogen	73
8.2	Liefde	75
8.3	Vergeving	76
8.3.1	Weegschaal kenmerkend voor de islam	77
8.3.2	Relatie kenmerkend voor het christelijke geloof	78
8.3.3	Een gelijkenis als treffende illustratie	78
8.3.4	Vergeving en verplichting	79
8.4	Angst	79
8.5	Verplichtingen	81
8.5.1	Islam	81
8.5.2	Christelijke geloof	83
8.5.3	'Gematigde' islam	84
8.5.4	Het gebed als voorbeeld van de verschillen	86
8.6	De positie van vrouwen	88
8.6.1	Het Oude Testament	88
8.6.2	Het Nieuwe Testament	89
8.6.3	Vergelijking met islam	91
8.7	Geweld in de Bijbel en in de Koran	92
8.7.1	Oude testament	92
8.7.2	Nieuwe testament	93
8.7.3	Koran	94
8.8	Jezus in islam en in christelijk geloof	95
9	OOSTERSE GODSDIENSTEN EN LEVENSBESCHOUWINGEN	97
9.1	Chinees denken en christelijk geloof	97
9.2	Hindoeïsme en christelijk geloof	98
9.2.1	Kastensysteem en discriminatie	98
10	DE SITUATIE IN HET LAND VAN HERKOMST	101
10.1	Beperkte mogelijkheden om kennis te nemen van het christelijke geloof	101
10.2	Beperkte mogelijkheden voor kerkbezoek	101
10.2.1	Onderscheid tussen 'oude' en 'jonge' kerken	101
10.2.2	Geregistreerde kerken in China	102
10.3	Bedreigingen vanuit directe omgeving	104
10.4	Risico's	104
10.4.1	Algemeen	104
10.4.2	Iran	105
	Risico bij ontdekking	106
	Huiskerken	106
	Bijbel	107
	Negatieve uitingen over de islam	108
10.4.3	Acceptatie van de risico's	108
11	DE SITUATIE NA AANKOMST IN NEDERLAND	110
11.1	Geen aansluiting bij een kerk	110
11.2	Angst voor medebewoners in het azc	110

11.3	Bekering in Nederland	110
12	OP WELK MOMENT BEKERING INBRENGEN IN DE ASIELPROCEDURE?	111
12.1	Theologische overwegingen	111
12.2	Redenen om bekering niet (direct) kenbaar te maken	112
12.2.1	De bekering was geen vluchtreden	112
12.2.2	Aanwezigheid van een (moslim)tolk	113
12.3	Doop als ijkpunt	114
12.3.1	Theologische overwegingen	114
12.3.2	De doop als 'point of no return'	114
12.3.3	De doop als ijkmoment voor de asielprocedure	115
12.3.4	Doopakte niet vereist	115
12.3.5	Twee keer gedoopt?	116
13	MOGELIJKHEDEN VOOR EEN HASA	117
13.1	Bekering werd bij eerdere aanvraag ongeloofwaardig geacht	117
13.1.1	Voortgaande bekering	117
13.1.2	Veranderde bekering	118
13.1.3	Jurisprudentie	119
13.2	Bekering eerdere aanvraag wordt herroepen	126
13.3	Bekering had eerder ingebracht moeten worden	127
14	OVERIGE AANDACHTSPUNTEN	134
14.1	Geen inhoudelijke vragen tijdens eerste gehoor	134
14.2	Vertaling	134
14.2.1	Bijbel vertaald met 'Indjil' = Evangelie	135
14.2.2	Verbeteringen	135
14.2.3	Melding vertaalfouten in correcties & aanvullingen	135
14.2.4	Geluidsopnamen	137
14.3	Vraagstelling IND mede bepalend voor weging	137
14.4	Indien bekering ongeloofwaardig geacht wordt	138
14.4.1	Toegedichte bekering	139
14.4.2	Geloofsafval	139

1 INLEIDING

1.1 JURIDISCH TEAM STICHTING GAVE

Stichting Gave begeleidt plaatselijke christenen vanuit de kerken bij het werk onder asielzoekers en is op diverse andere manieren actief in het leggen van contacten tussen Nederlandse christenen en asielzoekers.

Als mensen contact hebben met asielzoekers, lopen ze tegen uiteenlopende vragen aan. Voor een deel hebben die vragen betrekking op de asielprocedure. Het juridische team helpt mensen met uitleg over de regelgeving en over mogelijkheden voor verder advies of hulp. Bij procedures van christenasielzoekers waarin het risico op geloofsvervolging een rol speelt, zet de juridische afdeling van Gave zijn specifieke expertise in in de vorm van onafhankelijk dossieronderzoek, vaak op verzoek van rechtshulpverleners. De deskundigheid en onafhankelijkheid van de afdeling juridische ondersteuning wordt onderschreven door de staatssecretaris en is bevestigd in meerdere rechtbankuitspraken.¹

De juridische afdeling heeft sinds 2012 ook contact met de IND, onder andere over de wijze waarop de oprechtheid van bekering in de praktijk wordt getoetst. Gave is door de IND gevraagd om in 2020 bij te dragen aan de opleiding van medewerkers. De expertise van de juridische afdeling van Gave wordt ook elders in Europa aangewend en Gave draagt in samenwerking met de Europese Evangelische Alliantie ook bij aan input voor het Europese asielbeleid.²

1.2 TOETSING BEKERINGEN

Een speerpunt van de juridische afdeling van Gave is de toetsing van geloofwaardigheid van bekering in asielzaken. In onderhavig document wordt onze expertise samengebracht en beschikbaar gesteld aan zowel de IND als rechtshulpverleners. De toetsing bij de IND heeft in de loop der jaren een ontwikkeling doorgemaakt, waarbij er de nodige verbeterlagen zijn gemaakt. Deze paragraaf biedt hiervan een beknopt overzicht. Het vervolg van dit rapport haakt met name in op de situatie zoals die sinds juli 2018 is ontstaan na de publicatie van een eerste openbare werkinstructie op dit vlak.³

1.2.1 Periode 2003-2012

Tot 2012 werd vaak de nadruk gelegd op kennisvragen omtrent de Bijbel en de christelijke tradities die dan correct beantwoord moesten worden. Daarbij werd voorbijgegaan aan het feit, dat bekering geen verstandelijke aangelegenheid is maar dat het primair je identiteit behelst. Enige feitelijke kennis mag wel verwacht worden, maar het is niet de hoofdzaak. Bovendien kan van een pasbekeerde ook niet al te veel feitenkennis gevergd worden. De Raad van State heeft

---

¹ Zie ons rapport 'Equality of Arms – deskundigenrapporten in bekeringszaken' (<https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/equality-of-arms>)

² <http://www.eearefugees.org/d2uble-penalty-refugees-and-freedom-of-religion-or-belief/>

³ WI 2018/10, per 30 december 2019 opgevolgd door WI 2019/18

in 2003 al uitgesproken, dat de geloofwaardigheid van een bekering niet overwegend beoordeeld mag worden op grond van de mate van juistheid waarmee vragen van zeer feitelijke aard worden beantwoord. Belangrijk is vooral het overleggen van een origineel doopbewijs en verklaringen omtrent iemands geloofsbeleving. Bij dat laatste wordt ook waarde gehecht aan het oordeel van een voorganger of theoloog.⁴

Deze uitspraak kan gezien worden als vaste jurisprudentie op dit gebied.

Selma van Halder heeft bij de UNHCR in Den Haag nader onderzoek gedaan naar de toetsing van bekeringen door de IND.⁵ Blijkens haar bevindingen voeren feitelijke vragen vaak de boventoon, waarbij ook misverstanden rijzen omdat de antwoorden op een bepaalde vraag tussen de christelijke tradities kunnen verschillen. Voorst worden beslissingen niet altijd duidelijk gemotiveerd en ontbreken eenduidige criteria waardoor er tegenstrijdige beslissingen genomen worden. Zij concludeert dan ook "dat de criteria voor het bepalen van geloofwaardigheid van een bekering soms onduidelijk zijn, dat de kennis en kundigheid van de contactambtenaren soms onduidelijk is en dat soms de nadruk onvoldoende heeft gelegen op motivatie en contextvragen. De veronderstelling dat kennis correleert aan geloofsbeleving is door de rechtbanken in Nederland meermalen tegengesproken."⁶ Er wordt geconstateerd, dat de IND-ambtenaren onvoldoende richtlijnen en training ontvangen om op dit gebied tot goede besluitvorming te komen.

1.2.2 Nieuwe vragenlijst 2012

Begin 2012 heeft dr. Arjan Plaisier, toenmalig landelijk scriba van de Protestantse Kerk in Nederland, gesprekken gehad met een aantal Iraniërs bij wie de IND geen geloof hechtte aan hun bekering. Bij de meesten van hen werd hij er van overtuigd dat zij oprecht christen waren geworden. In een beroepszaak heeft de Rechtbank van Zwolle vervolgens geoordeeld dat dr. Plaisier als deskundige aangemerkt kan worden als het gaat om de beoordeling van een bekering, in tegenstelling tot de bij de besluitvorming betrokken medewerkers van de IND.⁷

Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de IND op 21 juli 2012 een masterclass georganiseerd. Sprekers waren onder meer dr. Arjan Plaisier en Gert-Jan Segers.⁸ In oktober 2012 heeft de IND een nieuwe vragenlijst ingevoerd voor de toetsing van bekeringen. In deze vragenlijst worden drie onderdelen getoetst⁹:

- a. Vragen over de motieven voor en het proces van bekering, waaronder de betekenis en praktische uitvoering van een eventuele doop en doopplechtigheid, en over de persoonlijke betekenis van de bekering of de geloofsovertuiging voor een vreemdeling.

⁴ Raad van State, [ABRvS 200302654/1](#), 23 september 2003, bevestigd in onder meer ABRvS 201009463/1/V3 en 201010489/1/V2

⁵ Selma van Halder, "De toetsing van de *geloofwaardigheid* van het bekeringsverhaal bij asielzoekers in Nederland", *Asiel&Immigratierecht*, 2010, nr. 9, 475-482

⁶ Zie bijv. uit uitspraak rechtbank Zwolle, AWB 09/30516, 9 okt. 2009: "Desgevraagd heeft verweerder aangegeven dat de diepe overtuiging van een vreemdeling samenhangt met de hoeveelheid kennis die de vreemdeling heeft van het nieuwe geloof." De rechtbank volgt IND niet op dit punt en baseert haar oordeel op jurisprudentie RvS ([ABRvS 200302654/1](#), 23 sept. 2003, JV 2003/500).

⁷ Rechtbank Zwolle, AWB 11/26673, LJN: BW4235, 20 maart 2012

⁸ Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoetst*", lezing gehouden op de Masterclass 'Bekeringen' van de IND, 21 juni 2012

⁹ Uitspraak [ABRvS 201109839/1](#), 24 mei 2013, r.o. 3.2

- b. Vragen die betrekking hebben op algemene, basale kennis van de geloofsleer en geloofspraktijk.
- c. Ten slotte verwacht de staatssecretaris dat een vreemdeling die stelt dat kerkgang onderdeel is van zijn geloofsovertuiging, daarover vragen weet te beantwoorden, bijvoorbeeld waar de kerk zich bevindt die hij bezoekt, op welk tijdstip de dienst of de mis plaatsvindt, en hoe deze verloopt. Soortgelijke vragen stelt de staatssecretaris ook over andere door een vreemdeling genoemde uitingen van zijn gestelde geloofsovertuiging, zoals evangeliseringsactiviteiten.

Dit toetsingskader wordt veelal aangeduid als 'vaste gedragslijn'. De daarbij behorende vragenlijst is voorgelegd aan dr. Arjan Plaisier die mondeling reactie heeft kunnen geven, waarna de vragenlijst intern bij de IND is vastgesteld.

1.2.3 Ervaringen periode 2012-2018

Gave heeft geconstateerd, dat de vragenlijst van 2012 tot verbeteringen heeft geleid. Een zorgpunt is echter gebleven dat met de vragenlijst wel duidelijk is geworden op welke onderdelen getoetst moet worden, maar dat deze nog geen handvatten biedt voor de waardering en weging van de door de vreemdeling afgelegde verklaringen. De willekeur waar Selma van Halder al op wijst is niet verminderd, een constatering die ook bevestiging vindt in een tweetal onderzoeken.¹⁰ Gave heeft in maart 2018 op basis van waarnemingen uit eigen dossieronderzoek advies voor verbeteringen bij de IND ingediend.¹¹ In mei 2018 heeft Gave zijn zorgen geuit in een Open Brief aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid.¹²

1.2.4 Werkinstructie WI 2018/10 en 2019/18

Per 1 juli 2018 is voor het eerst een openbare werkinstructie 'WI 2018/10 Bekeerlingen' van kracht geworden. Deze is per 30 december 2019 opgevolgd door WI 2019-18 welke een aanvulling bevat op 2018/10. Onze stichting ziet een aantal verbeteringen waar we dankbaar voor zijn, maar Gave ziet een noodzaak voor verdere verbetering.¹³

1.3 DOEL EN AARD VAN DIT RAPPORT

Onderhavig rapport wordt reeds sinds vele jaren uitgebracht en regelmatig bijgewerkt. Doel is een handreiking te bieden om de kwaliteit van beschikkingen betreffende de geloofwaardigheid van bekeringen te toetsen. In het rapport worden onder meer godsdienstwetenschappelijke en bijbels-/theologische achtergronden besproken, hetgeen dienen kan als externe geloofwaardigheidsindicatoren en door onze stichting gebruikt wordt ter onderbouwing van expertiserapporten. Tevens wordt het door rechtshulpverleners gebruikt ter onderbouwing van

¹⁰ Ralph Severijns, "Zoeken naar zekerheid – een onderzoek naar de vaststelling van feiten door hoor- en beslismedewerkers van de Immigratie- en Naturalisatiedienst in de Nederlandse asielprocedure", deel 46 Serie Staat en Recht, Deventer: Wolters Kluwer, 2019, p. 177-204; WODC memorandum 2019-2 (zie ook bespreking Gave: <https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2019/06/Gave-bespreking-WODC-memorandum-2019-2-versie-0.1.pdf>)

¹¹ <https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2018/07/Bijlage-3b-Punten-voor-advies-IND-180323.pdf>

¹² <https://juridisch.gave.nl/open-brief>

¹³ zie <https://juridisch.gave.nl/open-brief> alsmede onderhavig rapport.

zienswijzen en beroepschriften. Met het oog daarop wordt ook de nodige jurisprudentie aangevoerd.

Dit document wordt geregeld uitgebreid en op basis van voortgaand onderzoek naar aanleiding van dossiers die wij onder ogen krijgen en naar aanleiding van nieuwe jurisprudentie. In dit document is dan ook vastgelegd wat door onze stichting en door rechtbanken en de Afdeling is onderzocht en overwogen in een groeiend aantal zaken van christenasielzoekers.¹⁴

---

¹⁴ Tot en met 2019 heeft onze stichting in totaal meer dan 600 dossiers beoordeeld.

2 GEBRUIKTE BRONNEN

Azar Ajaj, "*Baptism and the Muslim Convert to Christianity*", St. Francis Magazine Vol 6, No 4, August 2010

Ambtsberichten Buitenlandse zaken (N.B.: de verwijzingen naar de ambtsberichten worden niet consequent up to date gehouden, maar er kan altijd in de nieuwste ambtsberichten nagegaan worden of de betreffende informatie daarin nog steeds voorkomt.)

H. Bavinck, "*Gereformeerde Dogmatiek*", Kampen: J.H. Bos, 1895 (zie http://www.dbnl.org/arch/bavi002gere01_01/pag/bavi002gere01_01.pdf)

R. Pearce Beaver et al., *A Lion Handbook: The World's Religions*, 2nd ed., Oxford: Lion Publishing, 1994

Ganpat Berrevoets, "*Avondmaal, Doop en andere zichtbare tekenen van heil in de Zendingsgemeenten - Een onderzoek naar de vragen en problematiek rondom avondmaal, doop en andere rituelen in zendingsgemeenten van de Christelijke Gereformeerde Kerken*", Masterscriptie Theologische Universiteit Apeldoorn, 19 augustus 2011

De Bijbel, citaten zijn overgenomen uit de Herziene Statenvertaling: <http://herzienestatenvertaling.nl>

Johan Bouman, "*In gesprek met moslims*", Leiden: J.J. Groen en Zoon, 1994

Colin Chapman, "*Kruis & halve maan – de uitdaging van de islam*", Amsterdam: Buijten & Schipperheijn, 1996

Walter E. Conn (ed.), "*Conversion - Perspectives on Personal and Social Transformation*", New York: Alba House, 1978

Jean-Marie Gaudeul, "*Called from Islam to Christ – Why Muslims become Christians*", Crowborough (East Sussex): Monarch, 1999

Peter Geerlings, "*Becoming Christian - Background and Motives of Iranians in the Netherlands Leaving Islam*", MA thesis Leiden University, 14th June 2010

J. van Genderen en W.H. Velema, "*Beknopte gereformeerde dogmatiek*", Kampen: Kok, Kok, 3^e druk 2001 (1^e druk 1992)

David Greenlee, "*New Faith, Renewed Identity: How Some Muslims are Becoming Followers of Jesus*", paper presented at the "*Hamburg Consultation*", August 2009

Nicky Gumbel, '*Questions of Life*', Eastbourne (UK): Kingsway, 1995

Prakesh Gupta, "*Servants in the Crucible - Findings from a Global Study on Persecution and the Implications for Sending Agencies and Sending Churches*", privately circulated document (online available at [Somalis for Jesus blogspot](#))

Selma van Halder, "*De toetsing van de geloofwaardigheid van het bekeringsverhaal bij asielzoekers in Nederland*", Asiel&Immigratierecht, 2010, nr. 9, 475-482

Mahnaz Heydarpoor, "*God's love for creatures*" op www.al-islam.org;

Gé Hogewij-Speelman, "*Grensoverschrijding en bekering*", in: Gerrit Immink en Henk de Roest, "*Praktische theologie in meervoud*", 2003, Zoetermeer: Meinema

Chris Horrie en Peter Chippindale, "*Islam, de achtergrond van een wereldreligie*", Utrecht/Antwerpen: Kosmos, 1992

Immigratie- en naturalisatiedienst, *Pleitnotitie* inzake ABRvS 201109839/1, 25 maart 2013 (zittingsdatum)

Immigratie- en naturalisatiedienst, Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken* (Informatiebericht periode 1-11-2016 tot 1-05-2017, daarna verlengd)

Aad Kamsteeg, "*Tegen de verdrukking in*", uitgave van: Trans World Radio, Evangelie&Moslims, Arab Vision, SDOK, Friedenstimme en Gave, 2015

De Koran, teksten zijn geciteerd van www.koranonline.nl/koran/nl/index.php?go=NL

Farid Mahally, "*A study of the word 'love' in the Qur'an*" on www.answering-islam.org

- Meertens, Jan**, *"Op bedevaart naar Christus: een analyse van veertig bekeringsgeschiedenissen van Moslims (1854-1982)"*, Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991
- A. Noordegraaf**, *"Vijf broden en twee vissen - Missionair gemeentezijn in een (post)moderne samenleving"*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1999 (2^e druk)
- B.J. Oosterhoff**, *"Hoe lezen wij Genesis 2 en 3?"*, Kampen: Kok, 1972
- Stefan Paas e.a.**, *"Thuiskomen – Gesprekken met toetreders"*, Veenendaal: Deputaten Evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, 2002
- Stefan Paas**, *"De werkers van het laatste uur - De inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof en in de christelijke gemeente"*, Zoetermeer: Boekencentrum, 2003
- Arjan Plaisier**, *"IND - Bekerings getoetst"*, lezing gehouden op de Masterclass 'Bekerings' van de IND, 21 juni 2012
- PCAI** (Platform Christenasielzoekers Iran), *"Huiskerken in de woestijn als verboden oasen,- onderzoek naar de gevolgen van de invulling van het Nederlandse asielbeleid betreffende Iraanse christenasielzoekers (2005-2010)"*, 18 april 2011
- C.W. Rentier**, *"Barmhartigheid Allah is vanwege zijn verhevenheid"*, opinieartikel Reformatorisch Dagblad, 14 december 2013
- Joke van Saane**, *"Geloofwaardigheid Beking"*
- Christine Schirmmacher**, *"'Let there be no Compulsion in Religion' (Sura 2:256): Apostasy from Islam as Judged by Contemporary Islamic Theologians: Discourses on Apostasy, Religious Freedom, and Human Rights."* Wipf & Stock: Eugene/Oregon; VKW: Bonn, 2016
- Christine Schirmmacher**, *"The Islamic View of Major Christian Teachings: The Role of Jesus Christ, Sin, Faith, and Forgiveness – Essays"*, The World Evangelical Alliance Global Issues Series, Volume 2, Bonn: Verlag für Kultur und Wissenschaft Culture and Science Publ., 2008
- Ralph W.J. Severijns**, *"Zoeken naar zekerheid – een onderzoek naar de vaststelling van feiten door hoor- en beslismedewerkers van de Immigratie- en Naturalisatiedienst in de Nederlandse asielprocedure"*, deel 46 Serie Staat en Recht, Deventer: Wolters Kluwer, 2019
- Ninian Smart**, *The World's Religions*, 2nd ed. Cambridge University Press, 1998
- Raad van State**, *ABRVs 200302654/1*, 23 september 2003 (LJN: AM2446)
- Somali Mission**, *The Persecuted Christian Church in Somalia*
Theologia Reformata, jaargang 47, nr. 2, juni 2004 (themanummer islam)
- Rien van der Toorn**, *"Ex-moslims en discipelschap"*, artikel op [website Evangelische Alliantie](#), 30 juni 2012
- UNHCR**, *"Guidelines on international protection: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees"*, 28 april 2004
- J.H. Velema**, *"Veelvuldig vragen naar de weg"*, deel 2, Kampen: Kok, 1987
- J. Verkuyyl**, *"Met moslims in gesprek over het evangelie"*, Kampen: Kok, 3^e druk 1995
- C. Vriezen**, *"Hoofdlijn der theologie van het Oude Testament"*, Wageningen: H. Veenman en Zonen, 6^e druk, 1987 (1^e druk 1949)
- WODC** memorandum 2019-2

3 TOETSINGSKADER

In dit hoofdstuk worden hoofdlijnen geschetst, waarbij met name gekeken wordt naar de werkinstructie WI 2019/18 (voorheen 2018/10). Bij de bespreking wordt mede gebruik gemaakt van de ervaringen van onze stichting met 90 bij onze stichting bekende dossiers waarin WI 2018/10 en WI 2019/18 toepassing hebben gevonden.¹⁵

In de hierop volgende hoofdstukken worden de lijnen verder uitgewerkt, mede met gebruikmaking van objectieve informatiebronnen die verder inzicht kunnen bieden in factoren die een rol kunnen spelen in bekeringsprocessen.

De bespreking wordt toegespitst op bekering naar het christelijke geloof, maar wordt in dit hoofdstuk voor de volledigheid ook breder getrokken. In aanvulling op de vorige versies van dit rapport¹⁶ wordt nu ook uitdrukkelijk stilgestaan bij afvalligheid en wordt ook enige aandacht besteed aan bekering tot atheïsme en agnosticisme.

3.1 WERKINSTRUCTIE

3.1.1 Definities

De werkinstructie (par. 2.1) maakt de volgende onderscheidingen:

- Religie, kan zowel theïstisch zijn (zoals islam en christendom) en niet-theïstisch (zoals boeddhisme)
- Geloof of geloofsovertuiging:
omvat religie, atheïsme en agnosticisme;
agnosticisme kan zowel theïstisch als atheïstisch van aard zijn.

Geloof of geloofsovertuiging is in deze definities het allesomvattende begrip. Bekering is in de WI daarbij gedefinieerd als 'het overgaan van iemand tot een ander geloof'. Dat kan dus zijn van islam tot christendom, van boeddhisme tot agnosticisme, van atheïsme tot islam, etc.

De WI geeft verder aan dat het begrip afvalligheid een rol speelt. Hier wordt de WI echter reeds enigszins problematisch, aangezien geen heldere definitie van afvalligheid gegeven worden. Wel wordt opgemerkt dat afvalligheid geen geloofsovertuiging is, hetgeen een juiste maar ook wel wat vreemde opmerking is. Immers, bekering is ook geen geloofsovertuiging, maar men heeft kennelijk niet de behoefte gehad om dat ook in de WI te benadrukken. Bij afvalligheid bestaat die behoefte kennelijk wel en de vraag komt daarmee op of die behoefte mogelijk voortkomt uit het gemis van een helder begrip wat afvalligheid wel is.

We zullen dit laatste verderop in par. 3.2 nader bespreken. Alhier geven we vast aan dat de WI niet echt plaats blijkt te bieden aan de mogelijkheid van een enkele afvalligheid, waarbij het oude geloof niet gepaard gaat met een bewuste keuze voor een ander geloof, maar de afvallige slechts een vaag en niet nader omlijnde geloofsovertuiging overhoudt waarbij van een echte

¹⁵ WI 2019/18 is inhoudelijk gelijk aan WI 2018/10, behoudens de toevoeging van par. 8 dat in elke zaak waarin een bekeringsmotief speelt, een bekeringscoördinator geraadpleegd dient te worden voor het besluit genomen wordt. Verwijzingen in dit rapport hebben aldus betrekking op beide werkinstructies welke in het vervolg kortweg aangeduid worden als 'werkinstructie' of 'WI'.

¹⁶ toen nog 'Bekering tot Christus' geheten

bekering naar een ander geloof niet gesproken kan worden. Wel stelt de WI (terecht) dat afvalligheid niet altijd samen hoeft te hangen met een bekering tot een andere geloofsovertuiging, maar in de uitwerking verderop in de WI blijkt dit juist niet goed een plaats te krijgen. Er ontstaat juist makkelijk het beeld dat een afvalligheid die niet gepaard gaat met een bekering tot een andere religie noodzakelijk gepaard zou gaan met een bekering tot atheïsme of agnosticisme.

Voor de volledigheid melden we dat in dit rapport onder afvalligheid en bekering het volgende zal worden verstaan:

- Afvalligheid is het verlaten van het geloof waar men mee is opgegroeid of die men eerder heeft gekozen.
- Bekering is het zich toewenden tot een ander geloof dan waar men mee is opgegroeid of die men eerder heeft gekozen.

In deze definities zijn afvalligheid en bekering volledig complementair t.o.v. elkaar. Voorts is van belang dat afvalligheid niet altijd (direct) opgevolgd hoeft te worden door of samen hoeft te gaan met een bekering. Is dat het geval, dan spreken we in dit rapport van 'enkele afvalligheid', i.e. afvalligheid zonder gelijktijdige bekering naar een andere geloofsovertuiging.

3.1.2 Aspecten van afvalligheid en bekering

In par.2.2 van de WI wordt de aanleiding voor bekering besproken.

Een bekering kan plaatsvinden vanwege allerlei aspecten, waarvan de WI de volgende benoemt:

- Persoonlijke aspecten: onvrede over de huidige situatie. Dit hoeft – in eerste instantie – niet te zien op onvrede over de religie. De onvrede kan ook op andere terreinen van zijn leven spelen. Te denken valt aan stresssituaties, onvrede over het sociale of politieke klimaat in een land of onvrede over de persoonlijke situatie waarin de vreemdeling zich bevindt.
- Sociale aspecten: hetgeen de vreemdeling heeft meegemaakt in de sociale (religieuze) groep waartoe hij eerst behoorde en wat hij nu ervaart in de nieuwe sociale (religieuze) groep;
- Cognitieve aspecten: ervaringen kunnen ervoor zorgen dat de vreemdeling kritisch gaat nadenken over religieus gefundeerde waarden, teksten en gewoonten in hun oude sociale religieuze systeem;
- Culturele, historische en religieuze aspecten: van het 'uit gewoonte' deel uitmaken van een sociale en religieuze gemeenschap waarbij de vreemdeling 'automatisch' deelneemt aan daarmee samenhangende bijeenkomsten. De vreemdeling kan daar door verschillende omstandigheden kritisch tegenover komen te staan, bijvoorbeeld omdat men hier ervaart dat je een eigen keuze hebt;
- Emotionele aspecten: de vreemdeling wordt 'overvallen' door een andere religie, bijvoorbeeld in een droom, visioen of door een 'wonder'. De emotionele impact daarvan is zo hoog, dat men zich bekeert. Onder emotionele aspecten valt verder bijvoorbeeld ook de vreemdeling die in aanraking komt met een nieuwe religie en zich daar direct thuis voelt.

De WI vervolgt met de mededeling dat deze lijst niet uitputtend bedoeld is. Bekeerlingen kunnen ook een andere achtergrond of aanleiding hebben om zich te bekeren.

De WI geeft vervolgens in par. 2.3 een korte bespreking van het onderscheid tussen een 'actieve' bekering die geleidelijk plaatsvindt over een langere periode en een 'passieve' bekering die onverwachts in een moment kan plaatsvinden.

De WI besteedt ook aandacht aan afvalligheid als een afzonderlijke mogelijkheid.

Bovengenoemde 'aspecten van bekering', zoals de WI het formuleert, blijken overigens overwegend 'aspecten van afvalligheid' te zijn, nl redenen om het vroegere geloof te verlaten. We komen daar in par. 3.2.2 op terug.

3.1.3 Elementen van onderzoek en beoordeling

In WI 2019/18 is in par. 3.1 de vaste gedragslijn als volgt geduid¹⁷:

- a. De motieven voor en het proces van bekering, waaronder de betekenis en praktische uitvoering van een eventuele doop en doopplechtigheid, en over de persoonlijke betekenis van de bekering of de geloofsovertuiging voor een vreemdeling.
- b. De kennis (op hoofdlijnen) van het nieuwe geloof.
- c. De activiteiten, zoals bezoeken aan religieuze bijeenkomsten die een persoon onderneemt binnen de nieuwe geloofsovertuiging en het effect van de veranderingen.

De verklaringen van de vreemdeling over deze drie elementen moeten steeds gezien worden in hun onderlinge samenhang, maar ook in het licht van de overige omstandigheden, zoals de overige verklaringen van een vreemdeling en door hem verstrekte gegevens in de eventueel eerdere procedures.

3.1.4 Context en referentiekader

De WI wijst terecht op het belang om met een open blik naar de zaak te kijken en te voorkomen dat er (onbewust) geredeneerd wordt vanuit de eigen context (par. 3.1). Als uitgangspunt geldt dat je je tijdens het gehoor onbevangen opstelt en zo veel mogelijk voorkomt dat je (onbewust) redeneert vanuit een persoonlijk, vaak westers, referentiekader. Probeer dan ook zoveel mogelijk aansluiting te zoeken bij het niveau en de wijze van vertellen van de vreemdeling en zijn referentiekader. (WI par. 5) Onze stichting constateert wel dat de WI op dit punt zelf ook niet geheel onproblematisch is, zoals met name in par. 3.3.2 en 3.3.4 nader wordt besproken.

3.1.5 Conclusie

De WI geeft zinvolle noties en handvatten voor het onderzoek naar en de beoordeling van de geloofwaardigheid van bekering. Tegelijk lopen elementen in de presentatie soms door elkaar heen, waardoor een stuk overzicht verloren gaat. Dit kan het lastiger maken om de informatie uit de werkinstructie gestructureerd toe te passen bij de behandeling van een asielaanvraag. Ook geeft de WI nog onvoldoende handvatten om te voorkomen dat geredeneerd wordt vanuit een eigen, vaak westers, referentiekader. In de nu volgende paragrafen wordt een en ander op een meer overzichtelijke en inzichtelijke wijze gepresenteerd.

---

¹⁷ Zie verder ook par. 3.2, 3.3. en 3.4 van de WI

3.2 AFVALLIGHEID

Afvalligheid is volgens de werkinstructie (par. 2.1) geen geloofsovertuiging. Op zich is dat een juiste constatering, net zoals bekering overigens ook geen geloofsovertuiging is maar 'het overgaan van iemand tot een ander geloof' zoals de werkinstructie terecht stelt. Afvalligheid is feitelijk de tegenpool van bekering, namelijk het afstand nemen van een geloof. Dit afstand nemen kan gepaard gaan met een bekering tot een ander geloof, maar het kan ook een soort van leegte achterlaten: je weet wel dat je je 'oude' geloof niet (meer) wilt volgen, maar er is niet echt een nieuwe geloofsovertuiging voor in de plaats gekomen.

Als de afvalligheid plaatsvindt als keerzijde van een gelijktijdige bekering, hoeft de afvalligheid niet afzonderlijk getoetst te worden, tenzij de bekering niet geloofwaardig wordt geacht maar er wel sprake kan zijn van een daadwerkelijke of toegedichte afvalligheid die op zichzelf risico kan opleveren.

Als de afvalligheid reeds heeft plaatsgevonden of als proces reeds vergevorderd is voordat de interesse in het nieuwe geloof ontstaat, wordt de afvalligheid wel afzonderlijk onderzocht, aangezien de afvalligheid in dat geval het feitelijke beginpunt is van het proces van bekering.

In het verdere van deze paragraaf wordt de afvalligheid als op zichzelf staand proces besproken, alsmede de eventuele situatie van toegedichte afvalligheid. Afvalligheid die optreedt als keerzijde van een gelijktijdig optredend bekeringsproces wordt in paragraaf 3.3 "Bekering" besproken.

3.2.1 Enkele afvalligheid

Volgens de werkinstructie (par. 2.1) speelt afvalligheid zowel bij bekeringen tot een andere religie, als voor vreemdelingen die bekeerd zijn tot atheïst, agnost of zich niet langer religieus duiden. Deze formulering lijkt veel op hetgeen hierboven is geschreven over afvalligheid als keerzijde van een bekeringsproces en afvalligheid als een op zichzelf staand proces.

Toch is deze formulering van de WI enigszins problematisch. Er wordt onderscheid gemaakt tussen mensen die bekeerd zijn tot atheïst of agnost enerzijds en mensen die zich niet langer religieus duiden anderzijds, hetgeen nogal bevreemdend is aangezien alle atheïsten en veel agnosten zich niet religieus zullen duiden. Anderzijds zijn er afvalligen die zich niet zien als bekeerd tot een ander geloof (hetzij tot een religie hetzij tot atheïsme of agnosticisme), maar die nog wel een godsbesef of -geloof hebben en zich dus niet als niet-religieus zullen duiden. Deze laatste mogelijkheid wordt in de WI niet onderkend, zoals met name blijkt uit par. 4.2 van de WI, waar ervan uitgegaan wordt dat afvalligheid zonder gelijktijdige bekering leidt tot atheïsme of agnosticisme: *"In sommige gevallen heeft de vreemdeling zich eerst afgekeerd van de oude religie voordat er sprake was van een bekering tot een nieuwe religie. In die gevallen is in feite sprake van twee bekeringsmomenten: van de oude religie naar atheïsme of agnosticisme en vervolgens van atheïsme of agnosticisme naar de nieuwe religie."*

Hoewel het in het kader van het geloofwaardigheidsonderzoek niet zonder risico is om uit te gaan van schema's, kan een schema wel helpen om te begrijpen waar het op dit punt mis gaat in de WI:

Het schema geeft aan dat atheïsme en agnosticisme kan optreden bij zowel een enkele afvalligheid als bij een bekering.¹⁸ Het is van belang om dit goed helder te hebben, want op dit punt mist de WI helderheid. Het verschil is, dat bij de enkele afvalligheid er geen sprake is van een diepere beleving en/of doordening van het nieuwe geloof, terwijl dat bij een daadwerkelijke bekering wel verwacht mag worden.

De WI heeft op zich wel oog voor dit verschil, blijkens de definities van par. 2.1 waar over atheïsme wordt opgemerkt: *"Atheïsme: een afwezigheid van geloof in het bestaan van één God of meerdere goden. Er zijn vormen van atheïsme die (aanzienlijk) verder gaan dan de enkele afwezigheid van het geloof in een god of goden en die in wezen een met het geloof concurrerende overtuiging behelzen."* In het laatste geval kan gesproken worden van een bekering tot het atheïsme als een nader doordachte overtuiging die iemand mogelijk ook actief wil uitdragen. Als echter slechts sprake is van een enkele afwezigheid van geloof in het bestaan van één God of meerdere goden, kan nog niet gesproken worden van een bekering tot het atheïsme, zoals de WI in par. 4.2 wel doet. Met betrekking tot agnosticisme kan in principe een zelfde onderscheid gemaakt worden.

3.2.2 Toetsing enkele afvalligheid

Het is cruciaal om helder te hebben, dat bij de enkele afvalligheid geen sprake is van een diepere beleving of doordening van een nieuw geloof. De afvallige heeft namelijk niet een bewust gekozen of verkregen nieuwe overtuiging, hij heeft enkel afstand genomen van het oude geloof, hetzij als een bewuste keuze hetzij als een bewustwording dat het oude geloof geen betekenis heeft voor hem.

Het afstand nemen van het oude geloof houdt niet in dat de afvallige geen enkel geloof, in de breedste zin van het woord, heeft behouden of er voor in de plaats heeft gekregen. Hij kan een atheïstische overtuiging in de plaats van zijn oude geloof hebben gesteld, of een agnostische, of een algemeen godsgeloof. Hij heeft daar echter geen nadere invulling aan gegeven, hetzij omdat hij het niet belangrijk vindt om over zijn geloofsovertuiging dieper na te denken, hetzij

¹⁸ 'Bekering' in dit schema omvat de gelijktijdig optredende afvalligheid; de afvalligheid aan de linkerkant is op te vatten als 'enkele afvalligheid'.

omdat hij geen mogelijkheden weet of kan vinden om zich er verder in te verdiepen, zoals in landen met een restrictief beleid t.a.v. godsdienst vaak het geval is.

Bij de toetsing gaat het dus feitelijk alleen om de redenen waarom het vroegere geloof niet (of niet meer) voldoet en om het proces dat tot die afvalligheid heeft geleid. Dit houdt niet in dat de elementen kennis en activiteiten bij de toetsing van de afvalligheid niet relevant zijn. Bij afvalligheid kunnen vragen worden gesteld of en hoe de vreemdeling zijn vroegere geloof gepraktiseerd en beleefd heeft. Ook is van belang wat het vroegere geloof voor de vreemdeling persoonlijk inhield. De WI geeft dat ook wel aan, bij de bespreking van "Atheïst/agnost" onder de elementen kennis en activiteiten in par. 3.3 en 3.4 van de WI.

Bij afvalligheid gaat het vaak over afval van het geloof waarmee iemand is opgegroeid. Daarom is het zinvol om bij de bespreking uit te gaan van de volgorde waarmee iemand bij het opgroeien met de religie vertrouwd raakt. Dat begint in het algemeen met de activiteiten: het kind neemt de geloofsactiviteiten van, allereerst, de ouders waar en wordt bij het opgroeien door de ouders meegenomen in het praktiseren van het geloof, dan volgt ook de onderwijzing in de kennis van het geloof en tenslotte is er de eigen verwerking en waardering van het geloof die soms leidt tot afvalligheid. Tenslotte is van belang wat voor geloof, in de breedste zin van het woord, de vreemdeling overgehouden heeft en welk belang hij er aan hecht.

Activiteiten vroegere geloof

Zoals gezegd worden vragen gesteld of en hoe de vreemdeling zijn vroegere geloof in het verleden gepraktiseerd heeft. Daarbij is van belang helder te krijgen wat deze geloofspraktijk voor hem of haar betekend heeft. Hierbij zal zo goed mogelijk aan het licht moeten komen in wat voor milieu de vreemdeling is opgegroeid. Was het een streng-religieus milieu, of juist een gematigd of zelfs liberaal milieu? Voelde het geloof als dwang of was het (aanvankelijk) ook een eigen keus? Was er verschil in omgang met het geloof in enerzijds het gezin en anderzijds de samenleving buiten het gezin? Antwoord op deze vragen is nodig om het religieuze referentiekader waarin de gestelde geloofsafval zich heeft voltrokken helder te krijgen.

Kennis vroegere geloof

Ook vragen omtrent de kennis van het vroegere geloof helpen om het religieuze referentiekader waarin de gestelde geloofsafval zich heeft voltrokken helder te krijgen. Wat heeft de vreemdeling thuis, in een religieuze instelling, op school of op enige andere plek of wijze aan kennis meegekregen: Hoe heeft hij die kennis gewaardeerd?

Motieven en proces

Motieven zijn vaak ontleend aan de persoonlijke ervaringen en staan daarmee in relatie tot de persoonlijke ervaring en betekenis die het praktiseren van het geloof vroeger voor de afvallige had alsmede de betekenis die de geloofskennis voor de vreemdeling had. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn geweest van gebrek aan positieve religieuze ervaring of zelfs van negatieve ervaringen, met name als er veel dwang werd toegepast om het geloof te praktiseren. Er kan ook sprake zijn geweest van kritische vragen ten aanzien van het geloof waar de vreemdeling mee is opgegroeid, waar geen bevredigend antwoord op kwam. Dit alles kan reden zijn tot afvalligheid. In het algemeen kunnen dezelfde aspecten als bij bekering, zoals reeds aangehaald in par. 3.1.2 hierboven, van belang zijn. In de aldaar vermelde lijst staan goed beschouwd vooral motieven die

betrekken hebben op afvalligheid, meer dan op bekering in eigenlijke zin: het zijn motieven waarom het oude geloof niet of niet meer voldoet. Uit voornoemde lijst destilleren we nu die motieven voor afvalligheid:

- Persoonlijke aspecten: onvrede over de huidige situatie. Dit hoeft – in eerste instantie – niet te zien op onvrede over de religie. De onvrede kan ook op andere terreinen van zijn leven spelen. Te denken valt aan stresssituaties, onvrede over het sociale of politieke klimaat in een land of onvrede over de persoonlijke situatie waarin de vreemdeling zich bevindt.
- Sociale aspecten: hetgeen de vreemdeling heeft meegemaakt in de sociale (religieuze) groep waartoe hij eerst behoorde;
- Cognitieve aspecten: ervaringen kunnen ervoor zorgen dat de vreemdeling kritisch gaat nadenken over religieus gefundeerde waarden, teksten en gewoonten in hun oude sociale religieuze systeem;
- Culturele, historische en religieuze aspecten: van het 'uit gewoonte' deel uitmaken van een sociale en religieuze gemeenschap waarbij de vreemdeling 'automatisch' deelneemt aan daarmee samenhangende bijeenkomsten. De vreemdeling kan daar door verschillende omstandigheden kritisch tegenover komen te staan;
- Emotionele aspecten: hierover vermeldt de WI geen motieven voor afvalligheid. Wel is van belang dat ook bij de enkele afvalligheid emotionele aspecten een rol kunnen spelen, al dan niet in samenhang met de andere reeds genoemde aspecten.

Bij dit alles dient bedacht te worden dat sommigen bij het opgroeien allereerst een positieve waardering ontwikkelingen voor het geloof waar ze mee opgroeien, maar dat er op een gegeven moment sprake kan zijn van een toenemende kritische blik en groeiende distantie. In dat geval mag verwacht worden dat iemand kan vertellen hoe die kritische blik en groeiende distantie ontstaan zijn, waarbij ten aanzien van ontwikkelingen bij het opgroeien wel in aanmerking moet worden genomen in welke ontwikkelingsfase een en ander zich heeft afgespeeld.

Het komt echter ook voor dat iemand bij het opgroeien geen positieve waardering ontwikkeld heeft voor het geloof waarmee hij is opgegroeid. Er is dan sprake geweest van het 'uit gewoonte' deel uitmaken van een sociale en religieuze gemeenschap waarbij de vreemdeling 'automatisch' of onder dwang deelneemt aan daarmee samenhangende bijeenkomsten, maar zonder positieve religieuze ervaring. In dat geval kan niet verwacht worden dat iemand kan uitleggen waarom hij geen positieve waardering ontwikkeld heeft. De afvalligheid is dan niet zozeer een bewuste keuze geweest, maar veel meer een toenemende bewustwording die bij het opgroeien ontstaat, dat het geloof waarmee je opgroeit je niet aanspreekt. Er kan dan nog wel een moment zijn dat iemand bewust besluit het praktiseren te stoppen, maar het kan ook een geleidelijk proces zijn waarbij iemand het praktiseren steeds meer achterwege laat. Ook kan het stoppen met het praktiseren samenvallen met een verandering in het persoonlijke leven, bijvoorbeeld bij het verlaten van het ouderlijk huis waarbij je er niet per sé over na gedacht hoeft te hebben of je wel of niet doorgaat met het praktiseren van het geloof van je ouders.

We benadrukken het laatste, omdat we merken dat behoorlijk vaak verwacht wordt dat aan afvalligheid altijd dieperliggende innerlijke motieven ten grondslag liggen. Deze verwachting is echter ongerijmd indien iemand niet allereerst persoonlijke dieperliggende innerlijke motieven gehad heeft om het geloof waarmee hij is opgegroeid aan te hangen en te praktiseren.

Geloof na afvalligheid

In par. 3.2.1 is reeds aangegeven dat er na de afvalligheid sprake kan zijn van een atheïstische, agnostische of een zekere algemene, niet nader omlijnde, religieuze overtuiging of godsgeloof. De WI schept hierin niet voldoende helderheid. Zo wordt in par. 4.2 ervan uitgegaan dat afvalligheid zonder gelijktijdige bekering leidt tot atheïsme of agnosticisme: *"In sommige gevallen heeft de vreemdeling zich eerst afgekeerd van de oude religie voordat er sprake was van een bekering tot een nieuwe religie. In die gevallen is in feite sprake van twee bekeringsmomenten: van de oude religie naar atheïsme of agnosticisme en vervolgens van atheïsme of agnosticisme naar de nieuwe religie."* Dit zal in de seculiere westerse cultuur, waar het 'niet-aanhangen' van een religie een 'normale zaak' is geworden vaak kunnen opgaan. In niet-westerse culturen, waar het aanhangen van een religie veelal een 'normale zaak' is, gaat dat echter niet op en kan veeleer verwacht worden dat een afvallige een algemeen, niet helder omlijnd, godsgeloof of -besef heeft overgehouden.

Dit laatste zou geduid kunnen worden als theïstisch agnosticisme: het geloof (in de definitie van de WI) dat er wel een God is maar dat je niet voldoende kennis hebt over het wel of niet bestaan van God. Echter dient wel bedacht te worden dat de afvallige waar we hier over spreken niet de overtuiging heeft dat je niet voldoende kennis *kunt* hebben over het wel of niet bestaan van God, wat juist kenmerkend is voor een agnostische overtuiging. Er is, derhalve, bij de 'enkel afvallige' waar we hier over spreken geen sprake van een overtuigd (theïstisch) agnost, maar van iemand die niet tot een bewuste en doorleefde nieuwe overtuiging is gekomen. De stelling van de WI dat een afkeer van een religie zonder bekering tot een andere religie inhoudt dat er sprake is van een bekering tot atheïsme of agnosticisme, is dan ook feitelijk niet juist en ook niet behulpzaam voor de beoordeling.¹⁹

Betekenis voor de asielbeoordeling

Een enkele afvalligheid kan leiden tot een veiligheidsrisico indien de afvallige laat blijken zijn vroegere geloof niet meer aan te hangen en te praktiseren én zulke blijken in land van herkomst aanleiding kunnen zijn voor bedreigingen en vervolging door de sociale omgeving of door de overheid. Hiervan kan sprake zijn indien zijn afwijzing van het vroegere geloof actief uitdraagt, maar ook indien iemand zijn afkeer van het vroegere geloof weliswaar niet actief uitdraagt maar wel geconfronteerd kan worden met de vraag of hij het vroeger geloof niet meer aanhangt. In het laatste geval mag niet verwacht worden dat de afvallige liegt omtrent zijn afvalligheid.²⁰

Indien de enkele afvalligheid op zichzelf genomen niet leidt tot een serieus veiligheidsrisico, kan de afvalligheid wel van belang zijn als achtergrond of beginpunt van een op de afvalligheid volgende bekering. Ook in die situatie zal de afvalligheid dus onderdeel zijn van de beoordeling van de asielaanvraag.

¹⁹ In een zaak heeft de IND geoordeeld dat de afvalligheid van een vreemdeling leidt tot de conclusie dat hij bekeerd is tot atheïst. De rechtbank heeft daar terecht over geoordeeld dat daar onvoldoende grond voor is. Uitspraak zittingsplaats Den Bosch inzake NL18.11386 d.d. 27 juli 2018, zie <https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/180727-rb-den-bosch-nl18-11386>.

²⁰ Dit volgt mede uit arrest EHVJ ECLI:EU:C:2012:518 d.d. 12 september 2012 inhoudende dat niet verwacht mag worden dat een vreemdeling in geval van terugkeer zijn geloof verborgen houdt. Zie ook bespreking van uitspraak rechtbank Den Bosch inzake NL19.25209, d.d. 4 februari 2019, in Update 2020 nr. 8.

3.2.3 Toegedichte afvalligheid

De werkinstructie spreekt van een 'toegedichte afvalligheid', indien de vreemdeling het geloof waarmee hij is opgegroeid nog wel aanhangt dan wel ermee sympathiseert, maar in de ogen van anderen dat geloof niet meer aanhangt, bijvoorbeeld omdat hij het niet meer praktiseert. De WI rekent hiertoe mensen die stellen 'niet meer zoveel met het geloof te hebben', zonder dat zij zich daar daadwerkelijk van hebben afgewend en die aangeven om die reden als afvallige te worden gezien. (par. 2.1)

De WI geeft hiermee (terecht) aan dat er reeds sprake kan zijn van een veiligheidsrisico als de vreemdeling weliswaar niet afvallig is, maar in de ogen van zijn omgeving desalniettemin het geloof niet (of niet correct) praktiseert.

Wel wekt de WI ook hier enige bevreemding, namelijk waar de WI spreekt van een toegedichte afvalligheid als de vreemdeling verklaart 'niet meer zoveel met het geloof te hebben'. Immers, als je 'niet meer zo veel hebt met het geloof' valt niet in te zien dat je niet (minstens) vergeworderd bent in een proces van afvalligheid. De WI schaaft dus kennelijk wat in dit rapport aangemerkt is als een 'enkele afvalligheid' onder de noemer van 'toegedichte afvalligheid'. De WI oordeelt (ten onrechte) dat iemand die 'niet meer zo veel heeft met het geloof' dat geloof nog wel aanhangt dan wel ermee sympathiseert, een oordeel waar geen enkele grond voor is. Ook alhier blijkt de WI niet goed weg te weten met het fenomeen van de enkele afvalligheid. Zoals in par. 3.2.2 hierboven (onder 'geloof na afvalligheid') is geconstateerd, verwacht de WI dat een enkele afvalligheid op zichzelf reeds leidt tot een bewust nieuw geloof, dat dan volgens de WI atheïstisch of agnostisch ingekleurd moet zijn. Is dat laatste niet het geval, dan is er volgens de WI geen sprake van een daadwerkelijke afvalligheid maar kan er hooguit sprake zijn van een toegedichte afvalligheid. Waar het hier wringt is, dat de WI zonder deugdelijke grond een verklaring van een vreemdeling niet serieus neemt dat hij 'niet zo veel heeft' met het geloof waarmee hij is opgegroeid.

Andere vorm van toegedichte afvalligheid

Er is nog een andere, niet onbelangrijke vorm van toegedichte afvalligheid, waar de WI geen oog voor blijkt te hebben. Het gaat dan om vreemdelingen die verklaren dat ze *nooit* wat hebben gehad met het geloof waar zij mee zijn opgegroeid. Zij zijn dan wel altijd in naam aanhanger van dat geloof geweest (bijvoorbeeld moslim) en worden door de omgeving ook zo gezien, maar het is nooit hun eigen innerlijke overtuiging geworden. Er is dan bij het opgroeien geen positieve waardering ontwikkeld voor het geloof waarmee ze zijn opgegroeid, zoals reeds besproken in par. 3.2.2 onder 'motieven en proces'. Er is dan in strikte zin ook geen sprake van afvalligheid, omdat de vreemdeling het geloof nooit persoonlijk heeft aangehangen, maar er kan dan wel sprake zijn van een toegedichte afvalligheid omdat zijn omgeving hem wel het betreffende geloof toegedicht heeft.

Het moge duidelijk zijn dat bij deze vorm van toegedichte afvalligheid niet verwacht kan worden dat de afvallige blijk geeft van dieperliggende innerlijke motieven om het geloof te verlaten, aangezien hij allereerst nooit persoonlijke dieperliggende innerlijke motieven gehad heeft om het geloof waarmee hij is opgegroeid aan te hangen en te praktiseren.²¹

²¹ Zie hiervoor ook uitspraak zittingsplaats Den Bosch inzake NL18.11386 d.d. 27 juli 2018 (<https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/180727-rb-den-bosch-nl18-11386>)

3.3 BEKERING TOT EEN ANDERE RELIGIE

De werkinstructie definieert bekering als 'het overgaan van iemand tot een ander geloof'. Geloof behelst in de definities van de WI theïstische en niet-theïstische religies alsmede non-religieuze geloofsovertuigingen, zoals atheïsme en agnosticisme.

De primaire focus van de WI lijkt wel te liggen op de toetsing van een bekering tot een andere religie, zoals van islam tot christelijk geloof, en niet de toetsing van een bekering tot een andere, niet-religieuze, geloofsovertuiging. Dit volgt uit het feit dat in de bespreking van de drie toetsingselementen de bekering tot 'atheïst/agnost' telkens een afzonderlijke, kennelijk toegevoegde, bespreking krijgen. In dit rapport wordt deze tweedeling in bespreking gehanteerd. In deze paragraaf is dus enkel bekering tot een andere religie aan de orde. Mogelijk is een aantal noties ook van toepassing bij een bekering tot atheïsme en agnosticisme, maar dat wordt in de volgende paragraaf 3.4 nader besproken.

In de nu volgende bespreking wordt een aantal zaken benoemd die, voor wat betreft een bekering tot het christelijke geloof, in H. 5 en 6 vanuit objectieve bronnen verder uitgewerkt en onderbouwd worden. Voor de onderbouwing wordt dan ook naar die hoofdstukken verwezen.

3.3.1 Lezing dr. Arjan Plaisier

Zoals in de inleiding al is gesteld, is de IND in 2012 begonnen met bijscholing. Op de IND Masterclass van 21 juni 2012 heeft dr. Arjan Plaisier de volgende overwegingen meegegeven voor het nader gehoor in geval van een gestelde bekering tot het christelijke geloof²²:

1. Vraag hoe iemand tot het christelijk geloof is gekomen. Besef wel, dat je hiermee op het gebied van het heilige komt. Een open houding is belangrijk; iemand moet de ruimte hebben om zijn verhaal te vertellen zonder met een koude toon of met scepsis geconfronteerd te worden.
2. Vervolgens kan op andere details ingezoomd worden om een duidelijker beeld te krijgen. Doel mag niet zijn om iemand vast te praten. Bedenk, dat je gebeurtenissen uit het verleden niet allemaal meer helder op een rijtje hebt staan. Vanwege de veiligheid blijven sommige details ook in nevelen gehuld. Zo zullen mensen die een rol hebben gespeeld in het bekeringsproces niet altijd met naam en toenaam bekend zijn.
3. Er kan ook gevraagd worden naar de betekenis van het geloof. Wat doet het geloof met iemand? Op welke manier wordt God ervaren? Welke betekenis heeft Christus voor de persoon in kwestie? Op welke manier onderhoudt iemand zijn of haar geloof? Wat zijn de bronnen die daarbij een rol spelen? Hoe heeft het geloof zich ontwikkeld sinds de bekering?
4. Houdt er wel rekening mee, dat ieder mens anders is. Sommige mensen zijn denker en spreken wellicht zonder emotie. Ook wordt de een christen na een tijd van beproeven, de ander wordt het 'zomaar', zonder dat er 'goede gronden' aan te wijzen zijn.
5. Eigenlijk moet de echte vraag zijn: is iemand praktiserend christen? (...) Praktiseert iemand zijn christenzijn? Gaat hij of zij naar de kerk? Leest hij of zij in een bijbel? Is iemand missionair bezig in het asielcentrum of daarbuiten? Zijn er getuigenissen over de persoon in kwestie van medegelovigen? Iemand die zich als christen gedraagt zal risico's lopen. Gedraagt

²² Arjan Plaisier, "*IND - Bekerings getoets*", lezing gehouden op de Masterclass 'Bekerings' van de IND, 21 juni 2012, blz. 3,4

iemand zich als een christen? Dat is de vraag die ik relevanter vind dan de vraag of iemand een helder idee heeft over de Bijbelboeken of het protestantisme.

Vergelijkbare overwegingen en vragen zijn van toepassing bij een bekering tot een ander geloof.

3.3.2 Motieven voor en proces van bekering

De WI geeft op dit punt diverse behartenswaardige zaken weer. Belangrijk is, samenvattend, dat er niet iets is als een blauwdruk van bekering of een bekeringsschema. Tegelijk is het moeilijk te ontkomen aan een zeker denkschema, wil je komen tot een gestructureerde toetsing. De in de WI benoemde en onder par. 3.1.2 hierboven aangehaalde aspecten van afvalligheid en bekering vormen zo'n schema, evenals het onderscheid tussen een passieve en een actieve bekering. Het is daarbij wel van belang dat het denkschema een toetsings*middel* is en niet de status moet krijgen van een toetsings*criterium*.

In deze paragraaf worden met name aspecten besproken waar we de beoordeling met behoorlijke regelmaat zien misgaan. Bij deze punten speelt de eigen context van de gehoor en beslismedewerker vaak een niet onbelangrijke rol in de wijze van vraagstelling en beoordeling.²³ Zo kan er geredeneerd worden vanuit een westers-seculier denken waarbij een bekering vooral gezien wordt als een verstandelijk (cognitief) proces, bijvoorbeeld in de verwachting dat de bestudering van andere stromingen en godsdiensten daar deel van uitmaakt, of dat er noodzakelijk sprake geweest moet zijn van een periode van twijfel of een proces van wikken en wegen. Ook kan dit met zich meebrengen dat een bekering in korte tijd onmogelijk wordt geacht of dat er bij een geleidelijk, langdurig bekeringsproces verwacht wordt dat er een aanwijsbaar 'moment van bekering' bestaat.

Actief en passief

Een bekering kan volgens actieve of volgens passieve wijze verlopen. Ook is een tussenvorm (zoals de WI het noemt) mogelijk: een actieve bekering met een of meer passieve elementen of momenten, of een overwegend passieve bekering met een actief aspect.

Bij een actieve bekering tot een andere religie heeft de vreemdeling vaak 'onderzoek' gedaan naar de nieuwe religie en is sprake van een weloverwogen keuze voor de nieuwe religie. Bij een actieve bekering is de vreemdeling zelf op zoek naar zingeving.

De passieve bekering tot een andere religie overkomt een vreemdeling via een droom, een visioen of een wonder (dit is niet limitatief), aldus de WI. De bekering, of de aanzet tot de bekering, vindt vaak plaats in een korte tijdspanne en heeft een hoog emotioneel effect. Dit kan ook gebeuren zonder dat de vreemdeling daarvoor enige interesse in de andere religie had.

Het is van belang dat de voorbeelden van een passieve bekering die de WI geeft (via een droom, een visioen of een wonder) inderdaad niet limitatief zijn. Een passieve bekering hoeft niet op te treden op een bijzondere of opzienbarende wijze, maar kan ook voortkomen uit een innerlijke existentiële ervaring tijdens, bijvoorbeeld, een gesprek, een kerkdienst of een gebed die de bekeerling een ervaring kan geven van de aanwezigheid van God.

Van een 'tussenvorm' is sprake, indien de bekeerling al bezig was met kennisname van het nieuwe geloof (= actief), zonder nog de stap van daadwerkelijke bekering te maken, maar

²³ Zie ook WODC memorandum 2019-2 waarin gewezen wordt op het risico van het uitgaan van aannames welke gebaseerd lijken op stereotypen, zie onze bespreking op <https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/onderzoek-wodc>.

waarbij hij onverwacht gegrepen wordt en overtuigd raakt door een passieve ervaring. Omgekeerd kan het bekeringsproces beginnen met een passieve ervaring die de bekeerling doet besluiten kennis te maken met en zich te verdiepen in het nieuwe geloof, zonder dat hij door de passieve ervaring zelf reeds tot de overtuiging en daarmee bekering gekomen is. Andere tussenvormen zijn ook denkbaar.

In de praktijk zien we bij Stichting Gave nog geregeld dat een passieve vorm van bekering niet onderkend wordt, met regelmatig negatieve gevolgen voor de vraagstelling en de beoordeling. Er is dan bijvoorbeeld onevenredig veel aandacht voor de cognitieve aspecten van de bekering terwijl bij een passieve bekering de innerlijke ervaringen veel belangrijker zijn. Ook blijkt meer dan eens verwacht te worden dat er een proces 'aan de bekering voorafgaat' wat bij een (primair) passieve bekering echter niet het geval is.

De WI (par. 2.3) stelt wel dat het onderscheid tussen een actieve en een passieve bekering niet leidt tot een wezenlijk andere onderzoeksmethode dan wel tot een andere beoordeling van de geloofwaardigheid van de verklaringen, maar dat geldt enkel de *formele* kant van het onderzoek, namelijk dat in beide gevallen sprake is van een moment waarop het proces is begonnen, doorgaans gevolgd door een verdere kennisname van de inhoud van het nieuwe geloof en het uiting geven aan het geloof door middel van activiteiten, zoals bijvoorbeeld de kerkgang en de aansluiting bij een geloofsgemeenschap. Aan de *inhoudelijke* kant is er echter wel degelijk een belangrijk onderscheid, namelijk als het gaat om (onder meer) de verwachting ten aanzien van de duur en de emotionele impact van de bekering en de intensiteit van de kennisneming van de inhoud van het nieuwe geloof. De WI (par. 3.2) erkent dat ook wel: "*Bij een (enkel) passieve bekering zijn de motieven voor en het proces van bekering vaak anders dan bij een actieve bekering.*" Hoe dit zich verhoudt tot het eerdere uit WI par. 2.3 aangehaalde, dat er geen wezenlijk andere onderzoeksmethode of wijze van beoordelen is, wordt uit de WI echter niet makkelijk duidelijk.

Het niet onderkennen van een (primair) passieve bekering leidt niet alleen tot problemen bij de beoordeling, het kan reeds tijdens het gehoor tot problemen leiden, namelijk als in de vraagstelling de nadruk valt en blijft vallen op een proces dat in de verwachting van de gehoordewerker aan de bekering vooraf zou gaan. Dan verzandt het gehoor makkelijk in wederzijds onbegrip omdat de vreemdeling niet weet wat hij met de gestelde vragen aan moet en de gehoordewerker niet weet wat hij met de gegeven antwoorden moet. De vragen sluiten niet meer aan bij de verklaringen van de vreemdeling en de vreemdeling krijgt niet de kans zijn persoonlijke relaas nader toe te lichten.

Moment van bekering

Vaak wordt tijdens een gehoor gevraagd naar het 'moment van bekering'. Bij een enkel of primair *passieve bekering* is dit vaak wel mogelijk. Er is dan immers een duidelijk aanwijsbaar moment, namelijk het moment dat de bekeerling de bijzondere ervaring heeft die hem tot bekering brengt.

Bij een enkel *actieve bekering* is er echter geen moment van bekering aanwijsbaar. Toch wordt ook bij een actieve vorm van bekering nog geregeld gevraagd naar hét moment van bekering of hét moment dat de vreemdeling besloot zich te bekeren. Met deze wijze van vragenstellen wordt het proces van bekering in een niet-passend schema gedrongen. De vreemdeling zal geen probleem hoeven te hebben om aan te geven wanneer (ongeveer) hij zich als bekeerd

beschouwde, maar het blijft bij een actief bekeringsproces een hachelijke onderneming om daar veel waarde aan toe te kennen. Bedacht dient te worden dat de bekeerling zelf in een proces zit dat volledig nieuw voor hem is en dat derhalve niet verwacht mag worden dat hij het proces voldoende overziet om zelf te kunnen beoordelen vanaf wanneer hij zich op een voor de IND of anderen *aannemelijke wijze* als bekeerd zou kunnen beschouwen.²⁴ Soms bekruipt je bij het lezen van een gehoorrapport of besluit het gevoel, dat van de vreemdeling inzicht in godsdienstpsychologie verwacht wordt, in het bijzonder indien gevraagd wordt te verklaren (in plaats van te beschrijven) hoe hij op een gegeven moment tot bekering kon komen. De verwachting dat de vreemdeling dat kan is in zijn algemeenheid echter niet reëel. Hij kan al op een vroeg moment voor zichzelf tot een duidelijk besluit zijn gekomen, terwijl zijn motieven op dat moment voor anderen nog twijfelachtig zijn, wat voor de bekeerling, gelet op zijn mogelijk nog beperkte mate van begrip van het nieuwe geloof op dat moment nog niet inzichtelijk hoeft te zijn.²⁵

Het is wel mogelijk en aan te bevelen, om de vreemdeling te vragen of hij belangrijke momenten in zijn bekeringsproces kan benoemen en beschrijven. Zijn er momenten geweest die voor hem betekenisvol zijn? Die vraag kan gesteld worden bij zowel een actieve als een passieve bekering en ook bij tussenvormen. De vraag nodigt uit om belangrijke momenten van het proces te benoemen en toe te lichten. Bij elk 'belangrijk moment' van het proces kan gevraagd worden wat in de beleving van de vreemdeling het belang ervan is voor zijn zoektocht en/of geloofsontwikkeling, zonder er op voorhand een duiding aan te geven of zo'n moment ook gezien kan worden als een daadwerkelijk bekeringsmoment. Die duiding hoort bij de beoordeling waar (blijkens de WI) tijdens het gehoor niet op vooruit moet worden gelopen.

In essentie gaat het uiteindelijk om de vraag *of* iemand bekeerd is, niet zozeer om de vraag *wanneer* hij precies bekeerd is. Is iemand oprecht bekeerd, dan is dat blijvend te merken aan zijn levensinstelling, zijn houding en gedrag. Verklaringen omtrent iemands geloofsleven zijn dan altijd relevant, ook als ze dateren van lang na de periode dat iemand christen zou zijn geworden. Wederom Arjan Plaisier:

"Naast de vraag naar de weg [tot bekering] is het natuurlijk ook relevant te vragen naar de betekenis van het geloof. Wat doet het geloof met iemand? Op welke manier wordt God ervaren? Welke betekenis heeft Christus voor de persoon in kwestie? Op welke manier onderhoudt iemand zijn of haar geloof? Wat zijn de bronnen die daarbij een rol spelen? Een even relevante vraag is die naar de ontwikkeling van het geloof nadat iemand tot bekering is

²⁴ Het kan behulpzaam zijn om een vergelijking te maken met iemands taalontwikkeling. Een kind kan bijvoorbeeld concluderen dat hij heel goed Engels kent als hij een eenvoudig tekenfilmje in het Engels kan volgen. Als hem echter gevraagd wordt een Engels boek te lezen kan hij er achter komen dat zijn beheersing van het Engels nog beperkt is en als hij iemand tegenkomt die geen Nederlands spreekt kan hij hem misschien wel in het Engels verstaan maar kan hij ervaren dat hij zelf nog niet de vaardigheid heeft om zich in het Engels uit te drukken. Als je dan vraagt 'Op welk moment beheerste je de Engelse taal?' is daar geen eenduidig antwoord op te geven. Het hangt er maar net van af vanuit welk perspectief (i.e. vanuit welke verwachting van taalbeheersing) je de vraag benadert. Het heeft dan meer betekenis om te vragen of je bepaalde momenten in je taalontwikkeling kunt benoemen en beschrijven.

²⁵ Dit kan een reden zijn dat een bekering niet geloofwaardig geacht wordt als deze voor het eerst aan een asielaanvraag ten grondslag wordt gelegd. Na een periode van verdere geloofsintensivering kan de vreemdeling bij een opvolgende aanvraag verklaren omtrent een later 'moment van bekering'. Het is van belang dat dit niet tegenstrijdig hoeft te zijn. Bij verdere geloofsintensivering kan iemand nieuwe en verdiepende ervaringen opdoen die de eerdere ervaringen in zijn perceptie in een ander daglicht stellen waardoor hij de eerdere ervaringen als minder belangrijk is gaan zien dan hij aanvankelijk deed.

*gekomen. Dit alles maakt het mogelijk zich een beeld te vormen van iemands geestelijk leven."*²⁶

Als conclusie / samenvatting geeft Plaisier tenslotte het volgende mee:

*"Beoordelen of iemand een christen is, is precair. Wie in deze werkt met vooropgezette schema's heeft van bekeringen geen kaas gegeten. Je moet op dit terrein er het beste van maken, de fake-verhalen er uit halen, maar verder terughoudend zijn. Daarbij kom ik terug op wat ik aan het begin zei over de zichtbaarheid. Eigenlijk moet de echte vraag zijn: is iemand praktiserend christen? Ik heb het idee dat die vraag nauwelijks een rol speelt. Praktiseert iemand zijn christenzijn? Gaat hij of zij naar de kerk? Leest hij of zij in een bijbel? Is iemand missionair bezig in het asielcentrum of daarbuiten? Zijn er getuigenissen over de persoon in kwestie van medegelovigen? Iemand die zich als christen gedraagt zal risico's lopen. Gedraagt iemand zich als een christen? Dat is de vraag die ik relevanter vind dan de vraag of iemand een helder idee heeft over de Bijbelboeken of het protestantisme."*²⁷

De UNHCR volgt ook deze lijn:

*"Relevant areas of enquiry include the individual profile and personal experiences of the claimant, his or her religious belief, identity and/or way of life, how important this is for the claimant, what effect the restrictions have on the individual, the nature of his or her role and activities within the religion, whether these activities have been or could be brought to the attention of the persecutor and whether they could result in treatment rising to the level of persecution."*²⁸

Verder onderkent de IND formeel ook dat een bekering vaak een proces is dat niet noodzakelijk een duidelijk begin- of eindpunt heeft:

"Een bekering heeft niet altijd een duidelijk beginpunt. Een bekering heeft vaak ook geen duidelijk eindpunt, het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei." (WI par. 3.2)

Onze stichting is ook een zaak bekend waarbij de bekering in het land van herkomst ongeloofwaardig werd bevonden maar wel werd erkend, dat betrokkene in Nederland christen was. De vraag naar het moment van bekering was hierbij voor de IND niet aan de orde, ook al vond de vreemdeling zelf dit wel van belang.²⁹

Ook de voorzieningenrechter heeft zich in een andere zaak hieromtrent uitgelaten:

*"Daargelaten de vraag of (...) de bekering van verzoeker in Guinee in redelijkheid ongeloofwaardig kon worden geacht heeft verweerder voorts nagelaten te motiveren of de bekering in Nederland geloofwaardig wordt geacht en wat de gevolgen van een bekering in Nederland zijn bij gedwongen terugkeer naar Guinee."*³⁰

²⁶ Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoets*", lezing gehouden op de Masterclass 'Bekeringen' van de IND, 21 juni 2012, blz. 4

²⁷ idem, blz. 5

²⁸ *Guidelines on International Protection - Religion-based Refugee Claims*, 28 april 2004, par. 14

²⁹ Ontleend aan uitspraak ABRvS 201201598/1/V4 dd 23-7-2012, punt 2.1. De Raad van State volgt op dit punt de IND.

³⁰ Uitspraak rechtbank Zwolle inzake AWB 13/14761 dd 3 juli 2013. Er is geen hoger beroep tegen deze uitspraak ingesteld.

Samenvattend gaat het dus om de vraag, of iemand thans oprecht christen is of niet. Bij de beantwoording van die vraag is het zeker relevant, op welke wijze en langs welke weg iemand op het spoor van het christelijke geloof is gekomen.³¹ Gebeurtenissen in het land van herkomst kunnen daar deel van uitmaken, ook als de IND niet overtuigd is van de geloofwaardigheid van de gebeurtenissen op zich.³² Indien er vervolgens niet meer is dan deze gestelde gebeurtenissen, dan kan de bekering inderdaad ongeloofwaardig geacht worden. Maar indien de gestelde gebeurtenissen in het land van herkomst een ‘vervolgverhaal’ hebben in Nederland en betrokkene daarbij ook kan verklaren omtrent de betekenis die het christelijk geloof voor hem heeft gekregen, dan kan de bekering niet ongeloofwaardig geacht (blijven) worden enkel op grond van de ongeloofwaardigheid van de gestelde gebeurtenissen in het land van herkomst.³³

Proces en weloverwogen keuze voorafgaand aan de bekering

In beoordelingen wordt er geregeld vanuit gegaan dat aan een bekering een proces voorafgaat en dat er voor de bekering sprake is van een weloverwogen en welbewuste keuze voor het nieuwe geloof. Dit kan een terechte verwachting zijn, maar bij een (primaire) *passieve bekering* is zulk een verwachting niet terecht. Toch blijken IND medewerkers er geregeld wel op voorhand van uit te gaan, ongeacht of de bekering actief of passief is. Gevolg is dat een passieve bekering niet geloofwaardig wordt geacht omdat zulk een proces ontbreekt of omdat de bekering naar het oordeel van de IND medewerker in een ongeloofwaardig korte tijd heeft plaatsgevonden en er, zoals het ook wel wordt uitgedrukt, geen periode van wikken en wegen is geweest.

Wel wordt terecht verwacht dat er volgend op het passieve bekeringsmoment een proces van (verdere) kennismaking, verdieping en praktiseren volgt. Dit zal in de beoordeling behoorlijk wat gewicht mogen ontvangen. Immers, in het kader van de asielaanvraag is uiteindelijk van belang welke betekenis het nieuwe geloof voor de vreemdeling heeft en welke geloofsactiviteiten hij uit overtuiging onderneemt en welke risico's die met zich meebrengen in het land van herkomst, zie ook de lezing van dr. Arjan Plaisier, aangehaald in par. 3.3.1 onder 5.

Ook bij een *actieve bekering* is de verwachting dat er een proces ‘aan de bekering voorafgaat’ enigszins problematisch. Het problematische zit hem er dan vooral in de gedachte is dat er een ‘moment van bekering’ is, terwijl zo’n moment bij een actieve bekering, zoals in de subparagraaf hiervoor reeds besproken, vaak niet aanwijsbaar is. De actieve bekering vindt in het algemeen juist plaats in de vorm van een groeiproces waarbij de aanvankelijke interesse geleidelijk aan

³¹ Zie ook UNHCR [Guidelines on International Protection - Religion-based Refugee Claims](#), 28 april 2004, par. 34

³² Zie hiervoor Afdelingsuitspraak [ABRvS 201304530/1/V2](#)

³³ Zie par. 13.1.3 uitspraak Rechtbank Haarlem (AWB 12/33902), zie ook Informatiebericht IND Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken*, p. 6: "Soms is er sprake van een bekering die reeds is ingezet in het land van herkomst, maar verder ontwikkeld is of opnieuw opgepakt is in Nederland. De ongeloofwaardigheid van de bekering in Iran is dan vaak tevens (een van) de reden(en) om geen waarde te hechten aan de bekering hier in Nederland. De rechtbank is echter van oordeel dat, indien de gestelde bekering in het land van herkomst niet geloofwaardig is, daarmee niet zonder meer kan worden gezegd dat er thans eveneens sprake is van een ongeloofwaardige bekering. In deze zaken is het dus van belang om ook een oordeel te geven over de (verdere) bekering in Nederland."

Onze stichting is zich bewust van bekeringsverhalen die vreemdelingen van derden meekrijgen dan wel in Nederland kunnen verkrijgen, die moeilijk verifieerbaar zijn voor wat betreft gestelde gebeurtenissen in land van herkomst, maar die daarom des te meer mede aanleiding zouden moeten zijn om het onderzoek en de beoordeling meer te concentreren op het deel van het relaas dat zich gesteld in Nederland afgespeeld heeft.

overgaat in de nieuwe overtuiging. De WI (par. 3.2) geeft terecht aan dat een bekering niet altijd een duidelijk beginpunt heeft en ook vaak geen duidelijk eindpunt. *"Het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei."*

In dit kader is het van belang te onderstrepen dat een bekeerling gaandeweg ook een verandering kan ondergaan in zijn verstaan van wat een bekering inhoudt. Iemand kan aanvankelijk reeds vol overtuiging kiezen voor het nieuwe geloof en zich reeds als bekeerd beschouwen, terwijl zijn begrip van het nieuwe geloof in de ogen van anderen te wensen overlaat. In dat geval is het niet juist om in de toetsing veel gewicht toe te kennen aan 'het proces dat aan de bekering (zoals gezien door de bekeerling) voorafgaat' en de daarbij behorende motieven, maar zal vooral nadrukkelijk gekeken moeten worden naar het begrip dat de bekeerling daarna heeft kunnen krijgen van het nieuwe geloof en de betekenis die het nieuwe geloof naderhand, tot op moment van het gehoor bij de IND, gekregen heeft. Zie hiertoe ook hetgeen in de vorige subparagraaf onder 'moment van bekering' reeds besproken is.

Op dit punt raakt onze bespreking reeds aan de vereiste van de WI om de drie elementen van de beoordeling in samenhang te bezien, waarbij onze stichting wil benadrukken dat het in het algemeen niet terecht is om daarbij het zwaartepunt te laten vallen op de motieven en proces, als dat met name inhoudt dat de nadruk valt op motieven en proces 'voorafgaande aan de bekering' zoals vaak het geval blijkt. Ook alhier zij er op gewezen dat in het kader van de asielaanvraag uiteindelijk van belang is welke betekenis het nieuwe geloof voor de vreemdeling nú (op moment van beoordeling) heeft en welke geloofsactiviteiten hij uit overtuiging onderneemt en welke risico's die met zich meebrengen in het land van herkomst, zoals dr. Arjan Plaisier, aangehaald in par. 3.3.1 onder 5, reeds in 2012 opmerkte.

Een en ander kan nu als volgt samengevat worden:

- Bij een (primair) passieve bekering is er geen sprake van een proces dat aan de bekering voorafgaat, maar mag wel verwacht worden dat er na de bekering sprake is van een proces van verdieping in het nieuwe geloof en in het praktiseren ervan, waarbij de vreemdeling kan aangeven wat zijn persoonlijke beleving is en wat de betekenis van het nieuwe geloof voor hem is geworden.
- Bij een actieve bekering kunnen er momenten zijn (geweest) in het proces dat de vreemdeling zich reeds als bekeerd zag terwijl daar terecht vraagtekens bij zijn te plaatsen. Van belang is dan de vraag of betrokkene na een periode van verdere verdieping alsnog kan overtuigen van een oprechte bekering, niet of hij alsnog kan overtuigen van de oprechtheid van bekering op het eerdere moment dat hij zichzelf reeds als bekeerd zag.

Context en referentiekader

Als uitgangspunt geldt dat je je tijdens het gehoor onbevangen opstelt en zo veel mogelijk voorkomt dat je (onbewust) redeneert vanuit een persoonlijk, vaak westers, referentiekader. Er dient daarentegen zoveel mogelijk aansluiting gezocht te worden bij het niveau en de wijze van vertellen van de vreemdeling en zijn referentiekader. (WI par. 5)

In het licht hiervan is de WI niet geheel onproblematisch. Soms geeft de WI zelf namelijk een opstap voor een behoorlijk abstracte, westerse wijze van bevragen, zoals de verwachting dat een

vreemdeling weet te reflecteren op de vraag hoe hij is omgegaan met een droom "*in het licht van zijn oude religie, zijn achtergrond en de betekenis van een bekering binnen zijn sociale context en het land van herkomst*". (WI par. 3.2) Ook meer in het algemeen zal duidelijk moeten zijn dat de vraagstelling tijdens het gehoor niet op hetzelfde abstractieniveau kan zitten als deze formulering.³⁴

Bij de hiernavolgende onderdelen van bespreking speelt aandacht voor referentiekader ook in het algemeen een belangrijke rol. In het kort benomen we het hier reeds, waarna het in het vervolg een verdere uitwerking krijgt:

- Interesse heeft andere motieven dan daadwerkelijke bekering;
- Een authentiek verhaal is niet noodzakelijk een uniek verhaal, er is namelijk binnen een geloof en dus ook bij een bekering sprake van gedeelde kennis, waarden en motieven die maken dat verschillende geloven van elkaar onderscheiden kunnen worden;
- Bij bekering spelen vaak andere aspecten dan de cognitieve een belangrijke rol; een bekering is vaak geen overwegend proces van wikken en wegen of een soort van vergelijkend warenonderzoek van godsdiensten of stromingen;
- De waardering van het vroegere geloof is gerelateerd aan de persoonlijke kennis en ervaringen die de vreemdeling in zijn context met dat geloof heeft opgedaan. Het is onjuist om te verwachten dat hij zijn waardering van het vroegere geloof baseert op het vroegere geloof 'op zichzelf', i.e. los gezien van de context waarin de vreemdeling met het geloof heeft kennisgemaakt en er vaak mee is opgegroeid.
- De waardering van het nieuwe geloof ten opzichte van het vroegere geloof hangt eveneens samen met de persoonlijke ervaringen met het nieuwe geloof en met de vertegenwoordigers daarvan zoals de vreemdeling hen heeft leren kennen. Dat elementen die de vreemdeling in het nieuwe geloof waardeert ook in het vroegere geloof voorkomen is onvoldoende reden om het als onaannemelijk motief voor bekering aan te merken. Van belang is de vraag hoe de elementen in het nieuwe geloof en in het vroegere geloof concreet functioneren.

Voorts hoort bij referentiekader inzicht in de mogelijkheden, en beperkingen daarin, om in landen van herkomst dan wel in Nederland kennis te maken met een ander geloof en de inschatting van risico's en de bereidheid bepaalde risico's te nemen. Hierover wordt verderop in H. 10 en 11 nader ingegaan.

Dieperliggende innerlijke motieven voor interesse in het nieuwe geloof

Onze stichting ontwaart in de loop van 2019 dat er een nieuwe verwachting bij IND medewerkers is ontstaan, namelijk dat er aan de *interesse* in het christelijke geloof een diepgewortelde

³⁴ Onze stichting heeft voorbeelden van vraagstellingen op dit abstractieniveau alsof van de vreemdeling verwacht wordt dat hij in staat is tot godsdienstsociologische reflectie op zijn bekeringsproces. Veeleer zal het geboden zijn de vreemdeling zijn verhaal te vertellen middels, bij voorkeur, een narratieve vraagstelling zoals aanbevolen in de UNHCR [Guidelines on International Protection - Religion-based Refugee Claims](#) (28 April 2004), art. 29. De vertaalslag naar het meer abstracte niveau zal dan, indien nodig, door de beslisambtenaar gemaakt moeten worden dan wel door een door hem ingeschakelde deskundige.

innerlijke overtuiging ten grondslag ligt.³⁵ In een rechtbankuitspraak van 17 februari 2020 is daarover het volgende gemeld:

"In het voornemen (...) heeft verweerder gesteld dat eiser niet inzichtelijk heeft weten te maken dat zijn interesse in het christendom voortkwam uit een diepgewortelde innerlijke overtuiging. Met eiser is de rechtbank van oordeel dat deze stelling het standpunt van verweerder voor wat betreft de ongeloofwaardigheid van de bekering niet kan dragen."³⁶

De tegenwerping verbaast onze stichting zeer. Immers, de WI (par. 3.2) geeft terecht aan dat een bekering "een doorgaande verandering [kan] zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei."

De rechtbank heeft in voornoemde uitspraak terecht geoordeeld

"dat interesse naar zijn aard niet voortkomt uit een diepgewortelde innerlijke overtuiging. (...) De rechtbank stelt vast dat verweerder in het voornemen ook ten aanzien van het bezoeken van de mis, het volgen van bijbellessen en het gaan bidden tot God heeft gesteld dat niet is gebleken dat deze voortkomen uit een diepgewortelde innerlijke overtuiging. Met eiser is de rechtbank van oordeel dat het verrichten van deze activiteiten niet zonder meer hoeft voort te komen uit een diepgewortelde interesse. Daartoe acht de rechtbank van belang dat niet in geschil is dat er bij eiser 1 in die fase nog geen sprake was van een daadwerkelijke bekering tot het christendom."

Authentiek versus uniek

De werkinstructie (par. 4.1, 5) geeft terecht aan dat de IND op zoek is naar een authentiek verhaal en de persoonlijke betekenis van de bekering voor de betrokken vreemdeling. Daarom is het van belang om verder door te vragen bij standaardantwoorden. Het is daarbij de bedoeling de vreemdeling uit te nodigen zijn verklaringen nader te onderbouwen en persoonlijker te maken.

In veel dossiers ziet onze stichting dat de vreemdeling verklaart dat hij rust, vrede en vergeving ontvangt of ervaart in het christelijke geloof. Dit kan gezien worden als standaardantwoorden en het is denkbaar dat een vreemdeling dit noemt omdat anderen dat geadviseerd hebben. Het is dan inderdaad belangrijk door te vragen naar het persoonlijke verhaal en de persoonlijke ervaringen hierbij.

Wat o.i. niet de bedoeling kan zijn, maar wat onze stichting ook tegenkomt, is verklaringen omtrent rust, vrede en vergeving af te doen als ontoereikend om de gestelde bekering mede aannemelijk te maken, enkel omdat rust, vrede en vergeving 'algemene aspecten' zijn van het christelijke geloof. Immers, dan wordt de verwachting dat de vreemdeling zijn persoonlijke *authentieke* verhaal vertelt, verward met een verwachting dat een vreemdeling over zijn bekeringsmotieven een geheel *uniek* verhaal vertelt, alsof er onder (bijvoorbeeld) christenen geen sprake zou zijn of kunnen zijn van breed gedeelde ervaringen aangaande de persoonlijke betekenis van het geloof.

³⁵ Zie bv IND zaaknr. Z1-55030979180 (beschikking d.d. 5 mei 2019); Z1-52965661776 (beschikking 24 juni 2019)

³⁶ Rb Zwolle inzake NL 19.11084 en NL 19.11090, r.o. 5.2.1, zie <https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/2020-02-17-rb-zwolle-nl19-11084-nl19-11090>

Verklaringen omtrent bijvoorbeeld rust, vrede en vergeving kunnen als ‘algemeen’ afgedaan worden indien en voor zover de vreemdeling ze niet persoonlijk heeft weten te maken, bijvoorbeeld door de betekenis ervan te relateren aan zijn persoonlijke leven, maar niet omdat en voor zover ze deel uitmaken van een door veel andere christenen gedeelde ervaring, zoals dat, blijkens de nadere bespreking in par. 7.1, bijvoorbeeld het geval blijkt voor de ervaring van rust.

Verdieping in andere stromingen en godsdiensten

Volgens de WI (par. 3.3) wordt van een vreemdeling niet verwacht dat hij zich heeft verdiept in verschillende kerken en/of stromingen binnen een kerk, alvorens zich aan te sluiten bij een kerk. Dit staat in de WI in de context van het element kennis van het nieuwe geloof, maar wordt alhier aangehaald in de context van motieven voor en proces van bekering. We zien namelijk (april 2020) nog steeds beschikkingen waarin verwacht wordt dat het onderzoek naar andere stromingen in het christelijke geloof deel uitmaakt van het bekeringsproces en dat er zonder zulk een onderzoek geen sprake kan zijn van een weloverwogen en welbewuste keuze. Evenzo wordt ook met enige regelmaat verwacht dat een onderzoek naar meerdere andere godsdiensten deel uitmaakt van een bekeringsproces.³⁷

Dr. Benno van den Toren, Hoogleraar Interculturele Theologie aan de Protestants Theologische Universiteit Groningen, heeft hierover als volgt verklaard:

*"De aangegeven reden in het voornemen tot afwijzing dat de betrokken vrouw zich onvoldoende in andere religies zou hebben verdiept is mijns inziens niet steekhoudend. Deze reden veronderstelt namelijk dat bekering plaats zou moeten vinden op grond van een vergelijking van religies en levensbeschouwingen waaruit dan na overweging de meest aantrekkelijke of de meest overtuigende gekozen zou moeten worden. De antwoorden van deze bekeerlinge komen overeen met een belangrijke overtuiging in de christelijke traditie dat bekering niet het gevolg is van een vergelijking en een afweging van posities maar veeleer van een (ervaren) ontmoeting met God en wel in het bijzonder met Jezus Christus als de persoon waarin zij God ontmoet. In haar woorden gaat het om "God die je hart bezet." Jezus is voor haar niet overtuigend na een vergelijking met andere godsdienststichters, maar om wie hij zelf voor haar is."*³⁸

Waar Van den Toren op wijst is, samengevat, dat een bekering geen resultaat is van een vergelijkend warenonderzoek maar van ontmoeting en ervaring. De gedachte van een soort van ‘vergelijkend warenonderzoek’ lijkt ontsproten aan een overwegend westers-seculier denken met nadruk op de cognitieve aspecten als bepalend voor een bekeringsproces, in weerwil van de WI die in par. 2.2 terecht wijst op andere aspecten die bij de bekering een rol kunnen spelen, zoals persoonlijke aspecten, sociale aspecten, culturele, historische en religieuze aspecten en emotionele aspecten.

We wijzen ten deze ook op de bespreking in par. 6.1 verderop, dat allerlei motieven in de sfeer van relaties, beleving en mystiek een rol kunnen spelen. De menselijke geest verwerkt dit allemaal en soms leidt dat tot een wezenlijke verandering in een mens. Hierbij is de menselijke

³⁷ Zie hierover bijvoorbeeld Afdelingsuitspraak ECLI:NL:RVS:2017:3079 d.d. 13 november 2017, r.o. 5.2: "[De rechtbank] heeft evenmin onderkend dat de staatssecretaris in het geheel niet heeft gemotiveerd waarom van de vreemdeling mocht worden verwacht om zich te verdiepen in andere geloofsovertuigingen."

³⁸ Zie https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/dr_benno_van_den_toren-verdieping_religies

geest niet autonoom. God werkt op diverse wijzen in op de menselijke geest. David Greenlee komt op basis van zijn literatuuronderzoek tot de volgende, samenvattende, conclusie:³⁹

"How is God at work in drawing Muslims to faith in Jesus Christ through these diverse circumstances? Each person is unique; God's grace is creative. Those Muslims who now follow Jesus came to and live out their faith in many different ways. Prediction and prescription are to be avoided. However, three summary factors are independently referred to by several researchers (...). Muslims who have come to faith in Jesus Christ usually have:

- *Encountered the truth of God's Word;*
- *Received a touch of God's love through his people; and*
- *Seen a sign of God's power."*

Het mag duidelijk zijn dat de keuze voor het nieuwe geloof niet een zaak is van een verstandelijke afweging, maar dat het voor de bekeerling een existentiële levensverandering inhoudt die hem een nieuwe levensvisie en identiteit geeft en die nieuwe, tot dan toe ongekende, horizons voor hem opent.

Om nog enige literatuur toe te voegen: Bernard Lonergan bespreekt drie vormen van bekering: *"Conversion may be intellectual or moral or religious."* Een intellectuele bekering behelst de verandering van je denkwijze over de realiteit, objectiviteit en menselijke kennis, i.e. de manier waarop je naar de wereld kijkt. Een morele bekering behelst verandering van de criteria waarmee je beslissingen neemt en keuzes maakt. De religieuze bekering

"is being grasped by ultimate concern. It is other-worldly falling in love. It is total and permanent self-surrender without conditions, qualifications, reservation."

Belangrijk is dan het volgende:

*"(...) one must not infer that intellectual comes first, then moral and finally religious. On the contrary, from a causal viewpoint, one would say that first there is God's gift of his love. Next, the eye of this love reveals values in their splendor, while the strength of this love brings about their realization, and this is moral conversion. Finally, among the values discerned by the eye of love is the value of believing the truths taught by the religious tradition, and in such tradition and belief are the seeds of intellectual conversion."*⁴⁰

Kortom, de intellectuele beoordeling van de waarheidsclaims van de verschillende godsdiensten en stromingen ligt niet ten grondslag aan een bekering, maar is het resultaat van de feitelijke bekering die plaatsvindt als God iemand aangeraakt heeft met zijn liefde, zie bijvoorbeeld de dromen waar mensen gewag van maken (par. 6.2) en het voorbeeld dat Hogewey-Speelman geeft (par. 6.7). In par. 5.2 wordt dit beknopt als volgt aangegeven: *"God gaat in iemand aan het werk en als resultaat daarvan verandert het leven van die persoon."* In de termen van Lonergan: die verandering behelst allereerst zijn godsdienst, dan zijn houding en gedrag en tenslotte zijn denken.

We vinden dit vaker bevestigd in de praktijk. Iemand raakt niet overtuigd van de kernpunten van het christelijke geloof, waaronder de drie-eenheid en de overtuiging dat Jezus de Zoon van God is, door de bestudering van het christelijke geloof. Integendeel: B. Reitsma betoogt dat het geen zin heeft om aan een moslim uit te leggen dat Jezus de Zoon van God is. Immers:

³⁹ David Greenlee, *New Faith, Renewed Identity*, blz. 2

⁴⁰ Bernard Lonergan, *"The Dimensions of Conversion"*, in: Walter E. Conn (ed.), *"Conversion"*, pp. 15,20

*"de enige reden waarom een moslim zich in die vraag zou interesseren is om aan te tonen dat het christelijke geloof eenvoudig niet kan deugen. Je kunt levenslang onderwijs dat God geen zoon heeft, niet eenvoudig theologisch corrigeren. Pas wanneer iemand iets van het geheim van Jezus is gaan ontdekken, kun je breder met hem of haar de nieuw-testamentische schatten gaan opdiepen."*⁴¹

Twijfel en periode van wikken en wegen

In veel bij onze stichting bekende dossiers wordt gevraagd of de vreemdeling ook twijfel heeft gekend over zijn bekering. De vraag is op zich legitiem. Zeker bij een actief bekeringsproces is het denkbaar dat er een of meerdere perioden van twijfel zijn geweest.

Er rijzen bij onze stichting wel vraagtekens bij gehoren waarbij de vraag of er een moment van twijfel is geweest, dan wel een periode van wikken en wegen, reeds aan het begin van de 'nadere vraagstelling' komt, terwijl het vrije relaas daar nog geen aanleiding en context voor geeft. Blijkens de WI (par. 3.2) is het van belang eerst helder te krijgen hoe het leven van de vreemdeling eruit zag voor hij zich bekeerde en voorts, dat de vreemdeling aan kan geven hoe hij in aanraking is gekomen met de nieuwe geloofsovertuiging en om welke reden hij interesse had in de nieuwe geloofsovertuiging, hoe één en ander na de eerste kennismaking is verlopen, hoe de vreemdeling zich in de nieuwe geloofsovertuiging heeft verdiept en waarom de nieuwe religie hem persoonlijk geraakt heeft. In de context van de verklaringen hieromtrent kan doorgevraagd worden of de vreemdeling ook momenten van twijfel heeft gekend dan wel of er een proces van wikken en wegen is geweest, waarbij altijd bedacht moet worden dat een periode van twijfel of van wikken en wegen niet noodzakelijk deel hoeft uit te maken van een bekeringsproces.

Indien de vraag naar twijfel of een periode van wikken wegen reeds op voorhand gesteld wordt zonder dat de vreemdeling in de gelegenheid is geweest de aanleiding en wijze van zijn kennismaking met het nieuwe geloof eerst toe te lichten, mist de vraag naar mogelijke twijfel en periode van wikken en wegen de noodzakelijke context. Immers, als de vreemdeling verklaart dat hij wel of geen twijfel of een periode van wikken en wegen gehad heeft, is het zonder de voornoemde context in beeld te hebben bepaald niet eenvoudig verklaringen over twijfel en een periode van wikken en wegen te duiden. De verklaringen komen dan op zichzelf te staan, los van de context van de persoonlijke ervaringen van de vreemdeling. Daarmee wordt dan ook minstens de indruk gewekt, dat de gehoorambtenaar verwacht dat twijfel of een periode van wikken en wegen de kern is van een bekeringsproces.⁴²

Reeds in 2014 heeft de rechtbank uitgesproken dat twijfel dan wel een periode van wikken en wegen niet noodzakelijk deel hoeft uit te maken van een bekeringsproces:

"Verweerder heeft zich op het standpunt gesteld dat eiser geen blijk heeft gegeven van dieper liggende religieuze motieven over de reden van zijn bekering. Er is geen sprake van

⁴¹ B. Reitsma, "Allah? - De God van de islam en de God van het christendom?", *Theologia Reformata*, 47/2, juni 2004, blz. 137

⁴² Zulk een aanname kan geacht worden gebaseerd te zijn op stereotypen. Het is namelijk niet onwaarschijnlijk dat er (onbewust) uitgegaan wordt van het denken van René Descartes, volgens wie twijfel dé methode is van waarheidsvinding en kennisontwikkeling, een visie die van grote invloed is geweest op het westerse denken. Volgens Descartes was men van niets zeker behalve van de eigen twijfel; hij concludeerde hierna dat het intellect het enige was waarop men kon vertrouwen. (https://nl.wikipedia.org/wiki/Ren%C3%A9_Descartes; Dr. G. van den Brink, 'Oriëntatie in de Filosofie 2', Zoetermeer: Boekencentrum, 1997, p. 14-22)

een langdurig proces van wikken en wegen. Verweerder acht het opmerkelijk dat eiser zich niet heeft verdiept in andere geloven en geen twijfel heeft gehad over het christelijk geloof. Van een niet praktiserend moslim mag worden verwacht dat hij de verschillen tussen diverse religies zou willen onderzoeken.

De rechtbank wijst erop dat eiser in het gehoor heeft verklaard dat hij eerst geen geloofsovertuiging had. Omdat hij in Iran woonde moest hij de Islam wel als zijn religie zien. Hij geloofde wel in God maar niet in de God van de Islam. Hij geloofde omdat het een dwang was. De God die in de Islam werd omschreven was anders. Zijn echte ware God heeft hij in het christendom leren kennen (pagina 6 van het gehoor). "De Islam beschreef een God, zodat iedereen er bang voor was." Eiser "wist alleen dat er een God bestond" (pagina 7 van het gehoor). Ter zitting heeft [getuige] toegelicht "dat eiser hem heeft meegedeeld dat hij in de Moslimgemeenschap opgroeide in angst voor God. Hij had het beeld van een God die boos was. Hij was angstig en opende nooit de Koran. Hij was bang voor Allah. In Nederland lieten christenen hem zien dat hij niet bang voor God hoefde te zijn en dat deze God geen boze God is maar leven aan de here Jezus schenkt. Hij werd nieuwsgierig. Hij is dus van een angstige man veranderd in iemand die vertrouwen heeft gekregen." Uit het bestreden besluit en het verhandelde ter zitting van 3 januari en 6 februari 2014 blijkt niet dat ook deze aspecten in eisers verklaringen zijn meegewogen. Gelet hierop heeft verweerder naar het oordeel van de rechtbank onvoldoende gemotiveerd waarom doorslaggevende betekenis zou moeten worden toegekend aan de omstandigheden dat geen sprake is geweest van een langdurig proces van wikken en wegen, dat eiser zich niet heeft verdiept in andere geloven en volgens verweerder geen twijfel heeft gehad over het christelijk geloof. De beroepsgrond slaagt."⁴³

Overeenkomsten en verschillen tussen christelijk geloof en islam

Een bekeerling wordt terecht ook gevraagd, wat voor hem of haar belangrijke verschillen zijn tussen zijn oude en nieuwe geloof, wat meestal verschillen tussen islam en christelijk geloof betreft. We zien hierbij echter dat verschillende IND medewerkers onvoldoende kennis en begrip hebben van beide godsdiensten en daardoor tot een onjuiste beoordeling komen. Geregeld worden de liefde en vergeving die iemand bij Christus heeft gevonden genoemd als motief voor de bekering. Ook wordt vaak genoemd dat de islam gaat over regels terwijl je in het christelijke geloof vrij bent in de wijze waarop je je geloof tot uiting brengt. Ook wordt genoemd dat de vrouw vaak niet meetelt in de islam maar wel in het christelijke geloof. Meer dan eens wordt daarbij ook verwezen naar de geschiedenis in de Bijbel waarbij een overspelige vrouw bij Jezus wordt gebracht met de vraag of zij niet gestenigd moet worden. Jezus gaat daar niet in mee en veroordeelt haar niet.⁴⁴ De IND acht deze verklaringen echter meermalen ongeloofwaardig omdat liefde en vergeving ook in de islam voorkomen, terwijl het christelijke geloof ook regels kent en in de Bijbel de vrouw ook vaak achtergesteld wordt.

Met alle respect voor de summiere kennis die IND medewerkers ten deze ten toon blijken te stellen, dient toch overwogen te worden dat in de islam liefde en vergeving absoluut niet die rol speelt die het in het christelijke geloof speelt, dat het christelijke geloof geheel niet de strikte

⁴³ ECLI:NL:RBDHA:2014:9913, r.o. 18 en 19

⁴⁴ Johannes 8:1-11

toepassing van regels en voorschriften kent zoals in de islam en dat er wel degelijk verschillen zijn ten aanzien van de positie van de vrouw. De IND maakt hierbij kennelijk onvoldoende (of zelfs geen) gebruik van externe geloofwaardigheidsindicatoren, i.e. objectieve informatiebronnen dan wel deskundigenadvies aangaande beide godsdiensten. Ook houdt de IND in deze onvoldoende rekening met de context of het referentiekader van de vreemdeling, i.e. de eigen persoonlijke ervaringen met beide godsdiensten.

In H. 8 wordt een uitgebreide beschrijving gegeven van de overeenkomsten en verschillen. In het vervolg van deze paragraaf wordt een en ander samengevat weergegeven.

Liefde en vergeving zijn in de islam van een totaal andere orde dan in het christelijke geloof. Kort gezegd is het verschil deze: in het christelijke geloof mag je liefde en vergeving *ontvangen* zonder inspanning van jouw kant, terwijl je in de islam liefde en vergeving moet *verdienen* en dan nog maar moet hopen of je goede daden voldoende opwegen tegen je fouten. In deze context spelen de *regels en de voorschriften* in de islam een centrale rol: je moet Gods liefde en vergeving zien te verdienen door je stipt te houden aan de in detail voorgeschreven regels, met name wanneer en hoe je moet bidden, inclusief alle stipt voorgeschreven handelingen en bewoordingen, en hoe en wanneer je moet vasten (de Ramadan). In het christelijke geloof is het gebed en een eventueel vasten daarentegen een vrije keuze van het hart. Het kan elk moment, op velerlei wijzen en met eigen bewoordingen en handelingen. De ervaring van het geloof is dan ook vaak anders. In het christelijke geloof ervaart een bekeerling vaak ruimte en vrijheid voor persoonlijke expressie en rust en geborgenheid omdat hij zeker kan zijn van Gods liefde en vergeving. In de islam daarentegen blijft er de onzekerheid of je goede daden (gehoorzaamheid aan de voorschriften) wel voldoende zijn om je fouten te compenseren, wat voeding geeft aan angstgevoelens.

Als het gaat over *de positie van de vrouw*, is de ervaring van menige bekeerling in land van herkomst dat vrouwen in naam van de islam achtergesteld worden. In het christelijke geloof ervaren zij dat niet zo. Dat het oude testament in de Bijbel op dit punt meer lijkt op de Koran maakt dat niet anders. Ook tussen oude testament en islam en zijn er overigens dit punt nog wel verschillen op te merken. Belangrijker is, dat het nieuwe testament, niet in de laatste plaats het handelen en onderwijs van Jezus en in navolging daarvan de ervaring in de kerk, heel anders is dan wat bekeerlingen in de islam vaak meegemaakt hebben. Ook teksten in het nieuwe testament die de indruk wekken dat de vrouw ondergeschikt is aan de man maken dit nog niet anders. Deels heb je te maken met interpretatie (wat werd in de context van toen precies bedoeld met een bepaalde tekst), maar vooral ook met de toepassing in de praktijk van vandaag, waarbij niet miskend kan worden dat de vrouw in de kerken waar bekeerlingen zich bij aansluiten als regel heel anders behandeld worden dan zij in hun vroegere islamitische context hebben meegemaakt.

Een bekeringsmotief voor Iraanse en Afghaanse vreemdelingen is geregeld ook de mogelijkheid om de Bijbel in de *eigen taal* te lezen, *tegenover* de eis van de islam dat de Koran alleen in het, voor veel Iraniërs en Afghanen onverstanebare, *Arabisch* gelezen mag worden en om de vrijheid van de wijze waarop je in je eigen taal tot God kunt bidden, ook weer tegenover de voorgeschreven wijze waarop je in de islam in het Arabisch moet bidden. Tot eind 2016 leidde dit in de vele ons bekende dossiers nooit tot een tegenwerping, maar vanaf 2017 wordt meer dan eens tegengeworpen dat het geen geloofwaardig motief is omdat de Koran ook in, bijvoorbeeld, het Farsi vertaald is. Ook zulks getuigt niet van inzicht in de leefwereld en

opvattingen van de islam. Immers, in de beleving en in de officiële leer van de islam is de Koran letterlijk in het Arabisch vanuit de hemel aan Mohammed geopenbaard en is vertaling van deze godsspraak niet mogelijk. Daar komt ook bij, dat de waarde van de Koran in de islam niet gelegen is in de bestudering en het begrijpen ervan maar in het reciteren ervan. In de meeste kerken waar bekeerde vreemdelingen zich bij aansluiten is daarentegen het bestuderen en begrijpen van de Bijbel belangrijk, evenals het spreken vanuit je hart tijdens het gebed.

Nog ernstiger wordt het als een discussie wordt aangegaan over *geweld in islam en christelijk geloof*,⁴⁵ hetgeen naar het oordeel van de IND zelf uitdrukkelijk niet de bedoeling is:

*"ga geen theologische discussie aan in het gehoor of voornemen ('u heeft de Islam verlaten vanwege de haat en moord binnen de islam, maar dit gebeurt binnen het christendom ook')."*⁴⁶

Ook ten deze geldt, dat de eigen context van de vreemdeling in ogenschouw genomen moet worden. Als de vreemdeling verklaart een afkeer van de islam gekregen te hebben vanwege geweld dat met een beroep op de islam gerechtvaardigd wordt, gaat het niet aan om hem tegen te werpen dat er in de geschiedenis van het christelijke geloof ook perioden zijn geweest dat geweld met een beroep op de Bijbel gerechtvaardigd werd. Ook geweldspassages in het oude testament kunnen aan de vreemdeling niet tegengeworpen worden, tenzij blijkt dat de kerk of kerkelijke stroming waar de vreemdeling zich bij heeft aangesloten thans geweld met beroep op deze passages rechtvaardigt. In de praktijk geldt dit echter in het algemeen niet voor kerken waar bekeerlingen zich bij aansluiten. Veeleer wordt de lijn van het nieuwe testament gevolgd, volgens welke de kerk geen geweld behoort te gebruiken, bijvoorbeeld in de verspreiding en in de verdediging van het geloof.

Tenslotte: soms wordt tegengeworpen dat de vreemdeling zich ook kan aansluiten bij een gematigde vorm van de islam en dat derhalve niet valt in te zien dat de vreemdeling gekozen heeft voor het christelijke geloof. Een tegenwerping van deze strekking gaat echter voorbij aan het referentiekader van de vreemdeling die in land van herkomst vaak geen mogelijkheid heeft van aansluiting bij een in het westen aanwezige gematigde vorm van de islam. Ook gaat de tegenwerping er aan voorbij dat, bijvoorbeeld, Iraniërs en Afghanen in Nederland in het algemeen geen aansluiting vinden bij de veelal Turkse en Marokkaanse gemeenschappen maar wel bij een kerk. Dit zijn factoren die allemaal meespelen bij een bekering en waar niet aan voorbij mag worden gegaan. Bekering is niet enkel een kwestie van het aanhangen van geloofswaarheden, maar ook van zingevende relaties met anderen. Dat geldt al voor veel westerse christenen, maar nog meer voor mensen met een niet-westerse achtergrond voor wie de gemeenschap van grotere waarde is dan voor veel westerlingen.

Overeenkomsten en verschillen tussen christelijk geloof en hindoeïsme

In sommige asielaanvraag speelt een bekering van hindoeïsme naar christelijk geloof een rol. Ook hier blijkt soms onvoldoende gebruik gemaakt te worden van objectieve informatiebronnen of deskundigenadvies. Zo kent onze stichting een zaak van een Nepalese christen⁴⁷ die als motief voor zijn bekering onder meer aanvoerde dat het kastenstelsel in het Hindoeïsme discriminerend

⁴⁵ Zie bijvoorbeeld IND zaaknr. Z1-10206698917 (beschikking d.d. 17 november 2016).

⁴⁶ IND, Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken*, p. 5

⁴⁷ IND zaaknr. Z1-1008397164, beschikking d.d. 28 augustus 2016

is. Dit werd met beroep op de website van Stichting Hindoe Dharma Nederland ongeloofwaardig geacht. Op die website staat namelijk het volgende te lezen:

*"Het kastensysteem wordt vaak gezien en gehanteerd als de Indiase versie van het feodale systeem. Hierin is de samenleving ingedeeld in vier hiërarchische klassen, die elk verschillende rechten hebben. Dit systeem van onderdrukking en discriminatie gaat in tegen de gelijkheid die het hindoeïsme verkondigt."*⁴⁸

Met deze tegenwerping is de IND er echter aan voorbij gegaan dat dit weliswaar een opvatting is over de aard van het Hindoeïsme maar dat dit nog niets zegt over de praktijk van het Hindoeïsme in Nepal en in India. Ook alhier is aldus geen rekening gehouden met de context en de eigen ervaringen van de vreemdeling. Op dezelfde website staat ook het volgende te lezen:

*"Hoewel in India het kastensysteem wettelijk is afgeschaft, wordt de maatschappij in delen van India nog steeds onderverdeeld in vier lagen. Hierbij hebben de laagste maar weinig rechten en is er zelfs sprake van paria's of dalits, kastelozen. Die laatste groep wordt vaak uitgesloten van de samenleving. (...) In de praktijk zijn er nog steeds veel hindoes die beweren dat zij in een bepaalde kaste zijn geboren en daarom tot die kaste behoren."*⁴⁹

Hetgeen ook wordt bevestigd door het Algemeen Ambtsbericht Nepal van 5 maart 2012, p. 7. Ook volgens www.indiaweb.nl vindt het kastensysteem weliswaar niet zijn oorsprong in het Hindoeïsme maar wordt het wel door het Hindoeïsme omarmd en in stand gehouden.

Ook volgens uitspraak rechtbank Haarlem [AWB 16/19817](#) kan de (algemene) informatie over het hindoeïsme op de website van Stichting Hindoe Dharma Nederland niet dienen als onderbouwing van het standpunt van de staatssecretaris dat het door de vreemdeling genoemde motief voor zijn bekering, te weten kastendiscriminatie, ongeloofwaardig is. (r.o. 3.2) Zie verder de uitgebreidere bespreking in par 9.2.1.

3.3.3 Kennis

De werkinstructie (par. 3.3) stelt dat verwacht mag worden dat een vreemdeling tenminste op hoofdlijnen kennis heeft van de geloofsovertuiging waartoe hij zich heeft bekeerd. Het gaat er hierbij vooral om wat deze kennis voor de vreemdeling betekent. Weet de vreemdeling de essentie van zijn nieuwe geloofsovertuiging te duiden en weet hij welke betekenis een Bijbeltekst bijvoorbeeld heeft en wat dit persoonlijk voor hem betekent.

Omvang en gewicht van dit onderdeel

Alle drie de elementen, dus ook het onderdeel kennis, moeten worden betrokken in de beoordeling. (WI par. 4.1) De drie onderdelen moeten in samenhang beoordeeld worden.⁵⁰ Toch ziet onze stichting in de meeste gevallen dat aan het onderdeel kennis relatief weinig aandacht besteed wordt, soms zelfs slechts 1 of 2 pagina's in een gehoorrapport van 30 of meer pagina's⁵¹. Vaak blijkt de vraagstelling dan ook nog slechts zeer feitelijk van aard te zijn alsof het

⁴⁸ <http://www.hindoeedharma.nl/hindoeisme/inleiding/kastensysteem/>, geraadpleegd 31-8-2016

⁴⁹ <http://www.hindoeedharma.nl/hindoeisme/inleiding/kastensysteem/>, geraadpleegd 31-8-2016

⁵⁰ Kamerbrief 'De geloofwaardigheid van bekeerlingen en lhbt's', d.d. 4 juli 2018, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/07/04/brief-tweede-kamer-de-geloofwaardigheid-van-bekeerlingen-en-lhbt%E2%80%99s>

⁵¹ Zoals bijvoorbeeld in IND zaaknummer Z1-52965661776 (voornemen d.d. 17 mei 2019)

een kennistoets betreft en komt de gehoordmedewerker niet toe aan vragen naar de persoonlijke betekenis die de kennis voor de vreemdeling heeft.

Een reden om verhoudingsgewijs weinig aandacht aan het onderdeel kennis te besteden kan zijn, dat in het algemeen het zwaartepunt in de meeste gevallen ligt bij de motieven voor en het proces van bekering. (WI par. 4.1) Evenwel, door in een gehoor dan maar weinig aandacht aan het onderdeel kennis te besteden, ontstaat het gevaar dat tijdens het gehoor vooruitgelopen wordt op de beoordeling, wat uitdrukkelijk niet de bedoeling is. (WI par. 5) Ook wordt het op voorhand zeer moeilijk om nog compensatie toe te passen indien daar aanleiding voor blijkt te zijn. Blijkens de WI is dan onvoldoende aandacht aan het onderdeel kennis geschonken:

"Indien er ten aanzien van één element minder goede verklaringen zijn afgelegd, kunnen de andere elementen dit 'compenseren', mits de vreemdeling in staat is daarover wel verklaringen af te leggen die overtuigend genoeg zijn om de zwakkere elementen te 'compenseren'." (WI par. 4.1)

"Er vindt tijdens het gehoor geen beoordeling plaats en het is derhalve uitdrukkelijk niet de bedoeling op de inhoudelijke toets vooruit te lopen door bijvoorbeeld bij zwakke verklaringen op één element niet of beperkt door te vragen op andere elementen." (WI par. 5)

Ook dient o.i. bedacht te worden dat een nadere uitleg van een vreemdeling waarom (bijvoorbeeld) een bepaald bijbelgedeelte hem aanspreekt, kan bijdragen aan het verder helder krijgen van de motieven voor bekering. Verwacht mag worden dat verklaringen over de persoonlijke betekenis van de kennis van het geloof een samenhang vertonen met verklaringen over motieven en proces. Motieven voor bekering zullen immers veelal mede samenhangen met de inhoud van het nieuwe geloof, met name bij een actieve bekering.

Omgekeerd kunnen verklaringen afgelegd in het kader van motieven en proces mede inzicht bieden in de kennis van de vreemdeling en de betekenis die deze voor hem heeft. Dat kan in principe een goede reden zijn om het onderdeel kennis niet meer uitvoerig te behandelen tijdens het gehoor, mits uit het besluit wel blijkt dat de kennisaspecten die in het onderdeel 'motieven en proces' al naar voren zijn gekomen in de beoordeling van het onderdeel 'kennis' zijn betrokken.

Samenvattend dient overwogen te worden dat het onderscheiden van de drie elementen 'motieven en proces', 'kennis' en 'activiteiten' wel een nuttig hulpmiddel is voor het onderzoek en de beoordeling, maar dat er voor gewaakt moet worden ze als drie losstaande elementen te benaderen. Juist omdat de focus ligt op de persoonlijke motieven, betekenis en beleving van de vreemdeling mag verwacht worden dat de drie elementen in het hele relaas in samenhang aan de orde zullen zijn.

Context en referentiekader

Als uitgangspunt geldt dat je je tijdens het gehoor onbevangen opstelt en zo veel mogelijk voorkomt dat je (onbewust) redeneert vanuit een persoonlijk, vaak westers, referentiekader. Er dient daarentegen zoveel mogelijk aansluiting gezocht te worden bij het niveau en de wijze van vertellen van de vreemdeling en zijn referentiekader. (WI par. 5)

In het licht hiervan is de WI niet geheel onproblematisch. Bij de verwachting dat de vreemdeling kan verklaren waar rituelen in een kerkdienst of bij het kerkgenootschap van de vreemdeling voor staan, om welke reden deze rituelen belangrijk zijn binnen zijn kerkgemeenschap en meer in

het bijzonder voor de vreemdeling (WI par. 3.3), kan het gehoor echter escaleren in een vraagstelling die treedt buiten de referentiekaders van de vreemdeling. Het is namelijk niet realistisch te verwachten dat alle rituelen in een kerkdienst of kerkgenootschap van betekenis zijn voor een bekeerling. Een bekeerling hoeft ook niet van alle rituelen te weten waar ze voor staan en wat de betekenis is binnen het kerkgenootschap, los van de betekenis voor hem persoonlijk. Die kennis vermeerdert namelijk ook pas na verloop van tijd. De vraagstelling dient zich o.i. dus te beperken tot die rituelen waarvan de vreemdeling verklaart dat ze betekenis hebben voor hem persoonlijk.

Er wordt voorts gesteld: *"Indien de vreemdeling stelt zich nog niet veel in zijn nieuwe religie verdiept te hebben, mag wel verwacht worden dat hij kan vertellen hoe dat komt en waarom dat voor hem niet noodzakelijk was alvorens zich te bekeren tot de nieuwe religie."* (par. 3.3) Ook op dit onderdeel wordt te snel te veel van de vreemdeling verwacht. Het kan zeker gevraagd worden hoe het komt dat hij zich nog niet veel in zijn nieuwe religie verdiept heeft, maar het voert te ver om te verwachten dat hij kan uitleggen waarom dat voor hem niet noodzakelijk was alvorens zich te bekeren tot de nieuwe religie. Ten deze wordt er teveel een (esters) rationele afweging en verantwoording van de vreemdeling gevraagd. Hij zit immers in een proces van bekering dat nieuw voor hem is en wat hij derhalve zelf nog niet goed zal weten te doorgronden. Het is veel eerder de taak van de beslismedewerker om vanuit het bredere overzicht van het relaas van de vreemdeling en vanuit kennisname van objectieve informatiebronnen te beoordelen of het past binnen het relaas van de vreemdeling dat hij zonder veel verdieping in de kennis van het christelijke geloof tot een oprechte bekering is gekomen. Een verklaring van een voorganger, theoloog of deskundige kan daarbij tevens behulpzaam zijn.

Bij de hiernavolgende onderdelen van bespreking speelt aandacht voor referentiekader ook in het algemeen een belangrijke rol. In het kort benomen we het hier reeds, waarna het in het vervolg een verdere uitwerking krijgt:

- De bijbelkennis welke verwacht mag worden;
- Wat de vreemdeling kan zien als de kern of essentie van het christelijke geloof;
- Perceptie van religie.

Bijbelkennis

Soms komen wij de tegenwerping tegen dat van een persoon die zich bekeert tot het christendom mag worden verwacht dat hij alle delen van de Bijbel leest om tot een goede afweging te komen. De IND geeft zelf echter al aan dat het niet de bedoeling is om zeer gedetailleerde kennisvragen te stellen, maar om open vragen te stellen over wat iemand weet over zijn nieuwe geloofsovertuiging.⁵² Blijkens de werkinstructie kunnen bij een bekering immers ook andere dan cognitieve aspecten een rol spelen, zoals reeds besproken in par. 3.1.2, en met name bij passieve vormen van bekering zullen emotionele motieven veel belangrijker zijn dan bestudering van alle delen van de Bijbel.

Bernard Lonergan benoemt drie ontwikkelingsfasen van bekeringsprocessen. Deze zijn achtereenvolgens religieus, moreel en intellectueel van aard:

⁵² IND, Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken*, p. 5

*"from a causal viewpoint, one would say that first there is God's gift of his love. Next, the eye of this love reveals values in their splendor, while the strength of this love brings about their realization, and this is moral conversion. Finally, among the values discerned by the eye of love is the value of believing the truths taught by the religious tradition, and in such tradition and belief are the seeds of intellectual conversion."*⁵³

Verder is het zo dat de persoon van Jezus Christus centraal staat in het christelijke geloof en dat het daarom heel gangbaar is dat mensen eerst en vooral vertrouwd gemaakt worden met die delen van de Bijbel die zijn leven op aarde, lijden, sterven en opstanding bespreken. Een in veel kerken gebruikte introductiecursus is de Alpha-cursus en daarin neemt de vraag "Wie is Jezus" een centrale plaats in⁵⁴ en niet, bijvoorbeeld, 'wie is Abraham?' of 'wie is Mozes?' of 'wie is Job?' Op de introductiewebsite <https://cursus.ikzoekgod.nl> staat ook de vraag 'waarom Jezus?' centraal en de website <http://vragenovergeloven.nl/vragen-over-geloven/de-bijbel/leren-bijbellezen/> beveelt aan allereerst het Nieuwe Testament te lezen.

In individuele situaties kunnen ook andere delen van de Bijbel een rol gespeeld hebben in het bekeringsproces. Als dit blijkt uit het individuele relaas kan daar uiteraard op doorgevraagd worden. Er kan echter niet op voorhand uitgegaan worden van vooropgestelde verwachtingspatronen. De persoonlijke achtergrond van de asielzoeker speelt immers in het algemeen een belangrijke rol bij de vraag welke bijbelgedeelten voor iemand in het bijzonder van belang zijn. Wel blijkt bij mensen met een vergelijkbare achtergrond bepaalde bijbelgedeelten relatief vaak genoemd te worden. Bij moslims zijn dat bijvoorbeeld de gelijkenis van de verloren zoon uit Lucas 15 en de geschiedenis van de overspelige vrouw uit Johannes 8, omdat deze bijbelgedeelten blijken aan te sluiten bij vraagtekens die zij vanuit hun persoonlijke ervaringen kunnen hebben bij de islam. Chinese bekeerlingen noemen vaak het bijbelse scheppingsverhaal als motief, omdat het een voor hen aantrekkelijker perspectief biedt dan de oosterse godsdiensten en levensbeschouwingen die zij van huis uit kenden (zie hierover ook par. 9.1). Het gaat echter te ver om op grond hiervan op voorhand te verwachten dat een bekeerling met een moslimachtergrond dus altijd de gelijkenis van de verloren zoon en de geschiedenis van de overspelige vrouw zal moeten noemen en een Chinese bekeerling de schepping. Andere bijbelgedeelten kunnen, in relatie tot iemands persoonlijke achtergrond, ook een valide rol spelen.

Voorbeelden van discutabele kennisvragen

In meerdere zaken wordt onvoldoende bijbelkennis en kennis van het christelijke geloof tegengeworpen op grond van het niet goed kunnen beantwoorden van gesloten vragen, waarbij verzoeker niet in de gelegenheid gesteld wordt om allereerst zelf te verklaren omtrent de kennis die hij wel heeft en omtrent de relevantie daarvan voor zijn geloof, terwijl de relevantie van de gestelde gesloten vragen daarbij nog al eens twijfelachtig en aanvechtbaar is. Voorbeelden uit bij onze stichting bekende gehoorrapporten zijn:

- "Waarom is tweede kerstdag ingesteld?", wat in essentie namelijk niets met de inhoud en het praktiseren van het christelijke geloof van doen heeft.

⁵³ Bernard Lonergan, "The Dimensions of Conversion", in: Walter E. Conn (ed.), "Conversion", pp. 15,20

⁵⁴ Zie <http://www.alpha-cursus.nl/christelijk-geloof>

- “Wanneer is Driekoningen?”, wat namelijk vooral een volkstraditie is in Brabant en Limburg, vergelijkbaar met Sint Maarten elders in het land, en geen betekenis heeft voor de inhoud en het praktiseren van het christelijke geloof.⁵⁵
- “Wat is de betekenis van Witte Donderdag?” Deze vraag kan mogelijk aan de orde zijn indien iemand zich aangesloten heeft bij bijvoorbeeld een Rooms-katholieke Kerk maar is absoluut niet op zijn plaats bij iemand die aangesloten is bij de meeste kerken van gereformeerde of evangelische signatuur, aangezien Witte Donderdag daar vaak geen rol speelt in het kerkelijke leven. Indien het wel een rol speelt, kan het gerekend worden tot een gebeuren dat wel betekenis heeft voor het kerkgenootschap in het algemeen maar kan niet verwacht worden dat de bekeerling er over weet te verklaren.
- “Wat is voor christenen veruit het belangrijkste feest” is niet relevant, alleen al omdat christenen daar geen eenduidig antwoord op geven.⁵⁶ Voor de een is kerst het belangrijkste feest en voor de ander pasen, maar beide feesten zijn belangrijk en zelden zal iemand zeggen dat een van de twee feesten *veruit* het belangrijkste is.
- Ook wordt ten onrechte gesteld dat in het Oude Testament, nader bepaald in Genesis, de betekenis van de zondag uitgelegd wordt.⁵⁷ In Genesis gaat het immers om de sabbat op de zevende dag ofwel de zaterdag, terwijl voorts onder christenen verschillend wordt gedacht over de verhouding tussen de oudtestamentische sabbat en de nieuwtestamentische rustdag op zondag.
- “Wie staat aan het hoofd staat van de Protestantse kerk” of “Wie is dé belangrijke persoon in het protestantisme die bovenaan staat?”⁵⁸ Protestantse kerken in Nederland hebben geen ‘hoofd’ of ‘belangrijkste persoon’ zoals bijvoorbeeld een (aarts)bisschop of paus.
- “Wat zijn de vijf uitspraken of kenmerken binnen de geloofsleer van het protestantisme?” < IND dossiernr. K1-340208789 (beschikking 24 juni 2013) ? > Het is volstrekt onduidelijk waar met deze vraag op gedoeld zou kunnen worden aangezien er niet zo iets bestaat als “dé vijf uitspraken of kenmerken binnen de geloofsleer van het protestantisme”.
- “Wie was de koning van Palestina in de tijd dat Jezus werd geboren?”⁵⁹ Allereerst is de vraag anachronistisch aangezien Palestina in de tijd van Jezus’ geboorte niet bestond als benaming voor een bestuurlijk gebied en is het pas in 136 nC een bestuurlijke aanduiding geworden als Israël wordt opgenomen in de Romeinse provincie Syria-Palestina.⁶⁰ Belangrijker is nog dat de bedoelde Herodes koning was van (delen van) Judea en ook uit de Bijbel valt niet anders af te leiden.⁶¹ Het gebruik van de naam ‘Palestina’ in plaats van Israël

⁵⁵ Zie bv <https://nl.wikipedia.org/wiki/Driekoningen#Nederland>

⁵⁶ IND dossiernr. K1-360576768 (beschikking d.d. 20 maart 2014) waarin meer voorbeelden van onjuiste vraagstellingen en niet ter zake doende tegenwerpingen.

⁵⁷ IND dossiernr. K1-136664350 (voornemen d.d. 25 februari 2014); Z1-15306760392 (beschikking d.d. 24 oktober 2016)

⁵⁸ IND dossiernr. K1-340208789 (beschikking 24 juni 2013); IND zaaknr. Z1-9865888538 (beschikking d.d. 15 februari 2017)

⁵⁹ IND zaaknr. Z1-8051676609 (voornemen 30 mei 2015); Z1-9515216302 (nader gehoor p. 18; beschikking 10 september 2016); Z1-9865888538 (beschikking d.d. 15 februari 2017)

⁶⁰ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Palestina_\(regio\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Palestina_(regio)), geraadpleegd 10 januari 2017

⁶¹ Zie https://nl.wikipedia.org/wiki/Herodes_de_Grote geraadpleegd 10 januari 2017; Mattheüs 2, met name vers 22: “Toen hij echter hoorde dat Archelaüs in Judea koning was in de plaats van zijn vader Herodes, was hij bevreesd daarheen te gaan.”

of Judea in relatie tot de gebeurtenissen als beschreven in het Nieuwe Testament is aldus historisch onjuist en wekt daarenboven de schijn van een politiek-gekleurde uiting die in het kader van een asielaanvraag achterwege gelaten dient te worden.

- “Wat zijn de namen van de drie koningen die kort na de geboorte van Jezus bij hem op bezoek zijn gekomen?”⁶² Deze vraag is volstrekt onjuist omdat in de Bijbel niet wordt niet gesproken over de drie koningen maar over wijzen, zonder te melden hoe zij heetten en met hoeveel zij waren.⁶³ Dat het drie koningen waren is een latere traditie die geen enkele grond vindt in de Bijbel of in (andere) geschiedschrijving. Ook de namen die aan hen zijn toegedicht stammen uit een latere traditie zonder enige bijbelse of historische grond.⁶⁴
- Ook komen we een veelheid aan gesloten vragen tegen als: “Hoe heet de tuin waar Eva zich bevond?”; “Weet u welke boom er staat in de tuin waar Eva zich in bevond?”; “Door wie zijn de tien geboden opgesteld?”; “Welk beroep had Jozef?”; “Wat is de naam van de persoon die door Jezus tot leven is gewekt?”⁶⁵. In deze zaak wordt ook tegengeworpen dat verzoeker niet alle 66 bijbelboeken heeft doorgewerkt. In casu wordt kennelijk verondersteld dat de Bijbel een soort cursusboek is dat doorgewerkt moet zijn om in aanmerking te komen voor het predikaat ‘christen’. Volgens uitspraak rechtbank Haarlem AWB 16/19817 (r.o. 5.2) gaat het te ver om in het kader van de geloofwaardigheidsbeoordeling van een gestelde bekering te vergen dat verzoeker de Bijbel volledig kent. Voorts bewijst in casu de vraagstelling ook inhoudelijk blijk van ondeskundigheid.
- Ook worden soms vragen gesteld als ‘Is Christus de achternaam van Jezus?’, ‘Heeft Jezus het christendom uitgevonden?’ en ‘Wie heeft in oorsprong de Bijbel geschreven?’⁶⁶ Achternamen bestonden niet in bijbelse tijden⁶⁷ en het christendom is geen uitvinding maar is eerder te typeren als een beweging die wel ontstaan is rond de persoon van Jezus Christus maar waarvan niet gezegd kan worden dat Hij (of iemand anders) het ‘uitgevonden’ heeft. De Bijbel heeft vele auteurs, waarbij van verschillende bijbelboeken de oorspronkelijke auteur niet bekend is of met zekerheid vast te stellen is.⁶⁸ Bovendien betreft het vragen die geen enkele relevantie hebben voor de motieven voor en het proces van bekering en voor de kennis van het christelijke geloof. Dit soort vragen geeft meer blijk van spitsvondigheid dan van deskundigheid van de gehoorambtenaar.

⁶² IND zaaknr. Z1-8051676609 (voornemen 30 mei 2015); Z1-9515216302 (nader gehoor p. 18; beschikking 10 september 2016); Z1-9865888538 (beschikking d.d. 15 februari 2017)

⁶³ Zie Mattheüs 2:1 “Toen nu Jezus geboren was in Bethlehem, in Judea, in de dagen van koning Herodes, zie, wijzen uit het oosten kwamen in Jeruzalem aan.”

⁶⁴ Zie bv https://nl.wikipedia.org/wiki/Driekoningen#Van_wijzen_tot_drie_koningen

⁶⁵ IND zaaknr. Z1-8051676609 (voornemen 30 mei 2015); Z1-9515216302 (nader gehoor p. 18; beschikking 10 september 2016); Z1-9865888538 (beschikking d.d. 15 februari 2017)

⁶⁶ Bijvoorbeeld IND dossiernr. K1-4138645387 (beschikking 11 juni 2015)

⁶⁷ Zie <https://en.wikipedia.org/wiki/Surname>: “The concept of a “surname” is a relatively recent historical development, evolving from a medieval naming practice called a ‘byname’.” (geraadpleegd 24 juli 2015)

⁶⁸ Zie bijvoorbeeld www.bijbelstudie.org, www.eo.nl/geloven/nieuws/item/de-oorsprong-van-de-bijbel, www.npowetenschap.nl/programmes/hoezo-radio/hoe-zo-wetenschapscafe/2009/wie-schreef-de-bijbel.html (allen geraadpleegd 24 juli 2015)

Kern van het christelijke geloof

Bij de beantwoording van de vraag naar de kern van het christelijke geloof zijn meerdere nuances mogelijk, die meestal wel cirkelen rond de drie-eenheid, liefde en vergeving. Een intern informatiebericht van de IND merkt terecht het volgende op:

*"Let op dat er in Nederland veel variatie bestaat in en tussen kerken. Ook al valt een kerk onder een bepaalde groep of denominatie, dan nog is er plaatselijk veel variatie mogelijk. Het gaat dus meer om de basisbeginselen: God de Vader, Zoon en Heilige Geest, Jezus als zoon van God en verlosser van de zonden. De invulling en nadruk verschilt per kerk"*⁶⁹

Het valt in verschillende dossiers wel op dat wordt tegengeworpen dat het gegeven antwoord (ongeacht welke nuance er in door klinkt) 'slechts algemeen van aard is'. Dit is opmerkelijk te noemen, aangezien de vraag naar de kern (of essentie) per definitie een vraag is naar een algemeen karakterisering.

Helemaal bont wordt het met de tegenwerping dat betrokkene de kern van het christendom onjuist heeft weergegeven gelet op de (niet nader gespecificeerde) 'algemene bekende informatie' volgens welke het gegeven dat Jezus als zoon van God naar de aarde kwam om gekruisigd te worden waardoor de zonden van de mensheid zouden verdwijnen en de mensheid wordt gered, niet valt onder de kern van het christendom. Ook de drie-eenheid van God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest zou hier niet onder vallen.⁷⁰ De kerk heeft er dan blijkbaar met de Apostolische geloofsbelijdenis eeuwenlang flink naast gezeten:

*Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.
En in Jezus Christus Zijn eniggeboren Zoon, onze Heere;
Die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit den maagd Maria;
Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle;
Ten derden dage wederom opgestaan van de doden;
Opgevaaren ten hemel, zittende ter rechterhand Gods des almachtigen Vaders;
Vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.
Ik geloof in den Heiligen Geest.
Ik geloof één heilige, algemene Christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen;
Vergeving der zonden;
Wederopstanding des vleses;
En een eeuwig leven.*⁷¹

Als het gaat om de liefde als kern van het christelijke geloof wordt wel tegengeworpen dat iemand moet weten dat het christelijke geloof meer inhoudt, dan wel een bredere kern heeft dan enkel liefde en dat verzoeker dan ook breder moet kunnen verklaren. Dit laatste valt echter niet te volgen, aldus het deskundigenoordeel van dr. Bas Plaisier⁷² in een reactie op een vraag vanuit de advocatuur hieromtrent. In conclusie meldt hij het volgende:

⁶⁹ IND, Directie Strategie en Uitvoeringsadvies, *IB 2016 Handvatten horen en beslissen in bekeringszaken*, p. 4,5; zie ook WI 2019/18 par. 3.3: "*Daarbij is van belang om bij een bekering tot het christelijk geloof voor ogen te houden dat er in Nederland veel variatie bestaat in en tussen kerken.*"

⁷⁰ IND zaaknr. Z1-9145500702 (voornemen d.d. 2 januari 2017)

⁷¹ <http://www.online-bijbel.nl/belijdenisgeschrift/12artikelen>

⁷² gepromoveerd in de theologie, tevens voormalig hoogleraar aan het Lutheran Theological seminary in Hong Kong, en nu lid van de Commissie Plaisier van de PKN.

De heer [N.N.] heeft met zijn grote nadruk op de liefde van God, "begrepen dat het in het christelijk geloof inderdaad hierover gaat. Hij vertelde dat hij geraakt is door de liefde van Christus en dat hij daardoor ook veranderd is in zijn levensvisie en levenspraktijk. Daarmee raakt hij de kern van het christendom en maakt ook duidelijk dat hem iets wonderbaarlijks heeft aangeraakt en veranderd: de liefde van God in Jezus Christus.

Natuurlijk is er meer over het christelijk geloof en de christelijke traditie te zeggen, ook de Bijbel geeft een brede uitwaaiing van levenswijsheden, geschiedenissen en wetten etc.

Natuurlijk is het mogelijk en terecht, om in de praktijk en in de geschiedenis van het christendom op allerlei andere (soms zelfs contraire) elementen te wijzen. Maar het ging in het gesprek met de heer [N.N.] om zijn persoonlijke ervaringen. Hij verduidelijkte die door te wijzen naar zijn geraakt-zijn door de liefde (en de vreugde) die zo kenmerkend is voor christenen wanneer zij kiezen om Jezus te gaan volgen. Uit onderzoek blijkt dat over de gehele wereld 'nieuwe christenen' hierover op dezelfde wijze spreken."⁷³

Perceptie van religie

Vaak verklaren bekeerlingen dat het christelijke geloof geen religie is, hetgeen geregeld mede leidt tot het oordeel van ongeloofwaardigheid. Ook ten deze mist de IND medewerker dan het zicht op het referentiekader van de bekeerling. Het is in dit kader namelijk belangrijk zich te realiseren dat met name in evangelische (sub)stromingen en in pinksterkerken religie of godsdienst wordt gezien als een manier om middels het voldoen aan verplichtingen op eigen kracht bij God te komen, zoals bijvoorbeeld in de islam geleerd wordt (zie ook par. 8.3.4 en 8.5), terwijl het christelijke geloof leert dat we niet op eigen kracht bij God kunnen komen maar dat Jezus Christus ons bij God brengt. (zie par. 9.3.2)⁷⁴

3.3.4 Activiteiten

De werkinstructie (par. 3.4) stelt ten aanzien van de activiteiten dat het gaat het om het authentieke verhaal van de vreemdeling, de betekenis die hij geeft aan de activiteiten die hij belangrijk vindt en het effect van de bekering op het dagelijkse leven. Belangrijk is vooral om te kijken wat de vreemdeling ten aanzien van zijn nieuwe geloofsovertuiging belangrijk vindt en hoe hij dan vorm geeft aan zijn nieuwe geloofsovertuiging. Tevens is van belang helder te krijgen welke activiteiten de vreemdeling in de toekomst wil gaan uitoefenen.

Omvang en gewicht van dit onderdeel

Alle drie de elementen, dus ook het onderdeel activiteiten, moeten worden betrokken in de beoordeling. (WI par. 4.1) De drie onderdelen moeten in samenhang beoordeeld worden.⁷⁵ Toch ziet onze stichting in de meeste gevallen dat, net als bij het onderdeel kennis, aan het onderdeel activiteiten relatief weinig aandacht besteed wordt, soms zelfs slechts 1 of 2 pagina's in een gehoorrapport van 30 of meer pagina's⁷⁶. Vaak blijkt de vraagstelling dan ook nog slechts zeer

⁷³ https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2017/12/Dr.-Bas_Plaisier-liefde_in_chr._geloof.pdf

⁷⁴ Zie ook websites als <https://www.ontdekgod.nl/het-christelijk-geloof> en <https://www.ontdekgod.nl/religie>

⁷⁵ Kamerbrief 'De geloofwaardigheid van bekeerlingen en lhbt's', d.d. 4 juli 2018, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/07/04/brief-tweede-kamer-de-geloofwaardigheid-van-bekeerlingen-en-lhbt%E2%80%99s>

⁷⁶ Zoals bijvoorbeeld in IND zaaknummer Z1-52965661776 (voornemen d.d. 17 mei 2019)

feitelijk van aard te zijn en te weinig de vraag aan bod te komen wat het belang van de gestelde activiteiten voor de vreemdeling persoonlijk is.

Een reden om verhoudingsgewijs weinig aandacht aan het onderdeel activiteiten te besteden kan zijn, dat in het algemeen het zwaartepunt in de meeste gevallen ligt bij de motieven voor en het proces van bekering. (WI par. 4.1) Evenwel, door in een gehoor dan maar weinig aandacht aan het onderdeel activiteiten te besteden, ontstaat het gevaar dat tijdens het gehoor vooruitgelopen wordt op de beoordeling, wat uitdrukkelijk niet de bedoeling is. (WI par. 5) Ook wordt het op voorhand zeer moeilijk om nog compensatie toe te passen indien daar aanleiding voor blijkt te zijn. Blijkens de WI is dan onvoldoende aandacht aan het onderdeel activiteiten geschonken:

"Indien er ten aanzien van één element minder goede verklaringen zijn afgelegd, kunnen de andere elementen dit 'compenseren', mits de vreemdeling in staat is daarover wel verklaringen af te leggen die overtuigend genoeg zijn om de zwakkere elementen te 'compenseren'." (WI par. 4.1)

"Er vindt tijdens het gehoor geen beoordeling plaats en het is derhalve uitdrukkelijk niet de bedoeling op de inhoudelijke toets vooruit te lopen door bijvoorbeeld bij zwakke verklaringen op één element niet of beperkt door te vragen op andere elementen." (WI par. 5)

Ook dient o.i. bedacht te worden dat nadere verklaringen van een vreemdeling over de betekenis die activiteiten voor hem hebben kunnen bijdragen aan het verder helder krijgen van de motieven voor bekering. Verwacht mag worden dat verklaringen over de persoonlijke betekenis van de gestelde activiteiten een samenhang vertonen met verklaringen over motieven en proces. Motieven voor bekering kunnen immers mede samenhangen met het belang dat de vreemdeling hecht aan de activiteiten van het vroegere geloof en het belang dat de vreemdeling hecht aan de (in zijn beleving mogelijk andersoortige) activiteiten van zijn nieuwe geloof.

Omgekeerd kunnen verklaringen afgelegd in het kader van motieven en proces mede inzicht bieden in de betekenis die de activiteiten van het nieuwe geloof voor de vreemdeling hebben. Dat kan in principe een goede reden zijn om het onderdeel activiteiten niet meer uitvoerig te behandelen tijdens het gehoor, mits uit het besluit wel blijkt dat de activiteiten die in het onderdeel 'motieven en proces' al naar voren zijn gekomen in de beoordeling van het onderdeel 'activiteiten' zijn betrokken.

Samenvattend dient overwogen te worden dat het onderscheiden van de drie elementen 'motieven en proces', 'kennis' en 'activiteiten' wel een nuttig hulpmiddel is voor het onderzoek en de beoordeling, maar dat er voor gewaakt moet worden ze als drie losstaande elementen te benaderen. Juist omdat de focus ligt op de persoonlijke motieven, betekenis en beleving van de vreemdeling mag verwacht worden dat de drie elementen in het hele relaas in samenhang aan de orde zullen zijn.

Context en referentiekader

Als uitgangspunt geldt dat je je tijdens het gehoor onbevangen opstelt en zo veel mogelijk voorkomt dat je (onbewust) redeneert vanuit een persoonlijk, vaak westers, referentiekader. Er dient daarentegen zoveel mogelijk aansluiting gezocht te worden bij het niveau en de wijze van vertellen van de vreemdeling en zijn referentiekader. (WI par. 5)

Bij de hiernavolgende onderdelen van bespreking speelt aandacht voor referentiekader ook in het algemeen een belangrijke rol. In het kort benomen we het hier reeds, waarna het in het vervolg een verdere uitwerking krijgt:

- De relatie van een levensverandering en de context waarin deze heeft plaatsgevonden;
- De beperkte mogelijkheid van een bekeerling om een verklaring te geven voor de wijze waarop de bekering zijn levensverandering heeft veroorzaakt.

Voorts hoort bij referentiekader inzicht in de mogelijkheden, en beperkingen daarin, om in landen van herkomst het nieuwe geloof te belijden en uit te dragen. Hierover wordt verderop in H. 10 nader ingegaan.

Levensverandering mogelijk niet door bekering

De laatste jaren ziet onze stichting met regelmaat de tegenwerping naar voren komen dat een gestelde levensverandering ook op andere wijze dan een bekering tot het christelijke geloof tot stand had kunnen komen en dat de vreemdeling niet heeft weten te overtuigen hoe de levensverandering door het christelijke geloof tot stand is gekomen.

Onze stichting acht tegenwerpingen van deze aard zeer bezwaarlijk. Immers, de WI stelt terecht dat rekening gehouden moet worden met het referentiekader van de vreemdeling en dat gezocht wordt naar zijn of haar authentieke verhaal. Als het gaat om een levensverandering die plaatsgevonden heeft in de context van een kennismaking met het ene (bijvoorbeeld christelijke) geloof, is de vraag niet relevant of de betreffende levensverandering ook tot stand had kunnen komen in de context van een bekering tot een ander geloof, zoals het Boeddhisme of atheïsme. Zulk een beoordeling treedt immers buiten de kaders van het referentiekader van de vreemdeling. Dit zou alleen anders kunnen zijn indien de vreemdeling tevens verklaard heeft ook het Boeddhisme of atheïsme geprobeerd of gepraktiseerd te hebben, wat meest niet het geval is. En indien geoordeeld kan worden dat de levensverandering kennelijk een resultaat is van kennismaking met het Boeddhisme en atheïsme, geldt dat de gevaarstelling van die kennelijke bekering dan nog altijd beoordeeld moet worden.

Verklaring voor de levensverandering

Voorts acht onze stichting het bezwaarlijk om te verwachten dat de vreemdeling kan verklaren hoe zijn levensverandering door de bekering tot het christelijke geloof heeft kunnen plaatsvinden. Verwacht mag worden dat hij kan *beschrijven* hoe het gegaan is (i.e. het proces van bekering). *Verklaren* is echter iets heel anders, wat ook voor godsdienstsociologen en -psychologen in het algemeen niet goed mogelijk is, laat staan dat een bekeerling daartoe in staat zou moeten zijn. Hooguit kan de vreemdeling wijzen op bijbelse noties zoals het werk van de Heilige Geest en de rustgevende uitwerking van de boodschap van het Evangelie. In de beoordeling daarvan dient echter grote terughoudendheid betracht te worden. Zoals dr. Arjan Plaisier in 2012 al aangegeven heeft:

*"Besef wel, dat je hiermee op het gebied van het heilige komt. Een open houding is belangrijk; iemand moet de ruimte hebben om zijn verhaal te vertellen zonder met een koude toon of met scepsis geconfronteerd te worden."*⁷⁷:

⁷⁷ Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoets*", lezing gehouden op de Masterclass 'Bekeringen' van de IND, 21 juni 2012, blz. 3,4; zie ook par. 3.3.1

3.4 BEKERING TOT ATHEÏST OF AGNOST

(Deze paragraaf wordt in de volgende versie 5.1 ingevuld)

3.5 DE INTEGRALE TOETSING VOLGENS WI 2014/10

Volgens WI 2014/10 moet de geloofwaardigheidsbeoordeling objectief, gestructureerd en transparant worden uitgevoerd. Dat betekent onder andere dat gebruik gemaakt moet worden van objectieveerbare bronnen.⁷⁸ Ook in de Memorie van Toelichting wordt uitdrukkelijk vermeldt dat dit mede inhoudt dat gebruik gemaakt wordt van objectieve informatiebronnen.⁷⁹ In geval van de geloofwaardigheid van bekering kan daarbij gedacht worden aan objectieve informatiebronnen aangaande bekeringsprocessen zoals door onze stichting gebruikt wordt ter onderbouwing van onze expertiserapporten.

Tevens schrijft WI 2014/10 voor dat inzicht moet worden gegeven in de weging.

3.5.1 Inzichtelijkheid en geloofwaardigheidsindicatoren

Het belangrijkste aspect van de integrale toetsing is de vereiste inzichtelijkheid (WI 2014/10 par. 1). De geloofwaardigheidsbeoordeling moet objectief, gestructureerd en transparant worden uitgevoerd. Dat betekent onder meer dat gebruik gemaakt moet worden van objectieveerbare bronnen en kenbaar gemotiveerd moet worden, waarbij inzicht gegeven wordt in de weging. (par. 3.2). Het gebruikmaken van objectieveerbare bronnen impliceert het bekend maken van de gebruikte bronnen, zodat de bestuursrechter daadwerkelijk kan toekomen aan de volledige toetsing van het bestuurlijke oordeel.

In geval een gestelde bekering ongeloofwaardig wordt geacht, dient het bestuursorgaan dus inzichtelijk te maken welke in- en externe geloofwaardigheidsindicatoren zij hanteert teneinde de geloofwaardigheid van bekering te kunnen toetsen en welke de bronnen zijn waaraan zij die maatstaf heeft ontleend, zodat kenbaar (en dus toetsbaar) vanuit relevante literatuur omtrent bekeringsprocessen gemotiveerd wordt waarom het gestelde proces van bekering of motief voor bekering niet geloofwaardig is. De enkele vermelding

"De IND beoordeelt de geloofwaardigheid van het asielrelaas op basis van uitvoerige gehoren en van vergelijking van het asielrelaas met al datgene, wat de IND weet over de situatie in het land van herkomst uit ambtsberichten en andere objectieve bronnen en wat eerder is onderzocht en overwogen naar aanleiding van de gehoren van andere vreemdelingen in

---

⁷⁸ Zie WI 2014/10 par. 3.2

⁷⁹ Memorie van toelichting (Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 088, nr. 3; <https://zoek.officiëlebezoekingen.nl/kst-34088-3.html>), par. 3.1.2: "Het oordeel van het bestuur, gebaseerd op de gehoren, vergelijking met andere gehoren en hetgeen bekend is uit objectieve informatiebronnen, blijft hierom het uitgangspunt. De taak van de bestuursrechter blijft toetsing van het bestuurlijk oordeel. Primair wordt hierbij het besluit getoetst aan de vereisten van behoorlijk bestuur, met name op het zorgvuldigheidsbeginsel en het motiveringsbeginsel. Het oordeel van het bestuursorgaan over de geloofwaardigheid kan op dezelfde wijze worden getoetst. Indien het bestuursorgaan op dit punt het onderzoek naar de asielaanvraag naar het oordeel van de rechtbank onjuist, onzorgvuldig of onvolledig heeft uitgevoerd, waardoor er twijfel is over het oordeel van het bestuursorgaan, dan is de juiste weg om het besluit te vernietigen, waardoor het bestuursorgaan een nieuw besluit dient te nemen, of de rechtbank zelf in het geschil kan voorzien."

vergelijkbare situaties. Dit overzicht stelt de IND in staat die beoordeling vergelijkenderwijs en aldus geobjectiveerd te verrichten." (ontleend aan WI 2010/14 par. 4.1 onder d)

wordt daartoe onvoldoende geacht. De IND dient o.i. nader te specificeren waar op bedoeld wordt met 'andere objectieve bronnen en wat eerder is onderzocht en overwogen'.

Ten aanzien van relevante literatuur inzake bekeringsprocessen zij wat ons betreft verwezen naar het deskundigenoordeel van prof. Van Saane⁸⁰ en naar de bespreking van de literatuurgegevens in H. 5 t/m 9 van dit rapport.

In aanvulling op voorgaande is het belangrijk om te constateren dat de werkinstructie WI 2019/18 (en voorheen de zogeheten 'vaste gedragslijn') enkel vermeldt op welke onderdelen de geloofwaardigheid van bekering getoetst wordt, maar geen inzicht geeft in de maatstaven die ter toetsing aangelegd worden en waaraan deze maatstaven ontleend zijn. Verwijzing naar de werkinstructie is dus niet voldoende om het beoordelingsproces inzichtelijk te maken. Indien van toepassing is het van belang om hier uitdrukkelijk op te wijzen in de zienswijze en het beroepschrift: het enkele feit dat bij een gehoor de werkinstructie is gevolgd maakt nog niet dat de verklaringen van verzoeker op de juiste, deskundige, wijze zijn beoordeeld.

Volgens rechtbank Haarlem ([uitspraak NL17.6170](#) d.d. 29-08-2017) kan bijvoorbeeld niet volstaan worden met de conclusie dat eiser er niet in geslaagd is te overtuigen van een dieperliggende innerlijke bekering als niet duidelijk wordt gemaakt wat verstaan wordt onder het begrip 'dieperliggende innerlijke bekering'. Verweerder moet *"om zijn besluit inzichtelijk te maken en een rechtelijke toetsing daarvan mogelijk te maken, kunnen aangeven aan welke concrete eisen naar zijn oordeel in het algemeen moet worden voldaan, wil van zo'n (geloofwaardig geachte) bekering sprake zijn. De enkele motivering (conclusie) dat eiser algemene verklaringen heeft afgelegd die geen blijk geven van een 'dieperliggende innerlijke bekering', is onvoldoende inzichtelijk en daarmee ondeugdelijk."*

Rechtbank Den Bosch ([uitspraak NL18.11386](#) d.d. 27 juli 2018) heeft als motiveringsgebrek aangemerkt dat verweerder niet met deskundigeninformatie uit objectieve bron aannemelijk heeft gemaakt dat een bepaalde gang van zaken menselijkerwijs nimmer kan plaatsvinden in een proces dat, zoals eiser stelt, uiteindelijk heeft geleid tot bekering tot een ander geloof (r.o. 20) en wordt niet duidelijk waarom de IND bepaalde verklaringen te algemeen en te oppervlakkig acht, waarom liefde, veiligheid en vreugde voor eiser niet juist de belangrijke "zaken" kunnen zijn die hij zoekt in het geloof, waarom liefde niet de kern is van het christelijke geloof en waarom eiser naar haar oordeel niet aannemelijk heeft gemaakt dat de gelijkenis van de verloren zijn favoriete bijbelverhaal is. (r.o. 25,28,29). Ook WI 2018/10 (welke gepubliceerd werd enkele weken voorafgaand aan deze uitspraak) biedt hieromtrent geen toetsingskaders.

3.5.2 Relevante elementen

Onderdeel van het beoordelingsproces is de vaststelling van de relevante elementen. Een element is relevant als het in verband staat met vluchtelingenschap of met art. 3 EVRM. (WI 2014/10 par. 3.1) Het kan van belang zijn om kritisch te bekijken of de relevante elementen correct zijn geformuleerd. Wij hebben bijvoorbeeld in een dossier de volgende relevante elementen opgevoerd zien worden:

⁸⁰ dr. Van Saane 'Geloofwaardigheid bekering', te downloaden van <https://juridisch.gave.nl/bijlagen-expertiserapporten>

- *betrokkene stelt bekeerd te zijn tot het christelijke geloof*
- *betrokkene stelt problemen ondervonden te hebben als gevolg van de bekering*

In casu werd de bekering niet geloofwaardig geacht en daarom werden de gestelde problemen als gevolg van de bekering ook op voorhand niet geloofwaardig geacht, zonder dat de geloofwaardigheid van de gestelde problemen zelfstandig onderzoek kregen.

Ons commentaar hierop is, dat het tweede relevante element niet correct is omschreven. Betrokkene had geen problemen ondervonden vanwege zijn bekering maar vanwege zijn geloofsuitingen. Het relevante element had dan ook als volgt omschreven moeten worden:

- *betrokkene stelt problemen ondervonden te hebben als gevolg van zijn geloofsuitingen.*

Immers, als de bekering zelf ongeloofwaardig wordt geacht is nog niet uitgesloten dat iemand zich als bekeerling, i.e. als christen, of minstens als afvallige van de islam heeft gedragen en op grond daarvan problemen heeft ondervonden. Zie hiertoe ook de jurisprudentie betreffende toegedichte bekering en afvalligheid in par. 14.4.

In geval van een gestelde bekering kunnen de volgende relevante elementen zich voordoen en, indien van toepassing, aangevoerd worden:

- Bekering tot het christelijke geloof
- Geloofsintensivering ('geloofsgroei'):
Deze is van belang indien een gestelde bekering in een eerdere aanvraag niet geloofwaardig is geacht. Immers, de bekering zelf kan niet nogmaals aan een asielaanvraag ten grondslag worden gelegd, tenzij de eerder gestelde bekering herroepen wordt en het nieuwe bekeringsrelaas geen voortzetting is van het reeds eerder ingebrachte bekeringsrelaas. (Zie par. 13.2)
- Toegedichte bekering:
Indien de gestelde bekering niet geloofwaardig wordt geacht, is het wel mogelijk dat aannemelijk gemaakt wordt dat verzoeker in land van herkomst gehouden wordt voor bekeerd, bijvoorbeeld omdat bekend is geworden dat hij in Nederland naar de kerk gaat en/of gedoopt is. Zie par. 14.4.1.
- Afvalligheid:
Indien de gestelde bekering niet geloofwaardig wordt geacht, is het wel mogelijk dat aannemelijk gemaakt wordt dat verzoeker in land van herkomst gezien zal worden als afvallige, bijvoorbeeld omdat hij de islam niet meer wil praktiseren. Zie par. 14.4.2.

3.5.3 Hoofd- en bijzaken

Bij elk relevant element komt het voorts aan op het onderscheiden van hoofd- en bijzaken. (WI 2014/10 par. 3.1) Ook dient in aanmerking te worden genomen, dat de geloofwaardigheid van 'opvolgende gebeurtenissen' niet noodzakelijk afhankelijk is van een eerdere gestelde gebeurtenis die het begin vormt van de verhaallijn. (WI 2014/10 par. 3.2.2). Met name dit onderscheid komt vaak niet naar voren in de beschikkingen die wij onder ogen krijgen. Het is evenwel een belangrijk aandachtspunt om goed op te letten.

1. Een belangrijke implicatie van deze paragraaf is feitelijk reeds vastgelegd in Afdelingsuitspraak [201304530/1/V2](#): de geloofwaardigheid van bekering, zijnde een innerlijk proces, kan niet (mede) afhankelijk gesteld worden van de geloofwaardigheid van

gebeurtenissen die gesteld (mede) geleid hebben tot de bekering. Indien een dergelijk verband of afhankelijkheid wel aangenomen wordt, zal kenbaar gemotiveerd moeten worden waarom het gestelde proces van bekering en/of de motieven voor bekering van de gestelde en (deels) ongeloofwaardig geachte gebeurtenissen afhankelijk zijn.

Een dergelijk verband kan bijvoorbeeld niet worden aangenomen als iemand verklaart dat hij tijdens een kerkdienst geraakt werd door de boodschap die hij daar hoorde, indien het gestelde kerkbezoek ongeloofwaardig wordt geacht omdat verzoeker niet concreet kan verklaren omtrent, bijvoorbeeld, het tijdstip van de dienst, de naam van de kerk en/of de naam van de voorganger. Een verband kan mogelijk wel aangenomen worden als betrokkene niet kan verklaren omtrent het verloop van de dienst in casu of van kerkdiensten die hij stelt bezocht te hebben in het algemeen. In het laatste geval kan er immers gerede twijfel zijn of verzoeker wel ooit kerkdiensten heeft bezocht. Zulk verband zal dan wel kenbaar gemotiveerd moeten worden en kan bijvoorbeeld niet licht aangenomen worden als verzoeker verklaart tijdens een bepaalde kerkdienst emotioneel zeer geraakt te zijn maar niet meer weet hoe de dienst in casu verliep en niet concreet kan aangeven welk element in de betreffende dienst maakte dat verzoeker zich emotioneel geraakt wist. De emotie kan dan immers de herinnering aan de feitelijke gebeurtenissen van dat moment doen verbleken.

2. Alleen de 'relevante elementen' worden vervolgens beoordeeld. (WI 2014/10 par. 3.2)
 Hieruit vloeit voort dat verzoeker niet gehouden is niet-relevante elementen in zijn asielaanvraag in te brengen. Wij wijzen hier met nadruk op, omdat volgens jurisprudentie verwacht wordt dat iemand een enkele belangstelling voor het christelijke geloof reeds wel in een lopende asielprocedure inbrengt wil hij een bekering die mogelijk later plaatsvindt als nieuw feit of omstandigheid aan een latere asielaanvraag ten grondslag kunnen leggen. Zie het besprokene in par. 13.3, met name Afdelingsuitspraak [ABRvS 201101466/1/V2](#): r.o. 4.1: Een origineel doopcertificaat betreffende een van na beëindiging van de vorige asielprocedure daterende doop geldt als een nieuw gebleken element of bevinding, tenzij *"een vreemdeling in een eerdere procedure reeds melding kon en derhalve behoorde te maken van zijn bekering tot dan wel belangstelling voor, het christendom en dit zonder een in rechte te honoreren verklaring heeft nagelaten. In een dergelijk geval is een doopcertificaat geen nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid als vorenbedoeld."* Deze uitspraak kan o.i. in het licht van de werkinstructie geen standhouden, aangezien de enkele belangstelling voor het christelijke geloof geen relevant feit is in de zin van de werkinstructie. We wijzen ten deze op uitspraak rechtbank Breda [NL.17.1056](#) d.d. 5 juli 2017. In deze zaak zijn andere redenen dan bekering aan de asielaanvraag ten grondslag gelegd maar is wel aan de orde gekomen dat verzoeker interesse toonde in het christelijke geloof. De rechtbank stelt daarbij vast *"dat verweerder in het voornemen uitvoerig gemotiveerd heeft waarom hij niet geloofwaardig acht dat eiser is bekeerd tot het christendom. De rechtbank stelt evenwel vast dat eiser tot op heden slechts heeft verklaard dat hij belangstelling heeft opgevat voor het christendom en dat hij zich daarin wil verdiepen om te bezien waarom moslims en christenen een hekel aan elkaar hebben. Van een bekering is geen sprake. Eiser heeft daarnaast consequent verklaard dat zijn interesse in het christendom geen asielmotief is. Gelet hierop is eisers belangstelling voor het christendom niet relevant voor onderhavige aanvraag. De rechtbank zal dat dan ook niet beoordelen."* (r.o. 10)

3. De enkele belangstelling voor het christelijke geloof zou alleen een relevant element (kunnen) zijn indien aangenomen wordt dat deze enkele belangstelling reeds leidt tot een zodanig risico dat besloten moet worden tot vluchtelingenstatus of subsidiaire bescherming. Indien dit het geval zou zijn, zou evenwel de noodzaak om over te gaan tot toetsing van de geloofwaardigheid van bekering komen te vervallen. Dit is echter niet de lijn die de jure en de facto gevolgd wordt. Derhalve kan een enkele belangstelling tot het christelijke geloof niet aangemerkt worden als een relevant element in de zin van WI 2014/10 en dient een bekering die dateert van na de bestuurlijke fase in een eerdere procedure zonder meer als nieuw element of bevinding geaccepteerd te worden. Tegenwerpen dat een bekering geen novum is indien een reeds bestaande belangstelling in het christelijke niet reeds in de vorige aanvraag was gemeld kan o.i. aangemerkt worden als 'excessief formalisme' in de zin van het Da Silva en Hoogkamer-arrest van het EHRM (zaak 50435/99) d.d. 31 januari 2006.

3.5.4 Correcties en aanvullingen

Ten aanzien van de correcties en aanvullingen moet de vreemdeling er een deugdelijke verklaring voor geven als hij terugkomt op een afgelegde verklaring en bij een aanvulling of correctie moet hij verklaren waarom het gehoorrapport volgens hem niet klopt. (WI 2014/10 par. 3.2.1)

Bij dit onderdeel van de werkinstructie plaatsen wij een kanttekening ten aanzien van correcties die betrekking hebben op de vertaling tijdens het gehoor en op gestelde misverstanden. De kanttekening is van algemene aard, maar raakt ook zeker de gang van zaken bij asielaanvragen van christenen, waarbij met name correcte vertaling van christelijke termen en een goed begrip van de verklaringen van verzoeker omtrent zijn geloof van groot belang kunnen zijn.

In het algemeen kan gesteld worden dat correcties betreffende vertaling en gestelde misverstanden tijdens het gehoor als regel gevolgd dienen te worden zonder dat verzoeker zich nader hoeft te verklaren waarom het gehoorrapport niet klopt. Dit wordt alleen anders indien geluidsopname van het gehoor beschikbaar is dat als bewijs in de beroepsprocedure gebruikt mag en kan worden. Zie hiervoor [procedurerichtlijn 2013/32/EU](#), art. 17 lid 3: verzoeker moet in de correcties & aanvullingen opmerkingen kunnen maken en/of opheldering verschaffen over verkeerd vertaalde passages of misvattingen in het gehoorrapport. Bovendien dient verzoeker daarna gevraagd te worden te bevestigen dat de inhoud van het verslag of de schriftelijke weergave een correcte afspiegeling is van het onderhoud. Alleen indien het gehoor is opgenomen en de opname als bewijs wordt toegelaten in beroepsprocedures, mag hiervan worden afgezien.

Indien gestelde vertaalfouten en misvattingen niet gevolgd worden, kan verzoeker weigeren te bevestigen dat het gehoorrapport een correcte afspiegeling is van het onderhoud, waarvan in dat geval aantekening moet worden gemaakt in het dossier met vermelding van de redenen. (Art. 17 lid 4)

De kennelijke bedoeling van de procedurerichtlijn is te waarborgen dat de besluitvorming gebaseerd is op hetgeen verzoeker daadwerkelijk heeft verklaard en niet op een (deels) verkeerde weergave daarvan. Derhalve dienen o.i. correcties betreffende gestelde foutieve vertaling en gestelde misvattingen altijd door het bestuursorgaan gevolgd te worden zolang geen gebruik wordt gemaakt van geluidsopnamen als bedoeld in de procedurerichtlijn.

3.5.5 Overige punten van belang

1. De Afdeling heeft uitgesproken, op basis van door de staatssecretaris aangedragen beleid, dat bij de beoordeling van oprechtheid van bekering alle voor de geloofwaardigheid relevante verklaringen kenbaar in de besluitvorming meegewogen dienen te worden en dat gemotiveerd dient te worden hoe de staatssecretaris de verklaringen van de vreemdeling weegt.⁸¹

In de praktijk komen we vaak tegen dat de beoordeling enkel kenbaar plaatsvindt op grond van een beperkt aantal verklaringen van de vreemdeling. In de jurisprudentie is daar lang niet altijd aandacht voor. Nog minder wordt in de besluitvorming inzicht gegeven in de weging, een aspect dat in de jurisprudentie nog veel minder aandacht krijgt. Vaak wordt een besluit gemotiveerd vanuit verklaringen op minder belangrijke onderdelen met voorbijzien van verklaringen op belangrijkere punten.

2. De ongeloofwaardigheid van feitelijkheden, zoals kerkbezoek en andere (geloofs)activiteiten, kunnen nog niet leidt tot de ongeloofwaardigheid van de gestelde bekering zonder beoordeling van het innerlijke bekleringsproces en de persoonlijke geloofsbelevens. De geloofwaardigheid van de bekering dient op zichzelf getoetst te worden volgens de door de staatssecretaris vastgestelde gedragslijn ([ABRvS 201304530/1/V2](#), 6 augustus 2013; Rb Roermond AWB 14/23980, 22 mei 2015)

---

⁸¹ [ABRvS 201211932/1/V2](#) d.d. 10 december 2013; [ABRvS 201600227/1/V2](#) d.d. 13 april 2016 welke mede is gegrond op [ABRvS 201507952/1/V2](#) d.d. 13 april 2016 (r.o. 8.3 en 9); [ABRvS 201701440/1/V2](#) d.d. 13 november 2017 waarin op diverse punten is geoordeeld dat relevante verklaringen niet kenbaar zijn meegewogen hetgeen leidt tot een motiveringsgebrek. Zie ook de uitgebreid gemotiveerde uitspraak van rechtbank Utrecht inzake [AWB 15/13944](#) d.d. 26 april 2016, o.a. r.o. 9 en 17. Tegen deze uitspraak is geen hoger beroep ingesteld maar is na uitspraak asiel verleend.

4 AFVALLIGHEID

(Dit hoofdstuk wordt in de volgende versie 5.1 ingevuld)

5 PROCES VAN BEKERING

5.1 INLEIDING

Bij de afweging of een bekeringsrelaas geloofwaardig is, dient als vanzelf de vraag zich aan, of een relaas voldoet aan de verwachtingen die aan een bekeringsrelaas gesteld mogen worden. Het besluit om de oprechtheid van bekering te toetsen is genomen op basis van de veronderstelling dat toetsing mogelijk is, i.e. dat een bekeringsproces bepaalde karakteristieken vertoont waarvan je kunt vaststellen of die (in voldoende mate en met voldoende consistentie) aanwezig zijn of niet.

De wetenschappelijke literatuur biedt hierin aanknopingspunten. We verwijzen allereerst naar het deskundigenoordeel van prof. van Saane.⁸² Naast de door haar voorgestelde methode voor toetsing kan het echter ook inzichtelijk zijn om studie te maken van concrete bekeringsgeschiedenissen uit de praktijk. Allereerst kunnen we dan terecht in de Bijbel en vervolgens ook in de wetenschappelijke literatuur daaromtrent.

Bij het hanteren van deze en eventueel andere gegevens uit wetenschappelijke bronnen, dient wel bedacht te worden dat 'bekering' een complex gebeuren is. Om met dr. Arjan Plaisier te spreken:

*"Bekeringen zijn er in vele soorten en maten, zo is uit het verhaal van mevr. Schuurmar⁸³ wel duidelijk geworden. De emotionele diepte verschilt. De lengte van het bekeringsproces, de mate van bewustzijn van het proces, de mate waarin iemand kennis heeft van het christelijk geloof, de weg naar de bekering, of daar al of niet een intensieve zoektocht aan vooraf is gegaan. Het is zeer gevaarlijk hier met sjablonen te werken. (...) De een wordt christen na een tijd van beproeven, de ander wordt het 'zomaar', het gebeurt gewoon, voor het gevoel van anderen zonder goede gronden, maar wat zijn goede gronden? (...) Beoordelen of iemand een christen is, is precair. Wie in deze werkt met vooropgezette schema's heeft van bekeringen geen kaas gegeten. Je moet op dit terrein er het beste van maken, de fake-verhalen er uit halen, maar verder terughoudend zijn."*⁸⁴

Het is dus van belang te beseffen, dat een bekering zich op uiteenlopende wijzen kan voltrekken.⁸⁵ Hetgeen in het verdere van dit hoofdstuk en het volgende hieromtrent naar voren wordt gebracht is dus ook geen eenduidig, sluitend systeem waaruit geconcludeerd zou kunnen worden dat een bekering niet geloofwaardig is als een aantal in deze paragraaf genoemde aspecten niet in het relaas naar voren komen. Waar het om gaat is, dat een relaas vergeleken kan

⁸² dr. Van Saane 'Geloofwaardigheid bekering', te downloaden van <https://juridisch.gave.nl/bijlagen-expertiserapporten>

⁸³ Plaisier verwijst hier naar de (niet gepubliceerde) lezing van drs. Ineke Schuurman (senior medewerker IND en voormalig docent cultuur en godsdienstpsychologie Radboud Universiteit en Hogeschool Geesteswetenschappen Utrecht) op dezelfde Masterclass 'Bekeringen'.

⁸⁴ Arjan Plaisier, "IND - Bekeringen getoets", lezing gehouden op de Masterclass 'Bekeringen' van de IND, 21 juni 2012, blz. 4,5

⁸⁵ Zie ook uitspraak [Rechtbank Den Bosch AWB 14/24975](#) d.d. 25 maart 2015, r.o. 11: "Behoudens dat verweerder in casu onvoldoende aannemelijk heeft gemaakt dat een bekeringsproces altijd via vaste, bijna stereotype, patronen zou dienen te verlopen, merkt de rechtbank op dat het door verweerder gestelde gebrek aan diepgang in het bekeringsproces in de ogen van de rechtbank ook een resonante kan zijn van het gebrek aan diepgang in bepaalde vragen die hierover aan eiser gesteld zijn."

worden met hetgeen uit de literatuur bekend is. Verwacht mag worden dat een bekeringsrelaas elementen in zich heeft die bij vergelijking met andere bekeringsverhalen herkenbaarheid oproepen. Een bekering speelt zich immers niet af op het terrein van hocus-pocus, alsof personen ineens betoverd zouden zijn, om met Plaisier te spreken.

*"Daarom is er wel degelijk zoiets als een bekeringsweg, een proces, waarin de biografie van de betrokken persoon een rol speelt, waarin verstand en gevoel zijn betrokken, kortom: een bekeringservaring is ingebed in de levensgeschiedenis van een persoon."*⁸⁶

Onderstaand zal blijken dat die persoonlijke aspecten in de praktijk inderdaad mede een rol spelen. Karakter, opvoeding en omstandigheden spelen allemaal mee in het bekeringsproces en dat maakt dat bekeringsprocessen behoorlijk van elkaar kunnen verschillen.

5.1.1 Afbakening

In dit en de volgende hoofdstukken geven we een nadere afbakening van de bespreking. Vanuit onze specifieke expertise beperken we ons namelijk verder tot bespreking van bekering tot het christelijke geloof. Aspecten van de bespreking zijn mogelijk ook van toepassing op een bekering tot een ander geloof, maar daar wordt in het vervolg verder geen aandacht aan gegeven.

5.2 HOOFDLIJNEN UIT DE THEOLOGIE

In de theologie wordt onderscheidt gemaakt tussen wedergeboorte en bekering. Wedergeboorte is *"de innerlijke vernieuwing door Gods Geest, die als gave van Christus ons deel wordt."* Bekering is een vrucht van de wedergeboorte en een gestalte van het nieuwe leven: *"In de bekering gaat het om het opnieuw leven met God om mens Gods te zijn op aarde."*⁸⁷ Er is dus sprake van een bepaalde actie van God en van een reactie van de mens. God gaat in iemand aan het werk en als resultaat daarvan verandert het leven van die persoon. Die verandering behelst niet alleen zijn gedrag, maar allereerst zijn identiteit: *"Conversion is a radical reorganisation of identity, meaning, life."*⁸⁸ Hierbij gaat het in de (christelijke) identiteit om *"de visie dat Jezus Christus van beslissend belang is in de relatie tussen God en mensen."* De ontdekking hiervan kan leiden tot een grensoverschrijding: iemand gaat over van een niet-christelijk geloof (of van 'ongeloof') naar het christelijke geloof. Bij die overgang zal er in het algemeen sprake zijn van enerzijds een radicale breuk en anderzijds een gedeeltelijke continuïteit.⁸⁹ Bij een bekering hoeven niet per sé alle elementen van de 'oude' godsdienst en cultuur overboord te worden gezet, zie bv. par. 7.2 verderop.

⁸⁶ Arjan Plaisier, *"IND - Bekerings getoets"*, blz. 1

⁸⁷ J. van Genderen en W.H. Velema, *"Beknopte gereformeerde dogmatiek"*, blz. 534, 547, 548. (Met 'opnieuw leven met God' wordt er op bedoeld, dat de mens ooit met God leefde maar zich op een gegeven moment van God heeft afgekeerd, de zgn. zondeval.)

⁸⁸ Definitie van Trivisano, geciteerd in: Gé Hogewij-Speelman, *"Grensoverschrijding en bekering"*, blz. 80

⁸⁹ Gé Hogewij-Speelman, *"Grensoverschrijding en bekering"*, blz. 81

5.3 BEKERINGEN IN DE BIJBEL

In de Bijbel zelf komen we al uiteenlopende bekeringsprocessen tegen. Saulus (alias Paulus), was een gedreven vervolger van christenen, maar hij werd in een ogenblik bekeerd door een heftige maar onmiskenbare manifestatie van Christus. Hij is daarna nog wel drie jaar 'ondergedoken' geweest in Arabië, wellicht omdat de christenen in Jeruzalem zijn bekering nog niet zo snel konden accepteren.⁹⁰

We lezen ook over Lydia die eveneens in een kort moment maar op rustige wijze bekeerd werd: ze hoorde de boodschap die Paulus vertelde en tegelijk opende de heilige Geest haar hart zodat ze de boodschap van Paulus ook aanvaarde.⁹¹ Zou Lydia ooit door de IND gehoord zijn, dan zou ze over het moment van haar bekering alleen maar gezegd kunnen hebben: 'Paulus vertelde een boodschap die ik eerst erg vreemd vond, maar opeens ging ik het begrijpen en zag ik in dat het de waarheid is.'

Daarnaast zijn er de discipelen die drie jaar met Jezus meetrokken en die met vallen en opstaan langzaam maar zeker doorkregen wie Jezus nu eigenlijk was en waarom Hij naar de aarde gekomen was. Op het ene moment blijkt Simon Petrus heel goed te beseffen wie Jezus is:

*"Simon Petrus antwoordde en zei: U bent de Christus, de Zoon van de levende God. En Jezus antwoordde en zei tegen hem: Zalig bent u, Simon Barjona, want vlees en bloed hebben u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader, Die in de hemelen is."*⁹²

Op een ander moment, nota bene aan het eind van de drie 'opleidingsjaren' moet Jezus verzuchten:

*"Ben ik zo'n lange tijd bij u, en kent u Mij niet, Filippus?"*⁹³

Ook kan een bekering aanvankelijk nog 'gebrekig' zijn, omdat iemand nog niet goed is geïnformeerd omtrent het Evangelie. Zo lezen we dat een zekere Apollos wel in de weg van de Heere onderwezen was deze ook vurig verkondigde, maar toch nauwkeuriger uitleg nodig had om 'de weg van God' echt goed te kunnen doorgeven.⁹⁴

5.4 HET VERLOOP VAN EEN BEKERINGSPROCES

Bekeringsprocessen kunnen zich, allereerst, in uiteenlopend tempo voltrekken. Geerlings heeft veertien Iraanse bekeerlingen geïnterviewd en constateerde dat de duur van hun bekeringsproces varieerde van 4 maanden tot 7 jaar.⁹⁵ Stefan Paas⁹⁶ schrijft: "De gemiddelde lengte van een toetredingsproces, vanaf het eerste contact met het christelijke geloof tot aan de doop en/of belijdenis, blijkt voor niet-kerkelijke mensen te liggen tussen de 2½ en 5 jaar. Deze periode is uiteraard niet zonder crisis: het is een weg waarop soms stilstand en soms doorbraken

⁹⁰ Handelingen 9; Galaten 1:11-20

⁹¹ Handelingen 16:12-14

⁹² Mattheüs 16:16,17

⁹³ Johannes 14:9

⁹⁴ Handelingen 18:24-26

⁹⁵ Peter Geerlings, "Becoming Christian", blz. 3

⁹⁶ Sinds 2010 hoogleraar missiologie en interculturele theologie aan de VU in Amsterdam (<http://www.godgeleerdheid.vu.nl/nl/over-de-faculteit/medewerkers/wetenschappelijk-personeel-m-s/paas.aspx>) en sinds 2014 tevens hoogleraar missiologie aan de ThU te Kampen (<https://www.tukampen.nl/medewerkeronline/spaas>)

zijn te signaleren. Daarbij spelen ingrijpende gebeurtenissen vaak een rol. Maar over het geheel is het meer een weg dan een moment.”⁹⁷

Bij Paas lijkt een bekering dus als regel een langdurig proces te zijn. We moeten er echter wel op letten dat Paas spreekt over een *gemiddelde lengte* van enkele jaren en niet over een *minimale lengte* van enkele jaren. Ook spreekt hij met name over de toetreding van westerse niet-kerkelijke mensen tot westerse kerken. Verder benadrukt hij, dat een bekering ‘over het geheel’ meer een weg is dan een moment. Daar voegt hij iets verderop nog aan toe, dat dit inzicht ook meer oog heeft gegeven “voor de veelzijdige manier waarop de Bijbel spreekt over bekering en levensverandering als *een proces dat ons leven lang duurt*”⁹⁸ (cursivering MV) zoals overigens ook door de IND wordt erkend.⁹⁹ Daarmee is niet gezegd, dat er pas sprake kan zijn van een oprechte bekering aan het eind van iemands leven. Er is wel mee gezegd, dat een bekering zélf een proces is en dat dat proces in dit leven nooit voltooid is alsof we op enig moment volmaakt zouden zijn. Er blijkt bij Paas dus geen gedachte te zijn aan een proces dat aan de bekering voorafgaat, waar de IND geregeld wel van uit blijkt te gaan in hun beschikkingen. Er is eerder sprake van een proces dat na verloop van tijd als bekering benoemd kan worden volgens het principe ‘aan de vruchten kent men de boom’, zoals een bijbelse uitdrukking luidt, namelijk als de interesse in het christelijke geloof doorzet in een verandering van iemands leven. Met een leven van bekering is steeds meer te merken dat iemand veranderd is. Daarbij mag groei verwacht worden, naar de mate dat iemands geloof gevoed wordt in de kerk, in het contact met medegelovigen en door toenemende bekendheid met de boodschap van de Bijbel.

Die groei behelst als regel “allereerst je gerichtheid op God, vervolgens de criteria waarmee je beslissingen neemt en keuzes maakt en tenslotte de manier waarop je naar de wereld kijkt.”¹⁰⁰ In die zin kan gesteld worden dat een bekering een langdurig proces is dat uiteindelijk levenslang voortduurt. Dat neemt echter niet weg, dat er ergens in dat proces een ‘moment’ is, of een periode, waarin God iemands leven begint te veranderen en die persoon zich daarvan bewust wordt en er uiting aan gaat geven. Er kan echter niet verwacht worden, dat dat moment altijd haarfijn is aan te geven.

Verder heeft Paas, evenals Van Saane¹⁰¹, duidelijk oog voor crisismomenten waarbij ingrijpende gebeurtenissen vaak een rol spelen. Migratie is zo’n mogelijk ingrijpende gebeurtenis die iemand ontvankelijk kan maken voor een bekering.¹⁰² Dit kan juist voor asielzoekers heel relevant zijn. Maar ook gebeurtenissen in het land van herkomst kunnen zo’n ingrijpende gebeurtenis vormen. Bekeerlingen met een moslimachtergrond benoemen vaak onvrede met de islam dan wel afkeer van de houding en het gedrag van moslims in hun omgeving als een aanleiding om zich van de islam af te keren en als een factor dat hen ontvankelijk maakte voor het christelijke geloof. (zie ook par. 6.12.1)

⁹⁷ Stefan Paas, “De werkers van het laatste uur”, blz. 59

⁹⁸ idem

⁹⁹ WI 2019/18 par. 3.2: “Een bekering heeft niet altijd een duidelijk beginpunt. Een bekering heeft vaak ook geen duidelijk eindpunt, het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei.”

¹⁰⁰ Bernard Lonergan, “The Dimensions of Conversion”, in: Walter E. Conn (ed.), “Conversion”, pp. 15,20.

¹⁰¹ Dr. J.W. van Saane, “Geloofwaardigheid Bekering”, blz. 3

¹⁰² David Greenlee, “New Faith, Renewed Identity”; zie bijvoorbeeld ook A. Noordegraaf, “Vijf broden en twee visser”, blz. 251,252; Geerlings, “Becoming Christian”, blz. 27, en de door hem aangehaalde literatuur.

Meestal spelen dit soort crisismomenten zich af voordat iemand in aanraking komt met het christelijke geloof en dus voordat er sprake is van in een bekeringsproces. In de praktijk kan dit het bekeringsproces zeer wel bespoedigen, als het christelijke geloof namelijk invulling geeft aan iets dat betrokkene al als een gemis is gaan ervaren. Iemand die al eerder met crisismomenten en ingrijpende gebeurtenissen te maken heeft gehad en naar aanleiding daarvan met een bepaald gemis of met wezenlijke vragen is blijven zitten, heeft zodoende als het ware een 'voorsprong' in het bekeringsproces ten opzichte van iemand die op zich tevreden is over de loop van het leven als hij in aanraking komt met het christelijke geloof. Als iemand daarbij nog wonderen meemaakt (zie par. 6.2), dan kan dat het bekeringsproces nog verder bespoedigen, aangezien God op die manier heel direct in iemands leven binnenkomt.

5.5 HET MOMENT VAN BEKERING

Soms wordt heel specifiek gevraagd naar hét moment van bekering. Het is daarbij van belang dat geregeld het moment van de doop gezien wordt als het moment van bekering. In de Bijbel wordt het immers ook met elkaar in verband gebracht:

"Ik doop u wel met water tot bekering ..." (Mattheüs 3:11)

"Johannes kwam in de woestijn en doopte en predikte een doop van bekering tot vergeving van zonden." (Marcus 1:4, zie ook Lucas 3:3)

"En Petrus zei tegen hen: Bekeer u en laat ieder van u gedoopt worden in de Naam van Jezus Christus, tot vergeving van de zonden." (Handelingen 2:38)

"U bent immers met Hem begraven in de doop, waarin u ook met Hem bent opgewekt." (Kolossenzen 2:12; bekering is hier omschreven als een overgang van dood naar levend, zie volgende vers 13: "En Hij heeft u, toen u dood was in de overtreddingen en het onbesneden zijn van uw vlees, samen met Hem levend gemaakt door u al uw overtreddingen te vergeven.")

Voor al bij mensen met een moslimachtergrond speelt dit geregeld een rol: op de vraag naar hét moment van de bekering noemt men vrij vaak de datum van de doop. In de islam wordt het namelijk vaak vereenzelvigd:

"Leaving Islam does not happen when a person accepts Christ in his heart; baptism is considered the turning point - backsliding irritad. Ray Register, a missionary who spent 30 years in Israel and Palestine working with Muslims, writes: 'Baptism is the decisive turning point for an inquirer or seeker to become identified as a Muslim background believer.' (Register 2009, p. 60) Marsh also makes a very similar statement which supports this, 'Baptism is generally regarded by Muslims as the decisive break with Islam because it constitutes an open profession of faith in Christ.' (p. 87) It is the time when he confesses his faith in Christ and announces his commitment to follow Him, obey His words, and to serve Him. It is the moment he joins the Body of Christ, the church (Ayub 2009, p. 30)."¹⁰³ "A person can read the Bible without arousing too much hostility. But the sacrament of baptism is a different matter. To the Muslim this is the unmistakable sign that a convert has renounced his Islamic faith to become a Christian. To the Muslim, baptism is apostasy."¹⁰⁴

¹⁰³ Azar Ajaj, "*Baptism and the Muslim Convert to Christianity*", blz. 602 (de literatuurverwijzingen in dit citaat zijn uiteraard in het originele artikel terug te vinden).

¹⁰⁴ Jean-Marie Gaudel, "Called from Islam to Christ", blz. 243

Zo komt het bijvoorbeeld voor dat een vrouw die christen is geworden wel de kerkdiensten mag bezoeken van haar man maar niet gedoopt mag worden.¹⁰⁵

In zijn algemeenheid geldt echter, dat hét moment van de bekering vaak niet bestaat, omdat bekering een levenslang groeiproces is, zoals in de voorgaande paragraaf 5.4 reeds is besproken. Alleen bij een passieve vorm van bekering is er een duidelijk moment aanwijsbaar waarop iemand een bijzondere ervaring kreeg. Bij een actieve vorm van bekering is er normaliter geen aanwijsbaar bekeringsmoment, al kan er wel een aanwijsbaar moment zijn waarop iemand, terugkijkend op het proces, tot de conclusie komt dat hij bekeerd is of tot de bewuste keuze komt om Christus echt te gaan volgen. Het is echter niet gezegd dat al dit soort momenten ook hét bekeringsmoment zijn en men moet er hoe dan ook altijd op bedacht zijn dat iemand met een moslimachtergrond de feitelijke doop ziet en blijft zien als moment van bekering.

De IND onderkent formeel dat een bekering vaak een proces is dat niet noodzakelijk een duidelijk begin- of eindpunt heeft:

"Een bekering heeft niet altijd een duidelijk beginpunt. Een bekering heeft vaak ook geen duidelijk eindpunt, het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei." (WI 2019/18 par. 3.2)

Zie verder ook par. 6.12.2 "Overgang van interesse naar bekering."

---

¹⁰⁵ zie Ganpat Berrevoets, "Avondmaal, Doop en andere zichtbare tekenen van heil in de Zendingsgemeenter", blz. 45. Dit neemt overigens niet weg, dat de enkele interesse in het christelijke geloof wel aanleiding kan zijn voor bedreigingen en vervolging door zowel de overheid (bijvoorbeeld in Iran) als door de sociale omgeving (bijvoorbeeld in Afghanistan en Somalië).

6 BEKERINGSMOTIEVEN

6.1 INLEIDING

Bij bekering spelen in het algemeen zowel negatieve als positieve motieven een rol. Er zijn motieven voor het verlaten van de vroegere godsdienst of levensovertuiging, die blijkbaar niet (meer) voldoet voor de bekeerling, en motieven voor de toetreding tot het nieuwe geloof of levensovertuiging. Soms zijn dit duidelijk twee opvolgende processen waarbij iemand al afstand genomen heeft van de oude overtuiging voordat de interesse in de nieuwe overtuiging begint, soms is het met elkaar verweven en neemt iemand afstand van de oude overtuiging door de kennismaking met de nieuwe overtuiging.

In dit hoofdstuk worden zowel de negatieve redenen voor geloofsafval als de positieve redenen voor bekering vanuit de literatuur besproken, vaak ook in onderlinge samenhang. In de praktijk is er vooral veel bekend over motieven die moslims kunnen hebben om zich te bekeren tot het christelijke geloof. Jan Meertens heeft bijvoorbeeld veertig autobiografieën onderzocht van mensen die zich vanuit de islam bekeerd hebben tot het christelijk geloof en heeft verschillende aspecten geanalyseerd.¹⁰⁶ Ook David Greenlee heeft de verschillende aspecten die bij bekering een rol (kunnen) spelen nader in kaart gebracht en daarmee biedt hij nadere handvaten om in beeld te krijgen op welke wijze met name moslims ertoe komen om Christus te gaan volgen.¹⁰⁷ Hij stelt de vraag, waarom steeds meer moslims het risico nemen van 'geloofsafval' en zich in geloof tot Jezus Christus wenden. Welke rol spelen de persoonlijke en sociale identiteit in dit proces? Zijn conclusie is dat allerlei motieven in de sfeer van relaties, beleving en mystiek een rol kunnen spelen. De menselijke geest verwerkt dit allemaal en soms leidt dat tot een wezenlijke verandering in een mens. Hierbij is de menselijke geest niet autonoom. God werkt op diverse wijzen in op de menselijke geest.

Hoewel Meertens, Greenlee en veel andere auteurs zich beperken tot bekeringen vanuit islam, zijn verschillende observaties ook zeker van toepassing bij bekeringen van mensen met een achtergrond in een andere godsdienst of levensbeschouwing. Daarbij zal dan wel verdisconteerd moeten worden dat mensen die vanuit een andere achtergrond dan de islam een bekering op een andere wijze, passend bij hun door hun eigen achtergrond gekleurde ervaringen, zullen beleven en beschrijven.

6.2 DROOM

Bij moslims kan God zich bekend maken in droom, omdat moslims aan dromen een religieuze waarde toekennen.¹⁰⁸ Een droom zal vaak aanleiding geven tot een passieve vorm van bekering. Voordat de droom ontvangen werd was iemand niet geïnteresseerd in het christelijke geloof,

¹⁰⁶ Jan Meertens, 'Op bedevaart naar Christus: een analyse van veertig bekeringsgeschiedenissen van Moslims (1854-1982)', Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991

¹⁰⁷ David Greenlee, "New Faith, Renewed Identity: How Some Muslims are Becoming Followers of Jesus", paper presented at the "Hamburg Consultation", August 2009

¹⁰⁸ David Greenlee, "New Faith, Renewed Identity: How Some Muslims are Becoming Followers of Jesus", paper presented at the "Hamburg Consultation", August 2009

maar door de droom werd iemand zodanig geraakt dat er een serieuze interesse en vaak ook meteen overtuiging in het christelijke geloof ontstaat, met name als de bekeerling in de droom of het visioen een direct contact met Jezus Christus ervaart. Of er was wel voorafgaand aan de droom wel reeds een zekere nieuwsgierigheid naar de inhoud van het christelijke geloof, maar zonder een verlangen om zelf christen te worden of kunnen worden.

Een droom kan ook een rol spelen in een overwegend actief bekeringsproces. Er is dan al sprake van een zeker verlangen om christen te worden maar bijvoorbeeld ook aarzeling, twijfel of angst vanwege een verbod op bekering. In dat geval kan iemand door een droom 'over de streep' getrokken worden. Er is dan sprake van een actieve vorm van bekering met een passief element. Soms kan een droom leiden tot openheid voor het christelijke geloof zonder dat er al sprake is van een bekering. In dat geval vormt het aanleiding tot een nadere kennismaking en kan het uitlopen op een actief bekeringsproces.

6.3 FASCINATIE MET JEZUS CHRISTUS.

Moslims kunnen al een bepaalde fascinatie hebben met Jezus op grond van hetgeen zij in de Koran lezen over Hem. Dit gaat soms zo ver, dat ze als moslim Jezus al hoger gaan achten dan Mohammed. Ook kan iemand zich gaan identificeren met de lijdende Jezus, een ervaring hebben van een ontmoeting met Jezus en zelfs merken dat je vrij kan komen van bijvoorbeeld heroïne als je Jezus daarom vraagt. In de door Gaudeul beschreven voorbeelden is daarbij nog geen sprake geweest van een echt contact met het christelijke geloof, maar een begin is al wel gelegd.¹⁰⁹

Meertens¹¹⁰ haalt dit uit de door hem onderzochte autobiografieën ook aan:

*"My interest in Christ began as a result of my acquaintance with the Quran. From it I learned that he [i.e. Jesus, MV] was an innocent man."*¹¹¹

*"The very tradition and culture that gave meaning to my life stirred profound questions in my mind: questions about God and man, about life and death and ultimate reality. These sent me back to the Quran and there one thing appealed to me: its testimony to Jesus Christ, prophet and apostle, but not the crucified, for in the Quran 'someone else' was put in his place. (...) My acceptance of Christ came from the Quran."*¹¹²

*"I used to meditate on certain Koranic verses regarding Christ."*¹¹³

Voor een daadwerkelijke bekering tot het christelijke geloof zal de interesse en overtuiging zich uiteraard wel moeten verbreden naar de boodschap van de Bijbel. Maar de kiem kan dus al wel gelegd zijn door de kennismaking met Jezus in de presentatie van Koran.

¹⁰⁹ Jean-Marie Gaudeul, *"Called from Islam to Christ"*, blz. 31-42

¹¹⁰ Jan Meertens, *"Op bedevaart naar Christus"*, Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991, p. 43,44

¹¹¹ Mark Hanna, *"The True Path: seven Muslims make their greatest discovery"*, Colorado Springs, 1975, p. 69

¹¹² R.W.F. Woottan (ed.), *"Jesus More than a Prophet: Fifteen Muslims tell how they found forgiveness, release and new live"*, Leicester, 1982, p. 15

¹¹³ *"How Christ won my Heart"*, in: *The Muslim World*, VI (1916), p. 79

6.4 GENEZING EN BEVRIJDING

Een van de fascinaties met Jezus die mensen nog al eens noemen is dat Jezus wonderen verrichtte zoals genezingen. Mensen kunnen dit ook persoonlijk ervaren, bijvoorbeeld als ze vrij komen van een verslaving nadat ze Jezus daarom hebben gevraagd. In de door Gaudeul beschreven voorbeelden is daarbij nog geen sprake geweest van een echt contact met het christelijke geloof, maar een begin is al wel gelegd.¹¹⁴

Voorals de mystieke, en soms occulte, 'volksislam' domineert, kunnen wonderen als genezing en bevrijding hier een belangrijke rol spelen, doordat Jezus zijn macht over de geestelijke wereld toont.¹¹⁵

Net als een droom kunnen genezing en bevrijding aanleiding zijn voor een passieve bekering maar ook een rol spelen in een overwegend actief bekeringsproces waarbij de genezing of bevrijding de bekeerling over de streep helpt. Of kan de genezing of bevrijding leiden tot openheid (interesse) voor het christelijke geloof zonder dat er al sprake is van een bekering. In dat geval vormt het aanleiding tot een nadere kennismaking en kan het uitlopen op een actief bekeringsproces.

6.5 RELEVANTIE VAN DE BIJBELSE BOODSCHAP

De in paragraaf 6.3 benoemde fascinatie met Jezus kan feitelijk al geschaard worden onder de noemer van relevantie: Wat iemand over Jezus te weten komt ervaart hij als relevant voor zijn leven en voor de vragen waar hij mee zit. Dat kan bijvoorbeeld zijn rond het thema lijden. Gaudeul beschrijft dat moslims de benadering en de antwoorden van de islam niet altijd bevredigend vinden terwijl de bijbelse boodschap van het kruis hen wel verder helpt. Veel moslim worden ook 'zoeker' en gaan openstaan voor het christelijke geloof, omdat zij ervaren dat je in de islam geen (kritische) vragen mag stellen of omdat ze verdeeldheid binnen de islam opmerken waar geen gesprek over mogelijk is, terwijl christenen vaak wel openstaan voor open gesprek.¹¹⁶ Ook worden mensen breder aangesproken door een samenhangende christelijke wereldbeschouwing, tegenover de islamitische nadruk op het voldoen aan je godsdienstige plichten zonder relatie met een leidende levensvisie.¹¹⁷

Vaak zal dit aspect vooral naar voren komen bij een actieve vorm van bekering, waarbij iemand zal moeten kunnen uitleggen wat hem in de Bijbel aanspreekt wat hij in de islam miste.

---

¹¹⁴ Jean-Marie Gaudeul, *"Called from Islam to Christ"*, blz. 31-42

¹¹⁵ Zie Greenlee, *New Faith, Renewed Identity*, par. 'de lens van de geestelijke strijd'; zie ook [Efeze 6:12](#): "Want wij hebben de strijd niet tegen vlees en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers van de duisternis van dit tijdperk, tegen de geestelijke *machten* van het kwaad in de hemelse gewesten."

¹¹⁶ Jean-Marie Gaudeul, *"Called from Islam to Christ"*, blz. 58-62, 68

¹¹⁷ Jean-Marie Gaudeul, *"Called from Islam to Christ"*, blz. 62,70,77-80;
Voor verplichtingen: zie par. 8.5

6.6 EIGEN TAAL VERSUS ARABISCH

Een specifiek punt van relevantie is de mogelijkheid in het christelijke geloof om je geloof in je eigen taal te beoefenen en te uiten. Geerlings meldt bijvoorbeeld dat dit voor zeven van de veertien Iraanse bekeerlingen die hij heeft geïnterviewd een belangrijke factor was. Daarbij gaat het vooral om de mogelijkheid om de Bijbel in de eigen taal te lezen, tegenover de eis van de islam dat de Koran alleen in het, voor veel Iraniërs onverstanebare, Arabisch gelezen mag worden en om de vrijheid van de wijze waarop je in je eigen taal tot God kunt bidden, ook weer tegenover de voorgeschreven wijze waarop je in de islam in het Arabisch moet bidden.¹¹⁸

Om dit te begrijpen is van belang te weten dat in allerlei gebedsinstructies van de islam sprake is van het reciteren in het Arabisch van de Koran en van voorgeschreven Arabische gebedsteksten.¹¹⁹ Ook als je geen Arabisch kent kun je toch niet in een andere taal bidden:

*"Tijdens het bidden moeten de doea's en soerahs in het Arabisch gelezen worden. Ook al kent men geen doea of soerah, als er een vers uit De Heilige Koran uit het hoofd geleerd kan worden, kan het gebed verricht worden. Bijvoorbeeld door de soerah Fatiha (Elhamdoelillaahirabbilaalemien) te reciteren, kan het gebed verricht worden. In de verdere tijd als de andere doea en soerahs uit het hoofd worden geleerd, kan het gebed verricht worden met deze doea en soerahs."*¹²⁰

6.7 GEGREPEN WORDEN DOOR DE BIJBEL

Het komt ook voor dat de Bijbel heel direct tot leven komt zonder dat er daaraan voorafgaand sprake is van een serieuze interesse. Mensen kunnen zelfs de Bijbel gaan lezen met de bedoeling het te weerleggen, maar er zo door gegrepen worden dat ze zich aan de boodschap gewonnen geven.¹²¹ In dat geval is er sprake van een passieve vorm van bekering die meer is gebaseerd op de sterke ervaring van het 'gegrepen worden' bij het lezen van de Bijbel dan op de bezinning naar aanleiding van het gelezene. Hogewij-Speelman beschrijft bijvoorbeeld het bekeringsproces van een ex-moslim uit Soedan die vanuit bestudering van de Bijbel het christelijke geloof wilde weerleggen, maar al snel door de boodschap gegrepen werd, ook al begreep hij nog lang niet alles. De vragen die hij had brachten hem echter tot gebed om duidelijkheid. Vervolgens hoorde hij meerdere malen een stem die hem telkens antwoord gaf op een vraag waar hij mee zat.¹²² Nicky Gumbel ging als atheïst ook de Bijbel lezen om de inhoud ervan te weerleggen, maar ook hij werd geraakt door de boodschap, werd christen en predikant

¹¹⁸ Peter Geerlings, "Becoming Christian", blz. 4,5

¹¹⁹ zie bijvoorbeeld:

<http://wetenschap.islaamkennis.nl/662/het-gebed-hoe-te-verrichten-3/n>;

http://www.risallah.com/islam/gebed.php?g=leer_gebed;

<http://www.bekeerlingen.nl/assets/templates/default/assets/static/downloads/gebedsboekje-bekeerlingencom.pdf>
Voor de uitgebreide gebedsinstructies en -casuïstiek zie bijvoorbeeld: <https://al-yaqeen.com/rubriekva/de-salaah-het-gebed> (geraadpleegd 27-2-2017)

¹²⁰ (bron: <http://www.vragenenislam.com/tr/mag-er-het-nederlands-gebeden-worden-als-je-geen-arabisch-kent>, geraadpleegd 27-2-2017); zie ook J. Verkuy, 'Met moslims in gesprek over het Evangelie', Kampen: Kok, 3e druk 1995, blz. 44

¹²¹ Jean-Marie Gaudeul, "Called from Islam to Christ", blz. 62,70,77-80

¹²² Gé Hogewij-Speelman, "Grensoverschrijding en bekering", blz. 87,88

en is uiteindelijk bekend geworden als de man achter de Alpha-cursus: een wereldwijd veelgebruikte introductiecursus in het christelijke geloof.¹²³

6.8 GEDRAG EN LIEFDE VAN CHRISTENEN

De ontmoeting met christenen blijkt vaak een belangrijke katalysator te zijn voor een bekering. Greenlee concludeert dat iemand juist door de liefde van christenen aangetrokken kan worden tot het christelijke geloof.¹²⁴ Meertens¹²⁵ haalt uit de door hem onderzochte autobiografieën het volgende aan:

*"The characters of those Westerners moved me very much. The one who attracted me most among them was a lady missionary, Miss F.M. Williams, whose meekness and kindness were really Christ-like."*¹²⁶

*"They were exceptionally good in their moral and family life and I was amazed by their attitude towards God, that God can be a God of love; which in my experience was a foreign idea." (...) "Christ shone out of them. All was so different to me."*¹²⁷

*"Once Jim introduced me to the youth fellowship of his church, and I again was impressed how different and cheerful they were."*¹²⁸

Meertens tekent daarbij aan:

"Een christelijke levenshouding lijkt aanleiding te geven voor een aanvankelijk vertrouwen in christenen. Men herkent iets van de moraal uit de islam. Daarna valt op dat christenen anders zijn in hun godsbeleving, namelijk dat zij God kennen als een persoonlijke God."

Gaudeul noemt de verschillen in de wijze waarop moslims en christenen omgaan met bijvoorbeeld echtscheiding, onwettige kinderen, wezen en gehandicapten. Terwijl zij nogal eens verstoten worden door de moslim-gemeenschap, ondervinden ze wel zorg en liefde van christenen. Dat maakt hen ontvankelijk voor het christelijke geloof. Ook anderen kunnen zich tot het christelijke geloof aangetrokken voelen omdat ze zelf gebukt gaan onder een (naar hun gevoel te grote) claim die de islam op het legt.¹²⁹

Naast het non-verbale getuigenis dient ook de inhoud van het christelijke geloof en de christelijke wereldbeschouwing als een reële mogelijkheid voor de moslim bekend gemaakt te worden. Persoonlijke vriendschap en de liefde van een levende christelijke gemeenschap zijn hierbij van groot belang, niet alleen voor mensen met een islamitische achtergrond, maar meer in

¹²³ Nicky Gumbel, *'Questions of Life'*, Eastbourne (UK): Kingsway, 1995, blz. 69,70:

"I was completely gripped by what I read. I had read it before and it had meant virtually nothing to me. This time it came alive and I could not put it down. It had a ring of truth about it. I knew as I read it that I had to respond because it spoke so powerfully to me."

zie ook https://nl.wikipedia.org/wiki/Nicky_Gumbel en www.eo.nl/magazines/visie/artikel-detail/nicky-gumbel-voor-mij-was-het-logisch-er-kon-geen-god-zijn/

¹²⁴ David Greenlee, *"New Faith, Renewed Identity"*, paper presented at the *"Hamburg Consultation"*, August 2009

¹²⁵ Jan Meertens, *"Op bedevaart naar Christus"*, Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991, p. 43,44

¹²⁶ Ku Ho Ling, *"Why I am a Christian"*, in: *The Moslem World*, XXXVI (1946), p. 95

¹²⁷ Tamur Jan, *"Ex Muslims for Christ"*, Birmingham, 1980, p. 4, 21

¹²⁸ R.W.F. Woottan (ed.), *"Jesus More than a Prophet"*, Leicester, 1982, p. 65

¹²⁹ Jean-Marie Gaudeul, *"Called from Islam to Christ"*, blz. 87-99, 127ff.; zie ook Geerlings, *"Becoming Christian"*, blz. 5, over de hulp die iemand niet bij de moskee kreeg maar wel bij de kerk. Over de verplichting/claim in de islam: zie ook par. 8.5

het algemeen.¹³⁰ Veel moslim worden ook 'zoeker' en gaan openstaan voor het christelijke geloof, omdat zij ervaren dat je in de islam geen (kritische) vragen mag stellen of omdat ze verdeeldheid binnen de islam opmerken waar geen gesprek over mogelijk is. Een open houding van christenen, zowel onder elkaar als richting moslims, kan daarom juist bijdragen aan de aanvaarding van het christelijke geloof.¹³¹ De wijze van communicatie is voor zoekers zeker zo belangrijk als de inhoud. Voorts helpt een goede wijze van communicatie er ook aan mee dat nieuwe gelovigen zelf een goede getuige kunnen worden.

Ook bij Nederlandse 'nieuw-gelovigen' speelt de houding en het gedrag van christenen vaak een belangrijke rol:

*"In het algemeen zien we dat informatie over het christelijk geloof als zodanig pas effectief is wanneer die wordt aangedragen door mensen die zich bekommeren om iemand. Slechts een enkeling (Gerard is in deze brochure een voorbeeld) weet zijn of haar weg naar het christelijk geloof in betrekkelijke eenzaamheid te vinden, via zelfstudie en dergelijke. En zelfs bij hem zien we dat de relatie met de kerk uiteindelijk toch via mensen is gelegd."*¹³²

Voorbeeldgedrag van anderen is dan dus belangrijker dan feitelijke kennis. Mensen kunnen ook door elkaars veranderde gedrag bemoedigd en opgebouwd worden in hun (nieuwe) geloof. Vooral voor vrouwen uit de islam geeft het een onderlinge herkenning die belangrijker kan zijn dan gedeelde geloofskennis. Vaak is een bekeringsmotief dan ook de liefde die iemand onder christenen ziet. Hij weet dan wel dat liefde behoort tot de kern van het christelijk geloof, maar dat wil niet zeggen dat hij bijbelgedeelten kan noemen die specifiek over liefde gaan.

Dat liefde behoort tot de kern van het christelijke geloof, blijkt onder meer uit de volgende bijbelteksten¹³³:

"Meester, wat is het grote gebod in de wet? Jezus zei tegen hem: U zult de Heere, uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede, hieraan gelijk, is: gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt heel de Wet, en de Profeten."

"En laten wij op elkaar letten door elkaar aan te vuren tot liefde en goede werken."

"En nu blijven geloof, hoop en liefde, deze drie, maar de meeste van deze is de liefde"

Verkuyl geeft nader aan, dat liefde een kenmerkend verschil is tussen de islam en het christelijke geloof: "Moslims geven Allah wel de naam van 'Barmhartige weldoener', maar ze zullen nooit zeggen: God is liefde. Maar als wij in ons leven die God leren kennen die wij in het Oude en Nieuwe Testament ontmoeten, dan is er geen beter en dieper woord te vinden dan: God-is-liefde."¹³⁴ (Zie verder ook par. 8.2)

¹³⁰ zie bv Stefan Paas, "De werkers van het laatste uur", blz. 56,60-62; Stefan Paas e.a., "Thuiskomen", blz. 45,46; A. Noordegraaf, "Vijf broden en twee visser", blz. 251vv.

¹³¹ Jean-Marie Gaudeul, "Called from Islam to Christ", blz. 58-62, 68

¹³² Stefan Paas e.a., "Thuiskomen – Gesprekken met toetreders", Veenendaal: Deputaten Evangelisatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, 2002, p. 44

¹³³ [Mattheüs 22:36-40](#), [Hebreeën 10:24](#), [1 Korinthe 13:13](#) (Herziene Statenvertaling)

¹³⁴ J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 44

6.9 ZEKERHEID VAN VERGEVING VERSUS ANGST

Veel ex-moslims die christen worden geven aan dat zij voorheen, als moslim, bang waren voor God.¹³⁵ Ook Verkuyl wijst daar op: In de Koran (soera 101) "wordt God getekend als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst. (...) Wie veel contact met moslims heeft, komt telkens tot de ontdekking dat velen de boodschap der verzoening missen. De Islam is een wettische godsdienst. Maar zoals in alle wettische godsdiensten knaagt op de bodem der harten de angst en de onzekerheid. 'Zijn mijn inspanningen wel voldoende? Is mijn overgave wel vurig genoeg? Zijn mijn goede werken wel voldoende?' (...) Zal de moslim in het hellevuur storten evenals de niet-moslim, of komt hij heen door dat examen van het laatste oordeel en zal hij terechtkomen in het Paradijs?"¹³⁶

In de Bijbel vinden we daarentegen de liefde van de Vader-kind relatie die staat tegenover de angst van de meester-slaaf relatie:

"Want u hebt niet de Geest van slavernij ontvangen, die opnieuw tot angst leidt, maar u hebt de Geest van aanneming tot kinderen ontvangen, door Wie wij roepen: Abba, Vader!"
(Romeinen 8:15)

"Hierin is de liefde bij ons volmaakt geworden, opdat wij vrijmoedigheid mogen hebben op de dag van het oordeel. Want zoals Hij is, zijn ook wij in deze wereld. Er is in de liefde geen vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit. De vrees houdt immers straf in, en wie vreest, is niet volmaakt in de liefde." (1 Johannes 4:17,18)

De achtergrond hiervan is Gods onvoorwaardelijke liefde die niet afhankelijk is van onze inspanningen of wij wel goed genoeg ons best doen om God te gehoorzamen:

*"Want zo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft."*¹³⁷

Dat hier niet bedoeld wordt dat de liefde van God alleen uitgaat naar degenen die in Christus geloven en die zich aan Gods geboden houden maar naar ieder mens volgt er al uit, dat Johannes schrijft dat God de *wereld* lief had en daarom zijn Zoon gegeven heeft. Gods liefde gaat namelijk al uit naar mensen die niet in Christus geloven:

*"Want toen wij nog krachteloos waren, is Christus op de bestemde tijd voor goddelozen gestorven. Want bij hoge uitzondering zal iemand voor een rechtvaardige sterven; hoogstens immers heeft iemand de moed om voor de goede mens te sterven. God echter bevestigt Zijn liefde voor ons daarin dat Christus voor ons gestorven is toen wij nog zondaars waren. Veel meer dan zullen wij, nu wij gerechtvaardigd zijn door Zijn bloed, door Hem behouden worden van de toorn. Want als wij, toen wij vijanden waren, met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, hoeveel te meer zullen wij behouden worden door Zijn leven, omdat wij verzoend zijn."*¹³⁸

Terwijl in de islam dus voortdurend de angst speelt dat je mogelijk te kort schiet in je gehoorzaamheid aan God en daardoor het paradijs kan mislopen, kun je in het christelijke geloof

¹³⁵ Dit komen wij bijvoorbeeld geregeld tegen in gehoorverslagen van bekeerde asielzoekers.

¹³⁶ J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 88; zie ook Collin Chapman, "Kruis & halve maan", blz. 235,236

¹³⁷ Johannes 3:16 (Herziene Statenvertaling)

¹³⁸ Romeinen 5:6-10 (Herziene Statenvertaling)

zekerheid ontvangen dat al je zonden en tekortkomingen vergeven zijn en dat God je onvoorwaardelijk lief heeft.

6.10 ERVARING VAN GODS LIEFDE EN/OF NABIJHEID

Een belangrijk motief kan zijn de sterke ervaring van Gods liefde en nabijheid die men voorheen, bijvoorbeeld in de islam, niet kende. Van de veertien bekeerlingen die Geerlings heeft geïnterviewd omtrent hun bekeringsproces- en motieven was er slechts één die deze ervaring niet als motief noemde.¹³⁹ Deze ervaring staat in het algemeen niet op zichzelf maar zal gerelateerd zijn aan een of meer van de andere reeds genoemde motieven. Gods liefde en nabijheid kan bijvoorbeeld ervaren worden in een droom, bij de lezing van de Bijbel of in de omgang met christenen.

Er wordt wel tegengeworpen dat iemand moet weten dat het christelijke geloof meer inhoudt, dan wel een bredere kern heeft dan enkel liefde en dat verzoeker dan ook breder moet kunnen verklaren. Dit laatste valt echter niet te volgen, aldus het deskundigenoordeel van dr. Bas Plaisier, gepromoveerd theoloog in de theologie, tevens voormalig hoogleraar aan het Lutheran Theological seminary in Hong Kong, en nu lid van de z.g. Commissie Plaisier van de PKN in een reactie op een vraag vanuit de advocatuur hieromtrent. In conclusie meldt hij het volgende:

De heer [N.N.] heeft met zijn grote nadruk op de liefde van God, "*begrepen dat het in het christelijk geloof inderdaad hierover gaat. Hij vertelde dat hij geraakt is door de liefde van Christus en dat hij daardoor ook veranderd is in zijn levensvisie en levenspraktijk. Daarmee raakt hij de kern van het christendom en maakt ook duidelijk dat hem iets wonderbaarlijks heeft aangeraakt en veranderd: de liefde van God in Jezus Christus. Natuurlijk is er meer over het christelijk geloof en de christelijke traditie te zeggen, ook de Bijbel geeft een brede uitwaaiing van levenswijsheden, geschiedenissen en wetten etc. Natuurlijk is het mogelijk en terecht, om in de praktijk en in de geschiedenis van het christendom op allerlei andere (soms zelfs contraire) elementen te wijzen. Maar het ging in het gesprek met de heer [N.N.] om zijn persoonlijke ervaringen. Hij verduidelijkte die door te wijzen naar zijn geraakt-zijn door de liefde (en de vreugde) die zo kenmerkend is voor christenen wanneer zij kiezen om Jezus te gaan volgen. Uit onderzoek blijkt dat over de gehele wereld 'nieuwe christenen' hierover op dezelfde wijze spreken.*"¹⁴⁰

6.11 ALGEMENE CONCLUSIE

Greenlee komt op basis van zijn literatuuronderzoek tot de volgende, samenvattende, conclusie:¹⁴¹

"How is God at work in drawing Muslims to faith in Jesus Christ through these diverse circumstances? Each person is unique; God's grace is creative. Those Muslims who now follow Jesus came to and live out their faith in many different ways. Prediction and prescription are to

¹³⁹ Peter Geerlings, "*Becoming Christian*", blz. 4

¹⁴⁰ https://juridisch.gave.nl/wp-content/uploads/2017/12/Dr.-Bas_Plaisier-liefde_in_chr._geloof.pdf

¹⁴¹ David Greenlee, *New Faith, Renewed Identity*, blz. 2

be avoided. However, three summary factors are independently referred to by several researchers (...). Muslims who have come to faith in Jesus Christ usually have:

- ▶ *Encountered the truth of God's Word;*
- ▶ *Received a touch of God's love through his people; and*
- ▶ *Seen a sign of God's power."*

6.12 VAN INTERESSE NAAR BEKERING

6.12.1 Interessestemotieven

Bij de bekeringsmotieven van dit hoofdstuk is het van belang te beseffen dat er allereerst motieven zijn waarom iemand interesse krijgt in het christelijke geloof en zich er in gaat verdiepen, bijvoorbeeld:

- ▶ Negatieve ervaringen met de islam.
- ▶ Positieve ervaringen met christenen.
- ▶ De wens om een verblijfsvergunning te krijgen.

Deze motieven zijn op zichzelf nog geen bekeringsmotieven. Gaudeul waarschuwt er bijvoorbeeld voor, dat onbehagen over het ene geloof op zichzelf een onvoldoende basis vormt voor de overgang naar een ander geloof:

*"Dissatisfaction with one religious community is not a sufficient reason for seeking admittance to another. Negative experiences in Islam are no substitute for a positive experience of Christ and his Church. Experience has shown that an over-hasty or superficial acceptance of a religiously discontented Muslim by the Christian community can lead to a dead end."*¹⁴²

Ook positieve ervaringen met christenen is een zeer aannemelijke reden om geïnteresseerd te raken in het christelijke geloof. Het wekt bijvoorbeeld de nieuwsgierigheid waar een liefdevol gedrag vandaan komt en dat des te meer als iemand zelf vooral negatieve ervaringen heeft met de (vroegere) sociale omgeving of godsdienst. Het is ook vaak een reden om actief in de kerk mee te gaan helpen. Op zichzelf is dat nog geen bekering tot het christelijke geloof, maar het kan er wel toe leiden naarmate iemand er meer kennis meer raakt en erdoor geïnspireerd raakt. In par. 6.7 zijn enkele voorbeelden genoemd van mensen die de Bijbel gingen lezen met het doel het christelijke geloof te weerleggen. Al lezend werden ze echter zodanig gegrepen door de boodschap dat ze erdoor tot bekering kwamen. Zo kan het ook gebeuren dat iemand naar een kerk gaat en zich wil laten dopen in de verwachting daardoor een verblijfsvergunning te krijgen. Dat heeft nog niets met een oprechte bekering te maken. Het is echter wel mogelijk dat iemand in de kerk zodanig geraakt wordt door de boodschap van het christelijke geloof dat er wel een oprechte bekering volgt.

6.12.2 Overgang van interesse naar bekering

Een belangrijk punt voor de toetsing is de vraag of en hoe de omslag van interesse naar bekering tot stand is gekomen. Daarbij kan er sprake zijn van een duidelijk omslagpunt, gemarkeerd door

---

¹⁴² Jean-Marie Gaudeul, "Called from Islam to Christ ", blz. 101

een belangrijke ervaring, de zogeheten passieve bekering, maar ook van een geleidelijk proces, de zogeheten actieve bekering, of een mengvorm. De mengvorm kan bijvoorbeeld optreden als iemand wel positieve interesse heeft omdat de sfeer in de kerk of omdat de boodschap aanspreekt, maar er ook voortdurend twijfel is omdat je niet kunt geloven dat Jezus de Zoon van God is. Bij veel (ex-)moslims zien we dat een bepaalde existentiële ervaring, zoals een droom, hen dan tot overtuiging brengt.

Bij een actieve vorm van bekering zonder duidelijk passief element verloopt de overgang van interesse naar bekering geleidelijk. Er is dan sprake van een langzaam groeiende overtuiging. Voor de toetsing is dan van groot belang dat vragen naar 'het moment van bekering' niet zinvol zijn en eerder verwarrend werken. Er kan wel gevraagd worden of er een moment was waarop iemand tot overtuiging kwam of ging beseffen dat hij tot overtuiging was gekomen. Dat laatste is namelijk ook van belang bij een geleidelijk groeiproces: je bent je er niet voortdurend van bewust hoe ver je gegroeid bent. Hoe hard je als kind groeit besef je vaak pas op het moment dat je lengte gemeten wordt of als iemand jou na een aantal maanden weer een keer ziet en uitroept "Wat ben jij gegroeid, zeg!" Zo gaat het ook vaak in je geloofsontwikkeling. Hoe ver je overtuiging gegroeid is besef je niet voortdurend, maar er kunnen momenten zijn waarop je zelf of iemand anders het opeens opmerkt. Bijvoorbeeld als je een bijbelgedeelte opeens begrijpt waar je een aantal maanden geleden nog niets van snapte. Dat is dan waarschijnlijk geen plotseling (passief) ervaringsmoment, maar een normaal leerproces waarbij je in tussentijd andere nieuwe dingen geleerd hebt die nodig zijn om dit ene bijbelgedeelte te kunnen begrijpen. Die nieuwe inzichten had je dan al ontwikkeld, maar daar werd je je pas bewust van toen je weer een keer dat bijbelgedeelte las dat je eerder niet begreep. Ook kan het gebeuren dat iemand opeens zegt: "wat bijzonder dat je dat opmerkt, dat is precies wat het bijbelgedeelte betekent en ik merk dat het ook persoonlijke betekenis voor je heeft." In dat geval heeft die andere persoon gemerkt dat je gegroeid bent in je overtuiging van het christelijke geloof terwijl je dat zelf misschien nog niet eens zo erg beseft.

Bewustwording speelt dus een belangrijke rol in het kunnen verwoorden van je groeiproces en die bewustwording volgt altijd op het groeiproces zelf. Daarbij is ook van belang dat die bewustwording niet zozeer inhoudt dat je het verloop ('stadia') van het groeiproces helder voor ogen krijgt, maar veel meer dat je het resultaat van het groeiproces helder krijgt. Wie bijvoorbeeld heeft leren fietsen zal er niet meer bij stilstaan hoeveel moeite dat in het begin gekost heeft en zal er moeite mee hebben om daar goed over te vertellen. Dat is ook niet nodig om aannemelijk te maken dat hij kan fietsen. Zo is het ook met het christelijke geloof. Als je na een aantal maanden een voorheen onbegrijpelijk bijbelgedeelte wel begrijpt, heb je nog niet helder wat je in de tussentijd precies geleerd hebt waardoor je het nu wel kunt begrijpen. Dát je het nu wel begrijpt en kunt uitleggen is echter veel belangrijker dan dat je kunt verklaren hoe je precies op het punt gekomen bent dat je het nu wel begrijpt. De belangrijkste vraag is uiteindelijk: wat is het geloof voor je gaan betekenen? Welke blijken zijn er van een persoonlijk, levend geloof, zoals dat vaak genoemd wordt.

7 RESULTAAT VAN DE BEKERING

In deze paragraaf gaat het over de vraag wat het nieuwe geloof oplevert ten opzicht van het oude geloof.¹⁴³

7.1 RUST

In veel gehoorrapporten valt te lezen dat de bekeerling rust gevonden heeft. Dat klinkt al gauw als een algemeen en vaag antwoord. Toch moet bedacht worden dat het voor veel bekeerlingen een belangrijke kernzaak is die teruggaat op een belangrijke belofte die Jezus heeft gegeven:

"Kom naar Mij toe, allen die vermoeid en belast bent, en Ik zal u rust geven. Neem Mijn juk op u, en leer van Mij dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en u zult rust vinden voor uw ziel; want Mijn juk is zacht en Mijn last is licht." (Mattheüs 11:28-30)

Zie ook Hebreëën 4: 3: *"Wij die tot geloof gekomen zijn, gaan immers de rust binnen, zoals Hij gezegd heeft."*

We kunnen ook verwijzen naar Augustinus van Hippo (354-430) die na een lange zoektocht uiteindelijk rust vond bij de God van de Bijbel. Die zoektocht beschrijft hij uitgebreid in de *Confessiones* ('Belijdenissen'), maar in de inleiding (Boek 1, H1. par.1) geeft hij alvast kernachtig weer wat hij gevonden heeft:

*"And man, being a part of Thy creation, desires to praise Thee, man, who bears about with him his mortality, the witness of his sin, even the witness that Thou "resistest the proud,"—yet man, this part of Thy creation, desires to praise Thee. Thou movest us to delight in praising Thee; for Thou hast formed us for Thyself, and our hearts are restless till they find rest in Thee."*¹⁴⁴

Dat was de eindconclusie van zijn zoektocht: 'ons hart is rusteloos totdat het rust vindt in God'. In Boek 8 beschrijft Augustinus de pijn die hij ondervond van het gevoel van falen en van gebondenheid aan zonde. In H 12 van Boek 8 beschrijft hij tenslotte dat hij op ongedachte wijze gedrongen werd de Bijbel te pakken, open te slaan en te lezen. Hij kwam toen uit bij Romeinen 12:13,14, een tekst die wonderwel paste bij de worsteling die hij doormaakte:

"Laten wij, als op klaarlichte dag, op een gepaste wijze wandelen, niet in zwelgpertijen en dronkenschappen, niet in slaapkamers en losbandigheden, niet in ruzie en afgunst. Maar bekleed u met de Heere Jezus Christus, en verzorg het vlees niet om begeerten op te wekken"

waarna hij niet meer verder hoefde lezen omdat het tot hem doordrong dat bij Jezus Christus de oplossing ligt. Opeens kwam er een vertrouwen in zijn hart en verdween de twijfel als sneeuw voor de zon.¹⁴⁵ Augustinus had de rust gevonden waar hij in het begin van de *Confessiones* over schreef.

¹⁴³ In het bijbels spraakgebruik vaak 'vrucht van het geloof of van de bekering' naar bijvoorbeeld Johannes 15:2 en Galaten 5:22,24 genoemd.

¹⁴⁴ Citaat uit engelse vertaling op https://en.wikisource.org/wiki/Nicene_and_Post-Nicene_Fathers:_Series_I/Volume_I/Confessions/Book_I/Chapter_1 (geraadpleegd 21-9-2016)

¹⁴⁵ https://en.wikisource.org/wiki/Nicene_and_Post-Nicene_Fathers:_Series_I/Volume_I/Confessions/Book_VIII/Chapter_12 (geraadpleegd 21-9-2016)

Bij Augustinus zien we dus dat de rust die hij uiteindelijk bij Jezus Christus vond contrasteert met de onrust die hij voelde door zijn tekortkomingen. Bij mensen met een moslimachtergrond vinden we dat op bepaalde wijze ook sterk terug en misschien nog wel sterker. In par. 6.9 is al besproken dat veel ex-moslims vaak aangeven dat ze in hun vroegere islamitische geloof bang waren voor God¹⁴⁶ en dat ook prof. Verkuyl daar op wijst:

In de Koran (soera 101) *"wordt God getekend als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst. (...) Wie veel contact met moslims heeft, komt telkens tot de ontdekking dat velen de boodschap der verzoening missen. De Islam is een wettische godsdienst. Maar zoals in alle wettische godsdiensten knaagt op de bodem der harten de angst en de onzekerheid. 'Zijn mijn inspanningen wel voldoende? is mijn overgave wel vurig genoeg? Zijn mijn goede werken wel voldoende?' (...) Zal de moslim in het hellevuur storten evenals de niet-moslim, of komt hij heen door dat examen van het laatste oordeel en zal hij terechtkomen in het Paradijs?"*¹⁴⁷

7.2 CULTUUR

Wordt iemand uit een andere cultuur christen, dan houdt dat als het goed is geen verloochening in van de eigen cultuur. Integendeel, het biedt de kans om de eigen cultuur op een gezonde manier te ontwikkelen. Voor ex-moslims is het wel duidelijk dat christelijk geloof en islam niet verenigbaar zijn, maar dat betekent niet dat de hele moslim cultuur niet verenigbaar zou zijn met het christelijk geloof. Gaudeul noemt zelfs een voorbeeld van iemand die de intimiteit van de omgang met God kent door Christus en de heilige Geest, en tegelijkertijd het ontzag voor Gods verhevenheid beleeft in de vorm van de rituelen waarmee zij binnen de islam was opgegroeid. Aan de andere kant noemt Gaudeul ook iemand die vreesde om als afvallige op te vallen en daarom lange tijd vastheid aan de islamitische rituelen. Voor hem gingen de rituelen op den duur niet meer samen met zijn christelijke geloof: het nieuwe geloof vroeg als het ware om een eigen manier van uitdrukken.¹⁴⁸

Hogewij-Speelman beschrijft in dit verband, dat de eerste vragen waar een ex-moslim mee kwam, ging over bidden en vasten. Vanuit zijn moslim-achtergrond was het in zijn beleving immers vooral belangrijk om te weten hoe het geloof in de dagelijks terugkerende rituelen vormgegeven moet worden.¹⁴⁹

In tegenstelling tot de islam, is de wijze waarop je je christelijke vorm geeft behoorlijk vrij. Er is ruimte voor het gebruik van vormen die aansluiten bij je eigen cultuur. Daarmee is dan tevens gegeven, dat iemand uit een andere cultuur zich mogelijk niet thuis voelt bij een westerse kerkelijke gemeenschap. Daardoor kunnen mensen de voorkeur geven aan een kerk van eigen cultuur/taalgroep.¹⁵⁰ Een belemmering kan daarbij echter zijn de afstand tot de woonplaats/azc waar iemand verblijft.

¹⁴⁶ Dit komen wij ook geregeld tegen in gehoorverslagen van bekeerde asielzoekers.

¹⁴⁷ J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 88:

¹⁴⁸ Jean-Marie Gaudeul, "Called from Islam to Christ", blz. 120-123, 239, 240

¹⁴⁹ Zie ook: Gé Hogewij-Speelman, "Grensoverschrijding en bekering", blz. 89, 90, 92

¹⁵⁰ zie ook Rien van der Toorn, "Ex-moslims en discipelschap"

8 ISLAM EN CHRISTELIJK GELOOF

8.1 BIJBEL EN KORAN

In meerdere beschikkingen wordt verwezen naar het boek 'Koran en Bijbel in verhalen', de bijbehorende website www.bijbelenkoran.nl en de conclusie van dr. Marlies ter Borg dat "ondanks verschillen beide geloofsboeken zo op elkaar lijken dat met nauwelijks kan spreken over een andere godsdienst." Hierbij valt echter allereerst op te merken dat deze conclusie niet breed gedragen wordt door christenen en moslims en ook niet door wetenschappers die zich in beide godsdiensten hebben verdiept. Voorts heeft Marlies ter Borg enkel "een bloemlezing van verhalen die zowel in de Koran als in de Bijbel voorkomen" naast elkaar gezet.¹⁵¹ Daarmee is zij voorbijgegaan aan de vele gedeelten uit de Bijbel en de Koran die geen wederzijdse overeenkomsten kennen. Bovendien is zij voorbijgegaan aan het wezenlijk verschillende karakter van Bijbel en Koran en aan de wezenlijk verschillende plaats die de boeken in de respectievelijke godsdiensten innemen. Er bestaan inderdaad wel overeenkomsten, "but to emphasize only these similarities would reflect only a superficial understanding of both religions. Especially when it comes to Jesus Christ, the main, important differences between the Koran and the Bible become obvious."¹⁵²

8.1.1 Karakter van de Koran

Het is een grote misvatting te menen dat de Koran voor de moslims is wat de Bijbel is voor christenen. Moslims beschouwen de Koran namelijk als een letterlijk citaat uit de hemel, een soort afdruk van een 'oer-exemplaar'. de 'moeder van het Boek', dat bij Allah is.¹⁵³

In soera 17:105,106 staat: "En voorwaar, Wij hebben dit geopenbaard en met waarheid is hij (de Koran) nedergedaald. En Wij hebben u slechts als een brenger van blijde tijdingen en als waarschuwer gezonden. En Wij hebben u de Koran verduidelijkt opdat gij hem geleidelijk aan de mensheid mocht verkondigen en Wij hebben hem in gedeelten gezonden"

en in soera 19:30: "Hij (Jezus) zeide: 'Ik ben een dienaar van Allah. Hij heeft mij het Boek gegeven en mij tot een profeet gemaakt.' "¹⁵⁴

In de islam staat het Boek centraal. Ofschoon ook Jezus (Isa) wel als profeet wordt erkend, gaat het niet om Jezus maar om een boek dat aan hem is gegeven. In het geval van Jezus is het genoemde boek de Indjil dat door moslims gezien wordt als een voorloper van de Koran. 'Indjil' betekent evangelie, hetgeen overigens niet wil zeggen dat de moslims daarmee de vier evangeliën van de Bijbel erkennen. Waar het hier om gaat is echter, dat volgens de Koran de Indjil er eerder was dan Jezus en dat Jezus als profeet de opdracht had om de inhoud van het indjil-boek aan de mensen bekend te maken, zoals Mohammed later de opdracht had om de inhoud van de Koran bekend te maken.

¹⁵¹ Zie www.bijbelenkoran.nl/generalinfo.php?IntEntityId=24

¹⁵² Christine Schirmmacher, "The Islamic View of Major Christian Teachings", blz. 23

Zie ook www.evangelie-moslims.nl/jij-islam/vreemd/verschillen-tussen-bijbel-en-koran

¹⁵³ Zie bijvoorbeeld: J. Verkuyl, 'Met moslims in gesprek over het Evangelie', blz. 33,34; Christine Schirmmacher, "The Islamic View of Major Christian Teachings", blz. 22; www.risallah.com/koran/index.php?k=geschiedenis

¹⁵⁴ Koranteksten zijn geciteerd van www.koranonline.nl/koran/nl/index.php?go=NL

8.1.2 Karakter van de Bijbel

De Bijbel is geen citaat of afdruk van een boek in de hemel, maar uitdrukking van hetgeen mensen in de persoonlijke ontmoeting met God hebben meegemaakt en ervaren. "De openbaring van God draagt daarom overal in de bijbel een persoonlijk karakter, een relationeel karakter, d.w.z. ze is ontstaan uit de levende relatie met een mens van vlees en bloed in zijn historische situatie."¹⁵⁵ In de Bijbel is daardoor ook de historische ontwikkeling en context relevant. Daarbij geldt in de Bijbel dat God zich bij uitstek bekend heeft gemaakt door zijn Zoon Jezus Christus, die in de Bijbel 'het Woord van God' genoemd wordt:

"In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. (...) En het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond (en wij hebben Zijn heerlijkheid gezien, een heerlijkheid als van de Eniggeborene van de Vader), vol van genade en waarheid. (...) Niemand heeft ooit God gezien; de eniggeboren Zoon, Die in de schoot van de Vader is, Die heeft Hem ons verklaard." (Johannes 1:1,14,18)

8.1.3 Wezenlijk verschil

Het verschil moge duidelijk zijn: Moslims beschouwen de Koran als een soort afdruk van een boek dat bij Allah is en waarvan de inhoud aan Mohammed is bekendgemaakt. Christenen daarentegen beschouwen niet de Bijbel maar Christus als degene door wie wij God (de hemelse Vader) leren kennen. Niet een boek (zoals bijvoorbeeld de Indjil of de Bijbel) komt van boven (van God vandaan), maar Christus is van boven, van God vandaan, gekomen. Het gaat in het christelijke geloof niet om een Boek dat door een profeet (Jezus of Mohammed) aan de mensen gegeven en uitgelegd wordt, maar het gaat om de persoon van Jezus Christus, van wie wij in de Bijbel kunnen lezen. Volgens de islam was er eerst de Indjil en daarna kwam Jezus om de Indjil bekend te maken. Volgens het christelijke geloof was Jezus Christus er eerst en daarna zijn de Evangeliën geschreven om Hem bekend te maken.¹⁵⁶

Meertens wijst ook op een verschil dat hij ontwaart in diverse autobiografieën van mensen die vanuit een moslimachtergrond komen tot bekering tot het christelijke geloof:

"Het bezig zijn met de Bijbel wordt meestal aangeduid met 'lezen' of 'bestuderen'. De wijze waarop men omging met de Koran wordt doorgaans omschreven als 'reciteren' en 'memoreren'. Achter deze verschillende bewoordingen schuilt een wereld van verschil",

¹⁵⁵ J. Verkuyl, 'Met moslims in gesprek over het Evangelie', Kampen: Kok, 3^e druk 1995, blz. 37; zie ook Christine Schirrmacher, "The Islamic View of Major Christian Teachings", blz. 22; www.waaromgeloven.nl/bijbel/wat-is-de-bijbel-voor-een-boek; H. Bavinck, "Gereformeerde Dogmatiek", p. 268-272 (zie http://www.dbnl.org/arch/bavi002gere01_01/pag/bavi002gere01_01.pdf); J. van Genderen en W.H. Velema, "Beknopte Gereformeerde Dogmatiek", blz. 68vv.

¹⁵⁶ Collin Chapman, "Kruis & halve maan", p. 226, zie ook par. 8.8
Zie hiervoor ook Johannes 20:30,31: "Jezus nu heeft in aanwezigheid van Zijn discipelen nog wel veel andere tekenen gedaan, die niet beschreven zijn in dit boek, maar deze zijn beschreven, opdat u gelooft dat Jezus de Christus is, de Zoon van God, en opdat u, door te geloven, het leven zult hebben in Zijn Naam."
en Handelingen 1:1-3: "Het eerste boek [i.e. het Evangelie naar Lucas, MV] heb ik gemaakt, o Theofilus, over alles wat Jezus begonnen is te doen én te onderwijzen, tot op de dag waarop Hij opgenomen is, nadat Hij door de Heilige Geest aan de apostelen, die Hij uitgekozen had, opdrachten had gegeven. Hij heeft Zichzelf, nadat Hij geleden had, ook levend aan hen vertoond, met veel onmiskenbare bewijzen, veertig dagen lang, waarbij Hij door hen gezien werd en over de dingen sprak die het Koninkrijk van God betreffen."

namelijk een verschil tussen de functie van de Bijbel en van de Koran.¹⁵⁷

De Bijbel is voor christenen ook wel belangrijk, maar dan vooral omdat de Bijbel ons laat zien wie Jezus Christus is, niet in de vorm van een abstracte waarheid maar als iemand die onder de mensen heeft gewoond en gewerkt.¹⁵⁸ Hiermee is ook gegeven, dat een beginnend bijbellezer als regel geadviseerd wordt om in de evangeliën, over het leven van Jezus op aarde, te beginnen, terwijl bij de lezing van het Oude Testament altijd verdisconteerd moet worden dat het een voorlopig karakter draagt. De wet en het bestaan van het volk Israël als het door God verkozen volk, hadden een voorlopig karakter in die zin, dat hun bedoeling pas volledig duidelijk zou worden en dat zij ook pas volledig tot hun recht zouden kunnen komen, bij de komst van Jezus Christus.¹⁵⁹ In paragraaf 8.6 over de positie van vrouwen en 8.7 over geweld wordt dat op dit specifieke thema wat nader aangeduid en uitgewerkt.

8.1.4 De visie van Ter Borg gewogen

Tenslotte halen wij nog de volgende opvatting van Marlies ter Borg aan:

*"Uiteraard moeten verschillen niet worden weggepoetst. De Koran ontkent dat Jezus de zoon van God is, want Allah heeft geen kinderen. Evenmin wordt de kruisiging erkend, want Allah zou zo iets niet toestaan. In de Koran is er wel een hemelvaart. Allah heeft Jezus naar zich omhoog gebracht. Arabist Jansen verabsoluteert deze verschillen en stelt dat, als Jezus niet is gekruisigd en opgestaan, Christus niets betekent. Daarmee doet hij niet alleen Koran en Bijbel tekort maar ook de vreedzame Jezus Zelf."*¹⁶⁰

Haar stelling dat Jansen genoemde verschillen verabsoluteert en dat hij daarmee niet alleen Koran en Bijbel tekort doet maar ook de vreedzame Jezus, is wel zeer bevreemdend. Allereerst heeft Jezus zelf meermalen aangekondigd dat Hij moest lijden en sterven, maar ook weer zou opstaan.¹⁶¹ Voorts maken alle vier de evangeliën uitdrukkelijk en uitvoerig melding van Jezus' lijden en sterven aan het kruis en van de opstanding, wordt dit gebeuren in de toespraken in Handelingen bij herhaling als kernpunt van het nieuwe geloof genoemd¹⁶² en heeft Paulus bovendien uitdrukkelijk het volgende geschreven:

"Verder maak ik u bekend, broeders, het Evangelie, dat ik u verkondigd heb, dat u ook aangenomen hebt, waarin u ook staat, waardoor u ook zalig wordt, als u eraan vasthoudt zoals ik het u verkondigd heb, tenzij dat u tevergeefs geloofd hebt. Want ik heb u ten eerste overgeleverd wat ik ook ontvangen heb, dat Christus gestorven is voor onze zonden, overeenkomstig de Schriften, en dat Hij begraven is, en dat Hij opgewekt is op de derde dag, overeenkomstig de Schriften, en dat Hij verschenen is aan Kefas, daarna aan de twaalf. Daarna is Hij verschenen aan meer dan vijfhonderd broeders tegelijk, van wie de meesten nu nog in leven zijn, maar sommigen ook zijn ontslapen. Daarna is Hij verschenen aan Jakobus, daarna

¹⁵⁷ Jan Meertens, "Op bedevaart naar Christus", Doctoraalscriptie Missiologie, Rijksuniversiteit Utrecht, juni 1991, p. 45,46

¹⁵⁸ Dit laatste is inbegrepen als Jezus 'Woord van God' wordt genoemd. Het gaat hier immers om het Hebreeuwse woord *dabar*, dat zowel woord als daad betekent.

¹⁵⁹ C. Vriezen, "Hoofdlijn der theologie van het Oude Testament", blz. 106v.,121,129; J. van Genderen en W.H. Velema, "Beknopte Gereformeerde Dogmatiek", blz. 72-78

¹⁶⁰ Marlies ter Borg, "Bijbel en Koran kennen veel overeenkomsten", artikel Reformatorisch Dagblad, 13 april 2011

¹⁶¹ Mattheüs 16: 21-23; 17:22,23; 20:17-19; 26:1,2; Markus 8:31; 9:31; 10:32-34; Lukas 9:22,44; 18:31-33; Johannes 12:23-33

¹⁶² Handelingen 2:23,24; 4:8-12; 5:30; 10:39,40; 13:27-39; 17:31; 26:23

aan alle apostelen. En als laatste van allen is Hij ook aan mij verschenen, als aan de ontijdig geborene. (...)

"Als nu van Christus gepredikt wordt dat Hij uit de doden is opgewekt, hoe kunnen sommigen onder u dan zeggen dat er geen opstanding van de doden is? En als er geen opstanding van de doden is, dan is Christus ook niet opgewekt. En als Christus niet is opgewekt, dan is onze prediking zonder inhoud, en zonder inhoud is ook uw geloof. En dan blijken wij ook valse getuigen van God te zijn. Wij hebben namelijk van God getuigd dat Hij Christus heeft opgewekt, terwijl Hij Die niet heeft opgewekt als inderdaad de doden niet opgewekt worden. Immers, als de doden niet opgewekt worden, is ook Christus niet opgewekt. En als Christus niet is opgewekt, is uw geloof zinloos; u bent dan nog in uw zonden. Dan zijn ook zij die in Christus ontslapen zijn, verloren. Als wij alleen voor dit leven op Christus onze hoop gevestigd hebben, zijn wij de meest beklagenswaardige van alle mensen." (1 Korinthe 15:1-8,12-19)

Paulus verwijst hier naar vele ooggetuigen om zijn betoog kracht bij te zetten. daarbij laat hij ook onomwonden blijken, dat ontkenning van Christus' lijden, sterven en opstanding niets minder is dan de volledige uitholling van het christelijke geloof.

Tenslotte zij opgemerkt dat deze zaken ook altijd deel hebben uitgemaakt van de kern van het christelijke geloof zoals de Kerk deze al eeuwenlang uitdrukt in de Twaalf Artikelen van het christelijke geloof¹⁶³:

*"[Ik geloof] in Jezus Christus Zijn eniggeboren Zoon, onze Heere;
Die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit den maagd Maria;
Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle; Ten derden dage wederom opgestaan van de doden".*

en in de geloofbelijdenis van Nicea¹⁶⁴:

"[Ik geloof] in één Heere Jezus Christus, den eniggeboren zoon van God, (...) Die om ons mensen en om onze zaligheid, is nedergekomen uit den hemel, en vlees is geworden van den Heiligen Geest uit de maagd Maria, en een mens geworden is; ook voor ons gekruisigd is onder Pontius Pilatus, geleden heeft, en begraven is; en ten derden dage opgestaan is naar de Schriften".

Al met al is genoegzaam aangetoond hoezeer de kruisiging en de opstanding van Jezus Christus zowel in de Bijbel als sinds de vroege kerkgeschiedenis behoren tot de kern van het christelijke geloof. Als Marlies ter Borg dan meent, dat Arabist Jansen de Bijbel en de 'vreedzame Jezus zelf' tekort doet met zijn stelling dat Christus niets betekent als Jezus niet is gekruisigd en opgestaan, dan heeft zij het blijkbaar over een andere Bijbel en een andere 'vreedzame Jezus' dan de Bijbel die wij kennen en dan de Jezus zoals wij die uit de Bijbel kennen en zoals de Kerk Hem al eeuwenlang aanbeden en beleden heeft. Dit constaterend kan zij onmogelijk beschouwd worden als deskundige als het gaat om de overeenkomsten en verschillen tussen Koran en Bijbel en tussen islam en christelijk geloof. Het staat haar vrij er een eigen opvatting omtrent het waarheidsgehalte van de Bijbel en van het christelijke geloof op na te houden¹⁶⁵, maar haar

¹⁶³ www.online-bijbel.nl/belijdenisgeschrift/12artikelen/; http://nl.wikipedia.org/wiki/Apostolische_geloofsbelijdenis

¹⁶⁴ www.online-bijbel.nl/belijdenisgeschrift/nicea/; http://nl.wikipedia.org/wiki/Geloofsbelijdenis_van_Nicea-Constantinopel

¹⁶⁵ Hierbij kan nog aangetekend worden, dat de kennelijke opvattingen van Marlies ter Borg hieromtrent wel aansluiten bij het vrijzinnige christendom dat in sommige kerkelijke tradities ingang heeft gevonden, maar dat is in elk geval niet de variant van het christelijke geloof waar de meeste ex-moslims aansluiting bij vinden.

opvatting dat de kruisiging en opstanding van Christus geen belangrijke kernzaak van de Bijbel en van het christelijke geloof is, kan geen standhouden. Mutatis mutandis vervalt daarmee tevens haar opvatting dat islam en christelijk geloof niet wezenlijk zouden verschillen, aangezien de kruisiging en opstanding van Jezus Christus centraal staan in het christelijke geloof maar geen enkele plaats hebben en kunnen hebben in de islam.

8.2 LIEFDE

Liefde is een kenmerkend verschil tussen de islam en het christelijke geloof:

*"Moslims geven Allah wel de naam van 'Barmhartige weldoener', maar ze zullen nooit zeggen: God is liefde. Maar als wij in ons leven die God leren kennen die wij in het Oude en Nieuwe Testament ontmoeten, dan is er geen beter en dieper woord te vinden dan: God-is-liefde."*¹⁶⁶

en

*"De koran kent inderdaad de liefde tot God, maar anders dan in de bijbel is deze liefde tot God noch het fundament van het geloof, noch het wezen van alle geboden. Dat moet ook consequenties hebben voor de liefde tot de vijanden. De koran spreekt verschillend over de liefde tot de vijanden. (...) Uit dit alles wordt duidelijk, dat de liefde tot de naaste, zoals die in de bijbel wordt geëist, niet voorkomt in de koran. Het tweede gebod, dat Jezus gelijkstelt met het eerste, komt in de koran zo niet voor. De verhouding tot de vijanden, respectievelijk tot de naasten, hangt af van de situatie van het ogenblik en de toestanden die dan actueel zijn. De oorzaak daarvoor ligt in de liefde van God zelf."*¹⁶⁷

In de islam heeft God 99 namen maar Liefde hoort daar niet bij.¹⁶⁸ De gedachte dat God mensen lief zou kunnen hebben is binnen de orthodoxe islam ondenkbaar vanwege de zeer grote nadruk in de islam op de almacht, de transcendentie en het 'volledig anders-zijn' van God.¹⁶⁹

In de mystieke islam komen verschillende visies op Gods liefde voor. In essentie is het echter de mens die streeft naar het liefhebben van God, terwijl hij nooit zeker is van Gods liefde voor hem.¹⁷⁰ Het liefhebben van God kent bijvoorbeeld meerdere niveau's: een algemene liefde voor de hele schepping, liefde op een hoger niveau voor de gelovigen en liefde op het hoogste niveau voor de volmaakte mensen zoals de profeten.¹⁷¹ Gods liefde voor de mens is in die visie dus afhankelijk van de liefde en gehoorzaamheid van de mens jegens God.

In het christelijke geloof kent de liefde van God geen niveau's. Integendeel: de diepste liefde van God is juist getoond in zijn liefde voor zondaars. Gods liefde gaat hierin voorop en is dus niet afhankelijk van de liefde die wij Hem wellicht bieden:

*"Want zo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft."*¹⁷²

¹⁶⁶ J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 44

¹⁶⁷ Johan Bouman, "In gesprek met moslims", blz. 16,17

¹⁶⁸ Farid Mahally, "A study of the word 'love' in the Qur'an" on www.answering-islam.org

¹⁶⁹ Christine Schirrmacher, "The Islamic View of Major Christian Teachings", blz. 31

¹⁷⁰ Christine Schirrmacher, "The Islamic View of Major Christian Teachings", blz. 32

¹⁷¹ Mahnaz Heydarpoor "God's love for creatures" op www.al-islam.org;

¹⁷² Johannes 3:16 (Herziene Statenvertaling)

Dat hier niet bedoeld wordt dat de liefde van God uitgaat naar degenen die in Christus geloven maar naar ieder mens volgt er al uit, dat Johannes schrijft dat God de *wereld* lief had en daarom zijn Zoon gegeven heeft. Gods liefde gaat al uit naar mensen die niet in Christus geloven:

*"Want toen wij nog krachteloos waren, is Christus op de bestemde tijd voor goddelozen gestorven. Want bij hoge uitzondering zal iemand voor een rechtvaardige sterven; hoogstens immers heeft iemand de moed om voor de goede mens te sterven. God echter bevestigt Zijn liefde voor ons daarin dat Christus voor ons gestorven is toen wij nog zondaars waren. Veel meer dan zullen wij, nu wij gerechtvaardigd zijn door Zijn bloed, door Hem behouden worden van de toorn. Want als wij, toen wij vijanden waren, met God verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, hoeveel te meer zullen wij behouden worden door Zijn leven, omdat wij verzoend zijn."*¹⁷³

Gods liefde voor de volmaakte mens is dus geenszins groter dan zijn liefde voor de wereld in het algemeen. Integendeel: Hoe groot Gods liefde wel niet is komt het meest tot uiting in zijn liefde voor mensen die vijandig staan tegenover Hem. Dat is dus wezenlijk anders dan in de islam.

8.3 VERGEVING

Als het gaat om vergeving, is er evenzo een kenmerkend verschil, wat nauw verband houdt met het verschil in visie op de liefde van God. In de islam is gaat Gods almacht boven alles uit en voor zover er de gedachte is aan een liefde van God die naar de mens uitgaat is die liefde afhankelijk van wat die mens voor God doet. Daarmee is gegeven de gedachte dat God de daden van de mensen weegt op een weegschaal. In het christelijke geloof gaat Gods liefde uit boven zijn almacht. God is opzoek naar een relatie met de mens en met het oog daarop heeft Hij zijn Zoon, gestuurd Christus, naar de aarde gezonden om de door de zonden geschonden relatie te herstellen. Dit is een belangrijk verschil dat in deze paragraaf verder wordt uitgewerkt. Voordat we daar nader op inzoomen citeren we eerst een passage uit het werk van Bouman die diverse passages over vergeving in de Koran bespreekt en dan komt tot de volgende conclusie:

"Uit de geciteerde verzen wordt duidelijk, dat de vergeving door de gerechtigheid, waarmee God de goeden beloont en de bozen bestraft, overschaduwd wordt. Naast deze gerechtigheid speelt de vergeving slechts een ondergeschikte rol. Ze is bestemd voor diegenen die God in zijn gerechtigheid in ieder geval niet bestraffen wil. De vergeving is gebonden aan voorwaarden, die de gelovige moet vervullen, wil zij tenminste werkzaam worden. Het lijkt erop alsof het functioneren van de vergeving ook van menselijke ontvankelijkheid afhankelijk zou zijn. Maar dat is slechts in beperkte mate het geval. Belangrijk en beslissend blijft, dat de vergeving in laatste instantie voorbehouden is aan de absolute almacht van Allah. (...) Dit feit, dat de wil tot vergeven of niet te vergeven volledig onderworpen is aan de almacht van God, betuigt ook soera 2, 284: 'Van God is wat er in de hemelen en wat er op de aarde is. Of jullie openlijk laten blijken wat in jullie binnenste is of het verbergen, God rekent met jullie daarover af en dan vergeeft Hij wie Hij wil en straft wie Hij wil. God is almachtig.' (...) In de koran heeft Gods vergeving drie componenten. Ten eerste de te vervullen voorwaarden. Ten tweede is de vergeving van God ondergeschikt aan zijn

¹⁷³ Romeinen 5:6-10 (Herziene Statenvertaling)

gerechtigheid. En ten derde zijn alle aspecten onderworpen aan de almacht en de wil van God. In deze almacht en deze wil heeft niemand inzicht, zelfs de profeet Mohammed niet.”¹⁷⁴

Uit het laatste blijkt reeds dat vergeving van God naar islamitische opvatting nooit zeker is.

8.3.1 Weegschaal kenmerkend voor de islam

Een moslim kan hopen op vergeving, maar kan daar niet zeker van zijn omdat uiteindelijk zijn verdiensten meewegen in het uiteindelijke oordeel. Van die verdienste ben je nooit zeker of die voldoende is om je zonden te compenseren.¹⁷⁵ In de Koran (soera 101)

“wordt God getekend als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst.”¹⁷⁶ En soera 9:102 leert: “En er zijn anderen, die hun fouten bekennen. Zij vermengden een goede met een slechte daad. Het kan zijn, dat Allah Zich met barmhartigheid tot hen zal wenden. Voorzeker, Allah is Vergevensgezind, Genadevol.”

Let op de onzekerheid die uit dit vers spreekt: ofschoon Allah vergevingsgezind en genadevol genoemd wordt, kan het zijn dat Allah Zich met barmhartigheid zal wenden tot degenen die hun fouten bekennen. Of het ook zo is moet echter afgewacht worden en daarbij speelt dus ook mee of Allah je goede daden goed genoeg vindt om op te wegen tegen je slechte daden.

In sommige beschikkingen wordt weliswaar verwezen naar bepaalde losse koranverzen, maar daarmee is zeker niet alles gezegd, net zo min als dat je de bijbelse boodschap recht kunt doen door enkel naar een aantal losse bijbelverzen te verwijzen. Het meest wezenlijke is daarenboven, dat in de islam de mogelijkheid van vergeving op geen enkele wijze gerelateerd is aan verzoening (i.e. het herstellen van relaties) als een initiatief en werk van God, terwijl in het christelijke geloof vergeving juist voortkomt uit de verzoening die Christus, de Zoon van God, voor ons bewerkt heeft.¹⁷⁷

“Goddelijke vergeving en liefde lijken in de islam gemotiveerd te zijn door Gods allesoverheersende almacht en verhevenheid. Omdat Hij zo verheven is, kan Hij aan de zonde voorbijgaan, omdat het Hem eigenlijk niet raakt. Vergeving die voor ons tussen mensen moeilijk of onmogelijk is, is voor God gemakkelijk, omdat er geen beperkingen aan Zijn vrijmacht zijn. (...) Goddelijke liefde lijkt in de islam ondergeschikt te zijn aan Gods almacht en rechtvaardigheid. Gods weg met Israël en in het bijzonder Zijn verschijning in Jezus Christus, maken duidelijk dat het omgekeerd juist Gods liefde is die Zijn rechtvaardigheid en barmhartigheid bepaalt. Het is juist vanwege Gods heilige liefde dat Hij de zonde niet zomaar door de vingers ziet.”¹⁷⁸

Daarmee is het wezenlijke verschil aangegeven: in de islam is vergeving gestoeld op Gods verhevenheid en almacht waardoor de zonde Hem niet persoonlijk raakt.¹⁷⁹ Als je er maar genoeg goede werken tegenover stelt, kan God de verkeerde dingen wel door de vingers zien.

¹⁷⁴ Johan Bouman, “In gesprek met moslims”, p. 51,52

¹⁷⁵ J. Verkuyl, “Met moslims in gesprek over het evangelie”, blz. 50,51

¹⁷⁶ J. Verkuyl, “Met moslims in gesprek over het evangelie”, blz. 88

¹⁷⁷ J. Verkuyl, “Met moslims in gesprek over het evangelie”, blz. 58

¹⁷⁸ C.W. Rentier (directeur Evangelie & Moslims), “Barmhartigheid Allah is vanwege zijn verhevenheid”, opinieartikel Reformatorisch Dagblad, 14 december 2013

¹⁷⁹ Christine Schirmacher, “The Islamic View of Major Christian Teachings”, blz. 50

Gods liefde staat daarbij op de tweede plaats. Zoals eerder gezegd: het niveau van Gods liefde is afhankelijk van de mate waarin je Hem volgt en waarin je een volmaakt leven leidt.

8.3.2 Relatie kenmerkend voor het christelijke geloof

In het christelijke geloof staat Gods liefde echter op de eerste plaats. vanuit die liefde is het begrijpelijk dat de zonde God wel persoonlijk raakt. Zonde is in de kern van de zaak immers een afwijzen van God en zijn liefde.

*"Het is juist vanwege Gods heilige liefde dat Hij de zonde niet zomaar door de vingers ziet. Vanuit verhoudingen tussen mensen kunnen we ook begrijpen dat als iemand ons gemakkelijk vergeeft, er waarschijnlijk geen echt liefdesverbond was dat beschadigd was, ofwel dat er geen echte verzoening tot stand is gekomen."*¹⁸⁰

Als je bestolen wordt door je eigen partner of kind raakt je dat immers ook veel meer dan wanneer je door een onbekende bestolen wordt. Met de laatste had je al geen relatie, maar met de eersten wordt de relatie ernstig verstoord zo niet verbroken. Dat tekent de ernst van de zonde: het is niet minder dan een afwijzing van de grenzeloze liefde van God. Maar die grenzeloze liefde uit zich uiteindelijk in het feit dat Jezus de straf over de zonde zelf op zich genomen heeft. Juist omdat het God zo raakt, kan Hij niet zomaar aan de zonde voorbijzien. Maar omdat zijn liefde zo onmetelijk groot is, gaat Hij ook tot het uiterste om tot verzoening te komen.

*"We moeten steeds proberen duidelijk te maken dat goddelijke liefde ook in het optreden van Jezus de ernst van het oordeel van God over onze zonde niet bagatelliseert. Jezus distantieert Zich niet van Gods toorn over de zonde die in het Oude Testament zichtbaar werd in de straffen op wetsovertreding, Hij draagt die toorn van God Zelf op het kruis van Golgotha. Zo alleen kunnen we weer in het verbond van Gods heilige liefde worden opgenomen en binnen de omtuining van de wetten van God leren leven."*¹⁸¹

In het christelijke geloof gaat Gods volkomen liefde onvoorwaardelijk uit naar mensen die vijandig tegenover Hem staan. Zowel voor Gods liefde als voor zijn vergeving geldt dat de mate en het niveau niet afhankelijk zijn van enig goeds in de mens.

8.3.3 Een gelijkenis als treffende illustratie

Als we de goed Bijbel lezen, komen we er achter dat het diep in de mens zit om op grond van eigen prestaties in de gunst te komen bij God. Dat is niet alleen bij moslims zijn, dat kom je ook geregeld tegen bij Joden en ook bij christenen. Jezus liep daar geregeld tegen aan en ook in de brieven van het Nieuwe Testament wordt dat keer op keer aangeroerd omdat het er toe leidt dat mensen zich aan elkaar gaan afmeten en de een vindt dan zichzelf beter dan anderen en een ander krijgt daardoor juist weer een minderwaardigheidsgevoel. Jezus heeft dat treffend aan de kaak gesteld met een gelijkenis die we lezen in Lucas 18:9-14:

"En Hij sprak ook met het oog op sommigen die van zichzelf overtuigd waren dat zij rechtvaardig waren en alle anderen minachtten, deze gelijkenis: Twee mensen gingen naar de tempel om te bidden. De één was een Farizeeër en de ander een tollenaar. De Farizeeër

¹⁸⁰ C.W. Rentier (directeur Evangelie & Moslims), "Barmhartigheid Allah is vanwege zijn verhevenheid", opinieartikel Reformatorisch Dagblad, 14 december 2013

¹⁸¹ idem

stond daar en bad dit bij zichzelf: O God, ik dank U dat ik niet ben zoals de andere mensen: rovers, onrechtvaardigen, overspelers of ook als deze tollenaar. Ik vast tweemaal per week. Ik geef tienden van alles wat ik bezit. En de tollenaar bleef op een afstand staan en wilde ook zelfs zijn ogen niet naar de hemel opheffen, maar sloeg op zijn borst en zei: O God, wees mij, de zondaar, genadig. Ik zeg u: Deze man ging gerechtvaardigd terug naar zijn huis, in tegenstelling tot die andere. Want ieder die zichzelf verhoogt, zal vernederd worden en wie zichzelf vernedert, zal verhoogd worden."

Jezus laat hier feilloos zien dat Hij niet onder de indruk is van onze prestaties, maar wel van eerlijkheid. De Farizeeër in de gelijkenis dacht dat hij wel een flink streepje voor zou hebben bij God omdat hij geweldig plichtsgetrouw is, maar Jezus prikt daar doorheen. De Farizeeër in de gelijkenis is wel zeer voorbeeldig in het nakomen van zijn godsdienstige verplichtingen, maar belangrijker is zijn houding tegenover anderen en die deugt van geen kanten. Daartegenover heeft Jezus juist veel waardering (liefde!) voor de zondaar die zijn tekortkomingen tegenover God erkent en daarmee open staat voor een herstelde relatie met God. God geeft die herstelde relatie ook. Dat wordt hier uitgedrukt met 'gerechtvaardigd', wat betekent dat je weer in een rechte relatie met God staat.

8.3.4 Vergeving en verplichting

In beschikkingen wordt geregeld gesteld dat verplichtingen niet alleen in de islam voorkomen maar ook in het christelijke geloof en dat er dus op dat punt geen verschil zou zijn. Uit bovenstaande volgt echter dat er wel degelijk een heel wezenlijk verschil is. In de islam hebben de verplichtingen het doel om vergeving te verdienen doordat je middels de verplichtingen je eventuele verkeerde daden zou kunnen compenseren. In het christelijke geloof is daar dus absoluut geen sprake van, ook al is er ook onder christenen wel eens de neiging om toch weer op die manier te denken. Maar Jezus zelf maakt dus volkomen duidelijk dat dat zo niet werkt bij Hem. De liefde staat constant voorop en de gedachte dat je vergeving middels het voldoen aan verplichtingen kunt verdienen staat daar haaks op. Het leidt immers altijd tot hoogmoed als je denkt dat je het voorbeeldig doet. En het leidt tot een minderwaardigheidsgevoel en faalangst als het je ok wat voor reden dan ook niet lukt. Maar het is juist Gods liefde die ons daarvan bevrijdt. Zie verder de uitgebreidere besprekingen in de hiernavolgende paragrafen.

8.4 ANGST

Veel ex-moslims die christen worden geven ook aan dat zij voorheen, als moslim, bang waren voor God¹⁸². Dat hangt samen met hetgeen we in de vorige paragraaf al schreven over de vergeving: de Koran (soera 101) tekent God

"als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst. (...) Wie veel contact met moslims heeft, komt telkens tot de ontdekking dat velen de boodschap der verzoening missen. De Islam is een wettische godsdienst. Maar zoals in alle wettische godsdiensten knaagt op de bodem der harten de angst en de onzekerheid. 'Zijn mijn inspanningen wel voldoende? is mijn overgave wel vurig genoeg? Zijn mijn goede werken wel

¹⁸² Dit komen wij ook geregeld tegen in gehoorverslagen van bekeerde asielzoekers.

voldoende?’ (...) Zal de moslim in het hellevuur storten evenals de niet-moslim, of komt hij heen door dat examen van het laatste oordeel en zal hij terechtkomen in het Paradijs?”¹⁸³

Met name tekortkomingen in het gebed worden zwaar aangerekend:

“Het eerste waarover de mensen ter verantwoording zullen worden geroepen op de Dag der Opstanding is het gebed. Als het compleet is, dan zal hij succes hebben. Maar als het niet correct is, zal hij verloren en gedoemd zijn.”¹⁸⁴

Opvallend is de volgende passage:

“Het belang van het vrijdaggebed ligt in het gegeven dat er op vrijdag een uur is, waarvan men zegt dat Allah elk gebed accepteert. We weten alleen niet precies welk uur dit is. Op deze wijze worden moslims aangemoedigd om een zo groot mogelijk deel van de dag aan gebed, aanbidding, meditatie en reflectie te besteden.”¹⁸⁵

Hieruit spreekt dus de gedachte dat Allah een bepaald tijdstip bij uitstek belangrijk vindt maar opzettelijk verzwijgt wanneer dat precies is om de mens onzeker te maken en door angst gedreven aan te zetten tot grotere toewijding.

Jens Christensen schreef over de onzekerheid en angst:

“Één van de dingen die me dikwijls verbaasden in mijn eerste studies van de islam, was de toon van radeloosheid en onzekerheid die we aantreffen in uitspraken die veel belangrijke moslims op hun sterfbed deden. Aboe Bakr was bijvoorbeeld iemand met een zeer betrouwbaar karakter, en een ware moslim. Men zegt dat hij zo bang was voor de toekomst en zo zeer gebukt ging onder zorgen, dat zijn adem vaak leek op de geur van geroosterde lever. Volgens twee overleveringen zou hij op de dag van zijn overlijden tegen Aisja hebben gezegd: ‘O mijn dochter, dit is de dag van mijn bevrijding, waarop ik mijn verdiende loon zal krijgen; als dat vreugde is, zal die langdurig zijn; als dat moeite is, zal die nooit ophouden’... Eveneens wordt van Oemar gezegd dat hij op zijn sterfbed zei: ‘Ik ben niet meer dan een verdrinkende man die een mogelijkheid ziet om er levend van af te komen en daarop hoopt. Maar omdat hij bang is te sterven en die kans te verliezen slaat hij met zijn handen en voeten om zich heen. Nog wanhopiger dan de verdrinkende man is hij die, met hemel en hel voor ogen, in dat visioen ten onder gaat... Al bezat ik het hele oosten en westen, ik zou dat alles graag opgeven om verlost te worden van deze vreselijke angst die over me is gekomen’. En terwijl hij tenslotte met zijn gezicht de grond raakte riep hij luidkeels: ‘Wee Oemar, en wee de moeder van Oemar, als het de Heer niet behaagt mij te vergeven.’”¹⁸⁶

In de Bijbel vinden we daarentegen de liefde van de Vader-kind relatie die staat tegenover de angst van de meester-slaaf relatie:

“Want u hebt niet de Geest van slavernij ontvangen, die opnieuw tot angst leidt, maar u hebt de Geest van aanneming tot kinderen ontvangen, door Wie wij roepen: Abba, Vader!”

(Romeinen 8:15)

“Hierin is de liefde bij ons volmaakt geworden, opdat wij vrijmoedigheid mogen hebben op de dag van het oordeel. Want zoals Hij is, zijn ook wij in deze wereld. Er is in de liefde geen

¹⁸³ J. Verkuyl, “Met moslims in gesprek over het evangelie”, blz. 88

¹⁸⁴ <https://al-yaqeen.com/va/verplichte-gebeden-doen-en-vrijwillige-niet>, geraadpleegd 27 februari 2017

¹⁸⁵ <http://www.vraagislam.nl/vrijdaggebed/> (geraadpleegd 29 januari 2018). De achtergrond is gelegen in een hadith, zie <http://hadithvandedag.nl/gebed/smeekbeden-verhoord-op-vrijdag#more-3464> (geraadpleegd 29 januari 2018).

¹⁸⁶ Aangehaald in: Colin Chapman, “Kruis & halve maan”, blz. 236

vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit. De vrees houdt immers straf in, en wie vreest, is niet volmaakt in de liefde." (1 Johannes 4:17,18)

8.5 VERPLICHTINGEN

8.5.1 Islam

Het islamitische geloof vindt zijn centrale focus in het voldoen aan de verplichtingen van de wet. Uit Colin Chapmans standaardwerk¹⁸⁷ citeren we als volgt:

"Het geloof in tauhied brengt een totale verandering teweeg in het leven van een moslim. Dit geloof doet hem buigen voor Allah alleen, die altijd en overal ziet wat hij doet. Hij moet zich ervoor inspannen dat de wetten van de schepper op alle terreinen van zijn leven heerschappij hebben, om zo de gunst van Allah te winnen."

en¹⁸⁸:

"Het belang van wetten in de islam wordt kort en bondig samengevat door Jozeph Schacht als hij zegt: 'De islamitische wet is het toppunt van het islamitisch denken, de meest typische manifestatie van de islamitische levensstijl, het hart en de ziel van de islam zelf'.¹⁸⁹

Kenneth Cragg legt eveneens de rol van de wet in de islam en de relatie tussen wet en theologie zo uit:

De islam ziet wet als religie en religie als wet... De wet krijgt, meer nog dan de theologie, nadruk in de islam. Over het algemeen is de gehoorzaamheid aan de wil van God van meer belang dan gemeenschap in de kennis van Gods natuur. Openbaring is meer een richtlijn voor het leven dan de onthulling van een mysterie... De islam is in wezen meer 'onderwerping aan' dan 'gemeenschap met'.¹⁹⁰

De wet (sjarie'a) in de islam vormt daarom 'de grondwet van de moslimse gemeenschap, het patroon van haar ordening als groep'.¹⁹¹

Chris Horrie en Peter Chippindale beschrijven dit heel concreet:

"Anders dan het christendom kon de islam zich nooit ontwikkelen tot een privé-godsdienst met een persoonlijk geweten en een persoonlijke ethiek. De islam is eerder een complete levenswijze met voorschriften over kleding, economie, handelsethiek, belastingtarieven, recht en bestraffing, maten en gewichten, politiek, oorlog en vrede, huwelijk en erfrecht, gezin en huiselijk leven, de zorg voor dieren en vee, seksuele betrekkingen binnen het huwelijk, opvoeding, eetgewoonten, koken, sociaal gedrag, vormen van begroeting en de regels van de gastvrijheid. Zelfs de manier waarop een glas water moet worden gedronken, wordt beheerst door de religieuze wet van de islam."¹⁹²

De belangrijkste levensvraag in de islam is dan ook of je als mens in voldoende mate voldoet aan de eisen die God stelt. Zoals in par. 8.3 reeds beschreven kan een moslim hopen op vergeving,

¹⁸⁷ Colin Chapman, "Kruis & halve maan", blz. 69

¹⁸⁸ Colin Chapman, "Kruis & halve maan", blz. 98

¹⁸⁹ Joseph Schacht, "Introduction to Islamic Law", Clarendon Press, 1964, p. 1.

¹⁹⁰ Kenneth Cragg, "Islam and the Muslim", Open University Press, 1978, p. 49

¹⁹¹ H.A.R. Gibb, in R.C. Zaehner (ed.), "The Hutchinson Encyclopedia of Living Faiths", Hutchinson, 1988, p. 172

¹⁹² Chris Horrie en Peter Chippindale, "Islam, de achtergrond van een wereldreligie", p. 15

maar daar niet zeker van zijn omdat uiteindelijk zijn verdiensten meewegen in het uiteindelijke oordeel. In de Koran (soera 101)

*"wordt God getekend als de Rechter die in twee weegschalen de goede en kwade daden afweegt, op grond waarvan Hij de poorten van het paradijs opent dan wel mensen ter helle verwijst."*¹⁹³

Bij die verdiensten gaat het er vooral om dat je voldoet aan de rituele verplichten zoals voorgeschreven in de zgn. vijf zuilen van de islam:

*"Er zijn vijf verplichte zuilen in de Islam waardoor je moslim wordt of blijft. Deze vijf zuilen zijn: 1. Geloofsbelijdenis (Sjahada); 2. Gebed (Salaat); 3. Armenbelasting; (Zakaat); 4. Vasten (Sawm); 5. Bedevaart (Hadj). Om te zorgen dat Allah tevreden over ons is en tevreden over ons blijft, moeten wij zorgen dat wij deze vijf zuilen goed leren en goed uit zullen oefenen."*¹⁹⁴

In de islam wordt gesproken van de verplichte gebeden en van de ouders wordt verwacht dat ze de kinderen hierin streng opvoeden. Vanaf 7 jaar moeten ze gestraft worden als ze zich niet aan de voorgeschreven gebeden houden. Als ze oud genoeg zijn moeten ze ook de Ramadan houden. Als het kind niet voldoet aan de verplichtingen is hij een zondaar en onderworpen aan straf van God:

"Imam Muhammad al Baqir says: 'We encourage our children start praying from the age of five years and at seven years we order them to pray five times a day regularly.'

The Prophet of Islam has said: 'When your children are six years old, order them to offer the prayers. When they are seven, ask them more strictly to be regular at prayers. If necessary, they must be punished if they don't become regular in their prayers.'

(...)

*When the child reaches the age of understanding, he must be instructed that offering regular prayers five times a day and fasting on all days during the month of Ramadhan is mandatory. If he is irregular in his compliance of these, he would be a sinner and liable to punishment by God. The parents must explain to the child the advantages and the rewards of fasting during Ramadhan. This will give more courage to the child to do the fasting."*¹⁹⁵

En hoewel ook in de islam lijfstraffen voor kinderen afgeraden worden, gelden er uitzonderingen als het gaat om de godsdienstige verplichtingen:

"Physical punishments are very harmful for the upbringing of the children and they must be avoided. But if there is no other way of correcting the child, adopt it as a last resort. Islam too permits this in certain conditions.

The Prophet of Islam has said: 'Ask your children to start offering prayers at the age of six years. If they don't listen to your repeated warnings, you may beat them to become regular at offering prayers when they are seven years old.'

In another tradition Imam Ja'far as-Sadiq says: 'When the child is nine years old, teach him to

¹⁹³ J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", blz. 88:

¹⁹⁴ <http://moslimparadijs.intropagina.nl/5-zuilen.html>; zie bv ook <http://www.risallah.com/islam/> (geraadpleegd 29-8-2016)

¹⁹⁵ Ayatullah Ibrahim Amini, 'Priniples of Upbringing children', H. 68 'Then Child and the Religious Duties'; gevonden op <https://www.al-islam.org/principles-upbringing-children-ayatullah-ibrahim-amini/chapter-68-child-and-religious-duties> (geraadpleegd 9-11-2016)

*do the Wudhu' (the ablution prior to offering prayers); order him to do the Wudhu' and pray. If the child doesn't obey, beat him and make him offer prayers.' "*¹⁹⁶

8.5.2 Christelijke geloof

In het christelijke geloof ligt een directe relatie tussen de liefde die God aan de mens geeft en de liefde die God van de mens mag verwachten. Daarbij gaat Gods liefde voor de mens voorop: doordat God ons Zijn liefde geeft stelt Hij ons in staat om zelf ook Hem lief te hebben:

" Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft." (1 Johannes 4:19).

"Meester, wat is het grote gebod in de wet? Jezus zei tegen hem: U zult de Heere, uw God, liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel en met heel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede, hieraan gelijk, is: gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt heel de Wet, en de Profeten." (Mattheüs 22:36-40)

"En laten wij op elkaar letten door elkaar aan te vuren tot liefde en goede werken." (Hebreeënen 10:24)

" En dit gebod hebben wij van Hem, dat wie God liefheeft, ook zijn broeder moet liefhebben." (1 Johannes 4:21)

In het christelijke geloof vraagt God dan ook geen slaafse gehoorzaamheid aan verplichtingen maar een hart dat vol van liefde is en vanuit liefde genegen is het goede te doen:

" En Hem lief te hebben met heel het hart en met heel het verstand en met heel de ziel en met heel de kracht, en de naaste lief te hebben als zichzelf, is meer dan alle brandoffers en slachtoffers." (Markus 12:33)

Dat zien we ook reeds in het Oude Testament:

" Want U vindt geen vreugde in offers, anders zou ik ze brengen; in brandoffers schept U geen behagen. De offers voor God zijn een gebroken geest; een verbrijzeld en verslagen hart zult U, o God, niet verachten." (Psalm 51:18,19)

Voorts zij gewezen op de volgende bijbelgedeelten:

" Maar nu is zonder de wet gerechtigheid van God geopenbaard, waarvan door de Wet en de Profeten is getuigd: namelijk gerechtigheid van God door het geloof in Jezus Christus, tot allen en over allen die geloven, want er is geen onderscheid. Want allen hebben gezondigd en missen de heerlijkheid van God en worden om niet gerechtvaardigd door Zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus. (...) Wij komen dus tot de slotsom dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt zonder werken van de wet. (...) Want wat zegt de Schrift? En Abraham geloofde God, en het is hem tot gerechtigheid gerekend. Aan hem nu die werkt, wordt het loon niet toegerekend naar genade, maar naar wat men hem verschuldigd is. Bij hem echter die niet werkt, maar gelooft in Hem Die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot gerechtigheid." (Romeinen 3:21 – 4:5)

" Wij dan, gerechtvaardigd uit het geloof, hebben vrede bij God door onze Heere Jezus Christus. Door Hem hebben wij ook de toegang verkregen door het geloof tot deze genade waarin wij staan, en wij roemen in de hoop op de heerlijkheid van God." (Romeinen 5:1,2)

¹⁹⁶ Ayatullah Ibrahim Amini, 'Principles of Upbringing children', H. 74 'Physical Punishment'; gevonden op <https://www.al-islam.org/principles-upbringing-children-ayatullah-ibrahim-amini/chapter-74-physical-punishment> (geraadpleegd 9-11-2016)

"O dwaze Galaten, wie heeft u betoverd om de waarheid niet te gehoorzamen; u voor wie Jezus Christus eerder voor ogen is geschilderd alsof Hij onder u gekruisigd was? Dit alleen wil ik van u vernemen: Hebt u de Geest ontvangen uit de werken van de wet, of uit de prediking van het geloof?" (...) Want u bent tot vrijheid geroepen, broeders, alleen niet tot die vrijheid die aanleiding geeft aan het vlees¹⁹⁷; maar dien elkaar door de liefde. Want de hele wet wordt in één woord vervuld, namelijk hierin: U zult uw naaste liefhebben als uzelf." (Galaten 3:1,2 en 5:13,14)

De lijn van het betoog is deze: wij komen niet bij God (in het hiernamaals) door onze eigen inspanning, maar door Gods liefde en door vergeving die wij alleen kunnen ontvangen door te geloven in Jezus Christus. Door dit geloof ontvangen wij de heilige Geest en alleen de heilige Geest maakt ons in staat om lief te hebben. Daarom is ook de liefde waar in Galaten 5 over gesproken wordt niet onze inspanning waarmee wij de toegang tot het hiernamaals zouden kunnen verdienen, maar een gave die wij helemaal gratis, voor niets, van God krijgen. Bovendien heeft die liefde niets van doen met het strikt opvolgen van regels. Integendeel, Paulus (de schrijver van de brieven aan de Romeinen en de Galaten) noemt dat namelijk een vorm van slavernij waarvan Christus ons juist bevrijd heeft. Om een vergelijking te maken: in een huwelijk laat je je als het goed is ook niet leiden door opgelegde regels maar door liefde. Je koopt geen bos bloemen of een kostbare armband voor je vrouw omdat dat zo hoort of om daarmee bij haar iets te verdienen, maar als het goed is puur je omdat je haar liefhebt en het haar gunt. Paulus schrijft daarom ook nog:

"Laat dus niemand u veroordelen inzake eten of drinken, of op het punt van een feestdag, een nieuwe maan of de sabbatten. (...) Als u dan met Christus de grondbeginselen van de wereld bent afgestorven, waarom laat u zich dan, alsof u nog in de wereld leeft, bepalingen opleggen als: Pak niet, proef niet en raak niet aan? Dit zijn allemaal dingen die door het gebruik vergaan; ze zijn ingevoerd volgens de geboden en leringen van de mensen. Deze dingen hebben wel een schijnreden van wijsheid, door eigenwillige godsdienst en nederigheid, en verachting van het lichaam, maar ze zijn zonder enige waarde en dienen tot verzadiging van het vlees." (Kolossenzen 2: 16, 20-23)

Zie ook <http://vragenovergelooven.nl/vragen-over-gelooven/geloven-wat-heb-je-eraan/waarom-zou-je/>

8.5.3 'Gematigde' islam

Het komt vrij vaak voor dat iemand tegengeworpen wordt dat er ook vredelievende en vriendelijke vormen van islam bestaan waar iemand voor kan kiezen zodat een bekering tot het christelijke geloof niet 'nodig' is als je wilt kiezen voor een minder strenge godsdienst. Afgezien van het feit dat islam en christelijke geloof veel wezenlijker van elkaar verschillen dan alleen maar een nuance van 'streng' en 'minder streng' blijkt het gestelde 'vriendelijke' karakter van de 'gematigde' islam in Nederland in de praktijk ook nog wel tegen te vallen. We stemmen toe dat de meeste moslims in Nederland lang niet zo radicaal en fundamentalistisch zijn als in menig 'moslimland'. De tolerantie jegens 'afvalligen' blijkt echter ook in de Turkse en Marokkaanse gemeenschap in Nederland in de praktijk erg gering te kunnen zijn. Yüksel Güllü behoort tot de

¹⁹⁷ Hiermee wordt bedoeld: wat je uit eigen beweging doet.

Turkse gemeenschap in Nederland en heeft zich bekeerd tot het christelijke geloof en zag zich genoodzaakt om onder te duiken. Dat komt dus ook in Nederland voor! Zij schrijft:

"Op een keer – het was drie maanden nadat ik tot geloof was gekomen – kwam ik thuis en zag in de woonkamer mijn vader en moeder, samen met de imam. De imam zat op de grond te bidden. Ik wist het toen gelijk: Ze weten het! Ik liep naar binnen en werd onmiddellijk geroepen.

Mijn moeder zei: 'Ben je naar de kerk geweest? Ben je christen geworden?' Ik antwoordde: Ja ik ben christen geworden. Op dat moment begon het schreeuwen: 'Dat kan niet en dat mag niet! Waar ben je mee bezig? Je kunt geen christen worden. Je bent als moslim geboren en je zult als moslim sterven.'

Mijn vader keek me aan en zei: 'Spreek de islamitische geloofsbelijdenis uit.' Ik antwoordde: Nee, dat kan ik niet. Ik wist: Als ik Jezus niet zelf had ervaren, als ik diep van binnen niet de overtuiging had gehad dat Hij het is, had ik alles gedaan om mijn vader gerust te stellen. Maar nu kon ik dat niet.

Ik weet nog dat toen ik bij de imam thuis werd geroepen om verantwoording af te leggen, men op een gegeven moment zo boos werd omdat ik geen afstand wilde doen van het christelijke geloof, dat ze me scheldend en slaand het huis uit joegen.

Op verschillende plaatsen in de stad werd ik bespuugd en uitgescholden. Toen we eens in het kerkgebouw waren, werden er stenen door de ramen gegooid. Ja, zo ging het een tijdje door.

*Mijn ouders werden onder druk gezet: Jullie moeten hier wat aan doen anders doen wij het. Toen besloot ik bij mensen van de kerk onder te duiken."*¹⁹⁸

Van doodsb bedreiging is hier nog geen sprake, maar er is wel intimidatie en geweld. Dit is in lijn met hetgeen in par. 8.5.1 al geconstateerd is: als je kind weigert te voldoen aan de verplichtingen zoals het gebed, is het geboden hem te slaan zodat hij gehoorzaamt. Als het kind bij het volwassen worden dan ook nog kiest voor een andere godsdienst (dan wel geen godsdienst) is dat al helemaal moeilijk te accepteren. Als ouders heb je dan gefaald en in het denken van de islam houdt dat in: onvoldoende straf gegeven voor het niet nakomen van de verplichtingen. Dat moet dan 'rechtgezet' worden en zo komt het tot toename van geweld.

Ten diepste komt dit voort uit de angst en onzekerheid waar elke moslim mee kampt, zie par. 8.4. Je bent nooit zeker of God jouw daden wel goed genoeg vindt. Dwaalt je kind af van de islam dan heb je het zeker niet goed gedaan en moet je (verplicht!) recht zetten waarin je bent tekortgeschoten. Dat is de druk waar moslims onder leven.

In het christelijke geloof blijkt dit toch anders te liggen. Als een kind zich afkeert van het christelijke geloof kan dat ook bij christenen het gevoel geven gefaald te hebben. Maar een christen weet tegelijk dat God hem er niet op af zal rekenen. En dat maakt dus weer een groot verschil tussen islam en christelijk geloof.

Prof. dr. Christine Schirmacher, Hoogleraar Godsdienstwetenschappen & Missiologie, heeft nader onderzoek gedaan naar de visie op godsdienstvrijheid in de islam.¹⁹⁹ Haar conclusie is dat de gedachte dat een openlijke geloofsafval van de islam door veruit de meeste moslims wereldwijd niet geaccepteerd wordt. Er is wel een breed draagvlak voor vrijheid van geweten,

¹⁹⁸ Aad Kamsteeg, "Tegen de verdrukking in", 2015 p. 36

¹⁹⁹ Christine Schirmacher, " 'Let there be no Compulsion in Religion' (Sura 2:256): Apostasy from Islam as Judged by Contemporary Islamic Theologians"

maar niet voor de vrijheid om als (ex-)moslim een andere godsdienst te praktiseren. Zij schrijft (p. 557,558):

"Most of the statements coming from the spectrum of the classic Islamic 'ulamā'²⁰⁰ fall within the range of Yusuf al-Qaradawi's reduced endorsement of religious freedom as an internal freedom of conscience.²⁰¹ Perhaps this comes with the limitation that not all advocates of this point of view speak out so emphatically for the administration of the death penalty as soon as the apostate speaks about his religious conversion. However, as Gudrun Krämer has appropriately noted: "The hard line [meaning the uncompromising endorsement of the death penalty] also still has numerous supporters,"²⁰² over against which there are a few advocates of complete religious freedom²⁰³ on the other side.

"Indeed, there are perceptible voices of those Muslim intellectuals who like Abdullah Saeed speak out for complete religious freedom and promote this notion at conferences and in their publications. The mere fact that this understanding of the compatibility of Islam and complete religious freedom is promoted does not mean that it appears to have been pushed through on a broad front. Apparently, the established scholarly world holds too firmly to the traditional position defined by the Sharia, and this position is defended with the entire authority of scholars and with reference to the authoritative source texts – with considerable consequences for the involved individuals."

Samenvattend blijkt uit de studie van Schirrmacher dat er weliswaar islamitische geleerden zijn die op conferenties en in hun publicaties volledige vrijheid van godsdienst propageren, maar dat deze gedachten binnen de islamitische gemeenschappen wereldwijd nog nauwelijks ingang hebben gevonden. Waar moslims te maken hebben met een seculiere staat is het algemene gevoel dat individuele moslims het recht in eigen hand mogen dan wel moeten nemen.

Schirrmacher schrijft (p. 58,559):

"Quite a few²⁰⁴ theologians have even expressly declared that it is the duty of every Muslim believer to kill an apostate if the government does not perform this duty.²⁰⁵ (...) Overall, there are still very few theologians who fundamentally challenge the position of the advocates of the death penalty."

8.5.4 Het gebed als voorbeeld van de verschillen

In de islam is het (slaafs) voldoen aan de voorgeschreven verplichtingen voorwaarde om bij God in de gunst te komen. In het christelijke geloof staat de liefde voorop. Om het concreet te maken: het gebed is zowel in de islam als in het christelijke geloof een wezenlijk element van de geloofspraktijk.

²⁰⁰ 'ulamā is de benaming in de islam voor de gezaghebbende geleerden. Ze worden gezien als de beschermers en vertolkers van de religieuze kennis, de islamitische leer en de wet.

²⁰¹ "Significant representatives of reform Islam, such as Rašid Riḍī, defended this middle position: Jomier J. *Le Commentaire Coranique du Manār. Tendances Modernes de L'Exégèse Coranique en Égypte*. Éditions G.-P. Maisonneuve & Cie: Paris, 1954, pp. 290-291."

²⁰² "Krämer. *Staat*, p. 155"

²⁰³ "See, for instance, the comprehensive justification for complete religious freedom by Shaikh Abdur Rahman. *Punishment of Apostasy in Islam*. Institute of Islamic Culture: Lahore, 1978². Shaikh Abdur Rahman, former Chief Justice of the Supreme Court of Pakistan first submitted this comprehensive rationale for complete freedom of religion in Islam, arguing primarily on the basis of the Quran and tradition, in 1977."

²⁰⁴ Voor de duidelijkheid: 'quite a few' betekent 'nogal veel', MV

²⁰⁵ "According to Forstner. "Menschenrecht", p. 116 on 'Abd al-Qādir 'Audā."

In de islam gaat het er in het gebed om dat je het gebed nauwkeurig op de voorgeschreven tijden op voorgeschreven wijze met de voorgeschreven handelingen in de voorgeschreven volgorde verricht met het uitspreken van de voorgeschreven Arabische teksten.²⁰⁶ En met name tekortkomingen in het gebed worden zwaar aangerekend:

*"Het eerste waarover de mensen ter verantwoording zullen worden geroepen op de Dag der Opstanding is het gebed. Als het compleet is, dan zal hij succes hebben. Maar als het niet correct is, zal hij verloren en gedoemd zijn."*²⁰⁷

In het christelijke geloof is er vrijheid in de wijze van bidden, in de woordkeuze, bidt je in de eigen taal en wordt in het gebed in het algemeen gesproken vanuit het hart tot God. In de Bijbel vinden we diverse voorbeelden van gebeden, waarbij het persoonlijke karakter ervan opvalt. Een voorbeeld is het gebed van Hanna in 1 Samuel 1, waarvan zij heeft verklaard: *"Ik ben een diepbedroefde vrouw; (...) ik heb mijn ziel uitgestort voor het aangezicht van de HEERE."* (1 Samuel 1:15)

Met name in de psalmen vinden we veel voorbeelden van gebeden: Daarin treffen we een grote diversiteit. Van een voorgeschreven tekst is geen sprake. De bidder gebruikt eigen woorden en spreekt vanuit zijn hart, vanuit hetgeen hem bezig houdt. Soms uit hij zijn vreugde, soms zijn vragen en zorgen. Bijvoorbeeld:

Psalm 9: *"Ik zal de HEERE loven met heel mijn hart, ik zal al Uw wonderen vertellen.*

3 In U zal ik mij verblijden en van vreugde opspringen, ik zal voor Uw Naam psalmen zingen, o Allerhoogste!"

Psalm 25: *"HEERE, maak mij Uw wegen bekend, leer mij Uw paden Leid mij in Uw waarheid en leer mij, want U bent de God van mijn heil; U verwacht ik de hele dag."*

Psalm 42: *"Zoals een hert schreeuwt naar de waterstromen, zo schreeuwt mijn ziel tot U, o God. Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God. Wanneer zal ik binnengaan om voor Gods aangezicht te verschijnen? (...) Mijn God, mijn ziel buigt zich neer in mij, daarom denk ik aan U (...) .Ik zeg tegen God: Mijn rots, waarom vergeet U mij? Waarom ga ik in het zwart gehuld, door de onderdrukking van de vijand?"*

Psalm 139: *"Ik zal U loven met heel mijn hart, in de tegenwoordigheid van de goden zal ik voor U psalmen zingen. Ik zal mij neerbuigen naar Uw heilig paleis en Uw Naam loven, om Uw goedertierenheid en om Uw trouw, want om heel Uw Naam hebt U Uw belofte groot gemaakt."*

In het Nieuwe Testament (in Mattheus 6) vinden we het 'Onze Vader', het gebed dat Jezus zijn discipelen geleerd heeft. Dit gebed wordt in de meer traditionele kerken wel als 'vast gebed' in de kerkdiensten uitgesproken, maar vervangt in de regel niet het zogenaamde 'vrije gebed' dat gebruik maakt van een eigen bewoording. Er zijn ook geen aanwijzingen dat Jezus het 'Onze Vader' als voorgeschreven gebedstekst bedoeld heeft. Zelf heeft Hij ook gebeden gekend met een persoonlijke bewoording, zie bijvoorbeeld het zogeheten Hogepriesterlijke Gebed in Johannes 17, het gebed dat hij vlak voor zijn gevangenneming uitsprak²⁰⁸ en zijn roep aan het

²⁰⁶ Zie bijvoorbeeld "Mijn Gebed – de tweede zuil van de islam", te downloaden van <http://bekeerlingen.com/downloads/2013/09/04/gebedsboekje/> (geraadpleegd 21 juli 2017)

²⁰⁷ <https://al-yaqeen.com/va/verplichte-gebeden-doen-en-vrijwillige-niet>, geraadpleegd 27 februari 2017

²⁰⁸ Mattheus 26:39,42; Marcus 14:36; Lucas 22:42,44.

kruis 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?'²⁰⁹ Ook Jezus gebeden blijken persoonlijk te zijn; ook Hij bidt vanuit zijn hart en (wanneer van toepassing) vanuit zijn nood.

8.6 DE POSITIE VAN VROUWEN

8.6.1 Het Oude Testament

In de Bijbel, inclusief het oude testament, zijn er regels die er op wijzen dat een vrouw niet zomaar het bezit is van haar man:

*"Wanneer u ten strijde trekt tegen uw vijanden, en de HEERE, uw God, geeft hen in uw hand, zodat u hen als gevangenen wegvoert, en u ziet onder de gevangenen een vrouw die mooi van gestalte is, en u vat liefde voor haar op en u neemt haar voor uzelf tot vrouw, dan moet u haar uw huis binnenbrengen. Zij moet vervolgens haar hoofd kaalscheren, haar nagels knippen en de kleren van haar gevangenschap uittrekken. Zij moet in uw huis gaan wonen en een maand lang haar vader en haar moeder bewenen. Daarna mag u bij haar komen en haar man zijn, en zij zal u tot vrouw zijn. En als zij u niet meer genegen is, moet het zó zijn dat u haar laat gaan waarheen zij wil. U mag haar in geen geval voor geld verkopen of haar als slavin behandelen, want u hebt haar al vernederd."*²¹⁰

en:

*"Wanneer een man een vrouw neemt, bij haar komt, en vervolgens een afkeer van haar krijgt, en als hij haar dan allerlei dingen ten laste legt, haar een slechte naam bezorgt, en zegt: Deze vrouw heb ik tot vrouw genomen, maar toen ik tot haar naderde, ontdekte ik dat ze geen maagd meer was, dan moeten de vader van dit meisje en haar moeder het bewijs van de maagdelijkheid van het meisje meenemen en naar de oudsten van de stad brengen, naar de poort. De vader van het meisje moet dan tegen de oudsten zeggen: Ik heb mijn dochter aan deze man tot vrouw gegeven, maar hij heeft een afkeer van haar gekregen. En zie, hij heeft haar allerlei dingen ten laste gelegd door te zeggen: Ik heb ontdekt dat uw dochter geen maagd meer was. Maar dit is het bewijs van de maagdelijkheid van mijn dochter. Vervolgens moeten zij het kleed voor de oudsten van de stad uitspreiden. Dan moeten de oudsten van die stad die man meenemen en hem straffen."*²¹¹

Hieruit blijkt, dat ook in het Oude Testament de vrouw niet als bezit van de man gezien mag worden.

Nu kent ook de Bijbel, in het Oude Testament, steniging als straf op overspel. Toch is er ook hier een verschil met de islam. In de Bijbel lees je bijvoorbeeld:

"Wanneer ergens een man aangetroffen wordt terwijl hij met een vrouw slaapt die met een andere man getrouwd is, dan moeten zij beiden sterven, de man die met de vrouw geslapen heeft, en de vrouw. Zo moet u het kwaad uit Israël wegdoen. Wanneer een meisje nog maagd is, maar wel in ondertrouw met een man, en een andere man treft haar binnen de stad aan en slaapt met haar, dan moet u hen beiden naar buiten brengen, naar de poort van die stad, en moet u hen met stenen stenigen totdat zij sterven; het meisje vanwege het feit dat zij binnen

²⁰⁹ Mattheus 27:46; Marcus 15:35

²¹⁰ Deuteronomium 21:10-14 (Herziene Statenvertaling)

²¹¹ Deuteronomium 22: 13-18 (Herziene Statenvertaling)

de stad niet om hulp geroepen heeft, en de man vanwege het feit dat hij de vrouw van zijn naaste vernederd heeft. Zo moet u het kwaad uit uw midden wegdoen. Maar als de man het ondertrouwde meisje in het open veld aantreft, en de man haar vastgrijpt en met haar slaapt, dan moet alleen de man die met haar geslapen heeft, sterven. Het meisje mag u niets doen, want het meisje heeft geen zonde begaan die de dood verdient. Deze zaak komt immers overeen met het geval dat een man zijn naaste aanvalt en deze om het leven brengt. Hij trof haar namelijk aan in het open veld, en het ondertrouwde meisje riep, maar er was niemand die haar verloorste.²¹²

Hierbij valt op, dat van belang is of de vrouw instemde met het overspel, namelijk als ze niet om hulp riep, of dat aangenomen moet worden dat ze er niet mee instemde, namelijk als ze wel om hulp riep of als niet is vast te stellen of ze om hulp geroepen heeft doordat de man haar in het open veld gegrepen heeft. Hiertegenover staat in de islam, dat de vrouw altijd schuldig is bij overspel en in sommige landen vaak nog steeds ervoor gestenigd wordt, terwijl de man in de praktijk vaak vrijuit gaat.²¹³

Nu kom je in het Oude Testament ook situaties tegen waarin de vrouw achtergesteld wordt bij de man. Is het immers niet zo dat ook in de Bijbel de man heerschappij voert over de vrouw? Dat is aan de ene kant wel juist, maar aan de andere kant staat dat God het zo vanaf het begin niet bedoeld heeft. Bij Jezus Christus zien we het herstel van wat God wél in gedachte had. Prof. Oosterhoff heeft daarover het volgende geschreven:

"Dat is de bedoeling van Genesis 3:16, dat de vrouw, die op een gelijkwaardige plaats naast de man geschapen is, verlaagd wordt tot zijn slavin, over wie hij heerschappij voert en die hij tyranniseert. (...) Maar men mag dit gevolg van de zonde geen ordinantie van God noemen. (...) Alles mag en moet gedaan worden aan de verheffing van de vrouw om haar een gelijkwaardige positie te geven naast de man. Als iemand gewerkt heeft aan de verheffing van de vrouw, dan is dat Jezus geweest."²¹⁴

8.6.2 Het Nieuwe Testament

In beschikkingen wordt soms op grond van teksten uit het nieuwe testament gesteld dat de vrouw in het christendom net zo goed een ondergeschikte positie heeft als in de islam. Er staat immers dat de vrouw haar man moet gehoorzamen? Als een asielzoeker dan stelt dat de gelijkwaardigheid van de vrouw in het christelijke geloof voor hem een bekeringsmotief is, wordt dat niet geloofwaardig geacht. Dat is echter niet terecht. Uit de betreffende nieuwtestamentische teksten blijkt namelijk niet dat de vrouw volgens het christelijke geloof een

²¹² Deuteronomium 22:22-27 (Herziene Statenvertaling)

²¹³ In principe zou de man ook gestenigd moeten worden, maar in de praktijk wordt vaak alleen de vrouw verantwoordelijk gehouden voor overspel: *"Islamic law (Sharia) requires that adulterers be put to death, since it was the example set by Muhammad. In practice, the women are executed far more often, since they are presumed to bear the burden of sexual responsibility (in Islam's male-dominated society) and are, perhaps, more likely to confess their discretion. Rape victims are sometimes convicted if they speak out. Reporting a rape means a confession of adultery under Sharia law if four male witnesses cannot be found to confirm the victim's claim."* (citaat van www.thereligionofpeace.com/Quran/001-adultery_punishment.htm, geraadpleegd 8 mei 2014)

²¹⁴ B.J. Oosterhoff, *"Hoe lezen wij Genesis 2 en 3?"*, Kampen: Kok, 1972, blz. 182; zie ook J.H. Velema, *"Veelvuldig vragen naar de weg"*, deel 2, Kampen: Kok, 1987, blz. 148,149. Zie voor de betekenis van het Oude Testament voor en het gebruik ervan in het christelijke geloof ook: C. Vriezen, *"Hoofdlijn der theologie van het Oude Testament"*, H. IV (blz. 96vv.); J. van Genderen en W.H. Velema, *"Beknopte Gereformeerde Dogmatiek"*, blz. 72-78

ondergeschikte positie heeft. Integendeel: op de oproep aan de vrouw om onderdanig te zijn aan haar man volgt namelijk stevast de oproep aan de man dat hij zijn vrouw moet liefhebben, zie bijvoorbeeld Efeze 5:25,28:

"Mannen, heb uw eigen vrouw lief, zoals ook Christus de gemeente liefgehad heeft en Zich voor haar heeft overgegeven, (...) Zo moeten de mannen hun eigen vrouwen liefhebben als hun eigen lichamen. Wie zijn eigen vrouw liefheeft, heeft zichzelf lief."

En 1 Petrus 3:7:

"Evenzo, mannen, (...) geef de vrouw (...) haar eer; u bent immers ook mede-erfgenamen van de genade van het eeuwige leven; opdat uw gebeden niet verhinderd worden."

De man mag zijn vrouw geheel niet als ondergeschikt behandelen. De man moet er van doordrongen zijn dat de vrouw voor God net zo belangrijk is als de man.

Het is belangrijk om te letten op de precieze strekking van de 'vrouwenteksten' zoals 1 Petrus 3:1- 6:

"Evenzo, vrouwen, wees uw eigen mannen onderdanig; opdat ook, als sommigen aan het Woord ongehoorzaam zijn, zij door de levenswandel van de vrouwen zonder woorden gewonnen mogen worden, doordat zij uw reine levenswandel in de vreze des Heeren waarnemen. Uw sieraad moet niet bestaan in iets uiterlijks: het vlechten van het haar, het dragen van gouden sieraden of het aantrekken van mooie kleren; maar uw sieraad moet zijn de verborgen mens van het hart, met het onvergankelijke sieraad van een zachtmoedige en stille geest, die kostbaar is voor God. Want zo tooiden zich voorheen ook de heilige vrouwen, die op God hoopten, en hun eigen mannen onderdanig waren; zoals Sara Abraham gehoorzaamde en hem heer noemde. U bent kinderen van haar geworden, als u goeddoet en niet bevreesd bent voor enig ding dat u angst zou kunnen aanjagen."

De kern van dit gedeelte is de waardigheid van de vrouw die niet in de uiterlijke dingen behoort te zitten maar in het innerlijke. Waar het om gaat is haar karakter. De vrouw wordt niet opgeroepen om zich als een willoos slachtoffer te laten kleineren maar juist om in haar houding boven de situatie te staan op een wijze die Christus waardig is. Praktisch houdt dat in: accepteer je positie zoals die in de cultuur gegeven is, maar laat daarbij in je houding ook zien dat je bij Christus hoort zoals Petrus ook in het vervolg van 1 Petrus 3 uiteenzet. Als de vrouw gevraagd wordt zich als ondergeschikt op te stellen, is dat naar het voorbeeld van Christus die zich ook als ondergeschikte heeft opgesteld tegenover de mensen die Hem veroordeelden. Dat is echter geen vrijbrief voor de man om zich superieur te voelen boven zijn vrouw en zich als zodanig te gedragen.

Tenslotte is tekenend voor het Nieuwe Testament is ook dat Jezus zelfs positief aandacht heeft voor overspelige vrouwen. Dat is te zien in zijn benadering van de Samaritaanse vrouw in Johannes 4:1-42, de vrouw die in Johannes 8:1-11 bij Jezus gebracht wordt en bij de vrouw die Jezus voeten zalfde in Lucas 7:36-50. Ook is opvallend dat in de Bijbel uitgerekend vrouwen getuigen zijn van Jezus' opstanding en hun getuigenis aan de mannen moesten doorgeven terwijl ook in de Joodse cultuur het getuigenis van vrouwen niet telde. In het christelijke geloof

dus juist wel. Met recht heeft Prof. Oosterhoff dan ook geschreven dat *"als iemand gewerkt heeft aan de verheffing van de vrouw, dan is dat Jezus geweest."*²¹⁵

8.6.3 Vergelijking met islam

In de islam komen we toch een ander uitgangspunt tegen. Hoewel ook daar de notie zeker wel bestaat dat de man zijn vrouw in haar waarde moet laten en met respect moet behandelen, is er wel degelijk een belangrijk verschil in de grondtoon. Op www.al-islam.org vinden we bijvoorbeeld het volgende:²¹⁶

"since men are endowed with special qualities by the order of creation, and because their power of logic is stronger than women's, they are regarded as the guardians of their families."
In de Koran staat namelijk *"Men are the maintainers of women, because Allah has made some of them to excel others... (4:34)."*

"Islam recommends physical punishment of one's wife only in two cases where his rights are violated:

Case 1: A man is Islamically and lawfully allowed to seek sexual satisfaction and pleasure from his wife and to derive all sorts of enjoyment from this relationship. His wife is lawfully duty-bound to yield to her husband's sexual desires. If a woman refuses to satisfy her husband, the husband should initially persuade her in an orderly manner. However, if a man feels that his wife is trying to be malicious to him, and if he cannot tolerate the situation, then by observing the prescribed stages can punish her.

Allah states in the Holy Qur'an:

"...And (as to) those on whose part you fear desertion admonish them. and leave them alone in the sleeping places and beat them; then if they obey you do not seek a way against them; surely Allah is High Great (4:34)."
(...)."

Case 2: A woman can go out of the house only after obtaining her husband's permission. Going out without permission is lawfully not allowed and committing it is a sin."

In de Bijbel vinden we hiertegenover een principiële gelijkwaardigheid tussen man en vrouw. Als voorbeeld wordt gewezen op 1 Korinthe 7: 3-6:

"Laat de man aan zijn vrouw de verschuldigde bereidwilligheid betonen en evenzo ook de vrouw aan haar man. De vrouw heeft niet de beschikking over haar eigen lichaam, maar de man. En evenzo heeft ook de man niet de beschikking over zijn eigen lichaam, maar de vrouw. Onttrek u niet aan elkaar, behalve dan met onderling goedvinden voor een bepaalde tijd, om u te wijden aan vasten en bidden. Kom daarna weer bij elkaar, opdat de satan u niet zal verzoeken omdat u zich niet kunt onthouden. Dit zeg ik echter als tegemoetkoming, niet als bevel."

²¹⁵ B.J. Oosterhoff, *"Hoe lezen wij Genesis 2 en 3?"*, Kampen: Kok, 1972, blz, 182;
zie ook J.H. Velema, *"Veelvuldig vragen naar de weg"*, deel 2, Kampen: Kok, 1987, blz. 148,149
Zie voor de betekenis van het Oude Testament voor en het gebruik ervan in het christelijke geloof ook:
C. Vriezen, *"Hoofdlijn der theologie van het Oude Testament"*, H. IV (blz. 96vv.);
J. van Genderen en W.H. Velema, *"Beknopte Gereformeerde Dogmatiek"*, blz. 72-78

²¹⁶ Ayatullah Ibrahim Amini, *'The disciplinary rights of a husband'*, in: Principles Of Marriage & Family Ethics gevonden op <https://www.al-islam.org/principles-marriage-family-ethics-ayatullah-ibrahim-amini/part-2-duties-men#disciplinary-rights-husband>, geraadpleegd 9 november 2016

Er is hierbij geheel geen sprake van dat de man eenzijdig zijn wil aan de vrouw mag opleggen en het lichaam van zijn vrouw voor zijn eigen bevrediging mag opeisen. Het uitgangspunt is dat man en vrouw bereid zijn elk hun lichaam aan de ander te geven. En van een lijfstraf in geval de vrouw daar niet toe bereid is, is al helemaal geen sprake.

8.7 GEWELD IN DE BIJBEL EN IN DE KORAN

In de ons bekende dossiers wordt nog al eens tegengeworpen dat in de Bijbel (i.e. het oude testament) net zo goed geweld voorkomt als in de islam. Daarmee wordt dan gesteld dat het geweld in de islam geen aannemelijk motief is voor een bekering tot het christelijke geloof. In een bepaalde zaak²¹⁷ verwijst de staatssecretaris naar twee webpagina's.²¹⁸ Het is wel opvallend dat de staatssecretaris enkel naar deze pagina's verwijst ten bewijze dat in het oude testament ook geweld voorkomt om dan te concluderen dat christelijke geloof en islam op dit punt 'dus' niet verschillen, zonder zich verder enige rekenschap te geven van de inhoud van deze artikelen. De tegenwerping gaat in de ons bekende dossiers nooit verder dan: "ook in het oude testament zien we een straffende en wrede God, betrokkene heeft daar geen kennis van genomen en dus overtuigt hij niet aangaande zijn gestelde bekering." Dit kan echter zonder nader onderzoek ten deze niet in alle redelijkheid zo gesteld worden. Daar komt nog bij dat het, los van wat we in het oude testament aan geweld aantreffen, voor het geloof van bekeerlingen in het algemeen bepalend is wat in het nieuwe testament als wezenlijk nieuw naar voren komt, namelijk dat Jezus de straf voor onze zonden gedragen heeft en dat wij dank zij Hem niet meer voor straf van God hoeven te vrezen als we in Hem geloven.²¹⁹

8.7.1 Oude testament

Als het gaat over geweld in het oude testament en over de vraag of dat hetzelfde is als in de islam is het van belang goed studie te maken van wat er zoal betoogd wordt. Eén van de verwijzingen van de staatssecretaris in voornoemde zaak betreft een fragment van een boek dat uitgebreid op de problematiek van geweld in het oude testament ingaat en waar onder meer te lezen staat:

"Bij het behandelen van ongemakkelijke teksten is het dan ook van groot belang zicht te krijgen op bepaalde culturele gegevens. Als je een tekst in zijn culturele context plaatst, blijken sommige problemen snel te zijn opgelost. In de wereld van toen, het Oude Nabije Oosten, speelden verdragen een grote rol; we hebben daarvan veel voorbeelden. Bij verdragen tussen een meerdere en een ondergeschikte was er sprake van een lijst met zegeningen en vervloeking die de ondergeschikte ten deel vielen naar gelang deze zich wel of niet aan het verdrag hield. Zo worden de lijsten in Deuteronomium 27 en 28 begrijpelijk (zie pagina 83). Behalve de culturele context, is ook het literaire verband waarin een vers of een gedeelte staat heel erg belangrijk. De tekst 'oog om oog, tand om tand' staat in de context

²¹⁷ IND zaaknummer Z1-9455747647, beschikking d.d. 30 juni 2016

²¹⁸ http://www.buizen.nl/motief/files/lees-fragment/952-ongemakkelijke-teksten-van-het-oude-testament/Ongemakkelijke%20teksten%20OT_LF.pdf en

<http://www.cip.nl/god/september-2015/51839-Is-de-God-uit-het-Oude-Testament-dezelfde-als-de-God-van-IS>

²¹⁹ Zie het eerder genoemde artikel <http://www.cip.nl/god/september-2015/51839-Is-de-God-uit-het-Oude-Testament-dezelfde-als-de-God-van-IS> waarin wordt gewezen op angst als wortel van fundamentalisme en op het overwinnen van die angst als we naar Jezus kijken.

van de rechtspraak en niet in de context van 'wraakneming'. Aan de dood van Uzza gaat een geschiedenis vooraf van onachtzame omgang met de ark. Voor iedereen die de Bijbel leest, geldt de oude regel: ruk geen tekst uit zijn verband!"²²⁰

Zonder in dit verband er al te diep op in te gaan, komt uit deze perikoop in elk geval naar voren dat het oude testament geen (eer)wraak propageert, wat in islamitische landen juist wel vaak aan de orde is.

Overigens kan de vraag opkomen of je de Koran dan ook niet in zijn culturele context moet lezen, maar dat is nu juist wat in de islam zelf niet gebeurt (uitzonderingen daargelaten). Dat heeft er mee te maken dat men in de islam de Koran ziet als weergave van (statische) 'eeuwige waarheden' die rechtstreeks uit de hemel ontvangen zijn, terwijl in het christelijke geloof de Bijbel gezien wordt (en de Bijbel zichzelf ook presenteert) als uitdrukking van wat God in de historische en culturele context heeft gedaan en gesproken en hetgeen mensen in de persoonlijke ontmoeting met God hebben meegemaakt en ervaren. In de Bijbel speelt historiciteit, en daarmee de historische context, een wezenlijke rol.²²¹ De Koran sluit dat juist uit. Daarom kun je (en moet je) bij de Bijbel rekening houden met de historische en culturele context en is dat bij Koran principieel onjuist.²²²

In het kader van de beoordeling van de geloofwaardigheid van een bekering in het kader van asielaanvragen voert het te ver om er dieper op in te gaan. Het is namelijk behoorlijk stevige theologische kost die weinig van doen heeft met motieven voor bekering. Zoals gezegd is voor de motivatie van een bekering tot het christelijke geloof, of beter: tot Christus (!), van groter belang wat we in het nieuwe testament aantreffen (zie ook wat reeds besproken is in par. 3.3. onder 'Bijbelkennis').

8.7.2 Nieuwe testament

Als het gaat om geweld in het nieuwe testament in vergelijking met de Koran wijzen wij er op dat in het nieuwe testament geen mens wordt opgeroepen tot het gebruik van geweld. Als het gaat om de houding ten opzichte van ongelovigen wijzen wij bij wijze van voorbeeld op de volgende gelijkenis:

"Een andere gelijkenis hield Hij hun voor. Hij zei: Het Koninkrijk der hemelen is gelijk aan iemand die goed zaad zaaide in zijn akker. Maar toen de mensen sliepen, kwam zijn vijand en zaaide onkruid tussen de tarwe, en ging weg. Toen het gewas opkwam en vrucht voortbracht, kwam ook het onkruid tevoorschijn. De slaven van de heer des huizes gingen naar hem toe en zeiden: Heer, hebt u niet goed zaad in uw akker gezaaid? Waar komt dan dit onkruid vandaan? Hij zei tegen hen: Een vijandig mens heeft dat gedaan. De slaven zeiden tegen hem: Wilt u dan dat wij erheen gaan en het verzamelen? Maar hij zei: Nee, opdat u bij het verzamelen van het onkruid niet misschien tegelijk ook de tarwe zelf uittrekt. Laat ze allebei samen tot de oogst opgroeien, en in de oogsttijd zal ik tegen de maaiers zeggen: Verzamel eerst het onkruid en bind het in bossen om het te verbranden, maar breng de tarwe bijeen in mijn schuur." (Mattheüs 13:24-30)

²²⁰ http://www.buijten.nl/motief/files/lees-fragment/952-ongemakkelijke-teksten-van-het-oude-testament/Ongemakkelijke%20teksten%20OT_LF.pdf.

²²¹ Zie bv J. van Genderen en W.H. Velema, "Beknopte gereformeerde dogmatiek", p. 64,76-78,99-101

²²² J. Verkuyl, "Met moslims in gesprek over het evangelie", p. 33-39

In deze gelijkenis is het tarwe geloof en het onkruid ongeloof. De boodschap van de gelijkenis is dat het ongeloof of de ongelovigen niet met geweld uitgeroeid moeten worden. De schifting vindt pas plaats aan het eind van de geschiedenis op de dag van het Laatste Oordeel.

In Efeze 6:12 schrijft Paulus:

"(...) wij hebben de strijd niet tegen vlees en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers van de duisternis van dit tijdperk, tegen de geestelijke machten van het kwaad in de hemelse gewesten."

Paulus vervolgt dan met de oproep te strijden met 'de wapenrusting van God', ook wel de 'geestelijke wapenrusting' genoemd, bestaande uit waarheid, gerechtigheid, bereidheid van het Evangelie van de vrede, geloof, de zaligheid en Gods Woord. Van fysiek geweld is dus ook hier geen sprake, het gaat om overtuigingskracht.

Het nieuwe testament roept niet op om te vergelden maar om, integendeel, je vijanden lief te hebben:

Mattheüs 5:38-44: *"U hebt gehoord dat er gezegd is: Oog voor oog en tand voor tand. Ik zeg u echter dat u geen weerstand moet bieden aan de boze; maar wie u op de rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe; en als iemand u voor het gerecht wil dagen en uw onderkleding nemen, geef hem dan ook het bovenkleed; en wie u zal dwingen één mijl te gaan, ga er twee met hem. (...) U hebt gehoord dat er gezegd is: U moet uw naaste liefhebben en uw vijand moet u haten. Maar ik zeg u: Heb uw vijanden lief; zegen hen die u vervloeken; doe goed aan hen die u haten; en bid voor hen die u beledigen en u vervolgen."*

Romeinen 12:14-21: *"Zegen wie u vervolgen. Zegen hen en vervloek hen niet. (...) Vergeld niemand kwaad met kwaad. Wees bedacht op wat goed is voor alle mensen. Leef, zo mogelijk, voor zover het van u afhangt, in vrede met alle mensen. Wreek uzelf niet, geliefden, maar laat ruimte voor de toorn, want er staat geschreven: Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden, zegt de Heere. Als dan uw vijand honger heeft, geef hem te eten, als hij dorst heeft, geef hem te drinken, want door dat te doen, zult u vurige kolen op zijn hoofd hopen. Word niet overwonnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede."*

8.7.3 Koran

In de Koran vinden we geen vergelijkbare teksten, wel de volgende:

Soera 2:190,191: *"En strijdt voor de zaak van Allah tegen degenen, die tegen u strijden, maar overschrijdt de grens niet. Voorzeker, Allah heeft de overtreders niet lief. En doodt hen, waar gij hen ook ontmoet en drijft hen uit, vanwaar zij u hebben uitgedreven; want vervolging is erger dan doden."*

Soera 8:12: *"Toen uw Heer aan de engelen openbaarde: 'Ik ben met u; versterkt de gelovigen. Ik boezem ontzag in de harten der ongelovigen. Slaat daarom hun hoofd af en slaat alle toppen van hun vingers af.' "*

Soera 9:5: *"Wanneer de heilige maanden voorbij zijn, doodt dan de afgodendienaren waar gij hen ook vindt en grijpt hen en belegert hen en loert op hen uit elke hinderlaag."*

Soera 9:123. *"O, gij die gelooft, bestrijdt de ongelovigen die in uw nabijheid zijn en laat hen hardheid in u vinden en weet, dat Allah met de godvruchtigen is."*

Hieruit spreekt vergelding en de oproep tot het doden van niet-moslims, wat een duidelijke tegenstelling is met het nieuwe testament.

8.8 JEZUS IN ISLAM EN IN CHRISTELIJK GELOOF

In par. 8.1 is al geschreven over het wezenlijke verschil tussen Bijbel en Koran. Daarin kwam ook de visie op Jezus ter sprake. Het een houdt namelijk verband met het ander:

*"Het contrast tussen de twee religies op dit punt wordt krachtig samengevat door Jens Christenen als hij schrijft: 'De islam zegt: boek afkomstig van God = openbaring afkomstig van God. Het christendom zegt: Christus afkomstig van God = openbaring van God'. De islam sluit de mogelijkheid uit dat God zichzelf door een incarnatie zou openbaren. Voor moslims kan Jezus daarom, hoe verheven Hij ook mag zijn, onmogelijk meer zijn dan een persoon van 'onovertroffen grootheid'."*²²³

De kern van het verschil is dus, dat God zich volgens de islam uitsluitend bekend maakt door een boek (i.e. de Koran), terwijl God zich volgens het christelijke geloof primair bekend maakt in de directe omgang met mensen, waarvan de ultieme directe omgang gestalte heeft gekregen in de komst van zijn Zoon Jezus Christus naar deze wereld. Jezus zegt namelijk:

"Ik en de Vader zijn Eén." (Johannes 10:30) en "Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien." (Johannes 14:9) en in Hebrreeën 1:1-3 lezen we: "Nadat God voorheen vele malen en op vele wijzen tot de vaders gesproken had door de profeten, heeft Hij in deze laatste dagen tot ons gesproken door de Zoon, (...) Hij, Die de afstraling van Gods heerlijkheid is en de afdruk van Zijn zelfstandigheid." Dat het daarbij niet alleen maar gaat om hetgeen Jezus gesproken heeft, maar ook om alles wat Hij gedaan heeft, blijkt uit Johannes 20: 30,31: "Jezus nu heeft in aanwezigheid van Zijn discipelen nog wel veel andere tekenen gedaan, die niet beschreven zijn in dit boek, maar deze zijn beschreven, opdat u gelooft dat Jezus de Christus is, de Zoon van God, en opdat u, door te geloven, het leven zult hebben in Zijn Naam."

In heel het spreken en handelen van Jezus wordt zichtbaar wie de Vader is, wie God is. In al het spreken en handelen van Jezus is daarbij voortdurend dialoog en interactie met de mensen om Hem heen. Jezus gaat voortdurend in op hun vragen, twijfel, ongeloof en noden, zoals God ook al keer op keer deed in het oude Testament.

Prof. Verkuil schrijft daar ook over:

"God heeft geen enkele profeet of apostel behandeld als secretaris of als dicteerapparaat, als grammofoonplaat of als tape-recorder of als 'transmitter' van woorden. God heeft persoonlijk contact gemaakt met de profeten en apostelen, van hart tot hart, van geest tot geest. Hij heeft in hun hart en ziel ingewerkt. Midden in hun strijd, hun verdriet, hun angst, hun zorg, hun nood en vertwijfeling zocht Hij communicatie met hen. Dan 'begon het in hen te branden als een vuur' (Jer. 20:8-9). Ze voelden zich onweerstaanbaar gedrongen tot spreken, tot getuigen, tot proclameren, tot schrijven. Wat ze zeiden en schreven, was geen dictaat, maar het was geheel door hun ziel heengegaan. Het was hun woord, gesproken in hun tijd, in hun omstandigheden, in hun stijl, met hun wisselende voorstellingswereld, temidden van hun volk en hun situatie. Het was van a tot z mensenwoord. Het was het woord van Amos, Jeremia,

---

²²³ Collin Chapman, "Kruis & halve maan", p. 226

Mattheüs, Paulus. Maar tevens was wat ze zeiden en schreven woord namens God, omdat de Geest van God, die Zijn communicator is, hen tot spreken en schrijven bezielde. De openbaring van God draagt daarom overal in de Bijbel een persoonlijk karakter, een relationeel karakter, d.w.z. ze is ontstaan uit de levende relatie met een mens van vlees en bloed in zijn historische situatie. (...)

Zo is de Bijbel ontstaan door de relatie van Gods Geest met de menselijke geest. En de bedoeling van de Bijbel is, dat wij door het getuigenis van profeten en apostelen zelf in contact komen met Jezus en een relatie met Hem krijgen door de Heilige Geest. Het christelijk geloof is daarom niet boek-centrisch, maar christocentrisch. Alles in de Bijbel is geschreven opdat de lezers mogen geloven in Jezus, van wie dit boek getuigt in talloze variaties. (vgl. Joh. 20:30-31)

Het is bijzonder nodig aan moslims uit te leggen wat het christelijk geloof verstaat onder openbaring en onder de inspiratie van de Heilige Schrift. 'Revelation' – zo schrijft Kenneth Cragg treffend – 'is the offer of relationship', d.w.z. het aanbod van relatie van persoon tot persoon. Uit relatie van persoon tot persoon ontstond de Bijbel. En de Bijbel werd geschreven opdat de lezers niet slechts een boek lezen en reciteren, maar opdat ze door dat boek zelf relaties ontvangen met God, de Vader van Jezus Christus.²²⁴

---

²²⁴ J. Verkuyl, 'Met moslims in gesprek over het Evangelie', Kampen: Kok, 3^e druk 1995, blz. 41-44

9 OOSTERSE GODSDIENSTEN EN LEVENSBESCHOUWINGEN

9.1 CHINEES DENKEN EN CHRISTELIJK GELOOF

In dit hoofdstuk wordt een eerste oriënterende bespreking gegeven van achtergronden van Chinees denken.²²⁵ Het voornemen is om dit hoofdstuk in volgende versies van dit document verder uit te werken.

De grondlagen van het Chinese denken zijn gevormd door de klassieke religies en filosofieën van Taoïsme, Confucianisme en Boeddhisme. In deze denkstromen zijn vier geestelijke, kosmologische en ethische concepten te onderscheiden:

- ▶ *Tian* (天), Heaven, the source of moral meaning, the utmost god and the universe itself;
- ▶ *qi* (气), the breath or substance of the universe;
- ▶ *jingzu* (敬祖), the veneration of ancestors;
- ▶ *bao ying* (报应), moral reciprocity

en twee traditionele concepten van lot en betekenis:

- ▶ *ming yun* (命运), the personal destiny or burgeoning;
- ▶ *yuan fen* (缘分), "fateful coincidence", good and bad chances and potential relationships.

In het taoïsme "the universe is seen as being in a constant process of re-creating itself, as everything that exists is a mere aspect of qi, which, 'condensed, becomes life; diluted, it is indefinite potential'."²²⁶

Het confucianisme "focuses on the practical order that is given by a this-worldly awareness of the Tian (Heaven, or the impersonal God of the Universe in European terminology) and a proper respect of the gods (*shen*) through ritual and sacrifice, with particular emphasis on the importance of the family and social harmony, rather than on an otherworldly soteriology. (...) Confucianism revolves around the pursuit of the unity of the self and Heaven (Tian), and the relationship of humankind to the Heaven. The principle of Heaven (Tian li or Tao), is the order of the creation and divine authority, monistic in its structure. Individuals can realise their humanity and become one with Heaven through the contemplation of this order."

Het boeddhisme "denies a creator deity and posits that mundane deities such as Mahabrahma are misperceived to be a creator. Instead, the foundations of Buddhist tradition and practice are the Three Jewels: the Buddha, the Dharma (the teachings), and the Sangha (the community). "Taking refuge" in the triple gem has traditionally been a declaration and commitment to being on the Buddhist path, and in general distinguishes a Buddhist from a non-Buddhist. Development along the Buddhist path is generally accomplished by practicing

²²⁵ Ontleend aan https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_China#Main_religions; tenzij anders aangegeven. Verder zij verwezen naar:

Ninian Smart, *The World's Religions*, 2nd ed. Cambridge University Press, 1998, pp. 106-133

R. Pearce Beaver et al., *A Lion Handbook: The World's Religions*, 2nd ed., Oxford: Lion Publishing, 1994, pp. 245-254

²²⁶ <https://en.wikipedia.org/wiki/Taoism#Cosmology>

*some or all of the Ten Meritorious Deeds; however, the threefold practice of generosity, virtue, and meditation (including samatha and vipassanā) is often given special emphasis. Other practices include the study of scriptures; cultivation of higher wisdom and discernment; renouncing conventional living and becoming a monastic; devotional practices; ceremonies; the Mahayana practices of bodhicitta, invocation of buddhas and bodhisattvas, and the Vajrayana practices of Generation stage and Completion stage."*²²⁷

De gedachte aan een schepper-God is vreemd aan het Chinese denken. Er is wel iets wel iets als het 'goddelijke', maar in tegenstelling tot zowel het jodendom, christendom en islam, is er geen scherp onderscheid tussen het goddelijke en de materiële wereld maar meer het idee van een vloeiende overgang.

9.2 HINDOEÏSME EN CHRISTELIJK GELOOF

9.2.1 Kastenstelsel en discriminatie

Een Nepalese christen²²⁸ noemde als motief voor zijn bekering onder meer dat het kastenstelsel in het Hindoeïsme discriminerend is. Dit werd met beroep op de website van Stichting Hindoe Dharma Nederland ongeloofwaardig geacht. Op die website staat namelijk het volgende te lezen:

*"Het kastenstelsel wordt vaak gezien en gehanteerd als de Indiase versie van het feodale stelsel. Hierin is de samenleving ingedeeld in vier hiërarchische klassen, die elk verschillende rechten hebben. Dit systeem van onderdrukking en discriminatie gaat in tegen de gelijkheid die het hindoeïsme verkondigt."*²²⁹

Met deze tegenwerping gaat de staatssecretaris er echter aan voorbij dat dit weliswaar een opvatting is over de aard van het Hindoeïsme maar dat dit nog niets zegt over de praktijk van het Hindoeïsme in Nepal en in India. Op dezelfde website staat ook te het volgende te lezen:

*"Hoewel in India het kastenstelsel wettelijk is afgeschaft, wordt de maatschappij in delen van India nog steeds onderverdeeld in vier lagen. Hierbij hebben de laagste maar weinig rechten en is er zelfs sprake van paria's of dalits, kastelozen. Die laatste groep wordt vaak uitgesloten van de samenleving. (...) In de praktijk zijn er nog steeds veel hindoes die beweren dat zij in een bepaalde kaste zijn geboren en daarom tot die kaste behoren."*²³⁰

Blijkbaar propageert Stichting Hindoe Dharma Nederland een andere interpretatie van het hindoeïsme dan de onder veel andere hindoes gangbare interpretatie. Welke interpretatie de juiste is, is in het kader van een asielaanvraag niet relevant en het valt o.i. ook buiten de bevoegdheid van de staatssecretaris om daar een oordeel over te geven. Relevant is de versie van het hindoeïsme waar een asielzoeker mee is grootgebracht en dat is vaak niet de versie van Stichting Hindoe Dharma Nederland. Dit wordt ook bevestigd door het Algemeen Ambtsbericht Nepal van 5 maart 2012, p. 7:

²²⁷ <https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism>

²²⁸ IND zaaknr. Z1-1008397164, beschikking d.d. 28 augustus 2016

²²⁹ <http://www.hindoedharma.nl/hindoeïsme/inleiding/kastenstelsel/>, geraadpleegd 31-8-2016

²³⁰ <http://www.hindoedharma.nl/hindoeïsme/inleiding/kastenstelsel/>, geraadpleegd 31-8-2016

"Bevolkingsgroepen die behoren tot de twee hoogste kasten: brahmanen en chhetris, bekleden veelal de belangrijkste posities in de overheid, de handel, de veiligheidsdiensten en het onderwijs. Ten slotte kent het hindoeïsme zogenoemde kastelozen of onaanraakbaren, de harijans of dalits. Dalits staan buiten de kastengemeenschap en worden met name in de rurale gebieden gediscrimineerd. (...) Kaste en etniciteit waren juridische categorieën in het Burgerlijk Wetboek (Muluki Ain) uit 1854. In de wetgeving werden privileges verleend aan hoge hindoekasten, en werden inheemse groepen en kastelozen gediscrimineerd. Sinds de wijziging van het Burgerlijk Wetboek in 1963 is deze discriminatoire wetgeving afgeschaft. Echter, de sociale structuur die door deze wetgeving was ontstaan speelt nog steeds een belangrijke rol in de Nepalese samenleving."

Volledigheidshalve zij aangevuld dat het hindoeïsme dan mogelijk volgens de officiële leer geen discriminatie kent, maar dat het Hindoeïsme met de onderliggende religieuze opvattingen ten aanzien van reïncarnatie en de opvatting dat je vorige leven bepaalt in welke kaste je terugkeert op aarde wel degelijk voeding geeft aan nog steeds voorkomende discriminatie. Ook volgens www.indiaweb.nl vindt het kastenstelsel weliswaar niet zijn oorsprong in het Hindoeïsme maar wordt het wel door het Hindoeïsme omarmd en in stand gehouden:

*"De mensen werden eerst in vier kasten ingedeeld, daarbij stond uiteraard vast dat de blanke Indo-Europeanen tot de hoogste kaste behoorden. Zij benoemden zichzelf tot priesters van het Hindoeïsme. Met behulp van deze functie hadden ze niet alleen veel macht over de lokale bevolking, ook konden ze invloed uitoefenen op de heilige geschriften. In de loop van de tijd zorgden ze ervoor dat de noodzaak van het kastenstelsel in steeds meer heilige geschriften werd onderbouwd, zo konden ze hun eigen machtspositie behouden. Het kastenstelsel werd steeds meer een hoofdonderdeel van het Hindoeïsme."*²³¹

Dit wordt ook door Stichting Hindoe Dharma Nederland erkend:

*"Het kastenstelsel wordt vaak gezien en gehanteerd als de Indiase versie van het feodale stelsel. Hierin is de samenleving ingedeeld in vier hiërarchische klassen, die elk verschillende rechten hebben. Dit systeem van onderdrukking en discriminatie gaat in tegen de gelijkheid die het hindoeïsme verkondigd. Hoewel in India het kastenstelsel wettelijk is afgeschaft, wordt de maatschappij in delen van India nog steeds onderverdeeld in vier lagen. Hierbij hebben de laagste maar weinig rechten en is er zelfs sprake van paria's of dalits, kastelozen. Die laatste groep wordt vaak uitgesloten van de samenleving. (...) In de praktijk zijn er nog steeds veel hindoes die beweren dat zij in een bepaalde kaste zijn geboren en daarom tot die kaste behoren. In de geschriften en de geschiedenis van het hindoeïsme zijn er echter vele voorbeelden te vinden die het tegendeel bewijzen. De Shrimad Bhagavatam [Śrīmad Bhāgavatam] beschrijft dat de varna van een persoon gebaseerd is op zijn karakter. Stel dat een persoon zich braahmana noemt en de kenmerken van een vaishya heeft, dan is hij een vaishya."*²³²

Blijkbaar propageert Stichting Hindoe Dharma Nederland een andere interpretatie van het hindoeïsme dan de onder veel andere hindoes gangbare interpretatie. Welke interpretatie de juiste is, is in het kader van een asielaanvraag niet relevant en is ook niet ter beoordeling van de staatssecretaris. Relevant is de versie van het hindoeïsme waar betrokkene mee is grootgebracht

²³¹ <http://www.indiaweb.nl/religie/kastenstelsel>, geraadpleegd 6-9-2016

²³² <http://www.hindoeedharma.nl/hindoeisme/inleiding/kastenstelsel/>, geraadpleegd 31-8-2016

en dat is niet de versie van Stichting Hindoe Dharma Nederland, zoals ook uit de aangehaalde passage uit het Ambtsbericht blijkt:

"Ten slotte kent het hindoeïsme zogenoemde kastelozen of onaanraakbaren, de harijans of dalits. Dalits staan buiten de kastengemeenschap en worden met name in de rurale gebieden gediscrimineerd."

In geval de staatssecretaris wil gaan tegenwerpen dat een vreemdeling uit (bijvoorbeeld) Nepal nochtans hindoe kan blijven volgens de interpretatie van Stichting Hindoe Dharma Nederland zij voorts overwogen dat het niet aan de staatssecretaris is om te bepalen welk geloof betrokkene wil volgen maar dat dat in de vrijheid van betrokkene zelf ligt om dat wel of niet te doen. Voorts zij overwogen dat het maar de vraag is of betrokkene daartoe de ruimte gegund zal zijn in Nepal. In de voornoemde zaak heeft de vreemdeling in elk geval verklaard dat hij geen ruimte ontving voor zijn vragen over het hindoeïsme en dat het z.i. uitgesloten is om verandering te brengen t.a.v. de discriminatie van lagere kasten en kastelozen in Nepal, hetgeen door de staatssecretaris niet is betwist. Kastelozen worden in elk geval niet gestimuleerd om zich op te werken tot een kaste zoals Stichting Hindoe Dharma Nederland lijkt te willen stimuleren. Het lijkt er dus op dat de vreemdeling de versie van het hindoeïsme zoals Stichting Hindoe Dharma Nederland dat voorstaat ook niet vrij in Nepal zal kunnen belijden en uitdragen. Het behandelen van kastelozen als gelijken aan hogere kasten is in Nepal nog altijd 'not done' zoals ook uit de aangehaalde passage uit het Ambtsbericht blijkt.

10 DE SITUATIE IN HET LAND VAN HERKOMST

Bij een bekering speelt de maatschappelijke, culturele en kerkelijke context mee, zowel in het motief om christen te worden als in de (on)mogelijkheden om je christen-zijn vorm te geven en te verdiepen. Het is van belang, dat de IND het relaas omtrent de gestelde bekering beoordeeld vanuit de situatie in het land van herkomst en niet vanuit de in Nederland gangbare situatie.²³³

10.1 BEPERKTE MOGELIJKHEDEN OM KENNIS TE NEMEN VAN HET CHRISTELIJKE GELOOF

In de praktijk kan er al langere tijd onderhuidse onvrede aanwezig zijn over de islam. Komt men dan op een dag in aanraking met de boodschap van Christus, dan kan de interesse snel gewekt zijn. Iemand kan er zo door geraakt zijn, dat hij zich vanaf dat moment als christen ziet. In sommige landen is dat echter zo gevaarlijk, dat mensen hun nieuwe overtuiging verborgen houden. Ook is het vaak heel moeilijk om aan een Bijbel of christelijke lectuur te komen, omdat het zeer gevaarlijk is om christelijke lectuur te verspreiden of ook maar in bezit te hebben. Vooral in Afghanistan en Somalië speelt dat heel sterk. In die landen speelt soms ook mee, dat iemand analfabeet is en dus niet in staat is om (al dan niet in het geheim) lectuur te lezen of informatie op internet te zoeken. Bovendien bestaat er in die landen nauwelijks gelegenheid om christelijke bijeenkomsten te bezoeken waar je meer over het geloof kan horen.²³⁴ Iemand kan daardoor al jarenlang heimelijk christen zijn in zo'n land, zonder veel kennis over het christelijk geloof te bezitten. Het is echter prematuur om op grond van gebrekkige kennis te beslissen dat een gestelde bekering ongeloofwaardig is.²³⁵ Wel mag verwacht worden, dat iemand na aankomst in Nederland op zoek gaat naar mogelijkheden om aan een Bijbel te komen en christenen te ontmoeten. Hoe snel dat gaat, hangt overigens mede af van de mate van openheid bij christenen hier te lande (zie volgende hoofdstuk).

10.2 BEPERKTE MOGELIJKHEDEN VOOR KERKBEZOEK

10.2.1 Onderscheid tussen 'oude' en 'jonge' kerken

In het ene land kan het 'makkelijker' zijn om aan een Bijbel te komen, christelijke samenkomsten te bezoeken en gedoopt te worden dan in het andere land. Toch gelden in veel landen met beperkte godsdienstvrijheid grote beperkingen. Men kan bijvoorbeeld wel veilig samenkomen in de aloude orthodoxe kerken, maar bekeerlingen uit de islam worden daar als regel niet toegelaten. In Iran, bijvoorbeeld, mogen de 'oude' kerken niet op de vrijdag (de algemene vrije dag) samenkomen en ze mogen geen diensten in het Farsi houden. In de praktijk houdt dat in,

²³³ Zie bv. uitspraak rechtbank Zwolle, AWB 11/26673, LJN: BW4235, 20 maart 2012, punt 2.9, en uitspraak rechtbank Utrecht inzake NL17.5632, d.d. 30 november 2017, r.o. 15,17,21: "De Rechtbank overweegt dat verweerder ook hier weer vanuit de eigen context redeneert en om die reden wat eiser zegt terzijde schuift, zonder dat hier objectieve informatie aan ten grondslag ligt."

²³⁴ Somalia Mission; Gupta (Introductie blz. 9 en H.4 blz. 35); Algemeen Ambtsbericht Afghanistan (juli 2012, blz. 51,52)

²³⁵ Zie bv UNHCR Guidelines on International Protection - Religion-based Refugee Claims, 28 april 2004, par. 30

dat ze niet toegankelijk mogen zijn voor de 'gewone' Farsi sprekende moslimburger. Een (ex-) moslim die toch interesse heeft in het christelijk geloof is dus vanzelf aangewezen op de illegale huiskerken.²³⁶ Toch wordt weleens betoogd dat er godsdienstvrijheid is omdat de 'oude' kerken wel geduld worden of omdat iedereen zij eigen godsdienst vrij mag belijden. Echter, formele godsdienstvrijheid gaat in islamitische landen wel vaak samen met een verbod op afval van de islam. Mensen die vanaf hun geboorte gerekend worden tot de christelijke bevolkingsgroep mogen hun geloof wel in redelijke vrijheid praktiseren, maar dat betekent niet dat iemand die van huis uit moslim is, de vrijheid heeft om christen te worden.²³⁷

10.2.2 Geregistreerde kerken in China

Onze stichting kent enkele recente zaken waarbij van een Chinese bekeerling wordt verwacht dat hij zich aansluit bij een van de geregistreerde kerken in China om aldaar zijn geloof te belijden. Onze stichting acht zulk een verwachting zeer bezwaarlijk aangezien in de geregistreerde kerken in China geen sprake is van vrijheid van godsdienst, zoals onder meer blijkt uit de volgende bronnen:

- Jaarrapport 2018 'Freedom of Religion' van de Congressional-Executive Commission on China:
*"Party and government officials emphasized several key policy principles in religious affairs during this past year: "Actively guiding religions to adapt to socialist society." As explained by Party and government sources, this means "guiding" religious groups to support Party leadership and the political system. The State Council Information Office stated in an April 2018 white paper that this principle also includes ensuring that religious believers are "subordinate to and serve the overall interests of the nation and the Chinese people.""*²³⁸
- Rapport 2017/2018 Amnesty International:
*"In June, the State Council passed the revised Regulations on Religious Affairs, to come into effect on 1 February 2018. It codified far-reaching state control over every aspect of religious practice, and extended power to authorities at all levels of the government to monitor, control and potentially punish religious practice.""*²³⁹
- China Aid Report 2018:
"In China, politics commands and leads religion, guiding Christianity and Christians to shift from 'Obey the Lord, follow the Lord' to 'Obey the Party, follow the Party'. Examples of this shift include: the Ten Commandments became 'the Nine Commandments' in Henan province due to Xi Jinping's opposition to the first commandment; the CCP's version of the 'Three Character Canon' appeared in Jiangxi province to proclaim and promote the new Regulations on Religious Affairs, and the portraits of Jesus or Mary at believers' homes were forcibly removed and replaced with Xi Jinping's portrait. Some

²³⁶ Zie o.a. Gupta (H.5 blz. 41); PCAI (blz. 8); zie ook Algemeen ambtsbericht Iran 2019

²³⁷ In de ambtsberichten wordt dit vaak ook wel benoemd, maar het blijkt niet altijd helder te zijn. Een mededeling als "mensen die een minderheidsreligie aanhangen mogen deze openlijk belijden" wordt dan ook toegepast op ex-moslims, ofschoon ook in het ambtsbericht vermeld staat dat afval van de islam verboden is en overeenkomstig de shari'a met de dood bestraft moet worden.

²³⁸ https://www.cecc.gov/sites/chinacommission.house.gov/files/documents/2018AR_Freedom%20of%20Religion.pdf

²³⁹ <https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/china/report-china/>

churches' worship service programs were forcibly revised in Anhui province, and at some churches in Henan province, the pictures of Xi Jinping and Mao Zedong were posted on the left and right side of the cross, and a flag of China was put next to them.
(...)

*Full control was exercised over the Three-Self Churches in the name of standardizing management, including religious activity sites, personnel, funding, and church activities. For example, evangelists were re-evaluated, and restrictions were placed on the number of evangelists and the method of evaluation, and even the content of sermons was monitored. Churches were asked to make a plan for developing new converts and surveillance cameras were installed all over churches."*²⁴⁰

- Christian Solidarity Worldwide, 11 oktober 2018:
*"State-sanctioned churches have been forced to 'sinicise' and demonstrate their loyalty to the Communist Party by singing pro-Communist songs during church services, removing crosses, and displaying the national flag."*²⁴¹
- Artikel *Trouw*, 31 augustus 2018: *"President Xi dwingt de Chinese kerk in de rode pas te lopen."*²⁴²
- Artikel *China Source*, 1 mei 2019 *"7 Reasons Why Sinicization Is Not Rhetoric This Time"*²⁴³
- Bericht *Daily Mail*, 24 december 2019: China wil ook de Bijbel en de Koran herschrijven om alle passages die het communistische regime niet welgevallig zijn te verwijderen of te herschrijven.²⁴⁴

Uit deze bronnen blijkt dat de Communistische Partij er alles aan gelegen is om een strenge controle uit te oefenen op alles wat religie is. Religie wordt alleen toegestaan wanneer deze zich houdt aan de kaders die door de Chinese overheid worden gesteld. Deze kaders grijpen diep in op de verschillende religieuze uitingen, niet alleen qua vorm maar ook qua inhoud: de communistische vlag komt in de plaats van het kruis, het Bijbelse gebod om naast God geen andere goden te vereren moet worden afgeschaft, afbeeldingen van de partijleider worden in de plaats gesteld van afbeeldingen van Maria, de moeder van Jezus, en Jezus Christus zelf en zelfs de Bijbel (en Koran) moeten worden herschreven en preken staan onder censuur van de Communistische Partij. De geregistreerde kerk dient de Communistische Partij te dienen boven God.

De verwachting die de IND in sommige beschikkingen uit, dat de vreemdeling zich aansluit bij een door de Chinese overheid geregistreerde kerk staat derhalve, naar het oordeel van onze stichting, op gespannen voet met de principes van de vrijheid van godsdienst. Het bevreemt onze stichting daarbij ook zeer dat de IND in voorkomende zaken tot een tegenovergestelde beoordeling komt van de vrijheid van godsdienst in de geregistreerde kerken dan de Minister

²⁴⁰ Rapport 2018, p79: <https://www.chinaaid.org/p/annual-persecution-reports.html>

²⁴¹ <http://www.csw.org.uk/2018/10/11/press/4109/article.htm>

²⁴² <https://www.trouw.nl/religie-en-filosofie/president-xi-dwingt-de-chinese-kerk-in-de-rode-pas-te-lopen~a4062257/>

²⁴³ https://www.chinasource.org/resource-library/chinasource-blog-posts/7-reasons-why-sinicization-is-not-rhetoric-this-time?utm_medium=feed&utm_source=feedpress.me&utm_campaign=Feed%3A+chinasource-blog;
zie ook RD d.d. 27 mei 2019: https://www.rd.nl/opinie/china-onderwerpt-christenen-systematisch-aan-verchinezing-1.1570940?utm_source=Nieuwsbrief%20RD.nl&utm_medium=Copernica%20nieuwsbrief%20RD.nl&utm_campaign=Nieuwsbrief%20RD.nl

²⁴⁴ <https://www.dailymail.co.uk/news/article-7824541/China-rewrite-Bible-Quran-reflect-socialist-values.html>

van Buitenlandse Zaken die wel erkend dat er in die kerken geen sprake is van vrijheid van godsdienst.²⁴⁵

10.3 BEDREIGINGEN VANUIT DIRECTE OMGEVING

Ook de sociale vervlechting met (naaste) familie en de moslim- en clangemeenschap speelt een rol in de mate waarin iemand kans ziet om zijn geloof te uiten en in zijn geloof te groeien. Greenlee constateert dan ook dat migratie een belangrijke factor kan zijn om echt het nieuwe geloof aan te hangen.²⁴⁶ Op het platteland zijn die sociale structuren overigens vaak steviger dan in de stad, maar dat onderscheid geldt niet overal. In een sterk nomadische cultuur als Somalië is de clan vaak zo prominent 'alom' aanwezig, dat het moeilijk is om aan de sociale controle van de groep te ontkomen, ongeacht of men op het 'platteland' woont of in de stad.²⁴⁷

In verband zij ook verwezen naar Christine Schirrmacher²⁴⁸, p. 558, 559:

*"In light of the discrepancy between the state (predominantly secular) penal code and that which is preached by traditional scholars with reference to the Quran and tradition as God's law (namely the duty to kill apostates), the apostate can also not be certain about the safety of his life where there is a lack of state legislation. This is due to the fact that apart from the diverse consequences according to civil law, the individual can either be attacked on the street or the judge can interpret "Sharia law according to the demands of public interest" and can punish the individual according to his own discretion."*²⁴⁹

"If an apostate has suffered at the hands of private individuals, this can entail no criminal prosecution or only slight prosecution in a number of countries (e.g., in Pakistan or Iran). Quite a few²⁵⁰ theologians have even expressly declared that it is the duty of every Muslim believer to kill an apostate if the government does not perform this duty."²⁵¹

10.4 RISICO'S

10.4.1 Algemeen

Soms wordt een Iraanse vreemdeling tegengeworpen dat niet geloofwaardig is dat mensen risico's nemen door iemand uit te nodigen voor een huiskerk of een Bijbel te overhandigen, dan

²⁴⁵ Kamerbrief Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 22 maart 2019: <https://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/stef-blok/documenten/kamerstukken/2019/03/22/beantwoording-kamervragen-over-het-bericht-dat-christenvervolging-in-china-verviervoudigd-is>

²⁴⁶ David Greenlee, "New Faith, Renewed Identity"

²⁴⁷ Zie bv. Somali Mission (section II.1)

²⁴⁸ Christine Schirrmacher, " 'Let there be no Compulsion in Religion' (Sura 2:256): Apostasy from Islam as Judged by Contemporary Islamic Theologians"

²⁴⁹ "This possibility is mentioned by Lukas Wick as a possibility for punishing "infringements against God's commandments . . . if they are not at all more precisely defined in the penal code." Lukas Wick. *Islam und Verfassungsstaat. Theologische Versöhnung mit der politischen Moderne?* Ergon: Würzburg, 2009, pp. 132- 33."

²⁵⁰ Voor de duidelijkheid: 'quite a few' betekend 'nogal veel', MV

²⁵¹ "According to Forstner. "Menschenrecht", p. 116 on 'Abd al-Qādir 'Audā."

wel in te gaan op een uitnodiging voor een huiskerk of een Bijbel te accepteren of zelf op zoek te gaan naar een Bijbel.²⁵²

In zijn algemeenheid veronderstelt de IND blijkbaar, dat mensen per definitie risicomijdend gedrag vertonen. Het oordeel van de IND volgend zouden ook de diverse daden van verzet tijdens de tweede wereldoorlog als ongeloofwaardig beoordeeld moeten worden. Het mag echter als algemeen bekend verondersteld worden, dat dit een onjuiste voorstelling van zaken is. Altijd weer blijken mensen bereid te zijn risico's te nemen voor een hoger doel dat zij nastreven, hetzij dat het de bevrijding van hun vaderland betreft, hetzij dat het hulp aan mensen in nood betreft (zoals de Joden in de Tweede Wereldoorlog), hetzij dat het het leven overeenkomstig hun geloofsovertuiging betreft.

Rechtbank Utrecht heeft inzake NL17.5632 (d.d. 30 november 2017) uitgesproken dat *"de aannahme dat iemand die een risico loopt op arrestatie en detentie nooit mee zal doen aan een demonstratie, er feitelijk op neer komt dat er onder repressieve regimes nooit door bekende tegenstanders van dat regiem gedemonstreerd zou kunnen worden. Dit is een feitelijk onjuiste aannahme van verweerder en kan dus geen standhouden."* (r.o. 9)

Volgens uitspraak [Rechtbank Rotterdam inzake NL17.1360](#) (d.d. 30 augustus 2017) is het niet zonder meer ongerijmd dat eiser risico nam door op het werk met een collega over het christelijke geloof te spreken. Eiser heeft er blijk van gegeven met de risico's rekening te hebben gehouden en de nodige voorzichtigheid in acht heeft genomen. Dat eiser er desondanks voor koos zijn bekering door te zetten, maakt zonder nadere motivering niet dat geconcludeerd kan worden dat eiser de gevolgen voor hemzelf en zijn familie van zijn bekering niet heeft meegewogen. (r.o. 3.2)

10.4.2 Iran

In het Algemeen Ambtsbericht Iran van maart 2019 wordt voorts het volgende gemeld:

"De Iraanse autoriteiten hebben niet de capaciteit om zich vol te richten op alles wat zij liever niet zien gebeuren in hun land. Zij willen geen evangeliserende activiteiten in het land, maar beseffen ook dat deze groep vredig is en geen geweld gebruikt. Het probleem van zich organiserende christenen in een huiskerk of geloofsbeoefening in de privésfeer heeft voor de Iraanse autoriteiten dan ook een lagere prioriteit dan het onderdrukken van politieke oppositie, zoals mensen die de straat opgaan en zich tegen de gevestigde orde uitspreken. Dit beeld wordt bevestigd door andere bronnen." (p. 26)

"Een vertrouwelijke bron vertelde dat hij op straat werd benaderd door een persoon die aan hem christelijke folders en Bijbelgedeeltes wilde uitdelen. Het is niet bekend tot welke stroming deze evangeliserende persoon behoort." (p. 29)

"Het bezit van een Perzischtalige bijbel is niet strafbaar en bijbels zijn te koop in boekhandels. Het verspreiden van bijbels of gedeeltes van de bijbel met als doel het christelijk geloof onder de aandacht te brengen, zal als evangeliseren worden aangemerkt en is daarmee strafbaar. Een bekeerling die in de aandacht staat van de autoriteiten loopt het risico dat bij een huiszoeking aangetroffen christelijk materiaal als bewijslast tegen hem of haar wordt gebruikt." (p. 32)

²⁵² Zie bijvoorbeeld IND zaaknummer Z1-9333234510 (voornemen d.d. 14 december 2016); Z1-9600332658 (voornemen d.d. 18 januari 2017); Z1-9069003638 (voornemen d.d. 23 februari 2017)

Zolang mensen niet in de negatieve belangstelling van de overheid staan is er dus slechts een beperkt risico om in de privésfeer een Bijbel aan te bieden of te ontvangen en om iemand uit te nodigen voor een huiskerk dan wel een uitnodiging aan te nemen.

Risico bij ontdekking

Bovenstaande kan de vraag oproepen of een bekeerling nog wel in aanmerking komt voor internationale bescherming. Het is in dit verband belangrijk op te merken dat het openlijk uitkomen voor de bekering wel degelijk een groot risico met zich meebrengt:

"Bekeerlingen in Iran van wie de bekering alleen in de directe omgeving bekend is en die verder geen publiekelijke uitlatingen doen over de bekering of anderen proberen te bekeren, zullen niet in de negatieve aandacht van de autoriteiten komen te staan. Bekeerlingen kunnen te maken krijgen met sociale consequenties, zoals verstoting door hun familie. De familieleden kunnen het contact verbreken omdat zij bang zijn dat zij in de negatieve belangstelling komen te staan van de autoriteiten in verband met hun bekeerde gezinslid. Bekeerlingen kunnen mogelijk problemen ondervinden op het werk." (p. 38)

Daarbij dient ook bedacht te worden dat bij de beoordeling van de asielaanvraag niet verwacht mag worden dat iemand zijn geloof verborgen houdt omwille van de risico's. (zie [bespreking uitspraak ECLI:EU:C:2012:518](#)) Relevant zijn daarom ook de volgende passages uit AA Iran 2019:

"Er zijn geen gevallen bekend dat een bekeerling enkel vanwege zijn bekering (dus zonder dat hij hier bekendheid aan geeft of uiting aan geeft door het bezoeken van een (huis)kerk(dienst) of te evangeliseren) strafrechtelijk vervolgd is. Dit beeld wordt bevestigd door een vertrouwelijke bron die stelt dat iemand die zich bekeert en dit vervolgens strikt persoonlijk houdt, daar geen problemen door zal ondervinden. Deze persoon zal echter wel ernstig beperkt worden in het uiting geven aan zijn geloof." (p. 27)

"Uit informatie van de ngo Article 18, die zich inzet voor vrijheid van godsdienst, blijkt dat kerkleiders of voorgangers doorgaans maximaal tien jaar gevangenisstraf krijgen opgelegd en kerkleden maximaal vijf jaar." (p. 28)

"In een ander geval werden twee leden van de Church of Iran, een pinksterbeweging, in eerste aanleg veroordeeld tot gevangenisstraffen wegens een aanval op de islam. In de uitspraak staat dat de claim van christenen dat Jezus Heer is en de bijbel hun laatste gezaghebbende bron is, gezien kan worden als een aanval op de islam. Eén van de aangeklaagden werd tevens veroordeeld tot tien jaar gevangenisstraf in verband met het opzetten van huiskerken." (p. 31)

Huiskerken

Een belangwekkend onderzoek dat een pleidooi voerde voor verbetering van het ambtsbericht Iran welke in 2012 gerealiseerd werd²⁵³ meldt over de door huiskerken genomen risico's het volgende:

"De feitelijke dreigingen en de ervaren gevaarstelling betekenen verdrukking. De gevormde huiskerken zijn voor deze christenen als een oase in de woestijn van hun leven. Hoe groter de verdrukking, hoe meer behoefte aan oases."

---

²⁵³ https://www.gave.nl/gave/download/juridisch-extern/pcai_vergelijking_ambtsberichten_2011_2012.pdf

Juist tijdens de verdrukking ziet men uit naar het goede nieuws. Gedurende b.v. de Tweede Wereldoorlog was dat het goede nieuws van de fysieke bevrijding. Binnen het bestek van dit rapport is dat het goede nieuws van het evangelie van Jezus Christus, in de hoop het in vrijheid te mogen ontvangen.

De behoefte aan meer oases zien we vertaald in de groei van de huiskerken. Geheime christelijke netwerken²⁵⁴ spreken van een toename, sommige zelfs van een explosieve groei. Het ambtsbericht van januari 2010²⁵⁵ omschrijft het als "zou zijn toegenomen" en verwijst over deze materie naar het International Religious Freedom Report 2008 – Iran, US State Department (19 september 2008)."²⁵⁶

Ook blijkens dit rapport maakt de hoop die mensen ontvangen door, in dit geval, het christelijke geloof de te nemen risico's voor de gelovigen aanvaardbaar. Zonder hoop zullen mensen eerder geneigd zijn risico's te mijden maar de hoop op een betere toekomst maakt strijdbaar en de risico's eerder aanvaardbaar.

Er wordt soms (maar meestal niet) tegengeworpen dat uitnodiging van een nieuweling voor een huiskerkbijeenkomst in Iran niet aannemelijk is omdat er blijkens thematisch ambtsbericht Iran van mei 2015 risico is van infiltratie. Echter, meer volledig meldt het ambtsbericht (p. 7):

"Huiskerken, waar de autoriteiten van het bestaan op de hoogte zijn, worden in de gaten gehouden door 24-uurs video surveillance. Soms worden infiltranten van de overheid ingezet."

Dit wekt niet de indruk dat het risico te maken te hebben met een infiltrant dermate groot is dat zonder nadere motivatie door het bestuursorgaan besloten kan worden dat huiskerken per definitie (ernstig) rekening zullen houden met de mogelijkheid van infiltratie. Allereerst is het risico er pas als de overheid al op de hoogte is van het bestaan van een huiskerk (en het ambtsbericht geeft geen aanknopingspunten voor een antwoord op de vraag hoeveel huiskerken bij de overheid in beeld zijn of raken) en dan nog worden slechts 'soms' en dus zeker niet altijd infiltranten ingezet. Verder is de risico-inschatting per definitie een subjectief gebeuren waar elk huiskerk op een eigen wijze mee om zal gaan. Daarbij zal het zonder meer zo zijn dat de ene huiskerk strikter om zal gaan met de veiligheidsissues en een andere huiskerk zal daar wat luchtiger mee om gaan, mede afhankelijk van de persoonlijkheid van de huiskerkleider en van de bezoekers. In het algemeen kan daarbij van een asielzoeker die verklaart op uitnodiging een huiskerk te zijn gaan bezoeken niet verwacht worden dat hij inzicht heeft in de motieven op grond waarvan besloten is dat hij of zij toegelaten kan worden.

Bijbel

Geregeld, maar zeker niet altijd, wordt ongeloofwaardig geacht dat een moslim in Iran een Bijbel aangeboden krijgt. In het thematisch ambtsbericht Iran van mei 2015 (p. 8) staat immers:

"Onder bekeringsactiviteiten wordt door de autoriteiten ook de distributie van Bijbels en christelijke literatuur verstaan. Aan de verspreiding van christelijke geschriften tilt de Iraanse overheid zwaar en overtreders worden actief vervolgd. Verdachten worden bedreigd met arrestatie en soms ook kort gedetineerd."

²⁵⁴ Bijvoorbeeld: Open Doors in Nederland, 222 Ministeries in Engeland en FCNN/Mobatnews Amerika.

²⁵⁵ Bron: ambtsbericht jan. 2010 pag 44 <http://www.minbuza.nl/dsresource?objectid=buzabeheer:186750&type=org>

²⁵⁶ Platform Christenasielzoekers Iran, "Huiskerken in de woestijn als verboden oases", 2011, p. 17,18.

Echter, de enige verwijzing bij deze passage is naar de Iraanse strafwet. Het ambtsbericht geeft dus geen enkel inzicht in de feitelijke gevaarstelling. Daarbij komt dat volgens ambtsbericht Iran van december 2013 (p. 22) het bezit van een bijbel op zichzelf geen strafbaar feit is, of reden aan te nemen dat iemand is bekeerd tot het christendom. In latere ambtsberichten wordt niet gemeld dat dit inmiddels gewijzigd zou zijn. Er is dan ook geen grond voor de aanname dat het discreet overhandigen van een Bijbel aan een (ex-)moslim op zichzelf al gevaarzettend is los van de vraag of betrokken al anderszins in de negatieve aandacht van de autoriteiten staan.

Negatieve uitingen over de islam

Soms wordt tegengeworpen dat het vanwege de risico's opmerkelijk is dat iemand negatieve gevoelens over de islam uit in het gesprek met iemand die hij nog niet zo lang kent. Dat 'nog niet zo lang kennen' kan dan slaan op een periode van enkele maanden waarin men geregeld contact heeft en de gesprekken steeds meer diepgang krijgen. Indien dat het geval is, hoeft het in de context van Iran geheel niet te bevreemden dat (vooral in contacten van jongeren) negatieve gevoelens over de islam gaandeweg aan de orde komen. Blijkens meerdere publicaties raken namelijk steeds meer Iraniërs vervreemd van de islam:

"Among other religious responsibilities, every Muslim must pray five times each day and fast from dawn to sunset during the sacred month of Ramadan. Morteza, who works for his father's meat importing company, says that he hardly carries out his religious duties anymore.

"Sometimes I perform some of the rituals in fear of my connection fading even further."

en

*"Sassan confesses that for many, participation in the Ashura ceremonies is not due to religious tendencies. 'It's rumored that these days Imam Hossein has garnered many alcoholic mourners too. If alcoholics mourn for Imam Hossein, it is not a sign of their attachment to the Imam, it's a sign that our people still haven't figured out their relationships with themselves!' "*²⁵⁷.

Hoewel het praktiseren van de voorgeschreven gebeden en het vasten van de Ramadan behoren tot de essentie van de islam, is er dus een toenemend aantal moslims in Iran dat daar weinig tot geen waarde meer aan hecht. Het is derhalve ook niet onaannemelijk dat (met name jongeren) in onderlinge contacten zich behoorlijk vrij kunnen voelen om kritisch over de islam te spreken.

10.4.3 Acceptatie van de risico's

Dat een bekering tot het christelijke geloof risico's met zich meebrengt staat buiten discussie. Ook is het een onloochenbaar feit dat er in die landen mensen zijn die dat risico nemen. Veel bekeerlingen hebben daarbij niet de intentie om naar het westen te vluchten en daar asiel aan te vragen op grond van hun bekering. Mensen blijven in de praktijk als regel in hun eigen land en proberen daar hun nieuwe geloof ondanks de risico's te praktiseren. Men is dus blijkbaar bereid die risico's voor lief te nemen. Onder de kop 'Algemeen' is dat al in algemene zin benoemd.

²⁵⁷ <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2012/12/dispatch-a-faith-of-their-ownislamand-iranian-youth.html> (geraadpleegd 17 augustus 2017)

Zie bijvoorbeeld ook:

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2012/08/dispatch-the-open-secrets-of-ramadan.html>;

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/11776241/Friday-prayers-in-the-Islamic-Republic-of-Iran-but-where-are-the-worshippers.html>;

<https://www.economist.com/news/special-report/21628596-ordinary-iranians-are-losing-interest-mosque-take-it-or-leave-it> (allen geraadpleegd 17 augustus 2017)

Onder de kop 'Iran' subparagraaf 'huiskerken' is daarbij nader aangegeven dat de hoop die mensen ontvangen door het christelijke geloof de te nemen risico's voor de gelovigen aanvaardbaar maakt. Zoals in par. 6.1 reeds aangehaald heeft David Greenlee de vraag gesteld en onderzocht waarom steeds meer moslims zulke risico's accepteren. Zijn conclusie is dat allerlei motieven in de sfeer van relaties, beleving en mystiek een rol kunnen spelen. De menselijke geest verwerkt dit allemaal en soms leidt dat tot een wezenlijke verandering in een mens. Hierbij is de menselijke geest niet autonoom. God werkt op diverse wijzen in op de menselijke geest.

Greenlee komt op basis van zijn literatuuronderzoek tot de volgende, samenvattende, conclusie:²⁵⁸

"How is God at work in drawing Muslims to faith in Jesus Christ through these diverse circumstances? Each person is unique; God's grace is creative. Those Muslims who now follow Jesus came to and live out their faith in many different ways. Prediction and prescription are to be avoided. However, three summary factors are independently referred to by several researchers (...). Muslims who have come to faith in Jesus Christ usually have:

- *Encountered the truth of God's Word;*
- *Received a touch of God's love through his people; and*
- *Seen a sign of God's power."*

Feitelijk komt het er op neer dat de reden waarom iemand de risico's van de bekering aanvaard geen andere zijn dan de motieven voor de bekering zelf i.e. in de waarde die het nieuwe geloof voor de bekeerling gekregen heeft. Daarbij mag wel duidelijk zijn dat de keuze voor het nieuwe geloof niet een zaak is van een verstandelijke afweging maar voor de bekeerling een existentiële levensverandering inhoudt die hem een nieuwe levensvisie en identiteit geeft en die nieuwe, tot dan toe ongekennde, horizonten voor hem opent.

---

²⁵⁸ David Greenlee, *New Faith, Renewed Identity*, blz. 2

11 DE SITUATIE NA AANKOMST IN NEDERLAND

Zoals in het voorgaande is aangegeven, kan iemand al langere tijd in het land van herkomst serieuze interesse in het christelijke geloof hebben gehad, zonder een reële mogelijkheid te hebben om meer over het christelijke geloof te weten te komen. Als hij na aankomst in Nederland zijn bekering tot het christelijke geloof als motief in zijn asielaanvraag inbrengt, dan valt het niet altijd mee om de bekering aannemelijk te maken.

11.1 GEEN AANSLUITING BIJ EEN KERK

Na aankomst in Nederland kan een nieuwe belemmering om te groeien in geloof gelegen zijn in de Nederlandse kerk. Kerken zijn lang niet altijd ingesteld op mensen die weinig of geen Nederlands spreken en die niet bekend zijn met de kerkelijke cultuur. Hierdoor kan het lang duren voordat een jonggelovige echt aansluiting vindt bij een kerk en kan gaan groeien in zijn geloof.²⁵⁹ Zoekers kunnen er ook op afknappen als ze zich niet gewaardeerd weten in de kerk, bijvoorbeeld vanwege een afwijkende levensstijl. Hogewey-Speelman beschrijft bijvoorbeeld hoe een ex-moslim in zowel Soedanese als Nederlandse kerken genegeerd werd tot hij eindelijk in een kerk kwam waar mensen wel contact met hem maakten en hem hielpen om te groeien in zijn nieuwe geloof.²⁶⁰ Daardoor kunnen mensen de voorkeur geven aan een kerk van eigen cultuur/taalgroep.²⁶¹ Afstand tot het azc waar iemand verblijft kan dan echter weer een belemmering vormen om (geregeld) de kerkdiensten en bijbelstudies bij ten wonen.

11.2 ANGST VOOR MEDEBEWONERS IN HET AZC

Ook als iemand niet zo snel zijn weg vindt naar een kerk, zou hij wel in staat kunnen zijn om zich na aankomst in Nederland nader in het christelijk geloof te verdiepen. Maar ook hier loop je al snel tegen belemmeringen op. Allereerst is het niet waarschijnlijk dat hij makkelijk een Bijbel of andere christelijke lectuur in zijn taal (of eventueel in het Engels) zal vinden. Als dat wel lukt, zal hij hier wellicht toch niet snel in gaan lezen, als hij op het azc een kamer of caravan met anderen (vaak moslims) moet delen.

11.3 BEKERING IN NEDERLAND

Verblijft iemand al wat langere tijd in Nederland, dan is de kans groter dat hij in aanraking komt met het Evangelie, vooral als hij op een azc woont waar de kerken actief zijn. Ook dan kan de belangstelling voor het christelijk geloof gewekt worden en kan iemand op een gegeven moment besluiten om Christus te volgen. In dat geval komt hij makkelijker in een omgeving waarin hij kan groeien in het geloof en na zekere tijd gedoopt worden.

---

²⁵⁹ zie ook par. 7.2.

²⁶⁰ Zie ook: Gé Hogewey-Speelman, "*Grensoverschrijding en bekering*", blz. 89,90,92

²⁶¹ zie ook Rien van der Toorn, "*Ex-moslims en discipelschap*"

12 OP WELK MOMENT BEKERING INBRENGEN IN DE ASIELPROCEDURE?

Bekering is meestal een proces dat enige tijd in beslag neemt. Bij een actieve vorm van bekering is er doorgaans eerst een periode dat iemand zoekend is. Deze periode kan geleidelijk overgaan in de fase van overtuiging, waarin iemand tot het besluit of tot het besef komt dat hij christen wil zijn. Als iemand 'ergens' in dat proces zit, kan de vraag opkomen, wanneer de bekering voldoende overtuigend is om deze in de asielaanvraag in te brengen.

In het geval van een passieve vorm van bekering is er wel sprake van een duidelijk moment dat iemand zich 'gegrepen' weet door Christus of door het christelijke geloof. Je kunt dat moment dan mogelijk vereenzelvigen met de bekering. In het algemeen zal iemand zich dan toch eerst nader moeten verdiepen en groeien in het christelijke geloof om voor zichzelf tot een definitieve keuze te komen en zijn bekering in een asielaanvraag aannemelijk te kunnen maken. Ook in dat geval doet zich dus de vraag voor, wanneer het moment is aangebroken dat de bekering voldoende overtuigend is om deze in de asielaanvraag in te brengen.

Wij pleiten er voor om het moment van de doop te nemen als ijkmoment voor een asielaanvraag. De doop is immers een duidelijk markeringspunt. Wij gaan er hierbij wel vanuit dat er aan de doop een periode van bijvoorbeeld zes maanden vooraf is gegaan waarin iemand zich verdiept heeft in het christelijke geloof en (doop)onderwijs heeft gevolgd. Is er geen verdiepings- en onderwijstraject aan de doop voorafgegaan, dan zou een asielaanvraag op grond van bekering niet eerder moeten plaatsvinden dan zes maanden na de doop, waarbij het verdiepings- en onderwijstraject direct volgend op de doop plaatsvindt.

Er zijn overigens wel situaties denkbaar dat een eerder moment aan de orde kan of zelfs moet zijn. Dat doet zich vooral voor als er reeds een asielaanvraag loopt in de bestuurlijke fase. Dat brengt dan wel het risico met zich mee dat iemand zijn bekering nog niet voldoende aannemelijk kan maken.

12.1 THEOLOGISCHE OVERWEGINGEN

In de theologie wordt onderscheidt gemaakt tussen wedergeboorte en bekering. Wedergeboorte is *"de innerlijke vernieuwing door Gods Geest, die als gave van Christus ons deel wordt."* Bekering is een vrucht van de wedergeboorte en een gestalte van het nieuwe leven: *"In de bekering gaat het om het opnieuw leven met God om mens Gods te zijn op aarde."*²⁶² De essentie hiervan is, dat er eerst sprake is van een innerlijke verandering die God geeft en dat die innerlijke verandering vervolgens tot uiting komt in de bekering als een daad van de wedergeboren mens die steeds meer met God gaat leven. Met een leven van bekering is steeds meer te merken dat iemand wedergeboren is. Daarbij mag groei verwacht worden, naar de mate dat iemands geloof gevoed wordt in de kerk, in het contact met medegelovigen en door toenemende bekendheid met de boodschap van de Bijbel.

---

²⁶² J. van Genderen en W.H. Velema, "Beknopte gereformeerde dogmatiek", blz. 534, 547, 548. (Met 'opnieuw leven met God' wordt er op bedoeld, dat de mens ooit met God leefde maar zich op een gegeven moment van God heeft afgekeerd, de zgn. zondeval.)

Die groei behelst als regel allereerst je gerichtheid op God, vervolgens de criteria waarmee je beslissingen neemt en keuzes maakt en tenslotte de manier waarop je naar de wereld kijkt.”²⁶³ In die zin kan gesteld worden dat een bekering een langdurig proces is dat uiteindelijk levenslang voortduurt. Dat neemt echter niet weg, dat er ergens in dat proces een ‘moment’ is, of een periode, waarin God iemands leven begint te veranderen en die persoon zich daarvan bewust wordt en er uiting aan gaat geven. Er kan echter niet verwacht worden, dat dat moment altijd haarfijn is aan te geven.

12.2 REDENEN OM BEKERING NIET (DIRECT) KENBAAR TE MAKEN

Als een geheim gelovige naar Nederland is gevlucht en een asielaanvraag indient, is het niet altijd vanzelfsprekend dat hij of zij zijn bekering meteen bij de asielaanvraag ter sprake brengt. Ook als iemand kort na aankomst in Nederland met het evangelie in aanraking komt en nog tijdens (de beroepsfase van) de eerste procedure christen wordt, zal hij dat lang niet altijd in de lopende procedure als aanvullend motief inbrengen.²⁶⁴

De IND stelt wel, dat een asielaanvraag geacht wordt vanaf het begin volledig en zonder voorbehoud te zijn.²⁶⁵ De asielzoeker dient alle feiten die op het moment van de asielaanvraag bekend zijn en de aanvraag kunnen ondersteunen ook daadwerkelijk zonder voorbehoud in te brengen. Vanuit de asielzoeker bezien is dit echter niet altijd realistisch. Het ware te wensen, dat de IND met deze overwegingen (die in het vervolg besproken worden) rekening houdt en ze respecteert. De tegenwerping dat de bekering geen novum is omdat die eerder ingebracht had kunnen en dus moeten worden, houdt mogelijk in veel zaken ook geen stand, gelet op de jurisprudentie (zie verder par. 13.3, o.a. Bahaddar-exceptie).

12.2.1 De bekering was geen vluchtreden

Iemand is om een andere reden dan zijn (nieuwe) geloof uit het land van herkomst gevlucht. Die andere reden is dan het asielmotief.²⁶⁶ Als dit asielmotief klaarblijkelijk niet slaagt, wil betrokkene mogelijk zijn bekering alsnog als asielmotief inbrengen. Wordt dan gevraagd naar de reden, waarom hij het niet eerder genoemd heeft, dan is het antwoord vaak, dat hij zijn geloof niet had willen misbruiken om op een makkelijke manier asielstatus te verkrijgen. Hier zit waarschijnlijk achter, dat iemand niet de naam wil krijgen dat hij bekeerd is omwille van een asielvergunning. Als je verwacht dat het eigenlijke vluchtmotief wel een asielvergunning zal opleveren, neem je dus niet het risico de schijn van een ‘gelegenhedsbekering’ tegen te krijgen.

Een andere situatie doet zich voor, als de interesse in het christelijke geloof en de daadwerkelijke bekering pas begonnen zijn na vertrek uit het land van herkomst. Ons zijn meerdere zaken bekend waarbij mensen gedurende verblijf in bijvoorbeeld Griekenland hulp kregen vanuit de kerken en toen voor het eerst kennismakten met het christelijke geloof.

²⁶³ Bernard Lonergan, “*The Dimensions of Conversion*”, in: Walter E. Conn (ed.), “*Conversion*”, pp. 15,20

²⁶⁴ We laten hier thans in het midden, in hoeverre nieuwe feiten of omstandigheid die in de bestuurlijke fase van de lopende asielprocedure nog niet aan de orde waren, in de beroepsfase daadwerkelijk als nova ingebracht kunnen worden.

²⁶⁵ Overigens is er geen beleid die dit voorschrijft. In de praktijk volgt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens de IND op dit punt ook niet en wordt een zaak altijd inhoudelijk beoordeeld, ook al oordeelden de IND en de Raad van State dat er van nova geen sprake zou zijn.

²⁶⁶ Zie bijvoorbeeld uitspraak rechtbank Rotterdam (AWB 12/36492), aangehaald in par. 13.3 van deze notitie.

Zeker als iemand pas na aankomst in Nederland christen wordt, zal hij die schijn willen voorkomen, zolang de procedure op grond van zijn eigenlijke vluchtrelaas nog loopt. Ook kan meespelen, dat iemand zich nog niet zo bewust is van het gevaar dat hij bij terugkeer zou lopen als bekeerling. Zolang een asielzoeker nog hoop heeft op een verblijfsvergunning, zal hij weinig stilstaan bij de mogelijkheid dat hij misschien toch een keer terug zal moeten keren. Pas als dat laatste scenario concreet in beeld begint te komen, kan iemand zich gaan realiseren, dat hij als bekeerling extra gevaar zal lopen.²⁶⁷

Ons zijn inmiddels enkele rechtbankuitspraken bekend volgens welke in een opvolgende aanvraag niet tegengeworpen kan worden dat de interesse in het christelijke geloof niet reeds in de eerste aanvraag ter sprake is gebracht, omdat bij een eerste aanvraag *"de structuur van het gehoor ook zodanig is opgezet dat een vreemdeling (...) weliswaar alles wat van belang is of kan zijn voor de beoordeling van het relaas dient te verklaren, maar ook, dat van een vreemdeling verwacht wordt dat men zich daarbij beperkt tot de (hoofd)reden van vertrek."*²⁶⁸ In een andere opvolgende aanvraag, waarbij de interesse in het christelijke geloof in Griekenland ontstond, blijkt de staatssecretaris niet meer tegen te werpen dat verzoeker zijn interesse in het christendom niet bij de eerste procedure kenbaar heeft gemaakt.²⁶⁹

12.2.2 Aanwezigheid van een (moslim)tolk²⁷⁰

Iemand kan zich onveilig voelen door de aanwezigheid van de tolk die (waarschijnlijk) zelf moslim is en die misschien wel informatie zou kunnen doorspelen waardoor familie in gevaar kan komen. Objectief bezien is er geen aanleiding voor deze vrees, omdat er (zo veel mogelijk) gewerkt wordt met beëdigde tolken. Het is echter niet realistisch om van een asielzoeker te verwachten dat hij een tolk volledig vertrouwd omdat die beëdigd is en omdat de IND ook duidelijke werkinstructies heeft waar tolken zich aan dienen te houden. De asielzoeker is immers naar alle waarschijnlijkheid afkomstig uit een land waar je constant op je hoede moet zijn en waar je niemand vertrouwen kan, inclusief de overheid. Het valt dan niet mee om te bedenken dat Nederland een heel ander land is, waar je de overheid wel kan vertrouwen.

Wij vernemen van vrijwilligers ook af en toe, dat een christenasielzoeker geïntimideerd wordt door de tolk. Aangezien dit in de taal van de asielzoeker gebeurt ontsnapt het makkelijk aan de aandacht van de gehoorambtenaar.²⁷¹ Een asielzoeker zal dat vanuit zijn culturele achtergrond echter zelden of nooit ter plekke, in bijzijn van de tolk, melden.²⁷² Verder wijzen we ook op de **berichtgeving** in maart 2013, dat de IND de samenwerking met enkele Oeigoerse

²⁶⁷ Zie bijvoorbeeld uitspraak rechtbank Haarlem (AWB 12/8864), aangehaald in par. 13.3 van dit rapport.

²⁶⁸ Uitspraak **Rb Den Bosch AWB 14/24975**, d.d. 25 maart 2015, r.o. 9

²⁶⁹ Zie uitspraak **Rb Den Bosch, AWB 14/26472**, d.d. 18 december 2014, r.o. 9

²⁷⁰ Dit onderwerp is ook aan de orde geweest op de IND-trainingsdag van 21 juni 2012 (mondeling verslag Gert-Jan Segers). Overigens wordt niet altijd gebruik gemaakt van een beëdigde tolk maar van de uitwijklijst. Voor Somali zijn er bijvoorbeeld geen beëdigde tolken beschikbaar.

²⁷¹ Het al dan niet voorkomen van intimidatie tijdens het nader gehoor is in de huidige praktijk niet na te gaan. In 2012 verscheen er echter wel een artikel in de pers van een beëdigd tolk die zich negatief uitlaat over bekeerlingen bij wie hij tolkendiensten verrichtte. (Noyan Sahami, **Volkskrant**, 4 juli 2012; de auteur is geregistreerd als beëdigd tolk onder Wbtv nummer 3160). Blijkbaar nemen niet alle beëdigde tolken het dus even nauw met de objectiviteit, neutraliteit en geheimhouding die zij conform de gedragscode tolken van de IND hebben te betrachten.

²⁷² Vertelt een asielzoeker achteraf tegen bijvoorbeeld de advocaat of een vrijwilliger met wie hij contact heeft, dat hij door de tolk geïntimideerd werd, dan is het wel belang om een klacht in te dienen. Daarnaast kan een melding gedaan worden bij Gave (juridisch@gave.nl).

tolken heeft beëindigd, omdat zij mogelijk vertrouwelijke informatie aan China hebben doorgespeeld.

We willen hiermee niet zeggen dat er, bijvoorbeeld, Iraanse tolken zijn die iets soortgelijks doen. Waar het hier echter om gaat is, dat een zekere angst bij een bekeerling alleszins begrijpelijk is en dat hij er daarom uit voorzorg voor kan kiezen om zijn bekering niet al te snel in de asielpprocedure in te brengen zolang een ander asielmotief in zijn ogen nog kansrijk is (zie ook voorgaande paragraaf).

Ook de UNHCR heeft in zijn guidelines opgemerkt, dat gehoorambtenaren bedacht moeten zijn op een mogelijke vijandige houding ('hostile biases') aan de kant van de tolk en een mogelijke vrees van de asielzoeker hiervoor.²⁷³

12.3 DOOP ALS IJKPUNT

Zoals in paragraaf 5.5 al werd aangegeven, beschouwen mensen met een moslimachtergrond de doop vaak als hét moment van de bekering. De doop is hét beslissende moment in de overgang van de islam naar het christelijke geloof.

12.3.1 Theologische overwegingen

Kort voor zijn hemelvaart geeft Jezus zijn discipelen nog heel kernachtig een opdracht mee:

"Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Ga dan heen, onderwijs al de volken, hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, hun lerend alles wat Ik u geboden heb, in acht te nemen. En zie, Ik ben met u al de dagen, tot de voleinding van de wereld." (Mattheüs 28:18-20)

In andere vertalingen wordt 'onderwijs al de volken' weergegeven als 'maak alle volkeren tot mijn leerlingen'²⁷⁴. De strekking is dan, dat de discipelen opgedragen wordt om iedereen (alle volkeren) tot een leerling/volgeling van Jezus te maken. De doop wordt in deze context genoemd: wie leerling/volgeling van Jezus wordt, die ontvangt de doop. Verder vindt de doop plaats 'in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest'. Dat wil zeggen: degene die gedoopt wordt, wordt verbonden met de drie-enige God.²⁷⁵ Zijn leven staat voortaan in dienst van God.

12.3.2 De doop als 'point of no return'

Als iemand gedoopt wordt, is in zijn hart zijn leven ongetwijfeld al eerder verbonden geraakt met God, maar in de doop wordt het volledig zichtbaar gemaakt. Zeker voor mensen met een moslimachtergrond is dat zeer wezenlijk, aangezien de islam zelf een godsdienst is van de uiterlijke daad (onderwerping) en niet van een innerlijke verbondenheid. Daarom is het, dat het voor de moslimomgeving nog weinig zegt als iemand in zijn hart voor Jezus kiest, maar dat het zonder meer ervaren wordt als geloofsafval (van de islam) als iemand zich laat dopen. (zie par.

²⁷³ "GUIDELINES ON INTERNATIONAL PROTECTION: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees" (Chapter III a, section 27f; <http://www.unhcr.org/40d8427a4.html>)

²⁷⁴ zo bijvoorbeeld de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) van 2004

²⁷⁵ J. van Genderen en W.H. Velema, "Beknopte gereformeerde dogmatiek", blz. 712 onderaan

5.5) De doop is als het ware de 'point of no return'. Wie gedoopt is, heeft zijn oude geloof (of ongelooft) definitief achter zich gelaten en heeft kenbaar gemaakt dat zijn leven vanaf nu volledig verbonden is met de God van de Bijbel.

12.3.3 De doop als ijkmoment voor de asielprocedure

Tegen de achtergrond van het voorgaande kan de doop beschouwd worden als een geschikt ijkpunt voor de asielprocedure. Dat betekent, dat het feit van de doop altijd geaccepteerd zou moeten worden als een novum voor een nieuwe asielaanvraag, ook al had iemand zijn bekeringsproces in principe al eerder in een procedure kunnen noemen.²⁷⁶ Wel is van belang, dat kerken heel verschillend om kunnen gaan met de doop van nieuwe toetreders. In veel kerken is er wel een bepaald voorbereidingstraject, waarin nadere uitleg wordt gegeven over de hoofdpunten van het christelijke geloof, de betekenis van de doop en over de toepassing van de doop in het dagelijkse leven. Ook wordt vaak wel een vervolgtraject aangeboden nadat iemand gedoopt is.²⁷⁷

Wij vinden ook ondersteuning voor dit standpunt in een [brief van de Directie Procesvertegenwoordiging IND dd 9 december 2013](#),²⁷⁸ welke handelt over hetgeen van verzoeker verwacht mag worden in geval van een passieve vorm van bekering. De staatssecretaris stelt in deze brief

"dat ook bij een passieve bekering (een bekering die iemand 'overkomt') mag worden verwacht dat een vreemdeling aannemelijk weet te verklaren over het doorgemaakte proces", "dat er na die aanleiding een afweging (of daadwerkelijke keuze) plaatsvindt" en dat hij "aannemelijk maakt hoe hij, na de aanleiding voor de bekering (...) verdere invulling heeft gegeven aan zijn proces van bekering." (blz. 2,3)

Op grond van dit standpunt van de staatssecretaris kan, in geval van een passieve vorm van bekering, niet in redelijkheid verwacht worden dat iemand kort na het moment van de (eerste of aanvankelijke) bekering deze bekering reeds aan een lopende (of nieuwe) asielaanvraag ten grondslag legt. Immers: de staatssecretaris verwacht dat iemand in geval van een passieve vorm van bekering aannemelijk maakt hoe hij, na de aanleiding voor de bekering, verdere invulling heeft gegeven aan zijn proces van bekering. Hieruit volgt, dat de bekering pas na enige tijd aannemelijk gemaakt kan worden.

Na hoeveel tijd wordt uit de brief niet duidelijk, maar een periode van minimaal een half jaar lijkt ons redelijk. Dit is ook de periode die vaak minimaal noodzakelijk wordt geacht ter voorbereiding op de doop, zie onze brochure '[In goede aarde](#)', blz. 8,9,15,16²⁷⁹

12.3.4 Doopakte niet vereist

Hoewel wij er dus voor pleiten om de doop als regel als ijkpunt te nemen, dient toch benadrukt te worden dat de doop of het overleggen van een doopakte niet onvoorwaardelijk vereist is om

²⁷⁶ Zie jurisprudentie in par. 13.3, m.n. uitspraak rechtbank Amsterdam (AWB 10/33080), bevestigd door ABRvS (201010489/1/V2)

²⁷⁷ zie bv Ganpat Berrevoets, "Avondmaal, Doop en andere zichtbare tekenen van heil in de Zendingsgemeenten", blz. 40-42

²⁷⁸ [Brief](#) in de zaak rechtbank Haarlem AWB 13/9417 (IND zaaknummer Z-2384018215), in reactie op de in deze zaak ingebrachte verklaring dr. Joke van Saane, "Bekering", draft notitie dd 31 oktober 2013

²⁷⁹ Deze brochure is bekend bij de IND en kan op de website van Gave [gedownload](#) worden.

een bekering aannemelijk te maken.²⁸⁰ Wie bijvoorbeeld in een huiskerk in Iran of Afghanistan gedoopt is, zal als regel geen doopakte ontvangen hebben. Ook kan iemand al wel in een dooptraject zitten, maar laat de doop zelf nog enkele maanden op zich wachten conform de regels van de betreffende kerk. Ook kan het zijn dat iemand zich heeft aangesloten bij een (kerk)genootschap waar de doop niet gepraktiseerd wordt, zoals het Leger des Heils.

12.3.5 Twee keer gedoopt?

Soms komt het voor dat een bekeerling zich voor een tweede keer laat dopen. Hij is aanvankelijk in het land van herkomst gedoopt of kort na aankomst in Nederland, maar de IND hecht daar geen waarde aan, bijvoorbeeld omdat de betreffende kerk er om bekend staat dat zij mensen al snel dopen zonder wezenlijk voorbereidingstraject. Bij een 'herdoop' kan de IND dan extra achterdochtig worden: het lijkt er wel echt op, dat iemand zich (opnieuw) laat dopen enkel en alleen voor de asielpcedure.

In de praktijk ligt de zaak echter meestal genuanceerder. Een enkele keer zou mee kunnen spelen dat iemand de behoefte voelt aan een doop die voor de IND wel geloofwaardig zou zijn. Er kunnen echter ook heel andere motieven een rol spelen en de IND moet daar dan ook naar vragen. Een motief dat in de praktijk nogal vaak voorkomt is namelijk, dat de eerste doop plaatsvond door besprenkelen of begieten. Als iemand echter daarna (bijvoorbeeld na aankomst in Nederland of na overplaatsing na een ander azc) in een gemeente thuis raakt waar de doop plaatsvindt door onderdompeling, dan kan iemand het verlangen krijgen om ook gedoopt te worden door onderdompeling, omdat dat naar zijn gevoel completer of echter is. Ook kan het zijn, dat de nieuwe gemeente zelf verlangt dat iemand gedoopt wordt door onderdompeling, omdat zij er van overtuigd zijn dat dat de enige geldige wijze van dopen is.²⁸¹ Er is in dat geval geen enkele grond voor de veronderstelling dat iemand zich om reden van zijn asielaanvraag opnieuw heeft laten dopen. De achtergrond is slechts gelegen in verschillen van opvatting over de wijze waarop gedoopt kan of moet worden. Een IND-medewerker mag dit bevreemdend vinden, maar hij is niet bevoegd hierin te oordelen.

---

²⁸⁰ Zie bijvoorbeeld uitspraak rechtbank Almelo, 2 april 2010 (AWB 10/9288 BEPTDN/AR1 AM AN2)

²⁸¹ Bijvoorbeeld de Bethelgemeente in Drachten, zie www.bethel.nl/dopen_en_lidmaatschap.html

13 MOGELIJKHEDEN VOOR EEN HASA

13.1 BEKERING WERD BIJ EERDERE AANVRAAG ONGELOOFWAARDIG GEACHT

De IND onderkent dat een bekering vaak een proces is dat niet noodzakelijk een duidelijk begin- of eindpunt heeft:

"Een bekering heeft niet altijd een duidelijk beginpunt. Een bekering heeft vaak ook geen duidelijk eindpunt, het kan een doorgaande verandering zijn die steeds meer tot verdieping kan komen. Niet in alle gevallen is er direct sprake van een diepgewortelde innerlijke overtuiging, maar kan sprake zijn van geloofsgroei." (WI par. 3.2)

Op grond hiervan is het mogelijk dat een bekering die bij een eerdere asielaanvraag ongeloofwaardig werd geacht bij een latere aanvraag alsnog aannemelijk gemaakt kan worden. Vraag voor de IND is dan wat er nieuw is aan de bekering, waardoor er nu wel sprake is van een oprechte bekering. Er zijn allerlei vragen bij te stellen, maar de bekeerling zal zelf nieuw gebleken feite of omstandigheden aan moeten voeren.

De WI (par. 7) stelt dat verklaringen van de vreemdeling of verklaringen van kerkelijke personen en/of instanties als nieuwe elementen en bevindingen kunnen worden aangemerkt, indien uit die verklaringen ook daadwerkelijk nieuwe elementen en bevindingen blijken ten opzichte van de laatste aanvraag. Uitgangspunt daarbij is kennelijk dat de bekering van de nieuwe aanvraag in principe dient te verschillen van de vorige aanvraag. De vreemdeling kan zijn bekering geloofwaardig maken met overtuigende verklaringen aangaande zijn motieven voor en het proces van bekering dat zich heeft voorgedaan na de vorige afwijzing. Indien de vreemdeling voort borduurt op een eerder ongeloofwaardig geachte bekering, rust er een zwaardere bewijslast op de vreemdeling om zijn bekering geloofwaardig te maken. Dat zal met name het geval kunnen zijn, indien ten tijde van de eerdere aanvraag de vreemdeling weliswaar geloofwaardig had verklaard over een oprechte interesse in een andere geloofsovertuiging, maar zich op dat moment nog onvoldoende had verdiept in het geloof, of dat nog geen sprake was van een voltooid bekeringsproces. In die gevallen dient onderzocht te worden hoe de vreemdeling zich verder heeft ontwikkeld na de afwijzing van de vorige asielaanvraag. Onze stichting meent dat de aanwijzingen in de WI ten deze te beperkt zijn en onvoldoende gedragen worden door inzicht in bekeringsprocessen.

13.1.1 Voortgaande bekering

De WI neemt terecht als een van de uitgangspunten dat ten tijde van de eerdere aanvraag sprake kan zijn geweest van te weinig verdieping of van enkel interesse in het nieuwe geloof welke nog niet geleid heeft tot een voltooid bekeringsproces, waarbij het relaas van de nieuwe aanvraag een voortzetting kan inhouden van de in de vorige aanvraag reeds wel geloofwaardig geachte verklaringen. Onze stichting meent wel dat deze mogelijkheid ten onrechte meer gepresenteerd wordt als een uitzondering op de regel dat bij een nieuwe aanvraag gewijzigde motieven voor en proces van bekering verwacht mogen worden dan als een mogelijke situatie ernaast. Immers, het is zeer reëel dat de vreemdeling bij een vorige asielaanvraag nog niet heeft

weten te overtuigen omdat zijn geloofsontwikkeling nog te pril was. Een nieuwe asielaanvraag met voortgezet relaas dat voortbouwt op het relaas van de eerdere asielaanvraag is dan een zeer reële mogelijkheid.

13.1.2 Veranderde bekering

Primair uitgangspunt van de WI is, dat de vreemdeling in de nieuwe aanvraag kan aanvoeren dat de motieven voor en proces van bekering sinds de eerdere aanvraag zijn gewijzigd. Is dat het geval, dan komt bij onze stichting wel de vraag op hoe dat concreet beoordeeld gaat worden. Daarbij kunnen twee situaties nader onderscheiden worden die echter niet in de WI benoemd worden, met als risico dat de betreffende onderscheiding niet wordt onderkend:

1. De vreemdeling herroept (een deel van) het eerdere relaas en stelt er een gewijzigd of nieuw relaas voor in de plaats.
2. De vreemdeling houdt vast aan het eerdere relaas dat deels of geheel ongeloofwaardig werd geacht en voegt in de nieuwe aanvraag nieuwe elementen toe aangaande de motieven voor en het proces van voortgaande bekering.

Van herroeping blijkt in de praktijk sprake te kunnen zijn indien de vreemdeling door een of meerdere ervaringen van na de eerdere aanvraag tot een gewijzigd inzicht is gekomen aangaande zijn eerdere gestelde bekering, bijvoorbeeld dat zijn begrip van het christelijke geloof toentertijd nog zodanig gebrekkig was dat hij achteraf concludeert dat hij toen nog niet daadwerkelijk bekeerd was al dacht hij toen van wel.²⁸² De WI lijkt vooral voor de beoordeling van de opvolgende aanvraag een situatie als deze op het oog te hebben.

In zekere zin lijkt deze mogelijkheid op de situatie als besproken onder 'Voortgaande bekering' en de kans is groot dat de vreemdeling het ook als zodanig zal zien. In de ogen van de IND zal het verschil echter zijn dat in het geval van 'voortgaande bekering' de motieven voor en het proces van bekering in de eerdere aanvraag niet ongeloofwaardig zullen zijn geacht doch slechts als onvoldoende sterk om te kunnen overtuigen, terwijl in het geval alhier geoordeeld is dat de door de vreemdeling in de eerdere procedure aangevoerde motieven en/of proces als zodanig niet geloofwaardig geacht zijn.

De in eerdere procedure aangevoerde motieven en/of proces van bekering kunnen terecht niet geloofwaardig geacht zijn terwijl de vreemdeling ook met recht met zijn nieuwe relaas op het voorgaande relaas kan voortbouwen. Immers, zoals reeds in par. 3.3.2 onder 'proces en weloverwogen keuze voorafgaand aan de bekering' besproken, dient onderkent te worden dat de bekering aanvankelijk zijn bekering stoelde op motieven voor derden niet overtuigend zijn. De vreemdeling kan in de eerdere aanvraag motieven hebben aangevoerd die geleid hebben tot een oprechte interesse in het christelijke geloof maar die op zichzelf genomen niet kunnen volstaan als bekeringsmotief. Onze stichting wenst hier wel bij aan te tekenen dat er niet op voorhand van uitgegaan mag worden dat de vreemdeling dit onderscheid zelf onderkent en begrijpt. Daar zal in de vaagstelling en de beoordeling rekening mee gehouden dienen te worden, maar de WI besteedt hier geen aandacht aan.

Aangaande de vraag of het nieuwe relaas kan voortbouwen op het in de eerdere aanvraag ongeloofwaardig geachte relaas dient ook in aanmerking te worden genomen of de verklaringen van de vreemdeling in de eerdere aanvraag evident ongeloofwaardig zijn bevonden of dat de

---

²⁸² De mogelijkheid van herroeping is bv aan de orde in uitspraak Rb Groningen, AWB 14/1336, d.d. 21 februari 2014.

vreemdeling de verklaringen niet voldoende aannemelijk heeft weten te maken.²⁸³ Bij 'evident ongeloofwaardig' is immers uitgesproken dat de verklaringen niet op waarheid kunnen berusten. In de andere gevallen is slechts uitgesproken dat de verklaringen op zich waar kunnen zijn, maar dat het relaas niet voldoende overtuigingskracht heeft om van de waarheid ervan uit te gaan.

13.1.3 Jurisprudentie

Uit jurisprudentie volgt dat geloofsgroei sinds de laatste beschikking aangemerkt kan worden al een rechtens relevant novum. Ook kan geloofsgroei maken dat een beschikking niet met de vereiste zorgvuldigheid is getroffen indien er in geval van VA een aanmerkelijke tijd is verstreken tussen het moment van het gehoor en het treffen van de beschikking. (Rechtbank Zwolle, AWB 12/17253)

Indien een beroep wordt gedaan op geloofsgroei die heeft plaatsgevonden ná het treffen van een beschikking, dient de geloofsgroei aan een nieuwe asielaanvraag ten grondslag te worden gelegd. Deze kan blijkens ABRvS 201301750/1/V2 niet in de beroepsfase ingebracht worden. In geval van hasa op grond van geloofsgroei dienen ondersteunende kerkelijke en deskundigen-verklaringen (zoals van voorgangers en van de commissie Plaisier) de gestelde geloofsgroei aannemelijk te maken. (Rb Den Haag, AWB 14/7969, 14/7875 en 14/7879) Het volstaat dan niet dat uit een verklaring blijkt dat iemand oprecht christen is geworden, aangezien dat niet gezien wordt als een novum ten opzichte van de eerdere procedure. Overigens roept Afdelingsuitspraak ABRvS 201304684/1/V2 (d.d. 10 april 2014) in deze de nodige vraagtekens op.

Verschillende relevante uitspraken worden hieronder nader besproken.

Rechtbank Roermond, AWB 12/27299 en 27300, LJN BX8027, 18 september 2012

Onder rechtsoverweging 7 wordt het volgende uitgesproken:

"Zoals ook verweerder doorgaans aanneemt, is een bekering een proces dat iemand doormaakt²⁸⁴ en goed voorstelbaar is dan ook dat [een eerdere] aanvraag is gedaan op het moment dat van een volledige bekering nog geen sprake was, maar de laatste aanvraag op een moment dat die bekering was voltooid. Dat eiser over die (gestelde) bekering thans nieuwe feiten en omstandigheden naar voren brengt, kan dan ook wel degelijk relevant zijn."

De vermelde 'nieuwe feiten en omstandigheden' betreffen in dit geval de doop van betrokkene en enkele verklaringen van kerk, voorgangers en/of theologen.

Rechtbank Zwolle, AWB 12/17253 BEPTDN E1 GR DO2, 10 december 2012

In deze zaak werd een gehoor opvolgende aanvraag afgenomen op 22 augustus 2011, terwijl de afwijzende beschikking dateert van 4 mei 2012. De rechtbank overweegt dan ook, dat de

²⁸³ Vergelijk uitspraak rechtbank Den Bosch inzake NL18.9998 d.d. 8 juli 2018, r.o. 15. In deze zaak was aan de orde dat de gestelde herkomst van de vreemdeling in een eerdere aanvraag ongeloofwaardig werd geacht en dat gestelde gebeurtenissen aldaar mitsdien ook ongeloofwaardig zijn geacht. De rechtbank is van mening dat het in de opvolgende aanvraag aangevoerde steunbewijs ter onderbouwing van de eerder ongeloofwaardig geachte gestelde gebeurtenissen deze alsnog geloofwaardig kunnen maken. Redengevend is dat in de vorige procedure aan eiser niet is tegengeworpen dat hij (zeer) evidente ongeloofwaardige verklaringen heeft afgelegd dan wel onjuiste gegevens heeft verstrekt.

²⁸⁴ zie ook par. 5.4 van dit rapport

oprechtheid van de bekering op 22 augustus 2011 mogelijk nog niet duidelijk was, maar dat dat op het moment van de beschikking anders kan zijn:

"In het licht van de omstandigheid dat bekering gezien moet worden als een continu proces van interne geloofsgroei dat iemand doormaakt, heeft verweerder naar het oordeel van de rechtbank onvoldoende gemotiveerd waarom de recent gedateerde verklaringen die eiser heeft overlegd en die de rechtbank op de voet van artikel 83 Vw bij haar oordeling dient te betrekken, van ondergeschikt belang zijn terwijl deze verklaringen naar het oordeel van de rechtbank onderbouwen dat eiser thans blijf geeft van een actieve geloofsbeleving. (...) verweerder heeft in zijn oordeel dat [van een oprechte bekering tot het Christendom] geen sprake is hoofdzakelijk gestoeld op het gehoor van 22 augustus 2011 terwijl eerst op 4 mei 2012 de asielaanvraag van eiser is afgewezen. Dat eiser in het gehoor van 22 augustus 2011 - anders dan in het gehoor van 7 februari 2012 - heeft verklaard dat hij geen bijbelstudie heeft gevolgd voordat hij werd gedoopt, laat immers onverlet dat thans sprake kan zijn van bijbelstudie én een oprechte bekering tot het Christendom én een actieve geloofsbeleving. Dat eiser volgens verweerder onvoldoende feitelijke kennis van het Christelijke geloof heeft tentoongesteld kan zonder nadere onderbouwing, die ontbreekt, redelijkerwijs niet tot een ander oordeel leiden nu slechts in het gehoor van 22 augustus 2011 - en daarmee kort na de doop van eiser op 10 juli 2011 - dergelijke kennisvragen zijn gesteld. Sedertdien is tot aan de afwijzing van de asielaanvraag nog zeer geruime tijd verstreken, in welke tijd de bekering van eiser zeer wel mogelijk kan zijn toegenomen." Beroep gegrond.

*Rechtbank Zwolle, AWB 12/21878, d.d. 24 januari 2013
en ABRvS 201301750/1/V2 d.d. 7 mei 2014.*

In deze zaak wordt in de beroepsfase van de eerste asielaanvraag al aan de orde gesteld, dat de bekering geloofwaardig kan zijn geworden in de periode die ligt tussen het moment van de beschikking en het moment dat de zaak dient bij de voorzieningenrechter, dus nog voordat er sprake is van een hasa.

"De rechtbank volgt de minister in zijn standpunt dat in de besluitvormingsfase [van de eerste asielaanvraag, MV] de vreemdeling niet aannemelijk heeft gemaakt dat zij uit Iran is gevlucht vanwege haar gestelde bekering. Echter de Bahaddar-exceptie moet worden toegepast omdat na de besluitvorming mogelijk wel sprake is van oprechte bekering. Dit blijkt onder meer uit een verklaring van een predikant (verklaart na de geslagen beschikking). Hierdoor kan niet gezegd worden dat de bekering thans nog ongeloofwaardig is. Er dreigt daarom een mogelijke 3 EVRM-schending omdat de vreemdelinge bij terugkeer naar Iran bekeringsactiviteiten zal verrichten wat niet wordt weersproken. Het besluit is onvoldoende gemotiveerd. Beroep gegrond." ²⁸⁵

De Afdeling heeft weliswaar het door de staatssecretaris ingestelde hoger beroep gegrond verklaard, maar dit is gemotiveerd vanuit het procedurele oordeel dat de in de beroepsfase ingebrachte verklaringen reeds in de bestuurlijke fase ingebracht hadden kunnen worden en dat derhalve toepassing van de uit het arrest Bahaddar voortvloeiende uitzondering niet nodig was. (r.o. 4)

²⁸⁵ Bron: Vluchtelingenwerk, UDate 2013, nr. 7

"De rechtbank had derhalve moeten beoordelen of zij het door de vreemdeling na het besluit van 13 juni 2012 aangevoerde, mede in het licht van het door de staatssecretaris daarover ingenomen standpunt, krachtens artikel 83 van de Vw 2000 in haar beoordeling had kunnen betrekken en haar oordeel hierover moeten motiveren." (r.o. 4.2)

De Afdeling heeft derhalve *niet* geoordeeld dat er na de besluitvorming geen sprake is geweest of kan zijn geweest van een oprechte bekering, maar enkel dat dit geen feit of omstandigheid is dat in de beroepsfase meegewogen kan worden. Voor zover de in de beroepsfase ingebrachte verklaringen betrekking hebben op feiten en omstandigheden, in casu een bekering, ten tijde van de bestuurlijke fase, hadden ze in de bestuurlijke fase ingebracht moeten worden. Voor zover ze zien op feiten en omstandigheden, in casu een bekering, van na de besluitvorming in de bestuurlijke fase, zijn ze niet relevant voor de bestreden beschikking. In dat geval zullen de verklaringen dus mede ten grondslag moeten worden gelegd aan een herhaalde asielaanvraag.²⁸⁶

Rb Haarlem, AWB 12/33902, 5 februari 2013

Onder punt 5.2 spreekt de voorzieningenrechter uit:

"Dat verzoeker stelt in Nederland te zijn gedoopt en bekeerd betreft niet een nieuw feitencomplex en een daarop gebaseerd asielrelaas dat een zelfstandig karakter heeft ten opzichte van het relaas dat tot de eerdere afwijzing heeft geleid, maar een voortzetting van dat relaas in de eerdere procedure, waar verzoeker zich thans nog op beroept. Dit betekent dat (...) beoordeeld dient te worden of verzoeker aan zijn herhaalde aanvraag nieuw gebleken feiten of veranderende omstandigheden ten grondslag heeft gelegd."

Anders dan de IND meent (rechtsoverweging 6), is de voorzieningenrechter van oordeel dat de in deze zaak ingebrachte doopakte en de verklaringen van dr. Arjan Plaisier en van de kerkelijke gemeente waar betrokkene toe behoort, gelden als de vereiste nieuw gebleken feiten en omstandigheden. (rechtsoverweging 5.3 t/m 5.9, 6.2)

Rb Groningen, AWB 14/1336, 21 februari 2014

Van deze uitspraak is aanvullend op bovenstaande uitspraken interessant, wat de staatssecretaris ter zitting heeft aangevoerd:

²⁸⁶ Onzerzijds vragen wij ons bij deze Afdelingsuitspraak wel af, of het realistisch en dus terecht is te verwachten dat iemand die stelt in land van herkomst bekeerd te zijn, bij een eerste asielaanvraag kort na aankomst in Nederland al verklaringen van een kerk kan overleggen welke zijn gestelde bekering mede aannemelijk kunnen maken. Immers, betrokkene is op dat moment slechts sinds korte tijd in Nederland en verblijft in de periode tot aan de feitelijke behandeling van de asielaanvraag al op twee of drie verschillende locaties (col, evt. pre-pol en pol) en kan dus in alle redelijkheid nog niet goed aansluiting vinden bij een kerkelijke gemeenschap die dan vervolgens over zijn geloofsleven al zou kunnen verklaren. Gemachtigde zou dan blijkbaar in de voorbereidingsfase van de eerste asielaanvraag al een beroep moeten doen op de commissie Plaisier of op een andere theoloog voor een inhoudelijk geloofsgesprek. Wij betwijfelen echter zeer of de we die kant op moeten willen gaan. Gelet op het door de Afdeling gestelde, dat de rechtbank had *"moeten beoordelen of zij het door de vreemdeling na het besluit van 13 juni 2012 aangevoerde, (...) in haar beoordeling had kunnen betrekken en haar oordeel hierover moeten motiveren"* verdient het naar onze inschatting bij een eerste asielaanvraag aanbeveling om bij het in de beroepsfase inbrengen van kerkelijke verklaringen uitdrukkelijk te motiveren waarom deze verklaringen niet reeds in de bestuurlijke fase ingebracht konden worden, zodat de rechtbank daar een gemotiveerd oordeel over kan geven.

"Anders dan de gemachtigde van verweerder ter zitting heeft betoogd, is het naar het oordeel van de voorzieningrechter wel degelijk mogelijk dat een vreemdeling, nadat in een eerdere procedure een gestelde bekering ongeloofwaardig is geacht, zich op een later tijdstip oprecht heeft bekeerd." (r.o. 12).

De staatssecretaris heeft tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld, maar niet tegen rechtsoverweging 12. Bovendien is het ingestelde hoger beroep ongegrond verklaard. (ABRvS 201401754/1/V2) d.d. 12 november 2014)

Rb Den Haag, AWB 14/7969, 14/7875 en 14/7879, d.d. 23 april 2014

R.o. 6.7: Hoewel tussen de vorige aanvraag en het gesprek "zoals weergegeven in de brief van de PKN" een jaar is verstreken, wordt deze brief niet als nieuw feit of veranderde omstandigheid aangemerkt, omdat naar het oordeel van de rechtbank

"hetgeen in de brief van de PKN staat vermeld van gelijke strekking is als verzoeker tijdens het gehoor van de vorige aanvraag hebben verklaard. In het gesprek, zoals weergegeven in de brief, wordt voornamelijk ingegaan op de redenen van de bekering zoals deze reeds in de vorige procedure ter sprake zijn gekomen."

R.o. 6.8: Hoewel tussen de vorige aanvraag en onderhavige aanvraag een jaar is verstreken en het geloof een proces is dat in ontwikkeling is, wordt dit niet als nieuw feit of veranderde omstandigheid aangemerkt

"nu verzoekers niet hebben aangetoond dat hun geloof zich sinds de vorige procedure dusdanig ontwikkeld zou hebben dat er thans wel sprake is van een geloofwaardige bekering. De ter zitting afgelegde verklaring van <getuige>, predikant-voorganger bij de PKN, doet hier niet aan af."

Blijkens deze uitspraak dient dus een kerkelijke en deskundigen-verklaring uitdrukkelijk te motiveren dat betrokkene sinds de vorige aanvraag is gegroeid in zijn/haar geloof, indien een gestelde bekering in de vorige aanvraag ongeloofwaardig werd geacht.

Onzerzijds roept deze uitspraak wel het bezwaar op, dat met name van belang is óf iemand oprecht bekeerd is tot het christelijke geloof (zie par. 3.3.2 onder 'moment van bekering'). Als een deskundigenverklaring als van de commissie Plaisier daaromtrent positief oordeelt, dient dat relevant te zijn, ongeacht de vraag of de verklaring inzichtelijk maakt wanneer iemand bekeerd is dan wel wanneer het bekeringsproces zo ver gevorderd was dat naar het oordeel van de commissie gesproken kan worden van een geloofwaardige bekering, zo dat moment al aanwijsbaar is (zie par. 3.3.2 onder 'moment van bekering'). Wel mag verwacht worden, dat iemand laat zien het christelijke geloof serieus te nemen en in zoverre kan zeker gevraagd worden naar doorgaande verdieping en groei. Van een verklaring vanuit de kerkelijke gemeente waar betrokkene bij is aangesloten mag daarom o.i. wel verwacht worden dat die mede inzicht geeft in de geloofsontwikkeling van betrokkene, voor zover daarover door een mens geoordeeld kan worden.

Uitspraak rechtbank Haarlem, AWB 13/7231, 16 mei 2013

Uitspraak ABRvS 201304684/1/V2, 10 april 2014

In deze zaak werd in de eerste asielpcedure de gestelde bekering in Iran niet geloofwaardig geacht. In de onderhavige tweede procedure had betrokkene een doopakte en meerdere

verklaringen vanuit de kerk overlegd alsmede een verklaring en verslag van een gesprek met een onafhankelijke predikant van een andere kerk en stroming dan waar betrokkene toe behoort. Blijkens het gehoorrapport en de beschikking lag de focus van het gehoor geheel op het alsnog aannemelijk maken van de gestelde bekering in Iran en werd geheel voorbijgegaan aan de geloofservaringen en geloofsgroei welke betrokkene sinds de eerste asielprocedure had doorgemaakt alsmede aan de ingebrachte verklaringen.

In beroep werden naast de in de bestuurlijke fase ingebrachte verklaringen ook een rapport van dr. van Saane en een rapport van onze stichting ingebracht, beiden gebaseerd op het gehoorrapport van de onderhavige tweede aanvraag. Het beroep werd gegrond verklaard en de staatssecretaris werd opgedragen een nieuw besluit te nemen en alle ingebrachte documenten in de besluitvorming te betrekken.

Het door de staatssecretaris ingestelde hoger beroep werd kennelijk ongegrond verklaard. Onder toepassing van art. 8:72 lid 3 AWB werden evenwel de rechtsgevolgen van het vernietigde besluit in stand gehouden, omdat betrokkene naar het oordeel van de Afdeling zelf niet genoegzaam verklaard had omtrent het proces van en de motieven voor de bekering in Iran.

"Aan de ter staving van de intensivering van de geloofsovertuiging overlegde documenten komt volgens de staatssecretaris slechts dan doorslaggevende betekenis toe indien het proces van bekering en de gemaakte keuze alsnog inzichtelijk worden gemaakt." (r.o. 3.1)

"Juist in een geval als dit, waarin de gestelde bekering in de eerste procedure niet geloofwaardig is geacht omdat de vreemdeling geen inzicht in de motieven voor en het proces van bekering heeft kunnen geven, wordt van hem verwacht ermee bekend te zijn dat hij in een opvolgende aanvraag die motieven voor en dat proces van bekering kan beschrijven. Dit geldt te meer nu de vreemdeling heeft verklaard dat het bekeringsproces niet is geëindigd met de doop maar dat dit proces daarna verder gaat. Onder die omstandigheden dient hij inzichtelijk te maken waarom hij tot voortzetting van de bekering is gekomen en hoe dit proces is verlopen, en dient hij hiermee tot uiting te brengen dat deze keuze weloverwogen en welbewust is." (r.o. 3.4)

Onzerzijds zijn er wel kanttekeningen te plaatsen bij deze Afdelingsuitspraak. Zoals bekend stelt de staatssecretaris zich op het standpunt, dat inzake bekeringen de verklaringen van deskundigen, zoals voorgangers en theologen, de eigen verklaringen van de vreemdeling niet kunnen vervangen maar slechts ondersteunen, een standpunt dat de Afdeling overneemt (zie r.o. 3.5). Evenwel constateren wij ten deze toch enkele merkwaardigheden:

1. De Afdeling stelt o.i. terecht dat van de vreemdeling verwacht mag worden dat hij inzichtelijk maakt waarom hij tot voortzetting van de bekering is gekomen en hoe dit proces is verlopen, maar ziet er aan voorbij dat betrokkene in casu in het vrije relaas daarover heeft verklaard doch dat de staatssecretaris daar in het verdere van het gehoor en in de beschikking volledig aan is voorbijgegaan.
2. De Afdeling ziet er voorts aan voorbij dat de staatssecretaris in het gehoor en de beschikking enkel aandacht had voor het bekeringsproces voor zover dat zich in Iran heeft afgespeeld en daarmee de door hem vastgestelde gedragslijn geheel niet heeft gevolgd.
3. De Afdeling stelt vast dat "het overgeleverde rapport van [persoon D]" een algemene strekking heeft en niet ziet op de persoon van de vreemdeling (r.o. 3.5), maar gaat er aan voorbij, dat het betreffende 'rapport' de lezing betreft van dr. Arjan Plaisier tijdens de door

de IND georganiseerde Masterclass bekering van 21 juni 2012²⁸⁷ (zie hiervoor ook par. 3.3.1). Dr Arjan Plaisier was hiertoe door de IND zelf als deskundige uitgenodigd en onderhavige lezing dient o.i. derhalve als deskundigenadvies te gelden.

4. In voornoemde lezing²⁸⁸ heeft Plaisier onder meer gezegd:

"Als het gaat om de motieven heeft de kerk altijd grote voorzichtigheid betracht om te beoordelen of deze zuiver zijn. (...) De een wordt christen na een tijd van beproeven, de ander wordt het 'zomaar', het gebeurt gewoon, voor het gevoel van anderen zonder goede gronden, maar wat zijn goede gronden." (blz. 2,5) en "Naast de vraag naar de weg is het natuurlijk ook relevant te vragen naar de betekenis van het geloof. Wat doet het geloof met iemand? Op welke manier wordt God ervaren? Welke betekenis heeft Christus voor de persoon in kwestie? Op welke manier onderhoudt iemand zijn of haar geloof? Wat zijn de bronnen die daarbij een rol spelen? Een even relevante vraag is die naar de ontwikkeling van het geloof nadat iemand tot bekering is gekomen." (blz. 4)

Alle nadruk leggen op het (alsnog) geloofwaardig maken van de aanvankelijke motieven voor en het aanvankelijke proces van de bekering is volstrekt ontoereikend om te beoordelen of iemand thans oprecht christen is geworden. De belangrijkste vraag moet zijn, of iemand thans christen is en als christen leeft, zie ook par. 3.3.2 onder 'moment van bekering'. Betrokkene heeft daarover verklaard in het vrije relaas en dat dient meegewogen te worden, zie ook par. 3.3.5 punt 1 ([ABRvS 201211932/1/V2](#) d.d. 10-12-2013). Dat zou ook meer in lijn zijn met de eerder in deze paragraaf aangehaalde jurisprudentie en de in par. 13.3 aangehaalde uitspraak van de rechtbank Amsterdam (AWB 10/33080) en de bevestiging daarvan in Afdelingsuitspraak 201010489/1/V2.

5. De Afdeling ziet er tenslotte aan voorbij, dat de rapporten van dr. van Saane en van onze stichting niet aanvullend zijn op de verklaringen van betrokkene maar gebaseerd zijn op de tijdens de tweede asielaanvraag door betrokkene afgelegde verklaringen en (wat betreft ons rapport) op de gang van zaken tijdens het betreffende gehoor opvolgende aanvraag²⁸⁹. Dr. van Saane is op basis van de door betrokkene afgelegde verklaringen tot de conclusie gekomen dat de bekering van betrokkene zeer geloofwaardig is.²⁹⁰ Dr van Saane is als deskundige tot deze conclusie gekomen met gebruikmaking van een kenbaar gemaakte wetenschappelijke methode en literatuur. Voor zover de staatssecretaris gebruik maakt van een kenbaar gemaakte methode (i.e. de zogeheten 'vaste gedragslijn', thans vastgelegd in de WI) heeft hij deze methode in casu echter niet toegepast en heeft hij, algemeen gesproken, tot op heden ook niet kenbaar gemaakt op welke literatuur hij zich in zijn beoordeling baseert.²⁹¹

²⁸⁷ Blijkens uitspraak rechtbank r.o. 10 en Afdelingsuitspraak r.o. 3

²⁸⁸ Arjan Plaisier, "*IND - Bekeringen getoetst*", lezing gehouden op de Masterclass 'Bekeringen' van de IND, 21 juni 2012, blz. 3,4

²⁸⁹ Zie ook uitspraak rechtbank r.o. 11 en 11.1

²⁹⁰ Zie ook uitspraak rechtbank r.o. 11.3

²⁹¹ Zie hiervoor ook H.[Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.](#), waaruit blijkt dat de deskundigheid en kennis van de relevante literatuur bij de IND wel eens te wensen over laat.

Rb Den Bosch, AWB 14/26472, d.d. 18 december 2014

In dit kader is van belang dat aan een herhaalde asielaanvraag onder meer een verklaring van een hulpbisschop ten grondslag was gelegd, die mogelijk in een eerdere procedure al aangevraagd en overlegd had kunnen worden. Echter:

"De voorzieningenrechter ziet er niet aan voorbij dat verzoeker ook bij zijn eerdere asielaanvraag melding heeft gemaakt van zijn gestelde bekering tot het christelijk geloof en evenmin dat sprake is van een verklaring die – door tussenkomst van een derde - op zijn verzoek is afgegeven. De voorzieningenrechter neemt echter in aanmerking dat mgr. De Jong de verklaring uit hoofde van zijn functie heeft afgelegd, en dat het gelet op diens functie niet voor de hand ligt dat verzoeker het in zijn macht had op elk door hem gewenst moment het daartoe noodzakelijke onderhoud met mgr. De Jong te arrangeren." (r.o. 7)

waarmee klaarblijkelijk gezegd wil zijn, dat het niet in de macht van verzoeker lag om reeds tijdens de eerdere aanvraag over een verklaring van de hulpbisschop te beschikken, waarmee de bedoelde verklaring als novum geaccepteerd dient te worden. Dit onderdeel van de uitspraak is door de Afdeling bevestigd.

Rb Arnhem, AWB 14/10812 d.d. 9 juni 2015

ABRvS 201505748/1 d.d. 18-12-2015

De gestelde bekering en doop in Iran worden ongeloofwaardig geacht maar het is niet uitgesloten dat iemand vanwege een geloofsintensivering alsnog aannemelijk kan maken dat sprake is van oprechte bekering. Dat de vreemdeling zoals de staatssecretaris hem tegenwerpt steeds heeft vastgehouden aan de bekering in Iran maakt dat evenmin anders.

Hoger beroep staatssecretaris kennelijk ongegrond.

Rb Utrecht, AWB 15/14279 T, d.d. 11 januari 2016

Net als in uitspraak Rechtbank Zwolle, AWB 12/17253 BEPTDN E1 GR DO2, 10 december 2012 (zie hiervoor) is ook in deze tussenuitspraak aan de orde dat, hoewel aannemelijk geacht wordt dat betrokkene op moment van aanvraag (begin april 2015) een interesse had in het christelijke geloof, de gestelde bekering nog niet geloofwaardig wordt geacht. In r.o. 10 overweegt de rechtbank echter dat betrokkene naderhand, op 31 mei 2015, is gedoopt, hetgeen een belangrijke vervolgstap is in het proces van bekering. Het had in de rede gelegen om betrokkene na zijn doop aanvullend te horen omtrent het proces van verdieping in het christelijke geloof en de doop. (De bestuurlijke fase was nl nog niet afgerond, MV) In r.o. 11 wordt vervolgens uitgesproken dat het in de rede ligt om betrokkene alsnog aanvullend te horen, te meer omdat uit een verklaring van de kerk d.d. 4 november 2015 blijkt dat betrokkene nog steeds trouw de kerk en de bijbelstudiegroep bezoekt, door de kerk aan de oprechtheid van de bekering niet wordt getwijfeld en dat betrokkene al enkele malen heel persoonlijke dingen heeft verteld waaruit blijkt dat hij veel kracht put uit het geloof.

Rb Utrecht, AWB 16/62394, d.d. 7 maart 2016

In r.o. 9 wordt geoordeeld:

"De rechtbank is ten aanzien van de gestelde geloofsintensivering van oordeel dat verweerder eisers verklaring tijdens het nader gehoor van 4 februari 2016 en de door eiser ingebrachte stukken over de intensivering van zijn bekering en geloof sinds het besluit van 30 mei 2013,

ten onrechte niet heeft aangemerkt als relevante nieuw gebleken feiten of veranderde omstandigheden. Verweerder wordt niet gevolgd in zijn standpunt dat eiser in zijn laatste gehoor is blijven steken in algemeenheden en dat er niet of nauwelijks verschil is gebleken ten opzichte van de vorige procedure. Eiser stelt terecht, op grond van onder meer de door hem aangehaalde passages zoals onder 4 weergegeven, dat hij tijdens zijn laatste gehoor op gedetailleerde wijze inzicht heeft gegeven in zijn geloofsbeleving en de intensivering daarvan. De rechtbank kan hierin in redelijkheid niet, zoals verweerder overweegt, slechts algemeenheden terug vinden. Voor wat betreft verweerders standpunt dat er niet of nauwelijks verschil is gebleken ten opzichte van de vorige procedure, stelt de rechtbank voorop dat een zekere herhaling inherent is aan de aard van de zaak (een herhaalde aanvraag waarbij opnieuw de bekering en geloofsbeleving van eiser centraal staat). Verder deelt de rechtbank niet verweerders conclusie dat een herhaling tijdens het laatste gehoor van in de eerdere procedure genoemde aspecten van eisers geloofsbeleving, betekent dat een overtuigende verklaring over een oprechte (geïntensiverde) geloofsbeleving ontbreekt. Dit geldt in het bijzonder voor zover verweerder die conclusie trekt uit het feit dat eiser ook in de eerdere procedure al heeft verklaard dat hij naar de kerk ging, bad en de Bijbel bestudeerde. Dat eiser hierover eerder al heeft verklaard, betekent immers niet dat hij daarin geen groei en intensivering kan hebben doorgemaakt, te meer nu hij uitgebreid en gedetailleerd over die intensivering verklaart en ter ondersteuning daarvan onder meer stukken van ter zake deskundige onafhankelijke derden overlegt."

Onder de 'stukken van ter zake deskundige onafhankelijke derden' bevond zich een rapport van onze stichting. In dit geval was het rapport ter ondersteuning van het novum geloofsintensivering mede aan de nieuwe aanvraag ten grondslag gelegd. Er had een geloofsgesprek plaatsgevonden met een onafhankelijk deskundige. Op basis van dit gespreksverslag en het gehoorrapport van de eerdere asielaanvraag is door onze stichting een analyse gemaakt van de geloofsintensivering en zowel het gespreksverslag als ons rapport zijn aan de nieuwe aanvraag ten grondslag gelegd. De rechtbank heeft hier mede waarde aan gehecht bij haar beoordeling. Deze uitspraak is bevestigd bij Afdelingsuitspraak 201601825/1 d.d. 10 mei 2016: het hoger beroep van de staatssecretaris is kennelijk ongegrond verklaard.

13.2 BEKERING EERDERE AANVRAAG WORDT HERROEPEN

Soms wordt bij een herhaalde asielaanvraag een aan een eerdere aanvraag ten grondslag gelegde bekering herroepen. Betrokkene stelt dan bijvoorbeeld, dat hij toen wel meende bekeerd te zijn, maar dat dat bij nader inzien toch nog niet zo was. Betrokkene heeft bijvoorbeeld na die eerdere aanvraag iets meegemaakt waardoor hij pas echt tot volle overtuiging is gekomen.

In dossiers die wij onder ogen hebben gekregen en waarin een eerder gestelde bekering wordt herroepen, wordt het herroepen ervan op zichzelf tegengeworpen: het tast de geloofwaardigheid van de nieuwe aanvraag op voorhand aan. Interessant is in dit verband echter de volgende rechtszaak, waar de staatssecretaris ter zitting bovenstaande tegenwerping juist tegensprekt en kennelijk (impliciet) intrekt:

Rb Groningen, AWB 14/1336, 21 februari 2014

Van deze uitspraak is aanvullend op bovenstaande uitspraken interessant, wat de staatssecretaris ter zitting heeft aangevoerd:

"De gemachtigde van verweerder heeft ter zitting het bestreden besluit toegelicht als volgt: Het is niet mogelijk om met de stelling dat (de kennis van) het geloof verdiept is, de in een eerdere procedure ongeloofwaardig geachte bekering alsnog geloofwaardig te maken. (...) Op een ongeloofwaardig geachte bekering kan geen echte bekering gebouwd worden. Dat kan alleen, als iemand aangeeft dat hij eerder niet de waarheid heeft verteld en hij zich – anders dan eerder het geval was – thans echt heeft bekeerd." (r.o. 5)

Het eerste deel van de stelling van de staatssecretaris, dat i.h.a. een eerder ongeloofwaardig geachte bekering niet later alsnog geloofwaardig kan worden, is in strijd met de hierboven in par. 13.1 reeds aangehaalde jurisprudentie en wordt in deze zaak door de rechtbank ook niet gevolgd (r.o. 12, zie aangehaalde in par. 13.1 hierboven).

Het tweede deel impliceert, dat als iemand een bij een eerdere asielaanvraag ingebrachte gestelde bekering later herroept, de staatssecretaris thans wel accepteert dat iemand zich vergist heeft en bij de nieuwe aanvraag wel oprecht bekeerd kan zijn. Herroeping van de eerder gestelde bekering leidt blijkbaar dus niet op voorhand tot aantasting van de geloofwaardigheid van de nieuwe gestelde bekering. Wel zal betrokkene moeten kunnen uitleggen wat er nu, bij de nieuwe aanvraag, anders is dan bij de vorige aanvraag waarvan de gestelde bekering herroepen is.

13.3 BEKERING HAD EERDER INGEBRACHT MOETEN WORDEN

Rechtbank Amsterdam, AWB 10/33080, 2 november 2010, bevestigd in uitspraak ABRvS 201010489/1/V2, 5 januari 2011

Betrokkene was al ten tijde van zijn eerdere asielaanvraag bezig met de overgang naar het christelijke geloof. Ook kon hij niet verklaren omtrent de wijze en tijdstip van zijn bekering. Verder oordeelde de IND in deze zaak dat de doopakte en de verklaring van de kerkelijke gemeente de bekering nog geheel niet aantonen. In beroep werd echter uitgesproken dat het doopbewijs en de verklaring van de kerkelijke gemeente wel als nova aangemerkt dienen te worden. Tevens was daarmee naar het oordeel van de rechtbank de bekering voldoende onderbouwd. Deze uitspraak is in hoger beroep zonder nadere bespreking bevestigd.

ABRvS 201101466/1/V2, 27 juni 2013

Blijkens rechtsoverweging 4.1 geldt een origineel doopcertificaat betreffende een van na beëindiging van de vorige asielprocedure daterende doop een nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid,

tenzij *"een vreemdeling in een eerdere procedure reeds melding kon en derhalve behoorde te maken van zijn bekering tot dan wel belangstelling voor, het christendom en dit zonder een in rechte te honoreren verklaring heeft nagelaten. In een dergelijk geval is een doopcertificaat geen nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid als vorenbedoeld."*

Dat een doopcertificaat van na de eerdere procedure niet als nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid geldt indien betrokkene ten tijde van de eerdere procedure al belangstelling had in het christelijke geloof is o.i. strijdig met de hierboven aangehaalde uitspraak ABRvS 201010489/1/V2. Tevens achten wij dit bezwaarlijk, aangezien de enkele belangstelling voor het christelijke geloof niet leidt tot een asielgrond en daarom niet valt in te zien dat iemand zijn of haar belangstelling in het christelijke geloof al in een lopende procedure zou moeten inbrengen met het oog op een latere mogelijke gebeurtenis zijnde de bekering. Naar aanleiding van de integrale toetsing kan voorts opgemerkt worden dat alleen 'relevante elementen' van het asielrelaas worden beoordeeld. (WI 2014/10 par. 3.2) Hieruit vloeit voort dat verzoeker niet gehouden is niet-relevante elementen in zijn asielaanvraag in te brengen. We wijzen ten deze op uitspraak rechtbank Breda [NL.17.1056](#) d.d. 5 juli 2017. In deze zaak zijn andere redenen dan bekering aan de asielaanvraag ten grondslag gelegd maar is wel aan de orde gekomen dat verzoeker interesse toonde in het christelijke geloof. De rechtbank stelt daarbij vast

"dat verweerder in het voornemen uitvoerig gemotiveerd heeft waarom hij niet geloofwaardig acht dat eiser is bekeerd tot het christendom. De rechtbank stelt evenwel vast dat eiser tot op heden slechts heeft verklaard dat hij belangstelling heeft opgevat voor het christendom en dat hij zich daarin wil verdiepen om te bezien waarom moslims en christenen een hekel aan elkaar hebben. Van een bekering is geen sprake. Eiser heeft daarnaast consequent verklaard dat zijn interesse in het christendom geen asielmotief is. Gelet hierop is eisers belangstelling voor het christendom niet relevant voor onderhavige aanvraag. De rechtbank zal dat dan ook niet beoordelen." (r.o. 10)

Een element is relevant als het in verband staat met vluchtelingschap of met art. 3 EVRM. (WI 2014/10 par. 3.1). Dat laatste is niet het geval bij een enkele belangstelling voor het christelijke geloof, tenzij aangenomen wordt dat de enkele belangstelling voor het christelijke geloof reeds leidt tot een zodanig risico dat besloten moet worden tot vluchtelingschap of subsidiaire bescherming, in welks geval de noodzaak tot toetsing van de geloofwaardigheid van bekering zou komen te vervallen. Dit is echter niet de lijn die de jure en de facto gevolgd wordt. Derhalve kan een enkele belangstelling tot het christelijke geloof niet aangemerkt worden als een relevant element in de zin van WI 2014/10 en dient een bekering die dateert van na de bestuurlijke fase in een eerdere procedure zonder meer als nieuw (relevant) feit of omstandigheid geaccepteerd te worden.

Los van de gevolgtrekking uit WI 2014/10 blijkt overigens uit overige, hieronder nader aangehaalde jurisprudentie dat zo nodig een beroep kan worden gedaan op Bahaddar-exceptie en op 'excessief formalisme' in de zin van het Da Silva en Hoogkamer-arrest van het EHRM (zaak 50435/99) d.d. 31 januari 2006.

Overigens: indien er in een periode voorafgaand aan een eerdere aanvraag sprake was van interesse in het christelijke geloof maar verzoeker ten tijde van de eerdere aanvraag niet met christelijke geloof bezig was, kan volgens uitspraak rechtbank Den Bosch, AWB 15/11272 d.d. 26 november 2015 (r.o. 9) niet tegengeworpen worden dat de interesse in het christelijke geloof ten tijde van de eerdere aanvraag gemeld had moeten worden. In dat geval wordt een latere bekering dus wel geaccepteerd als een rechtens relevant novum.

Rechtbank Haarlem (AWB 12/8864)

"Het betreft een vierde asielaanvraag van een in Nederland tot het christendom bekeerde Iraniër. Tijdens zijn tweede asielaanvraag heeft de vreemdeling pas tijdens de correcties en aanvullingen aangegeven tot het christendom te zijn bekeerd, hetgeen door de minister te laat werd geacht. Als novum heeft de vreemdeling aangevoerd dat hij vernomen heeft dat zijn familie iemand naar Nederland gestuurd heeft om hem vanwege zijn bekering te doden. Ook nu heeft de minister de aanvraag afgewezen op grond van artikel 4:6 Awb.

De voorzieningenrechter oordeelt dat de door de vreemdeling aangevoerde informatie niet uit objectieve bron afkomstig is en derhalve geen novum is. Daarnaast is het uitgesloten dat de bekering van verzoeker kan afdoen aan het eerdere besluit nu het standpunt van de vorige rechtbank dat diens bekering onaannemelijk is omdat hij hierover eerder had dienen te verklaren, onherroepelijk is geworden.

In de zienswijze heeft de vreemdeling aangevoerd dat sprake is van bijzondere feiten en omstandigheden als bedoeld in het Bahaddar-arrest van het EHRM.

De vreemdeling heeft een originele doopakte getoond en een verklaring van een dominee omtrent de geloofwaardigheid van de bekering. De vreemdeling stelt dat bekeerde christenen bij gedwongen terugkeer een risico op schending van artikel 3 EVRM lopen en heeft dat standpunt met diverse stukken uitvoerig onderbouwd.

De voorzieningenrechter stelt vast dat het standpunt omtrent de ongeloofwaardigheid van de bekering niet berust op een inhoudelijk oordeel, maar op een procedureel oordeel, namelijk dat de vreemdeling dit eerder naar voren had dienen te brengen.

Binnen het Bahaddar toetsingskader ziet de voorzieningenrechter zich gesteld voor de vraag of de vreemdeling in staat moet worden gesteld de geloofwaardigheid van zijn bekering alsnog aannemelijk te maken. De voorzieningenrechter overweegt dat gelet op de voor de vreemdeling positieve verklaring van de dominee niet valt in te zien dat indien de authenticiteit van de doopakte wordt aangetoond, niet van de geloofwaardigheid van de gestelde bekering moet worden uitgegaan.

Vervolgens wordt in deze uitspraak gerefereerd aan de uitspraak van eveneens rechtbank Haarlem van 1 maart 2012 (AWB 11/35302, LJN: BV8668) en de daarin genoemde notitie van VluchtelingenWerk Nederland van november 2011. Hieruit vloeit volgens de voorzieningenrechter voort dat voor verzoeker mogelijk sprake is van vrees voor vervolging waarmee voorts mogelijk sprake is dat tot het christendom bekeerde Iraniërs een reëel risico lopen in de zin van artikel 3 EVRM.

*Het beroep kan een redelijke kans van slagen niet worden ontzegd. De belangenafweging valt uit in het voordeel van de vreemdeling. De voorlopige voorziening wordt toegewezen. De vreemdeling krijgt drie maanden de tijd om de authenticiteit van de doopakte aan te tonen."*²⁹²

ABRvS 201211720/1/V2, 24 juli 2014; Rechtbank Rotterdam AWB 12/36492

De voorzieningenrechter had het volgende uitgesproken:

"Verzoekster heeft aan haar huidige aanvraag een doopakte en een getuigschrift ten grondslag gelegd die dateren van na de afwijzing van haar eerste asielaanvraag. Voorts is niet in geschil dat verzoekster kennis heeft van het christendom en dat zij zich in het christendom

²⁹² Bron: Vluchtelingenwerk, UUpdate 2012 nr. 16

verdiept heeft. Tenslotte heeft verzoekster verklaard dat zij haar bekering dan wel bekeringsproces niet eerder naar voren heeft gebracht, omdat zij vond dat het niets te maken heeft met de redenen die zij aan haar eerste asielaanvraag ten grondslag had gelegd. In het licht van hetgeen verzoekster aldus naar voren heeft gebracht, in onderlinge samenhang bezien, is de voorzieningenrechter van oordeel dat verweerder onvoldoende deugdelijk heeft gemotiveerd waarom hij geen geloof hecht aan de oprechtheid van verzoeksters bekering. De enkele omstandigheid dat zij eerder melding had kunnen doen is dan ook onvoldoende. "

In hoger beroep heeft de Afdeling echter het volgende geconstateerd (r.o. 1.4, 1.5):

" Tijdens het nader gehoor van 5 maart 2012, in de eerdere procedure, heeft de vreemdeling verklaard dat zij niet heeft overwogen zich te bekeren. Aan haar opvolgende aanvraag heeft de vreemdeling ten grondslag gelegd dat zij is bekeerd tot het christendom. Daartoe heeft zij een doopcertificaat overgelegd waaruit blijkt dat zij op 11 maart 2012 is gedoopt. Voorts heeft zij verklaard dat zij in de weken voorafgaand aan haar doop intensief bijbelonderricht heeft gevolgd. De vreemdeling heeft de gestelde bekering in de eerdere procedure niet als asielmotief naar voren gebracht. Nu zij enkele dagen na het nader gehoor in die procedure is gedoopt en zij in de weken voorafgaand aan haar doop intensief bijbelonderricht heeft gevolgd, had zij dat destijds wel kunnen en derhalve moeten doen (vergelijk de uitspraak van de Afdeling van 23 augustus 2012 in zaak nr. 201109316/1/V2). Reeds daarom klaagt de staatssecretaris terecht dat de voorzieningenrechter niet heeft onderkend dat de vreemdeling geen nieuw gebleken feiten of veranderde omstandigheden als hiervoor bedoeld aan haar opvolgende aanvraag ten grondslag heeft gelegd. De grief slaagt."

In deze zaak is dus van belang, dat ten tijde van de eerdere aanvraag al besloten was tot de doop en dat er dus blijkbaar meer was dan slechts belangstelling in het christelijke geloof die mogelijk later tot een bekering zou leiden.

Rechtbank Den Bosch, AWB 13/341, d.d. 25 januari 2013 en ABRvS 201301155/1/V2, d.d. 30 juni 2014

Deze zaak gaat over een herhaalde asielaanvraag van een tot het christendom bekeerde Iraniër.

*" De vreemdeling beroept zich op het gewijzigd beleid inzake bekeerde Iraniërs. Daarvan zegt de rechtbank dat dit niet relevant is voor de vreemdeling nu in de vorige procedure het aspect van zijn bekering geen onderdeel van de besluitvorming is geweest. De gestelde bekering kan dus niet als nova worden aangemerkt. De voorzieningenrechter ziet evenwel de noodzaak om voornoemde procedureregels niet tegen te werpen, nu er sprake is van de Bahaddarexceptie. Volgens de rechtbank is immers voldoende aannemelijk dat hij is bekeerd. De minister had inhoudelijk dienen te beoordelen of aannemelijk is dat de vreemdeling bij terugkeer naar Iran vervolgd wordt, dan wel een risico loopt op een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM. Beroep gegrond."*²⁹³

In hoger beroep heeft de Afdeling uitgesproken dat

" de voorzieningenrechter terecht heeft gezien of het aangevoerde grond biedt voor het oordeel dat het hier gaat om een geval als omschreven in paragraaf 45 van het arrest Bahaddar, en aldus of zich bijzondere, op de individuele zaak betrekking hebbende, feiten en

²⁹³ Bron: Vluchtelingenwerk, UUpdate 2013, nr. 7

omstandigheden als voormeld voordoen (vergelijk de uitspraak van de Afdeling van 11 april 2014 in zaak nr. 201310204/1/V2). Door echter te overwegen dat hij het op grond van de door de vreemdeling afgelegde verklaringen aannemelijk acht dat hij is bekeerd tot het christendom, zonder daarbij een standpunt van de staatssecretaris te betrekken, heeft de voorzieningenrechter de hiervoor onder 1.5. bedoelde beoordeling niet op de juiste wijze verricht."

Bahaddar-exceptie kan dus daadwerkelijk aangevoerd worden, maar de afdeling acht alleen de door de voorzieningenrechter toegepaste toetsing onvoldoende en wijst de zaak daarom terug naar de rechtbank om met een verbeterde toetsing te komen.

Rechtbank Roermond, AWB 13/651, d.d. 23 januari 2013

"Het betreft hier een herhaalde aanvraag van een Afghaan. In de eerste asielaanvraag was hij al bekeerd tot het christendom maar heeft hij dit niet vermeld. In zijn tweede aanvraag overlegt hij documenten waaruit zou moeten blijken dat hij is bekeerd.

*"Volgens de rechtbank staat vast, onder verwijzing naar Afdelingsuitspraken, dat bekeerde Afghanen bij terugkeer problemen ondervinden. Hierbij is van belang dat, op grond van de uitspraak van het Hof van 5 september 2012 van Y en Z tegen Duitsland (C-71/11 en C-99/4), niet verwacht kan worden dat de vreemdeling zich in zijn geloofsuiting terughoudend opstelt. Dit betekent volgens de rechtbank dat, indien de bekering geloofwaardig is, er een artikel 3 EVRM-schending dreigt bij terugkeer. Dit betekent dat de Bahaddar-exceptie moet worden toegepast om de aanvraag inhoudelijk te beoordelen."*²⁹⁴

Deze uitspraak verwijst in r.o. 10 ook naar een eerdere (ons onbekende) uitspraak van de rechtbank Maastricht (AWB 12/23845 en 12/23844 d.d. 23 augustus 2012) en de bevestiging daarvan in hoger beroep (ABRvS 201208524/1/V2 d.d. 21 december 2012).

Brief Directie Procesvertegenwoordiging IND dd 9 december 2013 in de zaak rechtbank Haarlem AWB 13/9417

De staatssecretaris stelt in deze brief

*"dat ook bij een passieve bekering (een bekering die iemand 'overkomt') mag worden verwacht dat een vreemdeling aannemelijk weet te verklaren over het doorgemaakte proces", "dat er na die aanleiding een afweging (of daadwerkelijke keuze) plaatsvindt" en dat hij "aannemelijk maakt hoe hij, na de aanleiding voor de bekering (...) verdere invulling heeft gegeven aan zijn proces van bekering."*²⁹⁵ Bij 'verder invulling geven aan zijn proces van bekering' valt te denken aan bekering en levensverandering als een proces dat ons leven lang duurt zoals daaromtrent geschreven is in 5.4.

Op grond van dit standpunt van de staatssecretaris kan, in geval van een passieve vorm van bekering, niet in redelijkheid verwacht worden dat iemand kort na het moment van de (eerste of aanvankelijke) bekering deze bekering reeds aan een lopende (of nieuwe) asielaanvraag ten grondslag legt. Immers: de staatssecretaris verwacht dat iemand in geval van een passieve vorm

²⁹⁴ Bron: Vluchtelingenwerk, Update 2013, nr. 7;

Uitspraak: zie <https://juridisch.gave.nl/bibliotheek/rb-roermond-awb-13-656-13-651>

²⁹⁵ Brief Directie Procesvertegenwoordiging IND dd 9 december 2013, p. 2,3, inzake rechtbank Haarlem AWB 13/9417 (IND zaaknummer Z-2384018215), in reactie op de in deze zaak ingebrachte verklaring dr. Joke van Saane, "Bekering", draft notitie dd 31 oktober 2013

van bekering aannemelijk maakt hoe hij, na de aanleiding voor de bekering verdere invulling heeft gegeven aan zijn proces van bekering." Hieruit volgt, dat de bekering pas na enige tijd aannemelijk gemaakt kan worden.

Na hoeveel tijd is hierbij nog een open vraag. Daar zijn geen normen voor vastgelegd. Onze stichting adviseert een periode van zes tot negen maanden om de benodigde basiskennis van het christelijke geloof zich eigen te maken, te komen tot een daadwerkelijke afweging en keuze voor een christelijke leefwijze, zie onze brochure 'In Goede Aarde', p. 8,9,15,16²⁹⁶.

Rb Den Bosch, AWB 14/26472, d.d. 18 december 2014

r.o. 9: *"Verweerder werpt in het bestreden besluit niet meer aan verzoeker tegen dat hij zijn interesse in het christendom niet bij de eerste procedure kenbaar heeft gemaakt."*

Tegen de achtergrond dat in casu in Griekenland al kennis werd gemaakt met het christendom (zie r.o. 11), dus reeds voor de komst naar Nederland, betekent dit dat de eis van de staatssecretaris om een enkele interesse in het christelijke geloof reeds bij een lopende asielaanvraag in te brengen geen vast beleid is.

Rb Den Bosch, AWB 14/24975, d.d. 25 maart 2015

r.o.9: *"Eiseres wordt in dit kader [i.e. van haar bekering, MV] onder meer tegengeworpen dat zij in eerdere instantie nimmer verklaard heeft over haar affiniteit met het christendom. Eiseres heeft hierover echter verklaard dat deze interesse niets te maken had met haar reden van vertrek en bovendien, dat haar interesse pas in Nederland geleidelijk heeft geleid tot die bekering. Dit komt de rechtbank op zichzelf niet ongeloofwaardig voor. Daar komt bij dat de structuur van het gehoor ook zodanig is opgezet dat een vreemdeling – zoals door verweerder is betoogd – weliswaar alles wat van belang is of kan zijn voor de beoordeling van het relaas dient te verklaren, maar ook, dat van een vreemdeling verwacht wordt dat men zich daarbij beperkt tot de (hoofd)redenen van vertrek."*

Kortom: de rechtbank weegt in casu dus mee dat de gehoorambtenaar mede sturing geeft aan hetgeen de asielzoeker verklaart, hetgeen ook in lijn is met de gedeelde taak van de asielzoeker en de staat waarbij op de asielzoeker de plicht rust om alle door de IND gestelde vragen zo volledig mogelijk te beantwoorden. (Zie verder par. 14.3)

ABRvS 201407833/1/V2, 4.8.15 (ECLI:NL:RVS:2015:2609) d.d. 4 augustus 2015

Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen over bekeringen en opvolgende asielaanvragen, is een origineel doopcertificaat betreffende een van na de beëindiging van de vorige asielprocedure daterende doop, een nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid dat tot toetsing van het besluit noopt. Nu de vreemdeling beschikt over een origineel doopcertificaat dat betrekking heeft op een van na de uitspraak in beroep in de vorige asielprocedure daterende doop, heeft de rechtbank ten onrechte overwogen dat hij aan zijn opvolgende aanvraag geen nieuw gebleken feiten of veranderde omstandigheden ten grondslag heeft gelegd.

---

²⁹⁶ De brochure kan bij Gave opgevraagd worden en is overigens ook bekend bij de IND.

Rechtbank Arnhem NL17.7954 d.d. 25 oktober 2017

Volgens de rechtbank hoeven geloofsafval en interesse in het christelijke geloof niet in de eerste asielaanvraag reeds gemeld te worden als de reden van vertrek uit land van herkomst hier geen verband mee houdt. Verzoeker hoeft in dat geval niet te weten dat geloofsafval een grond voor asiel kan zijn. Ook had eiser ten tijde van de vorige aanvraag nog niet besloten zich te bekeren en verweerder verwacht van een bekeerling dat hij zich uitvoerig heeft verdiept in het nieuwe geloof, een proces van bekering heeft doorlopen en daadwerkelijk is bekeerd. Dit proces kan geruime tijd in beslag nemen en daarbij kan de doop voor eiser het definitieve peilmoment zijn van de bekering tot het christendom, waarmee strookt dat eiser tot na zijn doop wacht met het opvoeren van de bekering in een asielaanvraag. (r.o. 7)

14 OVERIGE AANDACHTSPUNTEN

14.1 GEEN INHOUDELIJKE VRAGEN TIJDENS EERSTE GEHOOR

Nationale ombudsman, Rapport 2013/058

Datum: 24-05-2013

"Verzoekers vluchtten naar Nederland vanwege hun bekering tot het christendom. Zij dienden op 21 juni 2012 een asielaanvraag in en werden meteen onderworpen aan een eerste gehoor. De IND stelde tijdens het eerste gehoor echter (nadere) vragen over hun bekering die onderdeel uitmaakte van hun reden van vertrek. Naar het oordeel van de Nationale ombudsman handelde de IND hierdoor in strijd met het beginsel van fair play. (...) De Nationale ombudsman heeft met instemming kennisgenomen dat de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie ervoor zal zorgdragen dat de hoornedewerders in asielzaken eenduidig worden geïnstrueerd dat het stellen van (nadere) vragen over onderwerpen die (mogelijk) verband houden met de redenen van vertrek uit het land van herkomst, zoals een bekering, niet tijdens het eerste gehoor maar tijdens het nader gehoor gebeurt."

Zie ook WI 2014/10, par. 3.2.1.1:

*"Tegenstrijdigheden tussen verklaringen afgelegd in het eerste en nader gehoor kunnen niet zonder meer aan de vreemdeling worden tegengeworpen. Bekeken moet worden in hoeverre de vreemdeling met een en ander is geconfronteerd tijdens het nader gehoor (of in het voornemen), waarbij er rekening mee gehouden moet worden dat het eerste gehoor niet is bedoeld voor het asielrelaas."*²⁹⁷

14.2 VERTALING

De vertaling bij het nader gehoor kan een negatieve invloed hebben op de beschikking. Hieraan heeft mw. mr. L. Blijdorp (contactpersoon advocatuur AC Zevenaar) een artikel gewijd. (Immigratie en Naturalisatiedienst, *Nieuwsbrief voor Tolken*, december 2012) Verkeerde vertaling en weergave in het rapport nader gehoor komt in het algemeen door onbekendheid met christelijke termen bij zowel de tolk als bij de gehoorambtenaar. Als de advocaat ook niet goed bekend is met de christelijke termen, worden fouten ook niet (voldoende) gecorrigeerd. Mw. mr. Blijdorp doet een aantal aanbevelingen. Het is goed om er op te letten of die ook worden gevolgd.

Zie ook UNHCR "GUIDELINES ON INTERNATIONAL PROTECTION: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees" (Chapter III a, section 27f; www.unhcr.org/40d8427a4.html)

---

²⁹⁷ Voor zaken van voor 1 januari 2015: zie WI 2010/14, blz. 5: "Van belang is (...) dat tegenstrijdigheid tussen verklaringen afgelegd in het eerste en nader gehoor niet zonder meer aan de vreemdeling kunnen worden tegengeworpen. Altijd moet bekeken worden in hoeverre de vreemdeling met één en ander is geconfronteerd tijdens het nader gehoor en/of in hoeverre het gaat om tijdens het eerste gehoor afgelegde verklaringen die zien op het asielrelaas, waarvoor het eerste gehoor immers niet bedoeld is."

14.2.1 Bijbel vertaald met 'Indjil' = Evangelie

Met enige regelmaat zien we een vertaalprobleem opduiken. Als bijvoorbeeld gevraagd wordt naar de boeken van de Bijbel, kan een antwoord zijn, dat de Bijbel uit vier boeken bestaat. Als namen van de Bijbelboeken kan worden opgesomd: Mattheüs, Marcus, Lucas en Johannes.

Zoals bekend bestaat de Bijbel uit 66 boeken (in de protestantse traditie) of uit 73 boeken (andere stromingen). De vier hiervoor genoemde boeken vormen tezamen de Evangelien, die een onderdeel vormen van de gehele Bijbel. De hierboven weergegeven antwoorden zijn dus fout en doen dan afbreuk aan de geloofwaardigheid van bekering. Meer dan eens wordt echter gewezen op een vertaalprobleem: Het Nederlandse woord Bijbel wordt namelijk vaak weergegeven met de term *Indjil*. *Indjil* is echter het Arabische woord voor Evangelie en daarmee zijn de gegeven antwoorden volkomen begrijpelijk en als antwoord op de in vertaling weergegeven vraag correct.

Voor de achtergrond van dit vertaalprobleem is het belangrijk om de zaak vanuit het perspectief van moslims te bekijken. Naar islamitische opvatting zijn er aan de Koran twee Joodse en één christelijk boek voorafgegaan. De Joodse boeken zijn, naar hun opvatting, de *Tawrat* en *Zabur* en het christelijke boek noemen zij de *Indjil*.²⁹⁸ Aangezien de Bijbel het 'boek van de christenen' is, wordt 'Bijbel' vaak vertaald met *Indjil*. Een duidelijk voorbeeld daarvan zien we in het gehoorrapport waarvan een passage is opgenomen op de volgende bladzijde. Hier staat: "De moslims geloven in vier boeken: Tora, Zabur, Bijbel en Koran." De asielzoeker heeft in zijn eigen taal ongetwijfeld gezegd: "Tawrat, Zabur, Indjil en Koran", maar Indjil is dus door de tolk vertaald met Bijbel. Een ander voorbeeld uit een gehoorrapport is: "[vraag:] Waar gaat het om in het christendom?" [antwoord:] " 'Injil' [vertaald = Bijbel] betekent blijde boodschap en dat houdt in dat God naar ons is gekomen. Als je de Bijbel leest, lees je over het juiste pad naar eeuwig geluk."²⁹⁹

14.2.2 Verbeteringen

Sinds medio 2013 krijgen wij gehoorrapporten onder ogen, waaruit blijkt dat sommige tolken inmiddels uit eigen beweging een vertaling nader toelichten, bijvoorbeeld door aan te geven welk woord in de taal van de asielzoeker is gebruikt of dat een woord in de ene taal twee verschillende betekenissen kan hebben in de andere taal. Dit is al een duidelijke verbetering die navolging verdiend. Naar onze mening mag van een gehoorambtenaar ook verwacht worden dat hij de tolk uitdrukkelijk verzoekt om bij specifieke termen aan te geven op welke wijze deze vertaald zijn. Indien niet blijkt dat dit gebeurt is en er wel klachten zijn betreffende de wijze van vertalen die ten nadele van de asielzoeker komt, achten wij een formele klacht op zijn plaats.

14.2.3 Melding vertaalfouten in correcties & aanvullingen

De [procedurerichtlijn 2013/32/EU](#) (Art. 17 lid 3) schrijft voor dat verzoeker in de correcties & aanvullingen opmerkingen moet kunnen maken en/of opheldering verschaffen over verkeerd vertaalde passages of misvattingen in gehoorrapport, en dat verzoeker daarna gevraagd wordt

²⁹⁸ Zie http://nl.wikipedia.org/wiki/Islamitische_heilige_boeken; zie ook www.islam-moslim.com/Wat-is-het-christendom.html, waar ook Indjil geïdentificeerd wordt met Bijbel: "*In de islam wordt aanvaard dat in de Indjil (Bijbel) geschreven stond dat er slechts één God, Allah bestaat en dat Hazrat 'Isaa (Jezus) de dienaar en Boodschapper van Allah is.*"

²⁹⁹ Nader gehoor inzake Z1-8981094614 d.d. 26 januari 2016, p. 15

[illegible]

Klantdirectie Asiel
BU 241 Schiphol

Datum
8 oktober 2013

V-nummer
278.570.6587

Klant-/Dossiernummer
K1-2164495745

Zaaknummer
21-3894616854

Waarom heeft u ooit bedacht om de Bijbel te gaan lezen?

In de tijd daar zocht ik er helemaal niets achter. Ik wist ook niet dat als ik dat zou lezen, dat het zoveel problemen zou veroorzaken. Ik heb het echt onderschat. Ik wist het echt niet. Het is in de hele wereld bekend dat de moslims geloven in vier boeken, Tora, Zabur, Bijbel en Koran. Zij accepteren die vier boeken. Ik wilde lezen wat daar stond. Het is ook heel moeilijk. Aan de ene kant zeggen moslims: wij accepteren of wij kennen die vier boeken. Aan de andere kant, staat in de boeken tegenstrijdigheden. Ik was geïnteresseerd hoe dat zat.

© 2005 by The McGraw-Hill Companies, Inc. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or by any information storage or retrieval system, without prior written permission from The McGraw-Hill Companies, Inc.

Small α indicates a low concentration of smaller pores in the polymer matrix. In the case of polypropylene, the concentration of smaller pores is higher. Therefore, it is more heterogeneous. The α value indicates the heterogeneity of the polymer matrix. The α value of polypropylene is 0.15, which is a low concentration of smaller pores in the polymer matrix.

Kostenlos heruntergeladen von:

Studydrive

Wie es aussieht, ist die Sache gar nicht kompliziert!
 Das Unternehmen wird ja gar nicht geführt, nur, es wird lediglich abgerechnet und
 muss in die Bilanz münden. Ist das nicht gar sehr einfach, so dass man sich dieses
 Aufgabenfeld selbst aneignen kann? Und das ist der entscheidende Schritt, um
 sich als selbstständig tätige Person zu betätigen. Aber man muss sich in der
 Unternehmensführung auskennen und es werden weitere Kenntnisse in Buchführung, Bilanzierung
 und in der Steuerlehre erlernt sein. Und natürlich ist das alles in der Praxis
 geübt. Und das ist der entscheidende Schritt.

Was ist ein "good practice"?
Das ist ein Konzept, um herauszufinden, was in der Praxis funktioniert, um es zu beschreiben und es zu verbreiten. Es ist ein Prozess, um zu verstehen, was in der Praxis funktioniert, um es zu beschreiben und es zu verbreiten. Es ist ein Prozess, um zu verstehen, was in der Praxis funktioniert, um es zu beschreiben und es zu verbreiten.

te bevestigen dat de inhoud van het verslag of de schriftelijke weergave een correcte afspiegeling is van het onderhoud. Alleen indien het gehoor is opgenomen en als bewijs wordt toegelaten in beroepsprocedures, mag hiervan worden afgezien.

Indien gestelde vertaalfouten en misvattingen niet gevolgd worden, kan verzoeker weigeren te bevestigen dat het gehoorrapport een correcte afspiegeling is van het onderhoud, waarvan in dat geval aantekening moet worden gemaakt in het dossier met vermelding van de redenen. (Art. 17 lid 4) De kennelijke bedoeling van de procedurerichtlijn is te waarborgen dat de besluitvorming gebaseerd is op hetgeen verzoeker daadwerkelijk heeft verklaard en niet op een (deels) verkeerde weergave. Derhalve dienen o.i. correcties betreffende gestelde foutieve vertaling en gestelde misvattingen altijd door de dienst gevolgd te worden zolang geen gebruik wordt gemaakt van geluidsopnamen als bedoeld in de procedurerichtlijn.

In zaak [Rb Utrecht, AWB 15/14279 T](#), d.d. 11 januari 2016 is aan de orde dat tegengeworpen werd dat betrokkene niet bekend was met de doop. De rechtbank kende echter gewicht toe aan de toelichting in de zienswijze, dat betrokkene niet bekend was met de term die de tolk gebruikte voor de doop en dat, toen duidelijk werd dat het ging over water over het hoofd, betrokkene wel wist wat er bedoeld werd. (r.o. 14). De toelichting, niet alleen in de aanvullingen en correcties maar ook nog later in de zienswijze, acht de rechtbank dus van belang.

14.2.4 Geluidsopnamen

De IND is altijd zeer terughoudend geweest in het toestaan van geluidsopnamen tijdens het gehoor. In overleg met de ombudsman worden geluidsopnamen inmiddels onder voorwaarden toegestaan, zie rapport ombudsman [2014/166](#) waarin ook de 'spelregels' vermeld zijn.

Wat ons betreft is dit een goede ontwikkeling. Geluidsopnamen kunnen van belang zijn om geschillen rondom de vertaling te beslechten. Overigens wijzen wij er volledigheidshalve op dat Gave niet de mogelijkheden heeft om geluidsopnamen te beoordelen. Gave zal daarom bij dossieronderzoek eventuele ter beschikking gestelde geluidsopnamen niet in behandeling nemen. Wel zullen we uiteraard correcties en aanvullingen welke (mede) gebaseerd zijn op geluidsopnamen in ons dossieronderzoek in aanmerking nemen.

14.3 VRAAGSTELLING IND MEDE BEPALEND VOOR WEGING

Indien de IND tegenwerpt dat een asielzoeker te weinig of te algemene of te vage verklaringen heeft afgelegd, kan dat volgens uitspraak [Rechtbank Den Bosch AWB 14/24975](#) (d.d. 25 maart 2015) te wijten zijn aan een te algemene of te beperkte vraagstelling tijdens het gehoor of aan onduidelijkheid van de kant van de IND hoe diepgaand of omvattend een antwoord zou moeten zijn:

r.o.9: *"Eiseres wordt in dit kader [i.e. van haar bekering, MV] onder meer tegengeworpen dat zij in eerdere instantie nimmer verklaard heeft over haar affiniteit met het christendom. Eiseres heeft hierover echter verklaard dat deze interesse niets te maken had met haar reden van vertrek en bovendien, dat haar interesse pas in Nederland geleidelijk heeft geleid tot die bekering. Dit komt de rechtbank op zichzelf niet ongeloofwaardig voor. Daar komt bij dat de structuur van het gehoor ook zodanig is opgezet dat een vreemdeling – zoals door verweerder is betoogd – weliswaar alles wat van belang is of kan zijn voor de beoordeling van*

het relaas dient te verklaren, maar ook, dat van een vreemdeling verwacht wordt dat men zich daarbij beperkt tot de (hoofd)reden van vertrek."

r.o. 10: *"Verweerder gelooft voorts niet dat eiseres bekeerd is omdat zij onvoldoende kennis zou hebben van het christelijke geloof. Desgevraagd heeft verweerder echter niet kunnen aangeven dat eiseres geen, of foutieve informatie gegeven zou hebben op daarover aan haar gestelde vragen, maar slechts dat deze antwoorden dieper en minder oppervlakkig hadden moeten zijn. Een precieze invulling daarvan heeft verweerder echter desgevraagd niet kunnen geven."*

r.o. 11: *"(...) merkt de rechtbank op dat het door verweerder gestelde gebrek aan diepgang in het bekeringsproces in de ogen van de rechtbank ook een resonantie kan zijn van het gebrek aan diepgang in bepaalde vragen die hierover aan eiseres zijn gesteld."*

De rechtbank weegt dus mee dat de gehoorambtenaar mede sturing geeft aan hetgeen de asielzoeker verklaart, hetgeen ook in lijn is met de gedeelde taak van de asielzoeker en de staat waarbij op de asielzoeker de plicht rust om alle door de IND gestelde vragen zo volledig mogelijk te beantwoorden, zoals verwoord in WI 2010/14. In WI 2014/10 wordt in dit verband gesproken van een samenwerkingsverplichting.

In uitspraak Rechtbank Roermond, AWB 15/5898 (d.d. 15 april 2015) vinden we dezelfde lijn terug:

r.o. 14: *"(...) De rechter stelt vast dat verweerder juist op het punt van het bekeringsproces slechts enkele vragen heeft gesteld die eiseres bovendien concreet heeft beantwoord. Verweerder heeft in de door eiseres gegeven antwoorden kennelijk geen aanleiding gezien hierop door te vragen." "(...) gelet op (...) het gebrek aan diepgang in verweerders vragen hieromtrent heeft verweerder hiermee onvoldoende inzichtelijk gemaakt waarom de gestelde bekering van eiseres ongeloofwaardig is."*

"Verweerder gelooft voorts niet dat eiseres is bekeerd omdat zij onvoldoende kennis zou hebben van het christelijke geloof. (...) De rechter stelt echter vast dat eiseres op sommige van deze vragen juist wel uitgebreid heeft verklaard en dat verweerder op de andere punten vervolgens niet heeft doorgevraagd."

Ook in uitspraak [Rechtbank Rotterdam inzake NL17.1360](#) (d.d. 30 augustus 2017) is geoordeeld dat eiser duidelijk en concreet antwoord heeft gegeven op de hem gestelde vragen en dat, indien verweerder meer van eiser had willen horen, het op de weg van verweerder had gelegen dit tijdens het gehoor aan eiser voor te houden of hem nadere vragen te stellen. (r.o. 3.2)

14.4 INDIEN BEKERING ONGELOOFWAARDIG GEACHT WORDT

Indien de gestelde bekering ongeloofwaardig wordt geacht, dient nochtans onderzocht te worden of er mogelijk sprake is van een veiligheidsrisico op grond van een toegedichte bekering en/of op grond van geloofsafval op zich. Beide punten dienen als afzonderlijke relevante elementen aangemerkt en onderzocht te worden. Het verdient dan ook zeer aanbeveling om bij een (opvolgende) aanvraag deze elementen, indien van toepassing, ook uitdrukkelijk als zelfstandig motief aan de asielaanvraag ten grondslag te leggen.

14.4.1 Toegedichte bekering

De kwalificatierichtlijn ([Directive 2011/95/EU](#)) geeft aan dat bescherming ook nodig kan zijn als de overheid of de sociale omgeving in land van herkomst iemand voor een christen houdt, ook als er van een oprechte bekering geen sprake is:

"When assessing if an applicant has a well-founded fear of being persecuted it is immaterial whether the applicant actually possesses the racial, religious, national, social or political characteristic which attracts the persecution, provided that such a characteristic is attributed to the applicant by the actor of persecution."

Van een toegedichte bekering kan bijvoorbeeld sprake zijn als betrokkene zich op internet als christen manifesteert, aldus rechtbank Den Bosch (AWB 12/37604) en rechtbank Roermond (AWB 12/5480). De laatste uitspraak is bevestigd door Afdelingsuitspraak [201208221/1/V2](#) d.d. 13 januari 2014. Ook in andere uitspraken oordeelt de Afdeling dat niet zonder motivering voorbij kan worden gegaan aan de berichten over het christendom die de vreemdeling op Facebook heeft geplaatst en die gevaar kunnen opleveren bij terugkeer naar Iran, ondanks het feit dat de bekering in redelijkheid niet geloofwaardig wordt geacht. ([ABRvS 201404012/1/V2](#) d.d. 1 augustus 2014, [ABRvS 201406105/1/V2](#) d.d. 31 juli 2015)

Volgens rechtbank Arnhem (AWB 12/8767), rechtbank Den Bosch (AWB 12/11683) en rechtbank Rotterdam (AWB 13/30376) kan een in Nederland ongeloofwaardig geachte bekering ook een veiligheidsrisico opleveren, als de gestelde bekering op andere wijze in een land als Iran of Afghanistan bekend wordt. Deze uitspraak is bevestigd door Afdelingsuitspraak [201400152/1/V2](#) d.d. 7 februari 2014.

14.4.2 Geloofsafval

Rechtbank Utrecht (inzake AWB 15/12772ev. d.d. 23-7-2015, r.o. 32) en rechtbank Groningen (AWB 15/8185, d.d. 14 augustus 2015, r.o.21). hebben uitgesproken dat een persoon afstand kan hebben genomen van een bepaalde geloofsovertuiging zonder zich bekeerd te hebben tot een andere geloofsovertuiging en vanwege afvalligheid mogelijk problemen ondervinden. Derhalve dient de staatssecretaris de gestelde afvalligheid ook op zichzelf te beoordelen indien hij de gestelde bekering tot het christelijke geloof op goede gronden ongeloofwaardig acht.

Rechtbank Utrecht (AWB 16/62394, d.d. 7 maart 2016) neemt daarbij ook in aanmerking dat in die zaak de afvalligheid al een feit was voordat het proces van bekering tot het christelijke geloof een begin nam. In dat geval is de afvalligheid te beschouwen als een zelfstandig relevant element dat los van de gestelde bekering onderzocht dient te worden:

"Eiser heeft terecht aangevoerd dat in de eerdere procedure zijn afvalligheid slechts is beoordeeld in samenhang met zijn bekering en dat in het thans bestreden besluit een motivering van verweerder over eisers positie als afvallige - los van de vraag of eiser bekeerd is - ontbreekt. Dit terwijl uit eisers (ook in de eerdere procedure afgelegde) verklaringen en de stukken volgt dat eiser zich sinds zijn vertrek uit Afghanistan niet meer aan islamitische verplichtingen houdt en dus al voor zijn bekering afstand heeft genomen van de islam, en eiser met de door hem ingebrachte stukken de situatie van afvalligen in Afghanistan heeft toegelicht en onderbouwd." (r.o. 10, bevestigd door Afdelingsuitspraak [201601825/1](#) d.d. 10 mei 2016)

De Afdeling heeft zich in uitspraak ECLI:NL:RVS:2016:280 (d.d. 29 januari 2016 in die zin uitgesproken:

"De staatssecretaris heeft zich terecht op het standpunt gesteld dat uit de verklaringen van de vreemdeling niet valt af te leiden dat zijn afvalligheid van de islam als losstaand van zijn bekering tot het christendom en dus als afzonderlijk asielmotief moet worden beschouwd. Uit de verklaringen van de vreemdeling kan niet worden afgeleid dat sprake is geweest van twee duidelijk te onderscheiden fasen, een fase van afvalligheid en vervolgens een fase van bekering, terwijl de motieven voor het een en ander ook niet uiteenlopen. De rechtbank heeft derhalve ten onrechte overwogen dat de staatssecretaris de afvalligheid afzonderlijk had dienen te beoordelen." (r.o. 6)

COLOFON

AUTEURSRECHT

Op dit document is de Auteurswet van toepassing. Gebruik en verspreiding ten behoeve van rechtshulp aan vreemdelingen die een asielaanvraag op grond van bekering doen is toegestaan. Buiten deze kaders mag u dit document niet verder verspreiden, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Gave.

JURIDISCHE ONDERSTEUNING GAVE

Stichting Gave verlangt ernaar dat de vluchtelingen die naar ons land komen, worden gezien en geliefd. Gave is een interkerkelijke organisatie, die kerken en christenen bewust maakt van de bijbelse roeping om vluchtelingen gastvrij te ontvangen. De afdeling juridische ondersteuning geeft advies aan kerken en vrijwilligers aangaande vragen die liggen op het terrein van het vreemdelingenrecht. De afdeling biedt ook ondersteuning aan christenen die asiel aanvragen op grond van vrees voor geloofsvervolgung.

Stichting Gave

Marie Curiestraat 35
3846 BW Harderwijk

T 0341 - 460 328

www.gave.nl | juridisch@gave.nl

IBAN NL85 INGB 0006 9900 56

